



***ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК
ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ
СЬОГОДЕННЯ***

***МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ***



ХАРКІВ – 2020

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

***ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ
В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ
СЬОГОДЕННЯ***

***МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ***

(1-28 ЛЮТОГО 2020 РОКУ)



ХАРКІВ – 2020

УДК 338.2:330.34:339.9](06)
I-65

Інклюзивний розвиток економіки в умовах глобальних викликів I-65 сьогодення: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Харків, 1–28 лютого 2020 р. / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. – 235 с.

ISBN 978-966-695-514-5

У збірнику представлені матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Інклюзивний розвиток економіки в умовах глобальних викликів сьогодення», яка проходила з 1 лютого по 28 лютого 2020 року в Харківському національному університеті міського господарства імені О. М. Бекетова. Піднімалися питання комплексного аналізу, обґрунтування та визначення сутності, факторів та соціально-економічних засад інклюзивного розвитку національних економік в умовах глобалізації, були окреслені найголовніші проблеми, які стримують цей розвиток, та сформувані рекомендації щодо пошуку оптимальних шляхів вирішення актуальних проблем інклюзивного розвитку. Збірник розраховано на наукових працівників, докторантів, аспірантів і студентів, усіх, хто цікавиться проблемами інклюзивної економіки. Участь у конференції взяли науковці з провідних вищів Києва, Дніпра, Львова, Полтави, Кривого Рогу, Краматорська, Кременчука, Харкова, а також Мінська, Варни, Ханюю.

УДК 338.2:330.34:339.9](06)

ISBN 978-966-695-514-5

© Колектив авторів, 2020
© Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, 2020

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Голова: Бабаєв В. М., д-р наук з держ. упр., професор, ректор ХНУМГ ім. О. М. Бекетова.

Заступники голови:

Сухонос М. К., д-р техн. наук, професор, проректор з наукової роботи ХНУМГ ім. О. М. Бекетова;

Старостіна А. Ю., канд. техн. наук, начальник науково-дослідної частини ХНУМГ ім. О. М. Бекетова;

Решетило В. П., д-р екон. наук, професор, зав. кафедри економічної теорії та міжнародної економіки ХНУМГ ім. О. М. Бекетова

Члени оргкомітету:

Бервено О. В., д-р екон. наук, професор кафедри економічної теорії та міжнародної економіки ХНУМГ ім. О. М. Бекетова;

Тютюнникова С. В., д-р екон. наук, професор, професор кафедри економічної теорії та економічних методів управління ХНУ ім. В. Н. Каразіна;

Кириленко В. І., д-р екон. наук, професор, зав. кафедри економічної теорії ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана»;

Костишина Т. А., д-р екон. наук, професор, зав. кафедри управління персоналом, економіки праці та економічної теорії Полтавського університету економіки і торгівлі;

Лебедєва С. Н., д-р екон. наук, професор, ректор Білоруського торговельно-економічного університету споживчої кооперації;

Ткаліч Т. А., д-р екон. наук, професор, зав. кафедри цифрових систем та технологій ДУО «Інститут бізнесу Білоруського державного університету»;

Данг Суан Хоан, д-р екон. наук, професор, президент Національної академії державного управління, Ханой, В'єтнам;

Панайотова Т. П., д-р техн. наук, доцент, керівник кафедри індустріального менеджменту Технічного університету – Варна, Болгарія;

Москвіна А. О., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії та міжнародної економіки ХНУМГ ім. О. М. Бекетова

СЕКЦІЯ 1

ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ, МОДЕЛІ, ІНДИКАТОРІВ ТА СТАНДАРТІВ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ

ІНКЛЮЗИВНИЙ ПІДХІД У СФЕРІ КОНСАЛТИНГУ ТА ПРОФЕСІЙНІ ПОСЛУГИ «PRO BONO»

О. С. МАРЧЕНКО, д-р екон. наук, проф.,
проф. кафедри економічної теорії

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

Консалтинг як підприємницькій діяльності професіоналів із різних галузей знань з надання допомоги населенню, бізнесу, державним та громадським організаціям у розв'язанні їх проблем з метою досягнення споживачами певних результатів та отримання прибутку, притаманні соціально-економічні обмеження доступу до послуг його суб'єктів.

По-перше, консалтингові послуги є платними, їх ціна визначається кон'юктурою ринку консалтингу, конкуренцією, ціновою політикою консалтингових фірм і, навіть, етичними принципами консультантів, за якими надання послуг за заниженою ціною є проявом квазіконсалтингу, вважається чинником, що руйнує репутацію професіоналів. Рівень цін на консалтингові послуги безпосередньо визначає межу доступу певних верств населення, суб'єктів бізнесу, насамперед, мікро- та малого підприємництва, громадських організацій до професійної допомоги консультантів. Отже, економічним обмеженням доступу до консалтингу є платність професійної допомоги, що виштовхує з консалтингового ринку споживачів, неспроможних оплатити консалтингові послуги.

По-друге, економічні обмеження є чинником соціальних перешкод щодо доступу до послуг консалтингу. Ті прошарки населення, які мають мінімальні доходи, суб'єкти малого підприємництва-фізичні та юридичні особи, доходи яких не забезпечують розширеного відтворення бізнесу, громадські організації з низьким бюджетом фактично виключені зі сфери консалтингу як ретранслятора нових знань та інформації. І це не тільки економічне, а й соціальне обмеження, оскільки, така ситуація демонструє їх відторгнення від професійної допомоги, отже, і від знань сучасних заходів соціального захисту населення, новацій бізнесу та управління, заходів та форм громадської діяльності тощо. У свою чергу, соціально-економічні бар'єри доступу до послуг консалтингу обмежують його можливості як чинника накопичення та розвитку інтелектуального капіталу людини, бізнесу, нації, впровадження у практику

інтелектуальних продуктів-новацій, адаптації поведінки економічних агентів до вимог та викликів сьогодення, формування сучасної економічної культури та мислення.

На подолання бар'єрів доступу до консалтингу спрямовано інклюзивний підхід до процесу надання консалтингових послуг, змістом якого є формування та використання системи заходів, що сприяють залученню до користування послугами консалтингу тих верств населення, суб'єктів бізнесу, громадських організацій, які, за звичайних умов, відторгнуті від професійної допомоги у розв'язанні їх проблем.

Одним з ефективних та визнаних у професійній спільноті напрямів реалізації інклюзивного підходу є надання консалтингових послуг «pro bono» (від лат. pro bono publico – заради суспільного блага) – це добровільні дії фахівців із різних галузей знань з надання професійної допомоги тим, хто її потребує, але має фінансові, соціальні та інші обмеження щодо її отримання. «Pro bono – це професійні послуги, що надаються безкоштовно для суспільного блага» [1]. Така безоплатна професійна допомога дуже поширена в європейських країнах і США. Прикладом успішної діяльності «на суспільне благо» є фонд Tarroot Foundation, з допомогою якого в громадський сектор інвестовано знань і послуг професіоналів на більш, ніж 152 млн доларів [2].

Консалтингові послуги «pro bono» мають такі основні характеристики:

- професійність – консалтингові послуги «pro bono» як і платні послуги надаються професіоналами консалтингу. «Pro bono» – це широкий спектр професійних послуг, які відповідають всім вимогам та критеріями якості консалтингової діяльності;

- добровільність – консультанти за власним рішенням надають ці послуги, більш того, вважають допомогу «pro bono» важливим фактором підвищення їх професійної репутації. Добровільність професійних дій «pro bono» пов'язана з усвідомленням консультантами їх соціального значення та власної соціальної ролі і відповідальності;

- безкоштовність для клієнта і некомпенсованість витрат для консультанта. Для порівняння, безоплатна правова допомога, як і юридичні послуги «pro bono», є безкоштовними, але витрати адвокатів на її здійснення компенсуються за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. Отже, це не є послугами «pro bono», витрати консультантів на надання яких не компенсуються;

- соціальна ефективність – послуги «pro bono» є соціальними, оскільки сприяють подоланню існуючих для малозабезпечених верств населення, суб'єктів малого бізнесу, неприбуткових громадських організацій бар'єрів доступу до професійної допомоги у розв'язанні їх проблем. Досягнення суспільного блага є їх визначальною сутнісною характеристикою. Слід підкреслити, що діяльність «pro bono» є важливою складовою програм соціальної відповідальності консалтингового бізнесу.

Практики «pro bono» потребують, по-перше, соціалізації, тобто, визнання суспільством як ефективних і необхідних для соціально-економічного розвитку

країни напрямів практичної діяльності суб'єктів консалтингу; по-друге, інституціоналізації як визначення, прийняття і дотримання суспільством, державою, професійними спільнотами, саморегульованими організаціями, консалтинговими фірмами та консультантами правил їх здійснення, які повинні буди закріплені у певних нормативних актах та відповідати чинному законодавству.

Література:

1. Сайт Pro Bono Club Ukraine. URL: <https://probono.org.ua/> (дата звернення 3.01.2020).
2. Україна приєдналась к всемирному движению Pro Bono. URL: <https://www.segodnya.ua/ukraine/ukraina-prisoedinilas-k-vsemirnomu-dvizheniyu-pro-bono-1122287.html> (дата звернення 3.01.2020).

МАРОЧНИЙ КАПІТАЛ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ

О. І. МАСЛАК, д-р екон. наук, проф., зав. кафедри економіки
Н. Є. ГРИШКО, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри економіки
Ю. В. ШЕВЧУК, асистент кафедри економіки

*Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського,
м. Кременчук*

М. В. МАСЛАК, канд. екон. наук, ст. викл. кафедри менеджменту
інноваційного підприємництва та міжнародних економічних відносин
*Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків*

Глобалізаційні виклики сьогодення диктують необхідність змін пріоритетів розвитку економік національних господарств в напрямку забезпечення їх інклюзивності. Одним з аспектів цього процесу є розробка механізму формування марочного капіталу, що по суті належить до найдорожчих активів, цінність якого необхідно постійно підвищувати.

Компанії з нагромадженням марочним капіталом мають як економічні привабливість та і переваги в корпоративному та антикризовому управлінні, високу стійкість серед конкурентів, більшу мобільність та швидкість відновлення ринкових позицій.

Активні наукові розробки дефініції «марочний капітал» розпочалися в кінці минулого століття і пов'язані з науковими студіями таких вчених як: Д. Аакер, Ф. Котлер, К. Л. Келлер та ін. Сучасні наукові дослідження також зосереджують велику увагу на означеній проблематиці [5, 6, 7, 8, 9, 10 та ін.].

Так науковці визначаючи сутність марочного капіталу досягають згоди у тому, що він пов'язаний з торговою маркою, назвою, символом [1, 4, 5, 6, 10] та являє собою додану вартість [2, 3, 5]. У такому разі стає можливим говорити про так званій марочний капітал – додаткову вартість продукту, якої він

набуває внаслідок позитивного ставлення до нього з боку представників цільового ринку.

Разом з тим, більшість науковців мають відмінні погляди на процес формування марочного капіталу та його оцінку.

Поділяючи точку зору науковців щодо характеристики марочного капіталу, звертаємо увагу на необхідність врахування того, що він є складовою інтелектуальних активів [11] та має психологічну та фінансову цінність.

Таким чином, марочний капітал впливає на забезпечення стійкого, конкурентоспроможного функціонування і розвиток компаній, є необхідним елементом розробки їх стратегій.

Література:

1. Аакер Д. Создание сильных брендов / Д. Аакер. – М.: Издательский дом Гребенникова, 2003. – 440 с.
2. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент / Ф. Котлер, К. Л. Келлер : Экспресскурс; пер. с англ. под науч. ред. С. Г. Жильцова. 3-е изд. – С.-Пб.: Питер, 2010. – 480 с.
3. Федорченко А. В. Актуальність використання технологій брендингу на горілчаному ринку України / А. В. Федорченко, І. К. Ярошенко // *Маркетинг в Україні*, 2005. – № 1. – С. 26–31.
4. Фелдвік П. Бренд. 2008 / П. Фелдвік. – URL: <http://ru.wikipedia.org>
5. Кендюхов О. В. Ефективне управління інтелектуальним капіталом: монографія / О. В. Кендюхов. – НАН України, Ін-т економіки пром-сті ДонУЕП. – Донецьк: ДонУЕП, 2008. – 359 с.
6. Євтушенко Г. В. Сутність і зміст марочного капіталу як економічної категорії / Г. В. Євтушенко // *Комунальне господарство міст. Серія «Економічні науки»*. – 2012. – № 104. – С. 260–266.
7. Євтушенко Г. В. Модель управління марочним капіталом підприємства / Г. В. Євтушенко // *Бізнес Інформ*. – 2013. – № 5. – С. 351–356.
8. Ковалевська А. В. Марочний капітал як фактор забезпечення ринкової капіталізації підприємства / А. В. Ковалевська // *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. – 2013. – № 2. – С. 130–134. URL: http://nbuv.gov.ua/ujrn/pirpr_2013_2_27.
9. Солнцев С. О. Маркетинговий та фінансовий підходи до оцінки марочного капіталу / С. О. Солнцев. – URL: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/handle/2010/1250>.
10. Ястремська О. М. Бренди промислових підприємств: формування та ефективність використання: монографія / О. М. Ястремська, О. М. Тімонін, К. О. Тімонін. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2013. – 244 с.
11. Maslak O. Intellectual capital as a factor of economic development of Ukraine / O. Maslak, N. Grishko, O. Hlazunova, M. Maslak // *Journal of Turiba University «Acta Prosperitatis»*. – Turiba (Latvia), Is. 7., 2016. – P. 104–118.

КОНЦЕПЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

В. П. РЕШЕТИЛО, д-р екон. наук, проф.,
зав. кафедри економічної теорії та міжнародної економіки
*Харківський національний університет міського господарства
ім. О.М. Бекетова, м. Харків*

Концепція інклюзивного сталого зростання (*inclusive sustainable growth*) – досить нова концепція економічного зростання, перші публікації з якої в Україні з'явилися лише в останні роки. Найбільш активно над цією концепцією працюють здебільшого такі зарубіжні вчені як Д. Аджемоглу, З. М. Бедос, С. Голандер, Дж. Робінсон, Е. С. Райнерт, Дж. Подеста. Серед українських науковців цікавими є роботи І. Бобуха, В. Геєця, А. Гриценко, І. Манцурова, О. Прогнімак, С. Щегеля та інших.

Поняття *інклюзія* (англ. *inclusion* – включення, залученість) – має широке значення і реалізоване в багатьох аспектах. В економічній літературі розглядаються поняття «інклюзивне зростання», «інклюзивні інновації», «інклюзивний розвиток», «інклюзивна економіка» тощо. Існує досить багато визначень поняття «інклюзивний розвиток». Так, вчені Світового банку визначають: інклюзивний розвиток – це сталий швидкий розвиток усіх галузей економіки, що залучає значну частину трудових ресурсів країни і характеризується рівністю можливостей у доступі до ринку праці та ресурсів. При цьому головний акцент робиться на продуктивній зайнятості всіх груп працездатного населення (включаючи жінок) як важливої умови зниження рівня бідності. Саме скорочення бідності та нерівності є головною метою інклюзивного розвитку. В його основі лежить також необхідність забезпечення *участі всіх верств населення країни у процесі зростання як з точки зору прийняття рішень, так і у формуванні факторів зростання*. Повинні бути створені рівні можливості для усього населення в реалізації власного людського потенціалу незалежно від місця проживання і соціально-економічних умов, статі і віку.

Інклюзивне зростання має ширші цілі, ніж збільшення ВВП. Воно спрямоване на розвиток людини, підвищення її добробуту та зниження рівня бідності та нерівності, вимагає активної участі в економіці людського ресурсу, а також підкреслює, що населення країни повинно впливати не лише на результати розподілу ВВП, але й на його виробництво. Важливою метою інклюзивного зростання є збільшення ступеню участі усіх громадян соціуму у процесі економічного зростання і справедливий розподіл його результатів.

Таким чином, *інклюзивний сталий розвиток заснований на такому типі економічного зростання, який дозволяє відчутти його результати кожному члену суспільства, охоплюючи усі сфери його життя*.

Країни ЄС поставили завдання інклюзивного розвитку в центр програми «Європа-2020». Зокрема, в якій зазначається, що зростання має бути

інтелектуальним, сталим та інклюзивним, базуватися на залученні до відповідних процесів усіх секторів економіки, усіх верств суспільства для досягнення високого рівня зайнятості, продуктивності та соціальної єдності. Для реалізації цих пріоритетів було сформовано пакет з п'яти цілей у таких сферах: зайнятість, інновації, зміна клімату та енергетика, освіта, боротьба проти бідності та соціального відчуження. Для досягнення згаданих цілей для кожної країни ЄС як пріоритетні висунуті такі напрями діяльності.

1. Інноваційний союз.
2. Рух молоді.
3. Розвиток цифрових технологій в Європі.
4. Доцільне використання ресурсів в Європі.
5. Індустріальна політика, спрямована на глобалізацію.
6. План з розвитку нових здібностей і збільшення кількості робочих місць.
7. Європейська політика проти бідності.

Таким чином, *основними цілями інклюзивного сталого розвитку є:*

- не просто збільшення ВВП, але й всебічний розвиток людського капіталу;
- високий рівень зайнятості населення, інвестування в освіту та охорону здоров'я;
- скорочення нерівності та бідності, вдосконалення системи соціального захисту, підвищення якості життя громадян, особливо найбільш незахищених верств населення: дітей, жінок, людей похилого віку;
- розвиток соціальної активності, підвищення участі громадян в економічному житті, а не тільки в розподілі та споживанні доходу;
- захист навколишнього середовища, підвищення ефективності використання природних ресурсів, перехід економіки на «зелені принципи»;
- поширення переваг економічного зростання на всі регіони країни, територіальна єдність країни з позицій рівня економічного розвитку та якості життя;
- територіальне вирівнювання та усунення регіональних диспропорцій.

Два останні положення щодо цілей інклюзивного розвитку, в яких підкреслюється посилення ролі всіх територій в вирішенні проблем економічного зростання, набувають особливого значення в умовах реформи децентралізації, що відбувається в Україні. Підкреслимо, що до процесу інклюзивного розвитку повинні бути залучені всі сектори економіки (не тільки високотехнологічні) та всі складові інфраструктури країни, а також всі регіони та території. Ефективність інклюзивного розвитку регіонів в визначальній мірі залежить від структурної, інвестиційної, інституціональної, соціальної, природоохоронної, фінансової, зовнішньоекономічної регіональних політик. Від того, наскільки збалансовані ці політики, залежить комплексний пропорційний розвиток регіональної економіки. Це обумовлено тим, що регіон є не тільки підсистемою соціально-економічного комплексу країни, а й відносно самостійною його частиною із закінченим циклом відтворення,

особливими формами прояву стадій відтворення й специфічними особливостями соціальних і економічних процесів. Реальний рух до стійкого інклюзивного розвитку економіки регіонів неможливий без ефективних інститутів, що потребує поглиблення інституціональних перетворень, створенням системи ефективних інститутів і їх активної взаємодії. З позицій інклюзивного розвитку, нова інституціональна одиниця – інститут об'єднаних територіальних громад, що формується в країні, повинна забезпечувати широку участь громадян у процесах життєдіяльності територіальних громад та управління ними, формувати ефективні механізми підвищення і розподілу доходів, і бюджетних коштів зокрема, призводити до ефективного вирішення проблем підвищення якості життя населення регіонів, особливо сільського.

В контексті досягнення цілей інклюзивного розвитку дуже актуальною для України є проблема подолання глибокої диспропорційності соціально-економічного простору, зменшення між- та внутрішньо регіональних асиметрій. Подальший розвиток регіонів потребує формування інвестиційно-інноваційної інфраструктури регіону, яка повинна об'єднувати інвестиційну та інноваційну діяльність в єдине ціле з метою спрямування інвестиційного ресурсу на започаткування інноваційних виробництв, створення конкурентоспроможної продукції та впровадження високих технологій.

Важливим інституціональним фактором інклюзивного розвитку регіонів є *ефективна економічна політика*. Державне регулювання регіональним розвитком має бути системним, непрямим, рекомендаційним і головне – стратегічним. Соціально-економічна політика регіону – це певні цілі і принципи дії адміністрації і регіональних економічних суб'єктів, а також напрями та пріоритети їх діяльності, які базуються на загальнонаціональній стратегії і враховують загальнодержавні інтереси. Комплексні адресні плани, що охоплюють всю регіональну економіку, повинні включати індикативні показники і цільові орієнтири, систему регіональних завдань, перелік регіональних проектів і програм, контрольні баланси виробництва і розподілу стратегічно важливих ресурсів і продуктів, стратегічну прогностичну інформацію, систему стабільних економічних, фінансових, соціальних, екологічних нормативів, та інші інструменти регуляторного впливу. Необхідно збільшити повноваження регіональної влади згідно політики децентралізації і надати місцевим адміністраціям більшу свободу дій (у встановлених межах). При цьому важливим є використання досвіду проведення державної регіональної політики європейського зразка з чітким розмежуванням повноважень між ланками управління та між державними органами влади і місцевим самоврядуванням.

Важливими недоліками, що стримують інклюзивний розвиток регіонів є: безсистемність та непослідовність формування державної економічної політики; недостатньо нормативно – правова підтримка та регулювання діяльності господарюючих суб'єктів; відсутність державної системної підтримки інклюзивного розвитку на регіональному рівні; низький рівень фінансування на створення нових робочих місць в регіонах; відсутність

інституційних умов взаємовідносин між учасниками; відсутність адекватного потребам інклюзивного розвитку реформування освіти; відсутність капіталовкладень в інновації.

«КАПІТАЛІЗМ СТЕЙКХОЛДЕРІВ»: ВИГОДИ ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРІН

Л. С. ШЕВЧЕНКО, д-р екон. наук, проф.,
зав. кафедри економічної теорії

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків

Клаус Шваб, економіст, засновник і президент Всесвітнього економічного форуму у Давосі, зазначає, що у суспільства є три моделі на вибір: 1) «капіталізм акціонерів» – модель, обрана більшістю західних корпорацій, головною метою яких є максимізація прибутку; 2) «державний капіталізм» – модель, популярна у багатьох країнах, що розвиваються, відповідно до якої завдання спрямовувати розвиток економіки покладається на уряд; 3) «капіталізм стейкхолдерів» (тобто капіталізм в інтересах усіх зацікавлених сторін) – модель, яка позиціонує приватні корпорації як такі, що діють в інтересах суспільства, розв'язуючи соціальні та екологічні проблеми сучасності [1].

Дійсно, десятиліттями більшість корпорацій орієнтували свої стратегії на максимізацію загальної дохідності акціонерів / акціонерної вартості (TSR – total shareholder return). Перед такими бізнес-організаціями, як правило, поставали суто економічні альтернативи: помірною або інтенсивною зростання (внутрішнього чи зовнішнього у формі інтеграції або диверсифікації, у тому числі за допомогою злиття і поглинань); скорочення (аж до ліквідації) задля раціоналізації та переорієнтації операцій або поєднання альтернатив. При цьому завжди стояла дилема «прибуток корпорації – права людини».

Уважається, що «капіталізм стейкхолдерів» цю ситуацію виправляє. У серпні 2019 р. керівники понад 180 американських компаній, що входять до групи Business Roundtable, підписали спільну «Заяву про призначення корпорацій». Її основний зміст: компанії повинні не тільки задовольняти інтереси своїх інвесторів, але й працювати над створенням «економіки, що служить усім американцям» [2].

В основі моделі «капіталізму стейкхолдерів» лежить теорія зацікавлених сторін (stakeholder theory), або соціальна теорія фірми, яка активно розробляється і реалізується в зарубіжному менеджменті з середини 1980-х років. Відомий американський економіст Р. Едвард Фрімен доводив, що управління бізнесом стає більш ефективним, якщо менеджери враховують інтереси зацікавлених сторін. До останніх Фрімен відносив будь-яку групу осіб (або навіть окрему особу), які можуть впливати на досягнення цілей організації або, навпаки, на які впливає досягнення цілей організації. Серед найбільш важливих для фірми зацікавлених осіб: акціонери компанії, постачальники,

клієнти (споживачі), інвестори, менеджери і співробітники, кредитори, державні (урядові) структури. Взаємини між фірмою і різними зацікавленими сторонами набувають форми «контрактів», які регулюють обмін «вкладів» зацікавлених сторін (матеріальну, грошову або іншу участь у діяльності фірми) на «вигоди», які забезпечує їм фірма. Зацікавлені сторони залишаються такими до тих пір, поки вигоди від взаємодії з фірмою перевищують або, як мінімум, компенсують зроблені ними внески.

Які саме вигоди дає «капіталізм в інтересах усіх зацікавлених сторін»? Науковці Інституту BCG Henderson – аналітичного центру Boston Consulting Group, рекомендують бізнесу орієнтуватися на «загальний вплив на суспільство» (TSI – Total Societal Impact). При цьому ідея полягає в тому, що успіх корпорацій та суспільний добробут взаємопов'язані. Бізнесу для успіху потрібні здорові та освічені працівники, а суспільству для процвітання – дохідні та висококонкурентні бізнеси, які створюють прибуток, податки та добробут [3]. Так, працівники, клієнти та уряди дедалі частіше вимагають від фірм, аби ті відігравали більш помітну роль у розв'язанні екологічних, соціальних та управлінських проблем суспільства (зазвичай називаються ESG – Environment, Social, Governance), досягненні цілей сталого розвитку, визначених ООН. Але й корпорації розуміють свої економічні вигоди від соціальної відповідальності перед суспільством і соціального підприємництва (з'явився навіть термін «моральний капіталізм»). Фірми, які лістингуються на міжнародних фондових біржах, чітко розуміють: чим вище індекс ESG, тим вище котируються їхні акції і тим привабливіші вони для інвесторів. Крім того, у них з'являються нові можливості бізнесу. До останніх належать: доступ до нових ринків; сприяння зростанню вартості бренда фірми та обсягів продажу продукції; поліпшення іміджу, репутації фірми, зростання лояльності ділових партнерів і споживачів продукції; стимулювання інновацій (фірми, які орієнтуються на TSI, можуть розпочати розробку абсолютно нових продуктів, послуг і бізнес-моделей, відкрити нові географічні або демографічні ринкові можливості); ширші можливості мотивації власного персоналу, розвитку і збереження кадрового резерву; зростання інвестиційної привабливості тощо.

Ідеї «капіталізму стейкхолдерів» потребують свого детального вивчення, оскільки, будучи в цілому спрямованими на конструктивне регулювання розвитку бізнесу, поділяються не всіма економістами та громадськими діячами.

Література:

1. Шваб К. Чого ми хочемо? Три моделі майбутнього на вибір / К. Шваб. – URL: https://nv.ua/ukr/opinion/forum-u-davosi-yak-zminyuyetsya-kapitalizm-ekonomika-novini-50057107.html?fbclid=IwAR1F_dwfo3a-Mo5rnMimhU_BIP9qQB48Y3otdKq4Iae52eb9nBVm0R29gxo (дата звернення: 24.12.2019).
2. Пятин А. Руководители крупнейших компаний США призвали не считать прибыль главной целью / А. Пятин. – Forbes. 2019. 29 августа. URL: <https://www.forbes.ru/biznes/382145-rukovoditeli-krupneyshih-kompaniy-ssha-prizvali-ne-schitat-pribyl-glavnoy-celyu> (дата звернення: 24.12.2019).
3. Соціальна відповідальність: бізнес-стратегія, «піар» чи самообмеження? URL: <https://business.ua/strategies/4202-sotsialna-vidpovidalnist-biznesstrategiia-piar-chy->

УКРАЇНА: ВАРІАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНИХ ТА ЕКСТРАКТИВНИХ ІНСТИТУТІВ

О. В. ШКУРУПІЙ, д-р екон. наук, проф.,
зав. кафедри міжнародної економіки та міжнародних економічних відносин
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

Т. А. ДЕЙНЕКА, д-р екон. наук, доц.,
проф. кафедри економіки та міжнародних економічних відносин
Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава

В сучасній системі суспільних відносин інститути відіграють ключову роль. Ефективні інститути сприяють розвитку країн та їх народів; неефективні – спричиняють занепад. Якщо створені в суспільстві інститути не є достатньо неефективними, це означає невизначеність майбутнього країни. За таких умов країна перебуває у нестійкому стані: зростання, як правило, є нетривалим і за ним швидко слідує спад. Подібна економічна динаміка властива Україні. Процеси, що відбуваються у сферах політики та функціонування державних інститутів, відображає інтегральний індекс виміру «державної дієздатності» – Fragile States Index, який визначається Фондом миру.

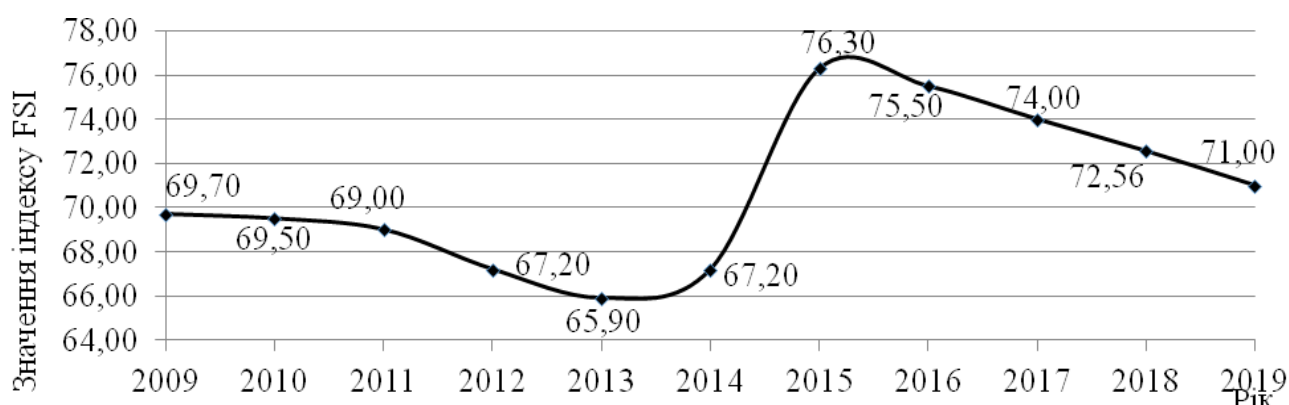


Рис. 1 – Україна у відображенні індикаторів уразливості за Fragile States Index, 2009-2019 рр., балів [2]

Як показує практика, уразливою країна стає передусім тоді, коли недосконалими (з погляду інтересів розвитку суспільства) є економічні та політичні інститути. Саме на такі інститути вказують Д. Аджемоглу і Дж. Робінсон, зосереджуючи аналіз на ознаках їх належності до інклюзивних та/або екстрактивних. Відповідно комбінаторика дає чотири варіанти: 1) як економічні інститути, так і політичні є інклюзивними, 2) як економічні інститути, так і політичні екстрактивними, 3) економічні інститути є

інклюзивними, а політичні екстрактивними, 4) політичні інститути є інклюзивними, а економічні екстрактивними.

Визначаючи ситуацію в Україні у рамках зазначених варіацій, необхідно виходити з того, що національний розвиток стримується передусім екстрактивністю політичних інститутів. Звідси природа політико-економічних суперечностей – високий рівень олігархії, базованої на злитті інтересів великого капіталу в економіці та влади в політиці.

Д. Аджемоглу і Дж. Робінсон припускають можливість забезпечення умов економічного розвитку країн за екстрактивних політичних інститутів. По-перше, еліти можуть спрямовувати ресурси до високопродуктивних галузей, які вони контролюють [1]. Проте цей варіант для України навряд чи може стати суттєво значущим, оскільки великий капітал, зосереджується у сировинних галузях і галузях первинної переробки. Україні ж для того, щоб забезпечити прогресивну поступальність довгострокового розвитку, необхідні капіталовкладення у високотехнологічне виробництво. По-друге, екстрактивні політичні інститути можуть надати змогу розвиватися (хоч і не повністю) інклюзивним економічним інститутам [1]. Якщо економічне зростання буде в інтересах владної еліти, вона може поступитись мірою монополізації регуляторних функцій на користь інклюзивних економічних інститутів; в іншому разі, якщо такі інститути блокуватимуть політичну владу, – вона чинитиме супротив, що власне і відбувається нині в Україні.

Чи зможе Україна з часом перейти у стан коли інклюзивними стануть як економічні інститути, так і політичні, покаже тільки майбутнє. Наразі є підстави констатувати лише те, що можливість не допустити перетворення дійсно істотного виклику суспільству на інституціональний конфлікт – є як і можливість стабілізувати функціональні зв'язки, що конституують національну систему.

Література:

1. Аджемоглу Д. Чому нації занепадають походження влади, багатства та бідності / Д. Аджемоглу, Д. Робінсон. – пер. з англ. і наук. ред. О. Дем'янчук. 2-ге вид., випр. – Київ, 2017. – 440 с. URL: <https://theukrainians.org/why-nations-fail/> (дата звернення 30.01.2020).
2. Fragile States Index 2019: The Fund for Peace. 2019. 44 p. The website. URL: [Fund for Peacehttps://issuu.com/fundforpeace/docs/9511904-fragilestatesindex](https://issuu.com/fundforpeace/docs/9511904-fragilestatesindex) (дата звернення 30.01.2020).

ІНКЛЮЗИВНІСТЬ ЯК СИСТЕМНА ХАРАКТЕРИСТИКА В АКТУАЛЬНІЙ СТРУКТУРІ ЯКОСТІ ЖИТТЯ

О. В. БЕРВЕНО, д-р екон. наук, доц.,
проф. кафедри економічної теорії та міжнародної економіки
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Якість життя населення є провідним комплексним показником розвитку соціально-економічних систем, адже вона є головним результатом та метою їх функціонування. Саме тому проблематика якості життя населення є об'єктом пильної уваги дослідників різних напрямів науки та практиків публічного управління. На відміну від вузько професійних проблема якості життя турбує кожного, тому потребує сумісних зусиль всіх учасників процесу життєзабезпечення населення.

Сьогодні інклюзивність стає одним з провідних параметрів розвитку, що грає визначальну роль у формуванні якості життя населення країни таким чином, щоб її рівень задовольняв всіх представників суспільства, всі верстви населення. Інклюзивний розвиток, перш за все, передбачає інклюзивне зростання, яка на відміну від традиційної трактовки економічного зростання, має більш ширші цілі, ніж збільшення доходів та ВВП, воно орієнтовано на людський розвиток та зростання якості життя всього населення. Забезпечення інклюзивного зростання може відбуватися двома шляхами: по-перше, за рахунок скорочення нерівності та бідності серед населення країни, по-друге, за рахунок розширення залученості та активної участі в суспільному відтворенні якомога більшої кількості людей, в ширшому розумінні всіх бажаючих. Таким чином, ключовими аспектами інклюзивного зростання, а на цій основі й інклюзивного розвитку, є: по-перше, інвестиції в людський капітал нації; по-друге, активна соціальна політика держави, зокрема створення нових робочих місць, соціальний захист всіх верств населення, особливо вразливих; по-третє, ефективна структурна політика, орієнтована на модернізацію національної економіки та справедливий перерозподіл суспільного продукту як через прогресивну податкову політику так й активну роль громадянського суспільства та активізацію участі соціальних інститутів.

Саме інклюзивний характер розвитку здатний забезпечити рівномірний розподіл суспільного багатства та зростання якості життя населення всіх без виключення представників соціуму. Його забезпечення передбачає також інституційну трансформацію національної господарської системи, розвиток тих інституційних чинників, які сприятимуть формуванню вектору інклюзивності. Як справедливо стверджують дослідники, зокрема Л. Ємельяненко, В. Петюх, К. Дзензелюк, головним результатом інклюзивного розвитку є підвищення рівня та якості життя населення за рахунок забезпечення ефективної зайнятості та досягнення максимальної рівномірності у розподілі доходів [1]. Але забезпечення ефективної зайнятості, гідного рівня оплати праці та

справедливого розподілу суспільного багатства є дуже складним завданням, особливо для перехідних економік, як українська, які не в змозі забезпечити достатнього рівня ні економічної ефективності, ні соціальної справедливості, ні, тим паче, їх ефективного поєднання.

Якісні зміни в життєдіяльності людей призводять до формування більш високої якості життя, що є важливим критерієм соціально-економічного прогресу. При інклюзивному характері соціально-економічного розвитку всі члени суспільства об'єднані взаємодією із забезпечення якості життя, побудова якої стає провідною формою соціальної взаємодії, та дозволяє розглядати суспільство як сукупність людей, що здійснюють спільну діяльність і відносини. Таким шляхом ця спільність стає системою, цілісністю з якостями, яких немає ні в одному з включених в неї елементів окремо, носієм сукупності норм і цінностей, які визначають характер і зміст соціальної взаємодії як органічної єдності всіх сфер суспільного життя. В формуванні інклюзивного типу розвитку особливе значення має комплементарна взаємодія державних і економічних інститутів, націлених на вдосконалення якості життя, як ключових компонентів національної інституційної архітектури. Економічні інститути забезпечують основу зростання якості життя і є невід'ємною умовою життєдіяльності людини, тому важливе значення набуває їх ефективне функціонування.

Теорію ефективних інститутів в науковій літературі розкривають такі вчені як Д. Асемоглу, Дж. Робінсон, О. Уільямсон [2-3]. Для їх теорії характерно визначення фундаментальної причини диференціації рівня багатства та бідності, свободи та залежності – фактору інклюзивності, який сьогодні стає головним трендом розвитку. На відміну від екстрактивних, інклюзивні інститути створюють, перш за все, вільний доступ до всіх без винятку ресурсів, включення усіх членів суспільства до активних форм життя та самореалізації. Практично інклюзивний інституційний режим – це можливість такого розподілу ресурсів в соціально-економічній системі, який створює ефективні передумови для зростання суспільного продукту та його справедливого розподілу між всіма учасниками суспільного відтворення. Важливою складовою якості життя всіх верств населення є можливість забезпечення якості розвитку людського потенціалу. Основні параметри людського розвитку відіграють провідну роль й в концепції інклюзивного розвитку, що можна проілюструвати за допомогою індексу інклюзивного розвитку.

Всесвітній економічний форум в Давосі з 2015 р. започаткував формування щорічного рейтингу країн за індексом інклюзивного розвитку (Inclusive Development Index), що передбачає *оцінку економічної ефективності для уявлення більш повної картини реального рівня життя населення досліджуваних країн*. Методика розрахунку індексу інклюзивного розвитку (IDI) базується на 12 показниках, які групуються по трьох групах: зростання і розвиток (що в тому числі включає очікувану тривалість здорового життя та зайнятість населення); інклюзивність (що включає показники бідності та

диференціації доходів); наступність поколінь і стійкість розвитку (що включає показники екологічної, демографічної та фінансової безпеки). З усіх цих показників складаються групові індекси, а потім розраховується їх середнє арифметичне значення [4]. Згідно останнього рейтингу Україна займає 49 позицію серед країн, що розвиваються, яким передують ще 30 розвинених країн, з показником 3,42, що свідчить про зниження індексу на 6,8 % за останні п'ять років [5].

Враховуючи все вищевикладене, вважаємо за необхідно для формування інклюзивного вектору розвитку економіки України, проведення комплексного реформування за такими пріоритетними напрямками: податкове реформування, інноваційно-технологічна модернізація економіки, переорієнтація соціальної політики на все населення, інституціоналізація розвитку людського потенціалу країни.

Литература:

1. Ємельяненко Л. М., Петюх В. М., Дзензелюк К. В. Інтегральна оцінка інклюзивного розвитку в Україні на національному та місцевому рівнях. *Економіка та держава*. 2019. № 6. – С. 4-10.
2. Acemoglu D., Robinson J. Why nations fail: the origins of power, prosperity, and poverty. – New York: Crown Publishers, 2012. – 571 p.
3. Williamson O. The New Institutional Economics: Taking Stock, Looking Ahead. *Journal of Economic Literature*. 2000. Vol. XXXVIII. № 3. – P. 595-613.
4. The Inclusive Growth and Development Report 2017. Geneva: World Economic Forum, 2017. – 75 p.
5. The Inclusive Development Index 2018. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2018.pdf (дата звернення: 20.01.2020).

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ИНДИКАТОРОВ И СТАНДАРТОВ ИНКЛЮЗИВНОГО РАЗВИТИЯ

О. К. ГАРШИНА, канд. экон. наук, проф.,
проф. кафедры общеэкономических дисциплин
Донбасский институт техники и менеджмента Международного научно-технического университета имени академика Юрия Бугая, г. Краматорск

Концепция инклюзивного развития экономики, активно развивающаяся в течение последних лет, является актуальной и востребованной. Во многих публикациях [1, 3, 4, 5], в том числе и в докладе, сделанном на Всемирном Экономическом форуме в Давосе [2], обосновывается необходимость отказа от единственного универсального показателя экономического роста – ВВП и перехода к индексу инклюзивного развития (Inclusive Development Index; IDI), который оценивает страны по критериям роста, справедливости и устойчивости. Это особенно актуально для Украины, где доля теневого сектора экономики выше, чем в странах Евросоюза, и рост ВВП происходит в основном

на инфляционной основе, а потому отсутствует связь между ростом ВВП и повышением уровня жизни населения.

Обзор литературных источников позволяет сделать вывод о том, что меняются концептуальные основы определения благополучия экономического развития страны: критерием оценки экономики является не экономический рост (это – не цель, а средство достижения цели), а экономический прогресс, понимаемый многопланово как продвижение в достижении более высокого качества жизни людей и социальной справедливости. В связи с этим изменяется и трактовка экономических функций государства: оно должно заботиться о развитии экономического прогресса, а не только обеспечивать экономический рост.

Как известно, индекс инклюзивного развития базируется на 12 индикаторах, объединенных в три группы:

- рост и развитие (включая рост ВВП, занятости, производительности труда, ожидаемой продолжительности жизни);

- инклюзивность (медианный доход домохозяйств, уровень бедности и неравенства);

- межпоколенческая справедливость и устойчивость (уровень сбережений, демографической нагрузки, государственного долга и загрязнения окружающей среды) [2].

Эксперты WEF, пытаясь создать целостную картину экономического развития, заложили основы системного подхода к оценке экономического развития страны. Вместе с тем разработанный ими индекс инклюзивного развития является показателем, характеризующим развитие страны. В научных публикациях уже имеются разработки частных индексов инклюзивного развития применительно к отдельным отраслям экономики. Так, В. В. Демичев, определяя рейтинг инклюзивного развития экономики сельского хозяйства регионов России [1], предлагает 22 показателя, распределенных по четырем группам. В соответствии с логикой системного подхода необходимо конкретизировать индекс инклюзивного развития страны и дополнить его рядом частных индексов. Для Украины приоритетным направлением определения таких частных показателей могла бы стать разработка аналогичных индексов для отраслей с низкой добавленной стоимостью (например, таких, как сельское хозяйство, инфраструктурный комплекс, рекреационный комплекс и других). В качестве основы каждого частного индекса необходимо использовать 12 индикаторов, разработанных экспертами WEF, дополняя их специфическими показателями, характерными для определенной отрасли или комплекса отраслей. Выбор отраслей с низкой добавленной стоимостью объясняется тем, что их доля в структуре экономики Украины возрастает и к тому же они имеют и создают много рабочих мест, не требуя высокой квалификации рабочей силы. Вторым шагом в процессе создания системы частных индексов инклюзивного развития является разработка соответствующего индекса для промышленного комплекса. Затем следует определить объекты, применительно к которым будут определяться

указанные индексы: наиболее корректно их рассчитывать не по областям Украины, а по шести регионам (Центральный, Донецкий, Западный, Приднепровский, Причерноморский, Харьковский), поскольку в ряде областей доля соответствующих комплексов может быть совсем незначительной. И, наконец, необходимо после соответствующих расчетов частных индексов инклюзивного развития наблюдать за их динамикой и разрабатывать соответствующие национальные программы и предложения по проведению структурной политики государства.

Для Украины, занявшей в 2018 году 49 место по индексу инклюзивного развития в рейтинге развивающихся экономик [2] и 78 место среди всех 107 стран, из которых первые 29 – это страны с развитой экономикой (то есть Украина находится в последней трети списка) разработка комплекса мер по повышению инклюзивности, справедливости и устойчивости имеет особо важное значение. Следует отметить, что в стране действует система государственных минимальных социальных стандартов, понимаемых как установленный законом минимально необходимый объем социальных гарантий предоставления населению социальных благ и услуг, финансируемых из бюджетов различного уровня; их размер периодически пересматривают по мере изменения ресурсных возможностей экономики. Однако социальные нормативы существуют сами по себе и никак не увязываются с экономическим прогрессом. Стандарты инклюзивного развития начинают разрабатываться с переходом к инклюзивному устойчивому росту.

Важнейшими стандартами инклюзивного развития, которые должны быть закреплены правовыми нормами, могут на первом этапе быть следующие нормативы:

– доля ВВП (в процентном отношении), направляемая на финансирование здравоохранения в части предоставления бесплатных медицинских услуг (но не ниже определенного в законе уровня);

– доля ВВП (в процентном отношении), направляемая на финансирование бесплатного для граждан образования (но не ниже определенного в законе уровня).

Приведенные показатели сориентированы не на минимально необходимый объем социальных гарантий предоставления населению социальных благ и услуг, как это уже имеет место в действующем законодательстве, а на больший объем, так как ВВП в основном растет (минимальный уровень применяется только в чрезвычайных или кризисных ситуациях).

Предлагаемые нормативы обеспечат реализацию ключевых моментов инклюзивного роста: всестороннее развитие человеческого капитала, сокращение неравенства и бедности, равенство возможностей людей в получении доступа к ресурсам.

Литература:

1. Демичев В. В. Рейтинг инклюзивного развития экономики сельского хозяйства регионов России / В. В. Демичев // *Российский экономический интернет-журнал*, 2018. – № 3. URL: <https://readera.ru/142216949> (дата обращения: 23.01.2020).
2. Индекс инклюзивного развития 2018: Всемирный экономический форум в Давосе. URL: <http://www.econominews.ru/mirovaja-jekonomika/524-indeks-inkluzivnogo-razvitiya-2018-vsemirnyjj.html> (дата обращения: 23.01.2020).
3. Левенков А. Инклюзивный рост: понятие, индикаторы, международный опыт / А. Левенков // *Банкаўскі веснік*, 2016, снежань. URL: <http://nbrb.by/bv/articles/10208.pdf> (дата обращения 24.01.2020).
4. Новиков А. И. Инклюзивная экономика и социальная ответственность в регионах мира: дилемма или общественное согласие / А. И. Новиков, М. К. Виткина // *Региональная экономика и управление: электронный научный журнал*, 2018. № 2 (54). Номер статьи: 5401. URL: <https://eee-region.ru/article/5401/> (дата обращения 23.01.2020).
5. Слободян Е. Что за индекс инклюзивного развития стран? / Е. Слободян. – 2018-01-26. URL: https://aif.ru/dontknows/actual/chto_za_indeks_inklyuzivnogo_razvitiya_stran (дата обращения 24.01.2020).

COMPARATIVE ANALYSIS OF INCLUSIVE AND EXCLUSIVE ECONOMIES

T. P. PANAYOTOVA, PhD in Engineering, Docent,
Head of the Department of Industrial Management
Technical University of Varna, Varna, Bulgaria

A. O. MOSKVINA, PhD in Economics, Docent, Associate Professor at the
Department of Economic Theory and International Economics
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Kharkiv, Ukraine

Iu. O. PRAVNIK, Lecturer at the Department of Business Foreign Language and
Translation

V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine

Nowadays, many scientists who study the development of society talk about the need for the world economy to switch to an inclusive (from lat. *inclusivus* «inclusive») development path, though in fact the current world economic system operates within the framework of exclusive priorities.

Specialists of Rockefeller Foundation, which studies the problems of an inclusive economy, give five of its characteristics: population participation, equality, growth, sustainability and stability.

1. Despite the differences, people have equal opportunities to fully participate in economic life and influence its future. This is facilitated by the transparency and uniformity of rules and norms.

2. Vertical mobility for a larger number of people is provided, especially from poor and socially disadvantaged groups.

3. Economic growth should include such directions that characterize not only material, but also social well-being.

4. Participants in the economy have sufficient confidence in their future, so economic systems are becoming more resilient to possible shocks.

5. Inclusiveness, opening up the possibility of realizing the potential of all groups of workers, ensures intergenerational well-being.

Representatives of the Foundation consider an economy to be “inclusive” under the conditions that the opportunities to realize the personal potential of those who face the greatest obstacles to their social advancement are created and are constantly expanding [6].

Inclusivity is becoming the main focus of global social studies. The report of the World Economic Forum «Report on Inclusive Growth and Development – 2017» notes that «there is no greater problem for leaders around the world than expanding the participation of society in the process and the benefits of economic growth» [7]. A world ranking of the inclusion of national economies has already been compiled, in which 109 countries were ranked in 2017, the first three places were taken by Norway, Luxembourg and Switzerland [7]. In the aspect of inclusiveness, practically all aspects of social production are considered – economic growth (4), and regional economics, and labor in an inclusive society, and a financing strategy [5], youth opportunities in an inclusive economy [8], environmental aspects of an inclusive economy, and much more.

An inclusive economy is the main driver in creating a socially oriented approach. Its goal is to ensure equal access for people to economic independence and unhindered interaction between social groups. The transition to an inclusive civilization would mean, in the aspect of the social organization of public life, a new step in curbing bureaucratic omnipotence and strengthening the position of civil society. To find the ratio of private and public interest within the framework of the modern economic system, the perfect balance between people, the planet and growth – this is the principle of social responsibility, which can be implemented in an inclusive economy.

With the advent of Computer-Internet technology, a return to interest in the personality of the employee began, where a direct relationship can be found: the higher the creativity of production, the stronger the trend towards inclusiveness. In an inclusive economy, each person should be involved in the labor process, taking into account his individual abilities, have access to basic resources to support his life and equal opportunities to participate in universal economic processes. Inclusive economic growth provides a stable and long-term improvement in the lives of all segments of the population.

International comparisons show that countries with greater inclusiveness of the socioeconomic system, in which the solution of social problems in society and the formation of policies aimed at social protection of certain social categories and equalization of incomes, are more resistant to external threats and economic crises.

In contrast to inclusive, exclusive (from English exclusive «exceptional») economy presents unequal opportunities for countries and their citizens in the modern world. We can observe this injustice in the process of expanding globalization and deriving benefits from it. The benefits of globalization, like everything else, such as

income, resources, etc., planets are distributed unevenly. It is a well-known fact that 20 % of the planet's population possesses 80 % of its resources and income from them, and 80 % of the planet's population distributes among themselves only 20 % of the planet's benefits and is also uneven. And it is unlikely that this can be changed under the universal slogans of inclusion, since power is concentrated where resources and revenues are. Thus, the new global economy is a highly dynamic, exclusive and highly unstable system in terms of its own borders, where all the advantages mainly belong to developed countries as «exclusive owners of the world».

The more exclusive the economy is, the more often and deeper crisis phenomena occur in it. There are different new factors of exclusivity of crises. For example, the factor of exclusivity of the financial crisis lies in the sphere of influence of modern monetary theory, where developed countries, especially those that emit reserve currencies or are members of the currency union represented by reserve currency (euro), are able to replace fiscal mechanisms for the formation of resource the basis for the development of the economy with additional debt instruments that open unlimited for the development of social and infrastructure capital, unlimitedly increasing internal capitalization of the economy. The profit factor here no longer plays its initial role, and a simple ratio of costs and benefits in the form of new assets comes to the fore. Such a mechanism of action is applicable in all spheres of life, which ultimately leads to imbalances and we get a systemic multicrisis of the world economy and, to one degree or another, of each individual state.

Modern reality is more like the economy of an exclusive civilization with its extractive institutions – created by few to extract resources from many who are unable to protect their rights and create incentives for economic activity. Extractive economic institutions allow elites – groups that control political power in the country – to manage the state's economy for their own benefit. They prevent other groups of citizens from benefiting from participation in economic relations. Extractive institutions allow or establish the alienation of property or income in favor of narrow groups. Examples are unlimited monarchies, various types of dictatorial, totalitarian and veiled pseudo-democratic regimes, where the elites maintain their power with the help of the army, police, dependent courts and other structures. As long as there are elite people whose elitism is determined not by education and their intelligence, but by their level of income and power, which creates stratification, and with it the run of the soul, there can be no talk of an inclusive economy, and all modern inclusion with its national ratings economies can only lead us to a pseudo-inclusive economy.

An inclusive or exclusive economy is based on the principles of inclusion or exclusion of individuals or groups in various social communities. Living in a society and interacting with its members, we continuously «sort» people and thus form a group of our inner circle. In the end, it should be noted that exclusion is an objectively existing phenomenon that is always present in any country and any society. At various stages of the development of society, it acquires its own specific features, and it is impossible to overcome it. Although the possibility of a significant reduction in exclusion using inclusion methods is not excluded. The more social,

created conditions within countries, the more inclusive economies, and where the appropriate conditions for employment, all-age and universal access to resources are not created, an exclusive economy dominates for the elite.

It is impossible to unequivocally divide the economy into inclusive or exclusive. Each economy has elements of two development directions. This may also be due to the fact that the same influence factors can have multidirectional actions, and positive processes that, it would seem, initially, can lead to negative consequences. On the one hand, the expanding processes of disseminating general access to information and introducing innovations in the economy of not only economically developed, but also developing countries, opens up potential development opportunities for both the global and national economies, are part of the inclusion process. And, on the other hand, in the era that is approaching, at the top of power there is a small but rich network netocracy – a form of society management, within which the main value is full access to information and manipulation with the help of it and technology, which provides power over the rest participants in a particular society – exclusion. Thus, the same processes lead us to different results of economic development.

In an inclusive economy, some common features are traced with socialist or even communist systems. A purely inclusive economy is a utopia from the point of view of its implementation in modern society, it is a scientific abstraction, and it can be applied only as a direction of movement. An exclusive economy leads to a crisis of the entire economic system. Also, the problem of the ownership of the resources of a particular territory or country cannot be resolved within the framework of an inclusive economy, but within the framework of an exclusive one it causes aggressive actions by the parties. Perhaps there are options for presenting the exclusive inclusiveness of the modern economy, when each country has its own exclusive economy, which should be adapted to other economies and the world as a whole, entering into mutually beneficial inclusive relations, without exerting a negative impact on their economies and increasing the welfare of their citizens evenly.

Literature:

1. Алесина А. Культура и институты. Часть I / А. Алесина, П. Джулиано // *Вопросы экономики*, 2016. – № 10. – С. 82–111.
2. Яковлева Е. Л. Эксклюзивная инклюзивность творческой личности / Е. Л. Яковлева // *Карельский научный журнал*, 2015. – № 1 (10). – С. 27–30.
3. Acemoglu D. Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty / D. Acemoglu, J. A. Robinson // New York: Crown Publishers. 2012. – 571 p.
4. Jacobs M. Rethinking Capitalism: Economics and Policy for Sustainable and Inclusive Growth / M. Jacobs, M. Mazzucato (Eds.). – Wiley-Blackwell, 2016. – 224 p.
5. Kelly M. Strategies for financing the inclusive economy / M. Kelly, V. Duncan, S. Dubb // *Democracy Collaborative*. 2016. URL: <http://democracycollaborative.org/financinginclusion>.
6. Pacetti E. G. The Five Characteristics of an Inclusive Economy: Getting Beyond the Equity-Growth Dichotomy / E. G. Pacetti // *The Rockefeller Foundation*, 2016. December 13. URL: <https://www.rockefellerfoundation.org/blog/five-characteristics-inclusive-economy-getting-beyondequity-growth-dichotomy/> (accessed: 20.01.2020)

7. The Inclusive Growth and Development Report 2017. Geneva: World Economic Forum. 2017. URL: [https:// www.weforum.org/reports/the-inclusive-growth-and-development-report-2017](https://www.weforum.org/reports/the-inclusive-growth-and-development-report-2017) (accessed: 20.01.2020)

8. Wallace J. Opportunity Youth: The Key to an Inclusive Economy / J. Wallace // *Forbes*, 2016. – May 16. URL: <https://www.forbes.com/sites/gradsoflife/2016/05/16/opportunity-youth-thekey-to-an-inclusive-economy/#23a07a9f628d> (accessed: 20.01.2020)

РОЛЬ ГОСУДАРСТВА В СТАНОВЛЕНИИ ИНКЛЮЗИВНОГО ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОГО РЕЖИМА

А. Н. БРОНИЦКИЙ, канд. экон. наук, доц.,
доц. кафедры экономики и предпринимательства
Харьковский институт Межрегиональная академия управления персоналом,
г. Харьков

Вопрос о роли государства в экономических процессах является одним из самых дискуссионных. Новый виток дискуссий связан с поиском связи институтов, институционального проектирования с экономической динамикой. В последнее время большую популярность в экономической науке получила теория инклюзивных и экстрактивных режимов, разработанная в работах Д. Асемоглу, Дж. Робинсона, С. Джонсона [1-2]. Согласно этой концепции, технологический прогресс и экономический рост характерен такому типу экономического развития, который базируется на инклюзивных (вовлекающих) институтах. Режим, базирующийся на инклюзивных институтах, формирует свободный доступ к ресурсам всему населению страны, дает стимулы и возможности для экономической активности широких слоев населения. В отличие от инклюзивного, экстрактивный институциональный режим (извлекающий), это такой режим, институты которого характеризуются защитой интересов ограниченной элиты. Украина, по данному критерию, является страной с экстрактивным институциональным режимом. Выйти стране из перманентного экономического кризиса на траекторию экономического развития без активной и целенаправленной деятельности государства невозможно. Вопреки господству либеральной доктрины в отношении государства, его вращение в хозяйственную жизнь социума последние сто лет было неуклонным и стремительным. Как результат этого при всех социально-культурных различиях можно наблюдать повсеместное увеличение государственной квоты (отношение всех государственных расходов к ВВП). Сто лет назад она составляла 5-7 %, а сегодня – 40-60 % [2, с. 4]. Однако здесь не существует простой линейной зависимости. Более того эффективность государства в наших условиях определяется его способностью быть не субъектом рыночного пространства, а его организатором. Это свидетельствует о том, что центр деятельности государства должен смещаться в сторону институционального преобразования. Это особенно актуально для Украины. Академик В. М. Геец оценивает данную ситуацию следующим образом: в

результате рыночной трансформации «произошло формирование *экстрактивных институтов* как основы взаимодействия государства и бизнеса, которые модифицировались и окрепли, несмотря на декларирование идеологии экономической демократии и инклюзии (стимулирование к участию в экономической деятельности). Вследствие этого происходит развития институтов и механизмов экстракции, которые обеспечивают изъятие доходов и благ у одних в пользу других, усложнение или блокирование доступа к экономическим ресурсам и реализации возможностей и инициатив» [4, с. 4].

Концепция инклюзивного институционального режима дает богатый инструмент для анализа проблем национальной экономики с неэффективными институтами. Значимость этого инструментария не только в том, чтобы обнаружить слабые моменты в институциональном развитии страны, но и выявит зоны, в которые необходимо внести институциональные преобразования.

Представляется, что в современных условиях актуализировались два основных вида активности государства. Первая форма активности – это патерналистская миссия государства. Это далеко не новая функция государства. Она присутствовала в той или иной мере всегда. Особенно ее роль выросла в период господства рыночной экономики и по мере ее развития эта функция расширялась и приобретала разнообразные формы. Однако в условиях доминирования либеральной модели экономического развития эта функция стала сокращаться и видоизменяться. Переход к новому патернализму пока не дал положительного результата и следует констатировать наличие «патерналистского провала», представляющего собой комбинацию изъянов общественного выбора и национальных действий государства. И как следствие этого провала мы наблюдаем такие явления как бедность, нищета, социальная эксклюзия, неравенство и фрагментация общества. Путь к ликвидации этого провала лежит на пути инклюзивного развития, ориентированного на оптимизацию использования ресурсов государства на благосостояние всех граждан своей страны. Обратим внимание на то, что инклюзия сама по себе является ценностью и движущей силой конкурентоспособности, инновационности и эффективности, что само по себе является источником улучшения благосостояния.

Следующей актуальной формой активности государства, тесно связанной и взаимообусловленной с первой, является совершенствование существующих норм и правил, содействующих качественному совершенствованию институциональной среды. И здесь мы вновь считаем необходимым обратиться к инклюзии. Инклюзивный институциональный режим – это, прежде всего, комфортная и эффективная среда, в которой субъекты взаимодействуют на позициях партнерства и сознательной взаимозависимости. Инклюзивное государство продуцирует социальную справедливость, коэволюционность и сплоченность, как качественные основания целостного и гармоничного общества.

Литература:

1. Acemoglu D. *Why nations fail: the origins of power, prosperity, and poverty* / D. Acemoglu, J. Robinson // New York: Crown Publishers, 2012. – 571 p.
2. Асемоглу Д. Экономические истоки диктатуры и демократии / Д. Асемоглу, Дж. Робинсон. – М.: Изд-кий дом Высшей школы экономики, 2015. – 512 с.
3. Гринберг Р. Экономическая теория в кризисе: возможен ли выход без смены парадигмы? / Р. Гринберг // *Мир перемен*, 2018. – № 2. – С. 3–10.
4. Геец В. М. Экономическую практику – на научную основу / В. М. Геец // *Экономика Украины*, 2018. – №10. – С. 3–9.

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ В СИСТЕМІ ПРІОРИТЕТІВ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

О. Й. ВІНСЬКА, канд. екон. наук, доц.,
доц. кафедри європейської економіки і бізнесу
Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ

Європейський союз є об'єднанням країн, які в основу свого розвитку покладають демократичні цінності та добробут громадян. Як впливає зі Стратегії «Європа-2020», яка наразі реалізується в ЄС, країни-члени прагнуть до розумного, стійкого та інклюзивного зростання, яке має трансформувати їх економіку, забезпечити соціальний прогрес та подолати структурні проблеми. Спільними зусиллями було визначено, що лише такий тип зростання гарантуватиме високий рівень зайнятості, продуктивності та соціального згуртування для європейських громадян.

Детальніше розглядаючи основні цілі Стратегії «Європа-2020» слід зазначити наступне:

- розумне зростання передбачає розвиток економіки, яка базується на знаннях;
- стійке зростання передбачає ефективне використання ресурсів та підвищення важливості екологічної складової економічного розвитку;
- інклюзивне зростання передбачає високий рівень зайнятості, а також соціальне та територіальне згуртування.

Завданнями інклюзивного зростання було визначено досягнення 75 %-ого рівня зайнятості населення у віковій групі 20-64 роки, а також зменшення ризику бідності для 20 млн громадян Європейського Союзу [1, с. 3-4]. Слід зазначити, що саме жінки є вразливою категорією населення ЄС, коли йдеться про зайнятість та ризик бідності. Зокрема, за даними Євростат у 2017 році, зайнятість серед чоловіків становила – 78 %, а серед жінок лише – 67 %. Цей показник у гендерному розрізі варіювався серед країн-членів ЄС, найбільшим він був на Мальті – 61 % і 85 %, а найменшим – у Литві 76 % і 77 % [2]. Гендерний розрив в зайнятості можна пояснити тим, що жінки переривають трудову діяльність задля материнства, або повністю присвячують себе домашньому господарству після заміжжя. Відтак створення умов для

поєднання материнства та кар'єри, а також подолання патріархальних стереотипів щодо ролі жінки в суспільстві допоможуть зменшити гендерний розрив у зайнятості в ЄС.

Про фемінізацію бідності в ЄС свідчить те, що серед 109 млн осіб, які підпадали під ризик бідності в ЄС у 2018 році, жінки становили 22,3 %, а чоловіки – 19,9 % [3]. Суттєвим фактором підвищеного ризику бідності для жінок є самотійне виховання дитини, адже за даними Євростат майже 50 % сімей одиначок/одинаків з дитиною підпадали під ризик бідності, а 85 % з них становили саме сім'ї матерів-одиначок. Гендерний розрив ризику бідності існує у всіх вікових групах, але найбільшим він є серед громадян у віці 65+, адже жінки мають нижчі пенсії, що пов'язано з нижчим рівнем зайнятості, нижчими заробітними платами та вищим рівнем часткової зайнятості впродовж їх життя [4]. Гендерний розрив в оплаті праці є наслідком, як сегрегації в освіті та відповідно на ринку праці, так і прямої дискримінації. Так, жінки рідше обирають спеціальності, які користуються високим попитом на ринку праці і гарантують високу заробітну плату (наприклад, напрям STEM-наука, технологія, інжиніринг, математика), а надають перевагу гуманітарному спрямуванню освіти і відповідним низькооплачуваним професіям. Відтак, заохочення дівчат до навчання та роботи в галузі STEM є важливим елементом подолання гендерного розриву в оплаті праці.

Окрім того, жінкам важко поєднувати професійну кар'єру та виконання неоплачуваних домашніх обов'язків, тому вони частіше обирають часткову зайнятість. Інструменти ЄС задля подолання цієї диспропорції є обмеженими, адже його інституції не можуть втручатися в особисті сімейні відносини, проте просвітницькі кампанії у цьому напрямі можуть мати позитивний ефект.

Гендерний розрив існує також на топ-посадах в політиці та бізнесі, адже досі існують стереотипи, що чоловіки є кращими керівниками, ніж жінки. Тим не менше, запровадження гендерних квот в політиці та керівництві компаній поступово зменшить розрив у цьому напрямі.

Отже, досягнення гендерної рівності є важливим пріоритетом задля інклюзивного розвитку країн-членів ЄС, адже жінки більше потерпають від бідності та мають нижчу зайнятість. Для того, щоб зменшити ризик бідності та підвищити зайнятість серед жінок в ЄС варто створити умови для поєднання материнства та кар'єри, боротися з патріархальними стереотипами, заохочувати жіноцтво до освіти та роботи у галузі STEM, впроваджувати гендерні квоти в політиці та управлінні компаніями.

Література:

1. Communication from the Commission: EUROPE 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Brussels, 2010. URL: <https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf> (дата звернення: 29.01.2020)
2. Eurostat: Gender statistics. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Gender_statistics (дата звернення: 29.01.2020)

3. Eurostat: Living conditions in Europe – poverty and social exclusion URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Living_conditions_in_Europe_-_poverty_and_social_exclusion#Poverty_and_social_exclusion (дата звернення: 29.01.2020)

4. EAPN Briefing Note: Gender and Poverty in Europe, 2017. URL: <https://www.eapn.eu/wp-content/uploads/2018/03/EAPN-2017-EAPN-Briefing-Gender-and-Poverty-final.pdf> (дата звернення: 29.01.2020)

ЛОГІСТИЧНІ СИСТЕМИ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ

І. В. ВОЛОХОВА, канд. екон. наук, доц.,
доц. кафедри менеджменту і адміністрування

В. А. ВОЛОХОВ, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри маркетингу
Український державний університет залізничного транспорту, м. Харків

Г. А. ЖОВТЯК, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри економіки
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Протягом останніх років світова спільнота дійшла висновку що забезпечення економічного зростання можливо завдяки соціально-орієнтованим підходам. Інклюзивний розвиток світового господарства заснований на такому типі економічного зростання, який дозволяє відчувати його результати кожному члену суспільства, охоплюючи усі сфери його життя.

Сучасні тенденції економічного розвитку країн світу вимагають нових критеріїв оцінювання успішності і ефективності державної політики в сфері виробництва і розподілу його результатів.

Після закінчення періоду фінансової кризи 2008-2009 рр. світові лідери та науковці дійшли висновку, що для запобігання подібних криз в майбутньому необхідно відкривати та розвивати нові можливості для продуктивної зайнятості населення, суттєво підвищити рівень життя та перевести зростання економіки в широкомасштабний прогрес в усіх сферах життя. Попри те, що загальні світові тенденції економічного розвитку показують позитивні зрушення, розширення та інтеграція ринків, зближення міжнародних економічних зв'язків між контрагентами, поглиблення міжнародної кооперації та інтернаціоналізації, багато людей не відчувають в реальному побуті ефекту зростання економіки.

Основним напрямком організації транспортного процесу залізниць України на сьогодні є забезпечення конкурентоспроможності та прибутковості, реформування галузі в умовах глобальної економіки. Ця наукова проблема вирішується шляхом впровадження логістичних принципів в усі ланки перевізного процесу. Даний напрямок відповідає вимогам Державної цільової програми реформування залізничного транспорту України [1], Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року [2] та інших директивних документів Укрзалізниці. Процес формування логістичних

технологій організації транспортного процесу залізниць України повинен носити комплексний характер і сприяти процесам реформування, враховувати інтереси усіх учасників перевізного процесу, бути спрямованим на ресурсозберігаючі технології при використанні обмежених ресурсів (рухомого складу, вантажних механізмів, тощо), на покращення кількісних і якісних показників експлуатаційної роботи та мати соціально-орієнтовану направленість. В умовах зростання обсягів перевезень при наявності конкуренції з іншими видами транспорту та при підвищенні вимог клієнтури до якості транспортного обслуговування особливо актуальним стає вирішення наукової проблеми створення методологічних основ для формування логістичних ланцюгів, що, у свою чергу, передбачає створення високоефективних транспортних технологій, визначення раціональних маршрутів прямування поїздів, формування адаптивної системи взаємодії залізничного та інших видів транспорту тощо.

Формування ефективного логістичного забезпечення діяльності залізничного транспорту є важливим науковопрактичним завданням. Дослідження логістики в контексті господарської діяльності залізниць передбачає, що в основі логістичного забезпечення повинна бути покладена методологія аналізу, яка оптимізує потокові процеси, а також оцінка ефективності прийнятих рішень. Оптимізація спрямована на оперативну мобілізацію резервів і, перш за все, організаційних чинників. Вона націлена на адаптацію суб'єктів економіки до постійно мінливого ринкового середовища. Аналізу і синтезу повинні піддаватися в комплексі всі складові логістичної системи, взаємопов'язані потокові процеси (матеріальні, інформаційні, транспортні, складські, сервісні та інші), причому в їх єдності і взаємозалежності.

Розширення кола постачальників, покупців та провайдерів логістичних послуг, а також можливість їх швидкого вибору перетворює ланцюг постачання на мережу постачання. Логістична концепція перетворюється на загальнонауковий підхід, філософію менеджменту. Даному етапу відповідає розвиток так званої «нової економіки», яка представлена системою електронного бізнесу, системою інтеграції у електронному просторі бізнесу, споживачів та держави. На тлі вищезгаданих перетворень зростає роль логістичних зв'язків та формування нових логістичних систем інклюзивного розвитку [3].

Застосування теорії інклюзивного зростання, на нашу думку, пояснює, що добробут суспільства складається не лише з росту реального ВВП і доходів населення, але є значно ширшим поняттям, що об'єднує всі сфери життя людини, у тому числі і транспортно-логістичні послуги.

Література:

1. Державна цільова програма реформування залізничного транспорту на 2010–2019 рр : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2009 р. № 1390 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1390-2009-п> (дата звернення 31.01.2020).

2. Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80> (дата звернення 31.01.2020).

3. Базилюк А. В. Інклюзивне зростання як основа соціально-економічного розвитку / А. В. Базилюк, О. В. Жулин // *Економіка та управління на транспорті*, 2015. – Вип. 1. – С. 19–29.

4. Федулова Л. І. Інклюзивні інновації в системі соціально-економічного розвитку / Л. І. Федулова // *Економіка: реалії часу*. – № 3 (25), 2016. – С. 56–65.

5. The Inclusive Growth and Development Report 2017. Insight Report the World Economic Forum. January 2017. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2017.pdf (Last accessed: 17.03.2017).

ІНКЛЮЗИВНІСТЬ В ОПОДАТКУВАННІ

А. А. ВОРОНКОВА, канд. екон. наук, доц.,

доц. кафедри менеджменту, економіки та маркетингу

Л. В. КУЦИНА, ст. викл. кафедри філософії та суспільних наук

Харківська державна зооветеринарна академія, м. Харків

Інклюзивний розвиток базується на економічному зростанні, яке дозволяє відчутити його результати кожному суб'єкту економіки, кожному члену суспільства в усіх сферах життя.

Податки здавна є основним джерелом доходів держави, яка має реалізувати принцип інклюзивності, тобто забезпечити більш високий рівень життя для більшої частини населення не тільки за рахунок ефективного використання ресурсів і збільшення ВВП, а й завдяки політиці перерозподілу. І сьогодні у більшості країн світу податки формуються на основі інклюзивного принципу, що гарантує доступ усіх категорій громадян до витрат з державного бюджету. Реалізація цього принципу є однією з умов розвитку відкритого суспільства, де за допомогою податків здійснюється справедливий перерозподіл ВВП у соціальному, віковому, територіальному та галузевому аспектах; компенсуються недоліки ринкових механізмів; відбувається перерозподіл ресурсів, націлений на забезпечення населення суспільними благами, заохочення бізнесу, ділової та інвестиційної активності, мотивація до праці, антициклічне регулювання економіки, підтримання рівня зайнятості, стабілізація ринкової кон'юнктури. Інклюзивність передбачає усунення дискримінації в оподаткуванні, зменшення розриву між багатими і бідними, рівний доступ до суспільних благ та забезпечення прав людини.

Оподаткування відіграє головну роль у становленні національної незалежності держави, оскільки уряд тієї чи іншої держави не в змозі проводити політику без отримання доходів.

Історія розвитку податкової системи України характеризується періодичними змінами пріоритетів у її структурі. Сьогодні лівова частка доходів державного бюджету формується за рахунок непрямих податків.

До недоліків сучасної системи оподаткування слід віднести:

- відсутність прогресивного оподаткування;
- фіскальну спрямованість податкової системи і недостатню орієнтацію регулюючої функції на стале економічне зростання ;
- відсутність стимулювання інноваційної та інвестиційної діяльності;
- нестабільність нормативно-правової бази оподаткування, неузгодженість та суперечливість окремих законодавчих норм;
- участь держави в ошукуванні найманих працівників через надмірне податкове навантаження на фонд оплати праці;
- значна нерівномірність розподілу податкового тягара через наявність великої кількості податкових пільг та існування різноманітних схем ухиляння від сплати податків;
- жорсткий каральний зміст податкових відносин.

Основними у податковій системі України є три податки: податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток і податок на додану вартість, які забезпечують понад дві третини усіх податкових надходжень до зведеного бюджету України. Варто зазначити, що ставки податків в Україні співставні з країнами ЄС, однак рівень перерозподілу ВВП через бюджет у нашій країні є вищим за європейський.

Українська податкова система побудована так, що чим більше особа заробляє, тим меншу частину свого доходу сплачує до бюджету у вигляді податків. Рівність для всіх в оподаткуванні порушує права бідних. Хто заробляє більше – повинен сплачувати більше податків. Тобто було б справедливо прив'язати ставки податку на доходи фізичних осіб до рівня заробітної плати і повернутися до прогресивної шкали оподаткування. Нині в Україні ставка податку на доходи фізичних осіб рівна для усіх і дорівнює 18 %, а у більшості розвинених країн є прогресивною. Наприклад, у США ставка податку на доходи фізичних осіб ранжується від 10 % до 37 %, у залежності від рівня доходу [1].

В Україні також відсутнє прогресивне оподаткування таких товарів, як нерухомість, земельні ділянки тощо. Поряд з цим, ПДВ за своєю природою є регресивним, адже оподатковує не дохід, а споживання. Тому, особа, яка має більший дохід витрачає на споживання значно меншу частку наявних у неї коштів, аніж це робить бідніша людина.

Інклюзивний підхід слід використати і при оподаткуванні нерухомого майна, відмінного від земельної ділянки. Сьогодні цей податок сплачує лише третя частина від тих, хто мав би його сплачувати. І причина не у відсутності податкової дисципліни у власників, а у відсутності повідомлень від фіскального органу, який до цих пір не має повної інформації про майнові статки населення України. Тому, втрачаємо доходи до бюджету та ігноруємо принцип інклюзивності.

Недоотримання значної суми податків в Україні відбувається і через «хитрощі» великого бізнесу, керівництво якого, з метою зменшення податкового тягара, оформляє своїх робітників як фізичних осіб-підприємців

(ФОП), при цьому роздрібнює свій бізнес та використовує спрощену систему оподаткування.

Розв'язання існуючих проблем податкової системи України має відбуватися через послідовну реалізацію стратегічних цілей реформування податкової системи України, а саме: підвищення конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу; легалізація тіньового сектору; активізація інвестиційних процесів в економіці; розробка простих і зрозумілих податкових норм для суб'єктів господарювання; скорочення витрат платників на нарахування і сплату податків та держави на їх адміністрування; адаптація податкового законодавства України до законодавства ЄС; забезпечення умов для добровільного виконання вимог податкового законодавства платниками податків; запровадження інформаційно-аналітичної системи державної податкової служби в національному масштабі; автоматизація процесів оподаткування з використанням сучасних технологій

Література:

1. Аналіз співвідношення прямих та непрямих податків в Україні. URL: http://www.rusnauka.com/36_PVMN_2012/Economics/15_123887.doc.htm

КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА ЯК ІНДИКАТОР ІНКЛЮЗИВНОГО ЗРОСТАННЯ БІЗНЕСУ

Г. В. ЗАПОРОЖЕЦЬ, канд. екон. наук, доц.,
доц. кафедри менеджменту і публічного адміністрування
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

В Україні на розвиток людського капіталу впливає велика кількість дестабілізуючих чинників, що істотно підвищує рівень соціального ризику для людей стати ізгоями: скорочення кількості робочих місць і зростання рівня безробіття, бідність, у тому числі серед працюючого населення, ризик не отримати роботу відповідно до набутого кваліфікаційного рівня, ризик втратити роботу, дефіцит бюджету та позабюджетних фондів тощо.

Сьогодні, в Україні, для більшості організацій, корпоративна культура – це невід'ємний стиль, без якого вже неможливо виходити на ринок товарів і послуг, а для інших – самосвідомість, набуття особливого сенсу професійної діяльності, без якої складно існувати. Нарешті, для сучасних організацій корпоративна культура є найсильнішим мотиваційним фактором.

Сьогодні організація позиціонується як самостійне полікультурне об'єднання зі своїми унікальними цінностями, нормами, ритуалами, традиціями, міфами, легендами, героями, фольклором, субкультурою, іміджем, корпоративним духом, що є частиною сучасної парадигми менеджменту.

Вплив корпоративної культури на функціонування організацій має різноплановий, а подекуди інертний характер, однак найчастіше проявляється

через: процеси, структуру, систему взаємовідносин. Зважаючи на те, що корпоративна культура поєднує майже всі аспекти: духовний, матеріальний, соціальний, інформаційно-комунікаційний, то результативність її впровадження в організації може стати індикатором інклюзивного зростання бізнесу.

Проблемам інклюзивного зростання присвячені праці багатьох вчених. Серед них: Д. Аджемоглу та Д. Робінсон, Е. С. Райнерт, Дж. Подеста, З. М. Бедос, С. Голандер, Р. Райнері та Р. Р. Альмейда, Дж. Гупта та К. Вегелін та ін.

В узагальненому розумінні інклюзивний (від англ. inclusiveness – залученість) є новітнім трактуванням сучасного розвитку, сутність якого полягає в необхідності посилення залучення до вирішення проблем соціально-економічного розвитку усіх верств населення й різних за статусом груп, а також включення до цього процесу усіх територій.

Світовий банк визначає «інклюзивне зростання», як зростання швидкими темпами, стає, широко поширене по всім секторам економіки, що залучає значну частину трудових ресурсів країни і характеризується рівністю можливостей в доступі до ринку праці і ресурсів. Головний акцент у даному визначенні робиться на продуктивній зайнятості для всіх груп працездатного населення, включаючи жінок, як важливої умови зниження рівня бідності, більше, ніж на розподілі доходів [1].

Тобто, інклюзивне зростання – це зростання, яке дозволяє залучити більшу частину трудових ресурсів до ефективної економічної діяльності завдяки чому забезпечити більшій частині населення більш високий рівень життя.

Для впровадження у практику теорії інклюзивного розвитку та інклюзивного зростання існує блок цілій у сферах: зайнятості, інновацій, зміни клімату та впровадження зеленої енергетики, освіти, боротьби з бідністю та соціального відчуження [2].

Корпоративна культура сучасних організацій повинна дотримуватися теорії інклюзивного зростання бізнесу. Це обумовлено тими обставинами, що дотримання організацією базових принципів корпоративної культури впливає на подальший її стан, ефективність прийняття управлінських рішень, результативність діяльності працівників та їх зростання у всіх аспектах задоволеності: духовному, матеріальному, соціальному, інформаційно-комунікаційному.

У результаті проведеного дослідження зроблено висновок, що інклюзивне зростання бізнесу напряму залежить від рівня корпоративної культури організації, оскільки феномен корпоративної культури у контексті інноваційної парадигми управління має потужний вплив на всі аспекти якості життя людини.

Література:

1. Ending Poverty and Sharing Prosperity. Global Monitoring Report 2014/15. Washington DC: International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, 2015. 240 p. URL: <http://www.worldbank.org/en/publication/global-monitoring-report>

FINANCIAL INCLUSIVITY: FEATURES AND CLASSIFICATION

I. M. KRYVTSUN, PhD in Economics, Docent,
Associate Professor of the Department of Economics of Enterprise and Investment
National University «Lviv Polytechnic», Lviv

Through modern communication devices and social networks, banks and other financial institutions are included in our daily lives.

In era of Big Data, it seems like financial services companies know everything there is to know about our lives as consumers – where we live, what we do for a living, how much we make, how much we have saved, what we buy and what we might want to purchase in the future [1].

In recent researches [2–3], financial inclusion or financial inclusivity is considered by authors as population financial service coverage level. The study [2] author gives also the definition financial exclusion that is associated with the saturation and deprivation processes.

Exploring financial inclusivity, most authors consider the banks as main financial service institutions. However, research author [2] identifies among financial service providers alongside the banks both official and unofficial financial intermediaries.

The study [4] authors understand financial inclusivity as a complete and evolving banking and financial ecosystem based on Blockchain and «Mobile Financial Solutions» and other technologies; as alternative to the traditional banking and financial system that foresees banking as a right for everyone, everywhere.

The expectations of bank customers are shifting as a result of their digital experiences with online retailers, tech companies, and other entities, and this is changing their interactions with banks in fundamental ways [5].

More and more studies are emerging, exploring financial inclusivity without the need for banks or intermediaries. Absolute freedom provided as long as the inclusive businesses philosophy is respected and the rights of the most vulnerable are safeguarded [4].

The technological revolution and its achievements using in the financial area promoted to interpreting financial inclusion beyond banking.

In particularly, the study [6] offered the term digital financial inclusion as the possibility of access to formal financial services for the general public based on the implementation of basic principles of digital interaction between financial intermediaries and consumers, the use of innovative financial products, services, digital channels, as well as customer service and fundraising systems.

A comprehensive study of the financial inclusion phenomenon requires its systematization by such features as the type of financial institution, the financial service area, ways and instruments that ensure inclusion, etc. Presented in the table

classification makes enable the development of appropriate effective measures that will ensure higher financial inclusivity accordingly the financial service type.

Table 1 – Financial inclusivity classification

Classification sign	Kind of financial inclusivity
Financial service provider	Financial inclusivity accessed through Banks Insurance companies Investment funds or companies Other financial institutions Fintech companies Mobile financial services and applications Comprehensive services
Financial inclusivity causes	Voluntary financial inclusivity Forced financial inclusivity*
Financial inclusivity area	Financial inclusivity in Lending Savings Investing or buying securities Insurance Making payments and other non-cash transactions Cash transactions Controlling or financial assets management Consulting
Way or tools that make financial services available	Financial inclusivity accessed through Financial institution physical presence in region** Modern financial technologies Information support

Source: composed by author.

*Forced financial inclusivity can be related to obligatory insurance that isn't always effective or credit insurance that isn't compulsory but makes it impossible to loan obtain. That is, we are talking about a negative component of financial inclusion.

**Financial institution physical presence assumes availability of bank departments/ATM/payment terminals in region.

Literature:

1. How Fintech Can Make Banking More Inclusive and Empowering. URL: <https://knowledge.wharton.upenn.edu/article/fintech-can-make-banking-inclusive-empowering-consumers/> (accessed 30 January 2020).

2. Науменкова С. Фінансова інклюзивність та проблеми забезпечення доступу населення до базових фінансових послуг в Україні / С. Науменкова // *Вісник Національного банку України*. 2014. № 11. С. 31–37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnbu_2014_11_15

3. Дудинець Л. А. Фінансова інклюзивність та її детермінанти / Л. А. Дудинець, О. Є. Верней // *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 2018. – Випуск 2

(130). – С. 8–13. URL: <http://dspace.ubs.edu.ua/jspui/handle/123456789/1760> (accessed 30 January 2020).

4. Inclusive Banking & Financial Ecosystem. URL: <https://inclusivity.network/en/> (accessed 30 January 2020).

5. The Future of Risk Management in the Digital Era. Website. URL: <https://www.mckinsey.com/business-functions/risk/our-insights/the-future-of-risk-management-in-the-digital-era> (accessed 1 January 2020).

6. Naumenkova S. Digital Financial Inclusion: Evidence from Ukraine / S. Naumenkova, S. Mishchenko, D. Doroveiev // *Investment Management and Financial Innovations*, 2019. – Vol. 16. – Iss. 3. – P. 193–205. URL: [https://businessperspectives.org/journals?task=callelement&format=raw&item_id=12480&element=e46cdb75-ca7e-4c69-97ee-741acaab6046&method=download&args\[0\]=0](https://businessperspectives.org/journals?task=callelement&format=raw&item_id=12480&element=e46cdb75-ca7e-4c69-97ee-741acaab6046&method=download&args[0]=0)

ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ ВАРТІСНИХ ПОКАЗНИКІВ ПРОДУКЦІЇ ЯК ПЕРЕДУМОВА ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

В. О. КОСТЮК, канд. екон. наук, доц.,

доц. кафедри підприємництва та бізнес-адміністрування

Д. О. РАЇНА, студ.

І. М. ЩЕРБИНА, студ.

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

Обсяг виробництва і реалізації продукції є кінцевою метою діяльності будь-якого підприємства і вихідним чинником подальшого стратегування діяльності та інклюзивного розвитку підприємництва. На основі цього показника формується виробнича програма підприємства, визначаються його ресурси (матеріальні, трудові, фінансові), розраховується цілий ряд економіко-статистичних показників (собівартість продукції, дохід, прибуток, продуктивність праці, капіталовіддача основних засобів, рівень рентабельності виробництва тощо). У процесі статистичного обліку обсягу продукції використовують натуральний, умовно-натуральний і вартісний методи його вимірювання. Основним методом обліку різних видів продукції є вартісний метод, який дає можливість привести різні види продукції до порівняльного виду і тим самим підсумувати їхню загальну величину.

У практиці обліку та статистики, залежно від завдань аналітичного дослідження, визначають різні вартісні показники продукції, які становлять систему взаємопов'язаних характеристик:

– валовий оборот підприємства – грошове вираження всього обсягу сукупної продукції, виробленої всіма його підрозділами, незалежно від того, чи буде ця продукція реалізована на сторону, чи буде використана в інших його підрозділах;

– внутрішньогосподарський оборот – вартість продукції, яка вироблена окремими підрозділами підприємства і може бути використана для подальшого перероблення на цьому підприємстві;

– валова продукція – вартість вироблених підприємством за звітний період готових продуктів, напівфабрикатів і наданих послуг за мінусом вартості тих полу фабрикатів, які пішли в подальше перероблення (різниця між валовим і внутрішньогосподарським оборотами);

– товарна продукція – вартість продукції та послуг, які підготовлені у звітному періоді для реалізації за межі основної діяльності підприємства;

– відвантажена продукція – вартість продукції, на яку в даному періоді складено відповідні розрахункові документи на відвантаження споживачу;

– реалізована продукція – вартість продукції, яка отримана споживачем і оплачена ним (гроші надійшли на рахунок підприємства-виробника);

– чиста продукція – знов створена вартість вкладеної у виробництво живої праці (заробітна плата, відрахування на соціальні заходи, прибуток підприємства).

У процесі аналітико-синтетичного дослідження цих показників важливого значення набуває питання вивчення їхнього взаємозв'язку і факторного аналізу. З огляду на це, пропонується для вирішення цього питання наступна структурно-логічна модель формування, взаємозв'язку і детермінованого факторного аналізу зазначених вартісних показників продукції (рис. 1).

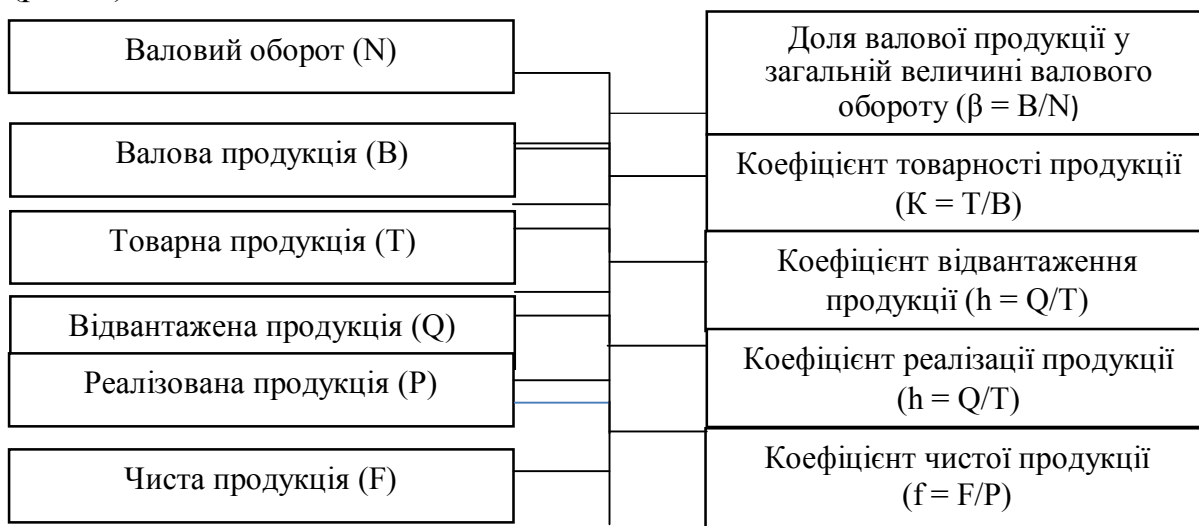


Рис. 1 – Структурно-логічна модель взаємозв'язку і детермінованого факторного аналізу вартісних показників продукції

З наведеної блок-схеми (рис. 1) випливають наступні мультиплікативні моделі вартісних показників продукції, що характеризують їхній взаємозв'язок в алгебраїчному вигляді і, які рекомендуються для здійснення їх факторного аналізу:

$$B = N * \beta \text{ – валова продукція;}$$

$$T = N * \beta * K \text{ – товарна продукція;}$$

$$Q = N * \beta * K * h \text{ – відвантажена продукція;}$$

$$P = N * \beta * K * h * n \text{ – реалізована продукція;}$$

$$F = N * \beta * K * h * n * f \text{ – чиста продукція.}$$

Для обчислення кількісного впливу зазначених чинників на зміну цих показників пропонується використати метод ланцюгових підстановок. З огляду на це, нижче (табл. 1) приводиться методика розрахунку впливу окремих чинників на зміну показника реалізованої продукції (через «Δ» позначено величину абсолютного впливу відповідних чинників на зміну досліджуваного показника, через «I» – індекси цих чинників, «P» – абсолютна величина реалізованої продукції у базовому періоді).

Таблиця 1 – Розрахунок впливу окремих чинників на загальну зміну обсягу реалізованої продукції

Найменування чинників	Розрахункові формули для обчислення впливу окремих чинників
Абсолютний вплив чинника «N»	$\Delta P_N = P_0 (I_N - 1)$
Абсолютний вплив чинника «β»	$\Delta P_\beta = P_0 I_N (I_\beta - 1)$
Абсолютний вплив чинника «K»	$\Delta P_K = P_0 I_N I_\beta (I_K - 1)$
Абсолютний вплив чинника «h»	$\Delta P_h = P_0 I_N I_\beta I_K (I_h - 1)$
Абсолютний вплив чинника «n»	$\Delta P_n = P_0 I_N I_\beta I_K I_h (I_n - 1)$

Отже, наведена структурно-логічна модель взаємозв'язку і факторного аналізу показників продукції дає можливість розкласти їх на низку первинних складових, представити у математичному виразі, дослідити вплив окремих чинників на їхню зміну, обґрунтувати відповідні управлінські рішення щодо покращення ефективності і результативності виробничого процесу підприємства.

Література:

1. Костюк В. О. Статистика підприємств міського господарства: навч. посібник / В. О. Костюк, С. М. Гайденко. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 128 с.
2. Лугінін О. Є. Статистика національної економіки та світового господарства: навч. посібник / О. Є. Лугінін, С. В. Фомішин. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 502 с.

ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ БАГАТОАСПЕКТНОСТІ ПОНЯТТЯ ІНКЛЮЗІЇ

О. В. КРАСОТА, канд. екон. наук, доц.,
доц. кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

На сучасному етапі економічного розвитку, в умовах новітніх глобальних викликів у науковий і соціально-політичний дискурс все більше входить поняття інклюзії. Однак, попри зростаючий науковий інтерес інтелектуальної

еліти до цього поняття та явища суспільного життя, категорія інклюзії не має однозначного й чіткого визначення, що призводить до взаємного нерозуміння основними стейкхолдерами цього питання.

Україномовний термін «інклюзія» походить від англійського «inclusion» і у найбільш спрощеному розумінні означає залучення в різні сфери життя суспільства усіх, без будь-яких відмінностей і обмежень [1]. Саме тому у вітчизняній економічній літературі термін «інклюзія» часто заміняють на поняття «залучення» або «включення».

Багатоаспектність поняття інклюзії полягає в тому, що воно має широке значення, використовується у різних контекстах, у зв'язку з чим в економічній літературі розглядаються поняття «інклюзивний розвиток», «інклюзивне зростання», «інклюзивна освіта», «фінансова інклюзія», «соціальна інклюзія» тощо.

Наразі найбільшого поширення набув підхід до дослідження проблем *інклюзивного зростання та розвитку національних економік*, різним аспектам якого присвячені праці таких зарубіжних вчених, як Д. Асемоглу, Р. Болінг, Е. Рейнерт, Д. Робінсон, Дж. Подеста, а також українських науковців А. Базилюка, Т. Затонацької, О. Прогнімака, І. Тараненко, Л. Федулової та інших. Крім того, такий підхід чітко окреслився на Всесвітньому економічному форумі в Давосі, де був запропонований Індекс інклюзивного росту та розвитку (Inclusive Growth and Development Index) як альтернативний до ВВП показник для загальної оцінки стану економічного розвитку країни.

Поняття інклюзивного росту та розвитку розглядається переважно в двох аспектах: по-перше, як процес більшого залучення суб'єктів економіки до створення валового внутрішнього продукту, забезпечення рівних можливостей усіх верств суспільства для реалізації власного людського потенціалу й незалежно від конкретних соціально-економічних умов, статі, віку, місця проживання, етнічної приналежності; по-друге, як стійке довгострокове економічне зростання з метою скорочення бідності і нерівності (Світовий банк, МВФ) [2].

В цьому контексті інклюзивність означає, що результати економічного зростання відчувають на собі більшість членів суспільства. Це пояснюється тим, що інклюзивність, зміщує акцент із збільшення доходів і ВВП на розвиток людини, зниження рівня її бідності і нерівності, підвищення добробуту. Таким чином, інклюзивність економіки визначається як нове мірило економічного зростання у ХХ столітті [3].

Інклюзія в освіті, або *інклюзивна освіта* – поняття та явище суспільного життя, яке цікавить не тільки економістів, в й фахівців в галузі педагогіки, психології – передбачає зміну ставлення до особливих освітніх потреб, а не до самої дитини, створення такого освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку. Основною метою інклюзивної освіти є ліквідація соціальної ізоляції та відторгнення, а відправною точкою є переконання, що

освіта – це базове право людини і основа для створення більш справедливого суспільства.

Протягом останніх десятиліть зростає інтерес інтелектуальної еліти до поняття *соціальної інклюзії*. Дана концепція є відносно новою, дотепер не має універсального визначення, хоча протягом десятиліть розвивалась паралельно з ідеями забезпечення соціальних прав і підвищення добробуту населення. Характерною особливістю теорії соціальної інклюзії є її міждисциплінарний характер. Він проявляється в тому, що первісно дане поняття привертало увагу дослідників-соціологів (Р. Діменштейн, Г. Ендрювайт, Р. Левітас, Л. Уїлсон), а згодом – представників економічної науки (Р. Аткинсон, Е. Марльє, Е. Фелпс та ін.).

Узагальнення теоретичних підходів до поняття соціальної інклюзії дає підстави визначати її як спосіб усунення бар'єрів, якими є економічна нерівність і бідність, на шляху до участі й доступу до ресурсів і можливостей [4]; як процес, спрямований суспільством на боротьбу з бідністю і соціальним відторгненням [5].

Таким чином, незважаючи на багатоаспектність поняття інклюзії, можна констатувати, що це сучасне явище суспільного життя у XXI столітті, яке вимагає ґрунтовніших досліджень його сутності, форм прояву та практичної реалізації. Основоположною в теорії інклюзії є ідея про те, що не особистість має пристосовуватися до економічних, соціальних, психологічних та інших проблем, а навпаки – суспільство має створити рівні умови для задоволення потреб кожного члена суспільства.

Література:

1. Acemoglu D. Why nations fail: the origins of power, prosperity, and poverty / D. Acemoglu. – New York Crown Publishing Group, 2012. – 544 p.
2. Базилюк А. В. Інклюзивне зростання як основа соціально-економічного розвитку / А. В. Базилюк, О. В. Жулин // *Економіка та управління на транспорті*, 2015. – Вип. 1. – С. 19–29.
3. Інклюзивність економіки – нове мірило економічного росту. Київський міжнародний економічний форум. 09.07.2017. За матеріалами: World Economic Forum. URL: <http://forumkyiv.org/uk/news/inkluzivnist-ekonomiki-nove-mirilo-ekonomichnogo-rostu>
4. Попова Т. Л. Соціальне залучення: концептуальні підходи до визначення / Т. Л. Попова // *Державне управління: теорія та практика*, 2013. – № 1. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej17/PDF/16.pdf>
5. Atkinson A. B. Analysing and Measuring Social Inclusion in a Global Context / A. B. Atkinson. – United Nations. New York, 2010. URL: <http://www.un.org/esa/socdev/publications/measuring-social-inclusion.pdf> (Accessed 13 January, 2019).

КУМІВСЬКИЙ КАПІТАЛІЗМ ЯК ДЖЕРЕЛО ЕКСТРАКТИВНИХ ІНСТИТУТІВ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

М. С. НАУМОВ, канд. екон. наук, доц.,
доц. кафедри економічної теорії та міжнародної економіки
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Перманентні кризові явища у сучасній глобальній економіці змушують дослідників постійно переглядати теоретичні концепції та практичні рекомендації щодо регулювання економічних процесів. Серед значної кількості новітніх концепцій найбільшої популярності набула концепція інклюзивного зростання. У науковій спільноті відсутнє одностайне розуміння сутності такого зростання, але для цілей нашого аналізу можна використати визначення, запропоноване Світовим банком, а саме: «зростання швидкими темпами, стале, широко поширене по всіх секторах економіки, що залучає значну частину трудових ресурсів країни і характеризується рівністю можливостей в доступі до ринку праці і ресурсів» [1, с. 188]. Можливості реалізації зазначеної концепції залежать від інститутів, які склались у відповідній країні. Д. Аджемоглу та Дж. Робінсон обґрунтували, що політичні та економічні інститути, які закріплюються в суспільстві, можуть бути не тільки інклюзивними і стимулювати економічне зростання, але й екстрактивними, тобто такими, що стримують економічний розвиток [2, с. 76]. Інклюзивні економічні інститути, як витікає з їхньої назви, сприяють залученню значної кількості членів суспільства до участі в економічних відносинах, що дає їм можливість таким чином отримати дохід. Зазначені інститути включають захист прав приватної власності та рівні права усіх суб'єктів господарської діяльності. Для успішного функціонування інклюзивних економічних інститутів потрібні інклюзивні політичні інститути, які мають перешкоджати регулюванню економікою в інтересах невеликої частини населення. Протилежні інститути – екстрактивні – спрямовані на збагачення вузьких груп шляхом вилучення максимального доходу з експлуатації основної частини населення країни. Досягається це як за рахунок відчуження власності та/або доходів, так і шляхом перешкоджання іншим суб'єктам господарської діяльності отримувати вигоду від участі в економічних відносинах. Відповідно, екстрактивні інститути здатні забезпечити лише екстенсивний тип економічного зростання, як правило, лише в обмеженій кількості галузей за рахунок перерозподілу коштів на їх користь.

Аналіз структури вітчизняної економіки дозволяє зробити висновок про домінування в її структурі галузей, що випускають продукцію сировинного характеру та неглибокої технологічної обробки і спрямовані на експорт. За даними Державної служби статистики України основну частину експорту в січні-листопаді 2019 року становили зернові культури (18,8 % експорту товарів) та чорні метали (17,9 %) [3]. Якщо ж додати, що зазначені галузі контролюються незначною кількістю осіб, то можна констатувати наявність в

Україні потужних екстрактивних інститутів. Для того, щоб з'ясувати джерело їх виникнення і підтримки, на нашу думку, слід звернути увагу на наявну економічну систему. Формально Україні був наданий статус країни з ринковою економікою. Але ретельний аналіз особливостей реалізації господарської діяльності та процесу ринкової трансформації свідчить про наявність сил і процесів у нашій країні, які істотно деформують ринкові відносини. Представники Світового банку застосовують термін «кумівський капіталізм» щодо України і визначають його як «модель економічного управління, в умовах якої на прийняття політичних рішень впливає невелика група компаній» [4]. Дослідження впливу кумівського капіталізму на показники економічного розвитку дали наступні результати:

- лише 2 % фірм є політично пов'язаними, але вони контролюють більше 25 % активів усіх українських компаній;
- політично пов'язаними фірмами використовують різноманітні канали доступу до економічної ренти, серед яких державні закупівлі, бюджетні трансфери, пільгові податкові режими, правила торгівлі, що обмежують імпорт тощо;
- існує зворотна залежність між політичними зв'язками та продуктивністю, що призводить до зменшення темпів економічного зростання в Україні на 1–2 %.

На основі аналізу отриманих результатів можна стверджувати, що стале економічне зростання в Україні буде досягнуте лише за умови зниження нерівності, що, у свою чергу, стане можливим лише за відповідного рівня інклюзивності інститутів. Такий сценарій, очевидно, не влаштуватиме нинішню «еліту», представники якої прагнуть зберегти панівне становище. Саме тому для уникнення відкритих конфліктів у процесі реформ необхідно обрати модель «м'якої деолігархізації». Реалізувати дану модель можна шляхом стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва. Ще одним напрямом перетворень є залучення працівників до результатів роботи підприємств, внаслідок чого у них та інвесторів буде єдина мета – розвиток бізнесу та держави. Перспективним є також впровадження ринку землі, що за умов правильної реалізації сприятиме створенню в сільській місцевості середнього класу та забезпечить додаткові робочі місця. Виконання зазначених завдань залежить від ступеня екстрактивності наявних у суспільстві інститутів та можливості протистояти правлячій «еліті».

Література:

1. Прогнімак О. Д. Інклюзивний розвиток України: перешкоди vs перспективи / О. Д. Прогнімак // *Економічний вісник Донбасу*, 2018. – № 1 (51). – С. 187–197.
2. Аджемоглу Д. Чому нації занепадають / Д. Аджемоглу, Дж. Робінсон. – Київ: Наш Формат, 2016. – 440 с.
3. Товарна структура зовнішньої торгівлі у січні–листопаді 2019 року URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 28.01.2020).
4. Кахконен С. Яка вартість кумівського капіталізму для України? / С. Кахконен. – URL: <https://www.worldbank.org/uk/news/opinion/2018/03/15/what-is-the-cost-of-crony-capitalism-for-ukraine> (дата звернення: 28.01.2020).

КООПЕРАТИВНІ БАНКИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ЯК ПРИКЛАД ІНКЛЮЗИВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНСТИТУТІВ

А. А. ПОЖАР, канд. екон. наук, доц.,
доц. кафедри міжнародної економіки та міжнародних економічних відносин
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

В другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. в країнах Західної Європи все більшого значення набуває діяльність кооперативних банків, що зумовлює актуальність досліджень багаторічного досвіду діяльності європейської кооперативної банківської системи і застосування його в ході розбудови стратегії розвитку інклюзивного суспільства в Україні.

Проблеми функціонування і розвитку кооперативних організацій у фінансовій сфері досліджували такі вітчизняні науковці як В. Гончаренко, А. Пантелеймоненко, О. Луцишин [1, 2, 3] та інші.

Історія кооперативних фінансово-кредитних установ (кредитних кооперативів, кредитних спілок, кооперативних банків) розпочалась у Європі в ХІХ ст., в період промислової революції, коли сфера фінансових послуг була пристосована переважно для потреб заможних людей та великих підприємств у містах. Сільське населення, зокрема селяни і фермери, не мало змоги користуватися фінансовими послугами. Перші кредитні кооперативи було створено за безпосередньої участі та згідно з ідеями Г. Шульце та В. Райффайзена. Незалежно один від одного, вони створили і розвинули ідею кооперативної кредитної самодопомоги. Шульце зосереджував увагу на допомозі власникам малого бізнесу і ремісникам у містах, а Райффайзен прагнув допомогти сільській спільноті [4].

Так, кооперативні фінансово-кредитні організації створювались для самозабезпечення широких верств населення фінансовими послугами. Запорукою успіху було те, що клієнт-позичальник був водночас і членом, і співвласником кредитного кооперативу, а тому був залучений до процесу прийняття рішень [6].

Слід зазначити, що лише у деяких країнах (Данії, Швеції, Великобританії та Бельгії) кооперативний сектор не отримав належного розвитку, оскільки кооперативні ідеї не мали широкої державної підтримки. В таких випадках кооперативні фінансові установи трансформувались у інші організаційно-правові форми. Наприклад, у Швеції мережа Foreningsbank перетворилась і мережу ощадних банків, в той час, як в Бельгії кооперативні банки CERA (увійшли до KBC Group) і ВАСОВ (нині частина Dexia Group) були трансформовані у комерційні. У Великобританії ряд житлово-будівельних кооперативів (що також займалися кредитуванням) задля розширення своєї діяльності перетворився на публічні компанії [5].

Як і їх приватні конкуренти, протягом останніх десятиліть кооперативні банки використовували різні стратегії розвитку. Основною з них було

входження кооперативних банків на іноземні роздрібні ринки банківській послуг через придбання інших банків або через стратегічні альянси. Наприклад, Raiffeisen International створив широку мережу роздрібних банківських відділень в Центральній та Східній Європі, в основному, шляхом придбання державних банків, а французькі Cr dit Agricole та Cr dit Mutuel здійснили ряд придбань в Італії, Греції, Польщі та Німеччині. Голландський Rabobank не тільки проводить стратегічні придбання, а й укладає альянси з іншими кооперативними банками, щоб мати можливість обслуговувати вітчизняних клієнтів за кордоном. Майже у всіх випадках новопридбані банки не перетворювались у кооперативні та не використовували кооперативні принципи в управлінні нових напрямків бізнесу за кордоном, що свідчить про відхід багатьох кооперативних банків від своєї класичної кооперативної природи [6].

Таким чином, в другій половині ХХ – на початку ХХІ століть, можна констатувати укрупнення та глобалізацію європейського кооперативного банківського сектору, з одночасним поступовим, але стабільним відходом від чисто кооперативної природи власності та управління. Це свідчить про впевнену трансформацію даного сектору у комерційний. Однак, кризові явища в економіці, що в ХІХ ст. спричинили появу кредитних кооперативів, в сучасних умовах здатні знову повернути суспільство до інклюзивних кооперативних ідей, в тому числі – і в кредитній сфері.

Література:

1. Гончаренко В. В. Кредитні спілки в умовах фінансової кризи / В. В. Гончаренко, О. Л. Климко, А. А. Пожар // *Світ фінансів*. Тернопіль: ТНЕУ, 2010. – Випуск 2. – С. 118–125.
2. Пантелеймоненко А. О. Аналітичний огляд системи кооперативних банків Австрії у контексті світової фінансової кризи / А. О. Пантелеймоненко // *Вісник Полтавської державної аграрної академії*, 2010. – № 2. – С. 146–151.
3. Пожар А. А. Особливості сучасного розвитку кредитних спілок Великобританії. Міжнародний кооперативний рух: генезис та тенденції сучасного розвитку / А. А. Пожар // *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції*, 16-17 лютого 2012 р. Полтава: ПУЕТ, 2012. – С. 215–319.
4. Co-operative banks in Europe: values and practices to promote development. URL: <http://eurocoopbanks.coop/GetDocument>
5. The European cooperative system and the co-operative banks. Financial stability forum. URL: <http://overons.rabobank.com/content>
6. Пожар А. А. Кредитно-кооперативний сектор економіки європейських країн : монографія / А. А. Пожар. – Полтава : ПУЕТ, 2013. – 269 с.

РЕАЛІЗАЦІЯ ЦІЛЕЙ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ВИРОБНИЧОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Н. Б. РЕШЕТНЯК, канд. екон. наук, доц.,
доц. кафедри загальної економічної теорії
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків

Як відомо, інклюзивне зростання має ширші цілі, ніж збільшення ВВП, воно вимагає активної участі в економіці людського ресурсу, а також підкреслює, що населення країни повинно впливати не лише на результати розподілу ВВП, але й на його виробництво. Досягнення останньої мети не можливо без процесів розвитку виробничої демократії. Особливого розгляду заслуговують заходи і важелі морального стимулювання робітників, що впливає на їх цивільні, колективістські, духовні прагнення, комплекс взаємозалежних форм, методів і заходів матеріального і морального стимулювання праці, зорієнтованого як на досягнення глобальних цілей фірми, так і на задоволення різнобічних потреб робітників, їхніх соціальних очікувань і життєвих прагнень.

Одним з прикладів ефективною роботи даної системи є система мотивації, що застосовується на всесвітньо відомій фірмі ІВМ. Найважливіші принципи, на яких будується виробнича демократія в цій корпорації і які, до речі, широко використовуються в інших процвітаючих компаніях світу, це: міцні переконання, цінності, культура; повага до особистості; довічна зайнятість; наймання працівників високого класу; можливості кар'єрного зростання; тривала перепідготовка; єдиний статус; система атестацій і співбесід; система рівнів заробітної плати; холістичний підхід до працівників; участь персоналу в управлінні; максимальна відповідальність; плановані обмеження до менеджменту; горизонтальні зв'язки; заохочення розбіжностей у поглядах. Ці принципи в повному обсязі реалізуються практично на всіх рівнях – від корпорації в цілому до рівня відділень (філій) і відділів.

Характерною особливістю сучасного виробництва є перехід від індивідуальних до колективних форм організації праці, які на практиці можуть бути різними: спільне вирішення деяких завдань (контроль якості, обслуговування виробництва, навчання), реалізація виробничого процесу в комплексі (автономні та напівавтономні бригади), виконання «наскрізних» робіт у процесі нововведень (цільові, проектні групи). Організовані робочі групи дають змогу акумулювати великий обсяг знань, забезпечують краще сприймання і розуміння проблем, виявлення альтернативних підходів у процесі підготовки і прийняття рішень, досягнення потрібної узгодженості трудових функцій, ефективну взаємодію і колективну відповідальність учасників спільної праці.

Дуже важливим напрямком розробки ефективно діючого механізму мотивації праці є розвиток трудового менталітету працюючих. Менталітет

можна визначити як загальну для соціально-політичної або етнічної спільноти людей сукупність політико-психологічних понять (характеристик, уявлень), у сфері поведінки або мислення, за допомогою яких можна оцінювати й прогнозувати соціально-політичні та психологічні реакції людей на певні події в певний історичний проміжок часу в конкретній країні або групі країн. Залежно від носіїв менталітету та сфери життєдіяльності виділяють політичний, економічний, культурний, трудовий, релігійний, соціально-побутовий, екологічний, молодіжний, тоталітарний менталітет тощо.

Результати наукових досліджень об'єктивно відбивають кризову ситуацію в сфері праці України та велику силу інерції "технократичного" підходу до ролі людини в економіці, що потребує якісного оновлення орієнтації на розвиток конкурентоспроможної праці. В ситуації катастрофічного зниження в Україні матеріального добробуту, соціальної незахищеності багатьох верств населення, неадекватного співвідношення ціни праці і вартості робочої сили, помилкового скасування системи нормування праці на підприємствах, зростання офіційного і прихованого безробіття цілком закономірними стають стихійні процеси деформації трудових цінностей, розчарування в ідеалах якісної та продуктивної праці.

Тому для реалізації цілей інклюзивного розвитку в Україні потрібно в першу чергу вирішити саме соціально-економічні проблеми, такі як підвищення рівня життя, створення сучасних робочих місць і скорочення безробіття, підвищення рівня заробітної плати та соціального захисту громадян. З-поміж чинників, які відіграють значну роль в інклюзивному розвитку суспільства, визначальне місце належить соціально-демографічним. Вони об'єднують чинники, пов'язані з рівнем соціально-економічного розвитку суспільства; чинники, від яких залежить соціально-демографічний статус і фізичний стан населення; чинники, що характеризують соціально-психологічні властивості населення; чинники, що визначають творчі здібності населення.

Сьогодні, для створення ефективної системи виробничої демократії на національних підприємствах, необхідне ухвалення відповідного законодавчого акта, який би закріпив форми участі найманих працівників в управлінні виробництвом і розподілі його результатів, на підприємствах повинні впроваджуватись конкретні організаційно-правові механізми розвитку виробничої демократії. Це сприятиме підвищенню ефективності виробничого менеджменту та мотиваційних настанов працюючих, становленню досконалих, соціально орієнтованих відносин у сфері праці, що оптимізують інтереси основних соціальних сил суспільства і створюють передумови для стабільного соціально-економічного розвитку. В ході опрацювання і ухвалення цього законодавчого акта повинен бути врахований багатий зарубіжний досвід у розвитку виробничої демократії й передусім країн, які застосовують європейську модель соціально-трудова відносин.

ІНКЛЮЗИВНА ЕКОНОМІКА ЯК БАЛАНС МІЖ ДЕРЖАВОЮ, СУСПІЛЬСТВОМ І БІЗНЕСОМ

О. С. ШИШКЕВИЧ, канд. техн. наук, доц.,

доц. кафедри загальнооекономічних дисциплін

Т. Ю. СОЛОМКО, канд. техн. наук, доц.,

доц. кафедри загальнооекономічних дисциплін

Донбаський інститут техніки та менеджменту Міжнародного науково-технічного університету імені академіка Юрія Бугая, м. Краматорськ

Історично склалося, що право і економіка розвиваються спільно, намагаючись знайти рішення проблеми істинної соціальної справедливості. Так як люди не однакові за багатьма характеристиками (стать, вік, розумові і фізіологічні можливості, умови життя і побуту), зростання в області справедливості з боку економіки і права мав можливість висловлюватися виключно в одному – в забезпеченні однакового підходу до неоднаковим індивідам. Одним словом, на першому етапі успіх суспільної справедливості полягав у забезпеченні однакового підходу до неоднаковим людям. Більшого неефективна економіка надати не могла. Зрозуміло чому з розвитком економіки і суспільства стає допустимим перехід до найбільш високого етапу економічного і правового рівності – нерівний підхід до нерівних людям.

У сучасному світі головною метою будь-якої держави є пошук ідеального балансу між державою, суспільством і бізнесом. Таким механізмом для держави, на думку авторів, виступає інклюзивна економіка, мета якої полягає в забезпеченні рівного доступу між групами людей до економічної незалежності і безперешкодному взаємодії між різними соціальними верствами населення.

Термін «інклюзія» позначає процес збільшення ступеня участі всіх громадян в соціумі, а також реальне включення людей з обмеженими можливостями в активне громадське життя. На наш погляд, до словосполучення «інклюзивна економіка» можна підібрати кілька синонімів, наприклад, інтернет-економіка, неоекономіки, фінансова економіка, інформаційна економіка. За законами інклюзивної економіки кожна людина повинна мати доступ до життєво важливих потреб для підтримки свого життя (житло, їжа, одяг, освіти). Отже, інклюзивна економіка – це економіка, побудована з урахуванням творчих особливостей кожного працівника. Для розвиненого суспільства інклюзивна організація виробництва може бути досягнута в сфері економіки.

У міру переходу постіндустріальної економіки в креативну, реалізація інклюзивності стає першорядним фактором економічного зростання. Однак, для обліку індивідуальної специфіки кожного індивіда потрібна інша багато-особлива організація роботи, виробництва, економіки і суспільства, освіти і охорони здоров'я, щоденному житті і не щоденною. Слід зазначити, що подібна багато-осібна організація не під силу бюрократичному апарату держави через неможливість визначити і зрозуміти індивідуальні особливості кожної людини.

Ось чому інклюзивність, яка виростає з принципів ринковості, лібералізму і демократії, яка реалізує їх в абсолютному масштабі, стає пріоритетною тенденцією в механізмі економічного підйому і веде до становлення «інклюзивної цивілізації».

У відповідності з закономірностями інклюзивної економіки, кожна людина повинна бути задіяний в процесі трудової діяльності з урахуванням його індивідуальних здібностей. Роботодавці повинні проводити оцінку потенціалу своїх співробітників і якісно використовувати їх можливості. Для максимального результату роботи свого персоналу роботодавцям слід враховувати такі фактори, як професійний розвиток співробітників і забезпечення безпеки їх здоров'я.

Особливістю інклюзивної економіки є економічна стабільність, гнучкість розподілу ресурсів, інвестицій [1, 2]. Сказане свідчить про те, що інклюзивна економіка – економічно доцільна схема ведення бізнесу, включаючи бідних в якості споживачів і покупців з одного боку, з іншого – працівників, виробників і підприємців. З їх участю створюється додана вартість, що взаємовигідно для всіх учасників творчого процесу.

Головною метою інклюзивної економіки є забезпечення рівного доступу до економічної незалежності для людей і прямої взаємодії між різними соціальними групами.

Для компаній інклюзивна економіка складається з двох окремих аспектів. Один з них полягає в інклюзивної політики праці та зайнятості. Наприклад, компанія може прагнути до того, щоб її персонал був неоднорідний, і наймати співробітників, які володіють не занадто широкими можливостями на ринку праці. Інший аспект акцентує увагу на інклюзивну ринку розповсюдження, тобто компанія сприяє розвитку інклюзивності шляхом забезпечення основними потребами тих, хто знаходиться за межею бідності (в основі піраміди).

У підсумку можна сказати, що інклюзивна економіка багатогранна і вимагає особливого підходу, знань і навичок для вирішення її проблем. Аналіз балансу між державою, суспільством і бізнесом дозволяє зробити висновки про наростаючому процесі інклюзивності в економіці через регулювання різних її складових.

Література:

1. Проект постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 17 червня 2015 р. № 413» URL: http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=f9c84884-09b4-42ff-9b8a-8924586e9d72&tag=docs_project (дата звернення 18.01.2020)

2. Про внесення змін до Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій від 15 травня 2019 р. № 569. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569-2019-%D0%BF>

INCLUSIVE GROWTH: DEFINITION AND APPROACHES TO IDENTIFY

V. V. MYKYTAS, PhD in Economics, Assistant Professor at the Department of Economic Theory and Economic Methods of Management
V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv

Rapid pace of growth is unquestionably necessary for substantial poverty reduction, but for this growth to be sustainable in the long run, it should be broad-based across sectors, and inclusive of the large part of the country's labor force. This definition of inclusive growth implies a direct link between the macro and micro determinants of growth. The micro dimension captures the importance of structural transformation for economic diversification and competition, including creative destruction of jobs and firms.

Inclusive growth refers both to the pace and pattern of growth, which is considered interlinked, and therefore in need to be addressed together. The idea that both the pace and pattern of growth are critical for achieving a high, sustainable growth record, as well as poverty reduction, is consistent with the findings in the Growth Report: Strategies for Sustained Growth and Inclusive Development (Commission on Growth and Development, 2008). The commission notes that inclusiveness – a concept that encompasses equity, equality of opportunity, and protection in market and employment transitions – is an essential ingredient of any successful growth strategy. Here we emphasize the idea of equality of opportunity in terms of access to markets, resources, and unbiased regulatory environment for businesses and individuals [2].

The Commission on Growth and Development (2008) considers systematic inequality of opportunity “toxic” as it will derail the growth process through political channels or conflict.

The inclusive growth approach takes a longer-term perspective as the focus is on productive employment rather than on direct income redistribution, as a means of increasing incomes for excluded groups. In the short run, governments could use income distribution schemes to attenuate negative impacts on the poor of policies intended to jump start growth, but transfer schemes cannot be an answer in the long run and can be problematic also in the short run [1].

In poor countries such schemes can impose significant burdens on already stretched budgets, and it is theoretically impossible to reduce poverty through redistribution in countries where average income falls below US\$ 700 per day. According to a recent OECD study, even in developed countries, redistribution schemes cannot be the only response to rising poverty rates in certain segments of the population [2].

The inclusive growth definition is in line with the absolute definition of pro-poor growth, but differs from it in the following ways: absolute pro-poor growth can be the result of direct income redistribution schemes, but for growth to be inclusive productivity must be improved and new opportunities for employment created; and the pro-poor growth concept has traditionally focused on growth and poverty

measures whereas the inclusive growth definition focuses on ex-ante analysis of the sources of, and constraints to sustained, high growth and poverty reduction [3].

To help narrow the gap between aspiration and action, the World Economic Forum System Initiative on Shaping the Future of Economic Progress last several years introduced a new economic policy framework and performance metric in its Inclusive Growth and Development Report 2017. The framework identifies 15 areas of structural economic policy and institutional strength that have the potential to contribute simultaneously to higher growth and wider social participation in the process and benefits of such growth.

The structural policies and institutions in these domains collectively represent the system through which modern market economies diffuse gains in living standards.

Governments often fail to appreciate the potential of policy in these areas to increase the rate of growth and spread its benefits more widely, particularly in demand-constrained and low-productivity contexts. This policy imbalance is reinforced by the prevailing metric of national economic performance, the gross domestic product (GDP), which measures the aggregate amount of goods and services produced in an economy. Most citizens evaluate their respective countries' economic progress not by published GDP growth statistics but by changes in their households' standard of living – a multidimensional phenomenon that encompasses income, employment opportunity, economic security, and quality of life. And yet, GDP growth remains the primary focus of both policymakers and the media, and is still the standard measure of economic success [4].

GDP growth is best understood as a top-line measure of national economic performance, in the sense that it is a means to the bottom-line societal measure of success: broad-based progress in living standards. As many countries have experienced and the Inclusive Development Index data illustrate, growth is a necessary but not sufficient condition for robustly rising median living standards. Policymakers and citizens alike would benefit from having an alternative, or at least complementary, bottom-line metric that measures the level and rate of improvement in shared socioeconomic progress.

Literature:

1. Challenges to Inclusive Growth: A Poverty and Equity Assessment of Djibouti. World Bank (2019). URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/33032> (accesses date: 25.01.2020).

2. Growing Unequal? Income Distribution and Poverty in OECD Countries. OECD (2008). URL: <https://www.oecd.org/els/soc/41527936.pdf> (accesses date: 25.01.2020).

3. Promoting Inclusive Growth : Challenges and Policies. OECD and the World Bank (2012). URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/16948> (accesses date: 25.01.2020).

4. The Inclusive Development Index 2018. World Economic Forum (2018). URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2018.pdf (accesses date: 25.01.2020).

INCREASING THE LEVEL OF FINANCIAL INCLUSION IN UKRAINE

O. O. VORONINA, PhD in Economics, Associate Professor at the Department of Economic Theory and International Economics

V. O. KHRISTOEVA, student

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Kharkiv

The level of financial inclusion (inclusion of all segments of the population in the financial system) stimulates GDP growth and the influx of foreign investment. Increasing financial inclusion has a positive effect on the economy as a whole and on the life of each citizen. Financial inclusion helps to increase the flow of foreign investment, increase tourist flows, ensures the growth of private entrepreneurship, small and medium-sized businesses, and reduces corruption.

This question is extremely important in several aspects at once. For example, according to an international study by Lund University Research, an increase in the level of financial inclusion by 10 % contributes to an increase in the country's GDP by an average of 0.3 %. For Ukraine, this is more than 9 billion UAH.

The main factors hindering the development of financial services are a high share of shadow economy, distrust of citizens in the financial system, insufficient financial literacy of the population, low level of well-being of citizens and unpreparedness for new experience.

To improve the indicator of financial inclusion, it is necessary to introduce new financial services in Ukraine and expand access to existing ones, in particular, integrating financial services in the urban infrastructure, for example, transport, social projects and others.

Innovative payment solutions help, in particular, contactless payments with gadgets with NFC (Near field communication) to join the financial services to the population. And it is thanks to mobile financial technologies that a large part of this population can easily «join» in the financial system.

The mechanism for increasing financial inclusion in Ukraine can function effectively if the following conditions exist:

- creating the necessary environment to ensure access to accounts;
- expansion of access points to financial services;
- encouraging scale and vitality through major government programs, such as social transfers to customer accounts;
- focusing on the development of financial literacy among certain social groups: low-income population, vulnerable groups, rural population;
- development of educational activities in the field of financial services;
- providing a system for protecting the rights of clients of the financial sector;
- providing legal protection for customers and the financial system;
- the creation of new financial institutions, the development of new products and technologies, used to cover unused markets [1].

Financial inclusion is a very important, but only a financial component of the overall social inclusion. And an inclusive country or an inclusive state is the result of

the work of all stakeholders: the state (parliament, government, president), civil society and business.

Literature:

1. Полях С. С. Фінансова залученість населення як передумова достатнього рівня захисту інтересів клієнтів фінансового сектору / С. С. Полях // *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*, 2017. – № 4, 2017. – С. 43–48.

ОЦІНКА РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ЕКОНОМІКИ

С. В. ЩЕНКО, ст. викл. кафедри економіки

Н. Ю. ПИСАРЕНКО, студ.

*Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського,
м. Кременчук*

Інклюзивне зростання – це концепція, яка забезпечує справедливі можливості та рівноправ'я для економічних учасників, що супроводжується вигодами, принесеними кожному господарському сектору країни та різним верствам суспільства. Кризовий стан економіки неминуче призводить до зростання рівня інфляції, спаду виробництва, банкрутства, а відтак – до знецінення концепції інклюзивної економіки.

Однією із найважливіших умов забезпечення стійкого зростання підприємства, формування позитивних результатів його фінансової діяльності та стабілізації його інвестиційно-інноваційних процесів є існування ефективної системи фінансової безпеки, яка забезпечить захист підприємства від загроз.

Своєчасність і адекватність управлінських рішень в сфері управління фінансовою безпекою у великій мірі визначається якістю і достовірністю вхідної інформації про ступінь загроз, що виникають, та готовність внутрішньої системи підприємства протидіяти цим загрозам, утримуючи рівноважний стан і формуючи умови для подальшого розвитку. У зв'язку з цим особливої уваги потребують інструменти і методи оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства, які дозволяють ідентифікувати зміни у внутрішній фінансовій системі підприємства та визначити ступінь міцності його фінансового потенціалу у протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам.

Вихідні показники за складовими фінансової безпеки мають відповідати наступним вимогам:

- інформативність, найточніше відображення складової фінансової безпеки підприємства;
- відносна незалежність один від одного;
- порівнянність у просторі та часі;
- відомість алгоритмів розрахунку [1].

Методам оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства присвячено багато наукових праць, в яких міститься велика кількість варіантів методологічних підходів до визначення рівня фінансової безпеки.

Наприклад, Ю. О. Швець і К. С. Цикало [2] та М. М. Швець і С. І. Павлова [3] методи оцінки рівня фінансової безпеки підприємства поділяють на традиційні та нетрадиційні.

Традиційні методи оцінки рівня фінансової стійкості включають чотири групи:

- індикаторні методи оцінки;
- методи інтегральної оцінки;
- ресурсно-функціональні методи;
- методи оцінки на основі визначення ймовірності банкрутства.

А от склад нетрадиційних методів оцінювання фінансової безпеки Ю. О. Швець і К. С. Цикало не конкретизують.

Слід зазначити, що надана Ю. О. Швець і К. С. Цикало класифікація традиційних методів оцінки рівня фінансової безпеки підприємств, є достатньо розповсюдженою в наукових джерелах. Так, до подібної класифікації звертаються в своїх роботах Л. С. Крючко, Т. О. Меліхова, О. В. Сусіденко, Ю. О. Хижняк та інші, причому одні науковці використовують більш вузьку класифікацію, інші – більш широку.

Л. С. Крючко виокремлює такі методи оцінки, як індикаторний, ресурсно-функціональний, метод, заснований на використанні критерію «мінімум сукупного збитку, який завдається безпеці», та метод, заснований на оцінці достатності оборотних коштів для здійснення виробничо-збутової діяльності підприємства [4].

Результати проведеного аналізу дозволяють зробити висновок, що жоден з існуючих методів оцінки фінансової безпеки підприємства в повній мірі не задовольняє вимогам системності та комплексності, що дозволяє зробити висновок про необхідність зміни підходу до оцінювання.

Системний підхід до оцінювання фінансової безпеки передбачає, що вона розглядається як цілісне утворення, що складається з внутрішнього фінансового потенціалу, механізмів функціонування фінансової системи підприємства та впливу чинників зовнішнього середовища, якому властиві такі характеристики, якими не володіє жодна окремо взята його складова.

Лише застосування системного підходу до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства надає можливість не тільки констатувати наслідки реалізації ризиків, а й формує потужну інформаційну базу для прийняття ефективних управлінських рішень, розробки і реалізації превентивних заходів щодо нейтралізації або мінімізації впливу реальних або потенційних загроз з боку зовнішнього середовища.

Література:

1. Кракос Ю. Б. Управління фінансовою безпекою підприємств / Ю. Б. Кракос, Р. О. Разгон // *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики*, 2008. – №1 (1). – С. 86–97.

2. Швець Ю. О. Методичний підхід до оцінки рівня фінансової безпеки промислових підприємств / Ю. О. Швець, К. С. Цикало // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*, 2017. – Вип. 25 (1). – С. 162–168. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_25\(1\)_36](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_25(1)_36)

3. Швець М. М. Підходи до оцінки фінансової безпеки підприємства / М. М. Швець, С. І. Павлова. – URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/240.pdf>

4. Крючко Л. С. Теоретичні засади фінансової безпеки підприємства / Л. С. Крючко // *Інвестиції: практика та досвід*, 2013. – № 15. – С. 49–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2013_15_12

ОРІЄНТАЦІЯ НА ІНКЛЮЗИВНІСТЬ ЯК ОСНОВА СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

О. А. ФРІДМАН, аспірант кафедри економічної теорії та економічних методів управління

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків

Розвиток економіки у 21 столітті відбувається насамперед завдяки інноваціям. Саме інновації є джерелом розвитку будь-якої країни. Вони складають національну інноваційну систему, формують систему взаємовідносин між суспільством, промисловістю та наукою, створюють конкурентні переваги для країни. Проте практика показує, що сучасний розвиток носить нерівномірний характер.

Андрощук Г. О., Давимука С. А., Федулова Л. І. визначають національну інноваційну систему, як сукупність взаємопов'язаних організацій (структур), що займаються виробництвом і комерційною реалізацією наукових знань, технологій в межах національних кордонів [1].

Все частіше країни зі швидко зростаючими економіками зіштовхуються з проблемами поглиблення соціально-економічної нерівності. Серед основних причин відсутності швидкого розвитку інновацій у державі слід відзначити брак фінансування, досвіду комерціалізації, високий рівень соціальної напруги, низький рівень життя більшої частини населення. Також великий вплив мала і світова фінансова криза, планова слабкість економіки в добу переорієнтації на постіндустріальний напрям розвитку, політична нестабільність через великий рівень недовіри до владних структур [2].

В економічній літературі активно розглядаються зараз поняття інклюзивного зростання, інклюзивного бізнесу та інклюзивних інновацій. На відміну від стандартного економічного зростання інклюзивне зростання акцентує увагу на формуванні та задоволенні потреб, що стимулюють розвиток людини, підвищення добробуту, зниження рівня нерівності та бідності.

До основних пріоритетів, які сприятимуть інклюзивному розвитку в нашій державі, можна віднести такі: якісна освіта, доступна медицина, висока оплата праці, підтримка підприємницької діяльності, рівні можливості для всіх громадян, створення сприятливих умов для інвестування, екологізація економіки, соціальна активність у суспільстві. Створення системи

безперервного навчання та підвищення кваліфікації кадрів має важливе значення для розвитку інноваційної діяльності. Розвиток інклюзивних ринків може бути важливим напрямком у забезпеченні зайнятості та зменшенні рівня безробіття.

Основною метою будь-якого інклюзивного проекту повинно бути залучення уразливих верств населення в роботу, недопущенні дискримінації, інтеграція молоді, жінок, людей з інвалідністю, людей похилого віку до активної трудової діяльності, надання їм можливості одержання соціальної й економічної вигоди від участі в проектах. Інклюзивні стратегії призводять до збільшення ефективності бізнесу.

Четверта промислова революція, основана на економіці знань, яка була покликана покращити життя людства насправді створює велику кількість негативних побічних ефектів. Все частіше машини та штучний інтелект витісняють працюючу особу, зростає соціальна нерівність, збільшилась кількість конфліктів за технологічну першість, зростає кіберзлочинність та інше.

Сучасна економіка знаходиться на четвертій хвилі технологічного прогресу, основною рисою якої є нові цифрові промислові технології. Цифровізація була обрана ключовою з семи флагманських ініціатив в рамках стратегії Європейського Союзу «Європа 2020» для розумного, сталого та інклюзивного розвитку.

Перехід розвинених країн до цифрової економіки довів актуальність формування узгодження державних, суспільних та академічних інтересів. Учасники інноваційного процесу повинні активно взаємодіяти один з одним за допомогою обміну фінансовими, матеріальними та інтелектуальними ресурсами. Вплив університетів на створення і просування нових знань і технологій стали основою для забезпечення економічного розвитку та науково-технічного прогресу.

Інклюзивна економіка є одним із пунктів глобальних цілей, які поставила перед собою Україна до 2030 року. Таким чином, подальший розвиток економіки України лежить на шляху інклюзивності.

Література:

1. Андрощук Г. О. Національні інноваційні системи: еволюція, детермінанти результативності : монографія / Г. О. Андрощук, С. А. Давимука, Л. І. Федулова. – Київ, 2015. – 512 с.
2. Бабенко В. А. Національна інноваційна система та захист прав інтелектуальної власності України в контексті міжнародних рейтингів / В. А. Бабенко, М. О. Хлівецька // *Економічний простір*: Збірник наукових праць, 2018. – № 136. – С. 86–98.

ИНКЛЮЗИВНОЕ РАЗВИТИЕ КАК УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ СПЛОЧЕННОСТИ ОБЩЕСТВА

И. А. ШПАК, аспирантка кафедры экономической теории и экономических методов управления

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, г. Харьков

Экономика – важнейшее условие существования социума и строится она на взаимоотношениях людей. Качество этого взаимодействия во многом будет определяться качеством институтов, которые отражают это взаимодействие. Результативность, безопасность экономики, справедливость распределения продукта приобретают более качественный характер, если взаимодействие хозяйствующих субъектов происходит в сплоченном обществе.

Кардинальные изменения в технологиях четвертой промышленной революции, прорывное развитие цифровой экономики порождают, с одной стороны небывалые возможности для повышения благосостояния всех членов общества, а, с другой стороны, множество сложных вызовов и угроз. Если не сформировать инклюзивный институциональный режим, то не будет предпосылок для сплочения общества в поисках таких норм и правил поведения, которые бы позволили ему справедливо воспользоваться новыми шансами и обеспечить высокий уровень жизни всех членов общества, а не только его отдельных слоев. Если не сформировать сплоченное общество, то невозможно будет предотвратить риски и угрозы, найти достойные ответы на вызовы времени.

Институциональные изменения должны стать такими же кардинальными, как и технологические, но при этом социальными, чтобы извлечь из нового типа развития наибольший результат, минимизируя при этом риски и угрозы.

Неизбежна перспектива появления и принятия глобальным сообществом норм и правил, обязательных для всех стран, равным счетом, как и для граждан каждой страны. Они должны будут направлены на преодоление противоречий и создание предпосылок сплочения всего человечества для сохранения жизни на земле, преодолении рисков и угроз уничтожения цивилизации.

Бедность, неравенство, отсутствие стабильной занятости и социальной защиты населения, – генерируют основу для социокультурной экономической дестабилизации, возникновения как внутренних, так и внешних угроз устойчивого развития государства. Низкий уровень социальной сплоченности базируется на разнородности общества, его нежелании сотрудничать, формирует соответственный уровень отчуждения.

Концепция социальной сплоченности рассматривается сегодня в качестве приоритетного направления развития общества, ориентируемая на повышение степени социальной справедливости, социокультурной интеграции, стирания социально-экономических разделительных линий внутри социума с целью достижения стабильности и гомогенности [1, с. 261].

Формирование сплоченности является одной из целей Совета Европы, которую следует понимать, как способность общества обеспечивать благополучие всех членов общества, минимизируя диспропорции в развитии и избегая маргинализации людей [2].

Люди становятся сплоченными, когда совместными усилиями справляются с существующими вызовами и противоречиями. Возможность индивида участвовать в социальной и экономической жизни государства, вносить вклад, который оценивается окружающими, содержательно раскрывает категорию социальной инклюзии. Инклюзия рассматривается как свойство сплоченности общества.

Экономическая сущность понятия «инклюзивность» состоит в адаптации системы к потребностям человека. Концепция инклюзивного развития предусматривает важность, уникальность, ценность, каждого субъекта экономики [3, с. 3].

ОЭСР рассматривает социальную сплоченность через три фактора:

1. Социальную инклюзию, где все члены общества принимают участие в экономической, социальной, политической жизни.

2. Социальный капитал, который трактуется как доверие между людьми, доверие к институтам.

3. Социальную мобильность, которая определяется как равенство возможностей для роста и развития [5].

Игнорируя вопросы социальной сплоченности, правительство рискует столкнуться с социальной нестабильностью и предпринимать неэффективные решения. Поэтому, возникает необходимость рассматривать социальную сплоченность не только как цель, но и как средство, так как достигать цели в разобщенном обществе представляет трудности [5, с. 46].

Решительные меры в области финансовой политики, рынка труда, заработной платы, социальной защиты, образования, гендерной и миграционной политики, гражданского участия, представляют собой особую важность. Так, например, институты рынка труда и социальной защиты необходимо рассматривать не только в терминах их эффективности, но и с точки зрения предотвращения, либо значительного сокращения сегментации общества. Повышать уровень доверия между членами общества можно только на основе инклюзивного образования, воспитания и развития.

Эксперты убеждены, что социальная сплоченность будет усиливаться благодаря инклюзивной политике, которая дает право голоса всем акторам – от тех, кто реализует меры государственной политики, до самих благополучателей [4, с. 17].

По убеждению аналитиков ОЭСР, законопроекты, программы и отдельные меры должны подвергаться экспертизе, оценке под углом зрения социальной инклюзии, доверия, гражданского участия и социальной мобильности. Возможности гражданского участия можно расширить и использовать посредством специальных механизмов, среди которых важную роль играют такие ключевые социальные институты, как образование и право,

система соціальної підтримки, а також розпространені в культурі цінності і норми, в відповідності з якими будується взаємодія і відбувається взаєморозуміння людей.

Література:

1. Гриненко А. М. Ціннісні орієнтири в формуванні соціальної згуртованості суспільства / А. М. Гриненко. – URL: <http://ir.kneu.kiev.ua:8080/bitstream/2010/197/1.pdf> (дата звернення: 30.01.2020).
2. На пути к активной, справедливой и социально сплоченной Европе. Доклад Специальной рабочей группы высокого уровня по вопросам социальной сплоченности в XXI веке. СЕ, Страсбург, 26.10.2007.
3. Федулова Л. І. Інклюзивні інновації в системі соціально-економічного розвитку / Л. І. Федулова. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/inklyuzivnye-innovatsii-v-sisteme-sotsialno-ekonomicheskogo-razvitiya/viewer> (дата звернення: 30.01.2020).
4. Ярская-Смирнова Е. Р. Социальная сплоченность: направления теоретической дискуссии и перспективы социальной политики / Е. Р. Ярская-Смирнова, В. Н. Ярская. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnaya-splochnost-napravleniya-teoreticheskoy-diskussii-i-perspektivy-sotsialnoy-politiki/viewer> (дата звернення: 30.01.2020).
5. A new strategy for Social Cohesion. European Committee for Social Cohesion (CDCS). Revised strategy for Social Cohesion approved by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 31 March 2004. URL: http://www.coe.int/t/dg3/socialpolicies/socialcohesiondev/source/RevisedStrategy_en.pdf (дата звернення: 30.01.2020).
6. OECD 2012. Perspectives on Global Development 2012. Social Cohesion in a Shifting World. OECD Publishing, 2011. URL: <http://www.oecd.org/site/devpgd2012/49067839.pdf> (дата звернення: 30.01.2020).

ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗИВНІСТЬ: ПОНЯТТЯ ТА МЕТОДИКА ОЦІНКИ

А. Є. ВЛАСЕНКО, студ.

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Серед важливих характеристик розвитку фінансової системи є стабільність, захист прав споживачів, доступність та інші. Проблеми фінансової інклюзивності (іншими словами, фінансової доступності) в Україні потребують особливої уваги. Згідно з результатами опитування представників Проекту Агентства США з міжнародного розвитку USAID «Міжнародні партнерства заради стабільності фінансового сектору», населення України має низький рівень довіри до фінансових установ і, як наслідок, користується обмеженим переліком можливих фінансових послуг [1].

Інклюзія (від англ. inclusion – включення) – інтенсифікація ступеня залучення всіх громадян до різних сфер життя суспільства. У 2018 році було запропоновано використовувати індекс інклюзивного росту як показник, що буде альтернативою до ВВП на душу населення, для оцінювання стану економічного розвитку країни.

Перевагою цього індексу вважається розгляд дванадцяти показників

розвитку країни, які зібрані у 3 групи: ріст і розвиток країни (охоплює ВВП на душу населення, зайнятість, продуктивність праці, очікувана тривалість здорового життя); інклюзивність (охоплює медіанний дохід домогосподарства, рівень бідності, коефіцієнт Джині, а саме розшарування суспільства за доходами та рівнем добробуту); наслідування поколінь та сталість розвитку (охоплює скориговані чисті заощадження, індекс парникового забруднення на одиницю ВВП, державний борг, коефіцієнт державного боргу та демографічного навантаження).

У свою чергу, фінансова інклюзивність, за визначенням Організації Об'єднаних Націй (ООН) та Світового банку, – це «доступ до широкого кола фінансових продуктів та послуг, які є доступними або надаються за розумною ціною, корисні та здатні задовольнити потреби домашніх господарств і підприємств, а також які надаються відповідально та стабільно» [1].

Національна стратегія фінансової інклюзивності (NSFI) формує чотири елементи фінансового залучення, а саме: доступ – фізична близькість, максимальна доступність до послуги; якість – орієнтація послуги на потреби та вимоги клієнта; використання – частотність, регулярність і тривалість часу використання послуги; добробут – вплив на спосіб життя клієнта під час та після прийняття послуги [2].

У першу чергу мова йде про доступність для населення країни грошових переказів і платежів, послуг із заощаджень, кредитування, а також страхових послуг.

Економічний зміст поняття фінансової інклюзивності розкривається за допомогою визначення «фінансового охоплення» та «фінансового включення».

Під «фінансовим охопленням» слід розуміти доступ споживачів до базових фінансових послуг, який передбачає відсутність цінових і нецінових перешкод для їхнього отримання.

Експерти Світового банку вважають, що основними факторами, що впливають на рівень охоплення населення фінансовими послугами є вартість, низький ступінь довіри, віддаленість фінансових установ і вимоги щодо надання документів.

Показник «фінансового виключення» є протилежним за змістом. Він означає наявність бар'єрів для доступу споживачів – громадян тієї чи іншої країни – до базових фінансових послуг.

Оцінювання рівня фінансової інклюзивності здійснюється на основі анкетування населення за встановленим переліком із вісімнадцяти запитань. Результати цього анкетування об'єднуються у наступні дві групи.

До першої належать індикатори A1, A2 та A3, які характеризують частку дорослого населення країни, яка отримує фінансові послуги через офіційних і неофіційних посередників, тобто через банки та банківські установи (B); за допомогою інших небанківських посередників (FO); через неофіційних фінансових провайдерів (F) [3, с. 365].

Порядок розрахунку зазначених індикаторів є наступним.

$A1 = B$ (частка дорослого населення, охоплена банківським

обслуговуванням).

$A_2 = B + FO$ (частка дорослого населення, охоплена послугами офіційних фінансових посередників).

$A_3 = B + FO + FI$ (частка дорослого населення, охоплена фінансовим обслуговуванням).

З іншого боку, та частина дорослого населення, що не отримує фінансових послуг взагалі, знаходиться поза фінансовим обслуговуванням, тобто не має доступу до фінансових послуг.

Так, важливими завданнями збалансованого розвитку фінансового ринку є виявлення та ліквідація можливих перешкод для отримання споживачами фінансових послуг, а також зниження обсягів неконтрольованого перерозподілу фінансових потоків через неофіційних фінансових посередників.

Література:

1. Дудинець Л. А. Фінансова інклюзивність та її детермінанти / Л. А. Дудинець, О. Є. Верней // *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*, 2018. – Випуск 2 (130). – С. 8–13. URL: <http://dspace.ubs.edu.ua/jsui/handle/123456789/1665> (дата звернення: 24.01.2019).

2. Center for Financial Inclusion (2018). Financial Inclusion. URL: <http://www.centerforfinancialinclusion.org> (дата звернення: 24.01.2019).

3. Науменкова С. Фінансова інклюзивність: економічний зміст та підходи вимірювання / С. Науменкова // *Актуальні проблеми економіки*, 2015. – № 4 (166). – С. 363–371.

ІНДЕКС ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ЯК КРИТЕРІЙ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН СВІТУ

В. В. ГЛУЩЕНКО, студ.

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, м. Харків

Аналіз тенденцій розвитку країн світу свідчить про те, що економічне зростання часто супроводжується посиленням ступеня диференціації доходів, наростанням розриву між доходами найбільш і найменш забезпечених верств населення. Крім того, забезпечення доступності матеріальних благ і послуг для різних категорій населення, рівних можливостей з точки зору залученості в усі економічні процеси також стає ключовою проблемою. У зв'язку з цим важливим завданням стає реалізація більш комплексного підходу як до вимірювання зростання.

22 січня 2018 року у рамках Всесвітнього економічного форуму у Давосі була презентована альтернативна система оцінки економічного розвитку країн світу – запропоновано внутрішній валовий продукт на індекс інклюзивного розвитку у якості головного макроекономічного показника.

Індекс інклюзивного розвитку (ІІР) визначається не лише за економічними, а й за соціальними та демографічними показниками, отже, є

можливість більш об'єктивно оцінювати потенціал розвитку економіки країни, на відміну від оцінки за внутрішнім валовим продуктом.

Так, за даними Міжнародного Валютного Фонду, станом на кінець 2018 року, до десяти країн із найбільшим ВВП на душу населення (за паритетом купівельної спроможності входять наступні (таблиця 1).

Таблиця 1 – Рейтинг країн за обсягом ВВП на душу населення (за паритетом купівельної спроможності) станом на 2018 рік [1]

№	Країна	Обсяг ВВП (доларів США)
1	Катар	129638
2	Люксембург	106372
3	Сінгапур	101387
4	Ірландія	79617
5	Бруней	78350
6	Норвегія	74357
7	ОАЕ	69222
8	Кувейт	66652
9	Швейцарія	65010
10	США	62869

У свою чергу, десятка країн, що очолюють рейтинг за індексом інклюзивного розвитку суттєво відрізняється (таблиця 2).

Виходячи з наведених даних можна зробити висновок, що запропонована система підрахунків суттєво змінює рейтинги країн світу. Так, наприклад США займає 10 місце за обсягом ВВП на душу населення в світі, а за індексом інклюзивного розвитку знаходиться лише на 23 позиції. Це зумовлено нижчою середньою тривалістю життя, розміром державного боргу, відсутністю справедливого розподілення доходів.

Верхні позиції рейтингу, складеного за індексом інклюзивного розвитку очолюють країни Норвегія, Ісландія та Люксембург. Зауважимо, що ці країни націлені на екологоорієнтований економічний розвиток та соціальну рівність.

Україна знаходиться на 49 місці із ІР – 3,42, поступаючись місцем Танзанії (3,43). Згідно показників, на основі яких визначають індекс інклюзивного розвитку, це пояснюється значною часткою тіньової економіки, а також високим рівнем розшарування суспільства за рівнем доходів. Реальна ж позиція у рейтингу, на нашу думку, могла би бути ще нижчою, враховуючи особливості визначення коефіцієнту Джині.

Таблиця 2 – Рейтинг країн за індексом інклюзивного розвитку (станом на 2018 рік) [2]

№	Країна	ІР
1	Норвегія	6,08
2	Ісландія	6,07
3	Люксембург	6,07
4	Швейцарія	6,05
5	Данія	5,81
6	Швеція	5,76
7	Нідерланди	5,61
8	Ірландія	5,44
9	Австралія	5,36
10	Австрія	5,35

Таким чином, можна стверджувати, що індекс інклюзивного розвитку є суттєвим доповненням до традиційного кількісного аналізу показника валового внутрішнього продукту, головного макроекономічного показника країни, та дозволяє більш об'єктивно оцінити економічний стан та потенціал країни, враховуючи наявність у ньому соціальних, демографічних та екологічних критеріїв.

Література:

1. GDP per capita, current prices. Purchasing power parity; international dollars per capita. URL: <https://www.imf.org/external/datamapper/PPPPC@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD> (дата звернення: 24.01.2020).
2. The inclusive development index 2018. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-inclusive-development-index-2018> (дата звернення: 24.01.2020).

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ТА ПАРАМЕТРИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ

О. М. САПЕГА, студ.

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Інклюзія в широкому соціально-філософському сенсі розуміється як форма буття, спільного життя звичайних людей та людей з інвалідністю. Вона передбачає розробку і застосування таких конкретних рішень, які зможуть дозволити кожній людині рівноправно брати участь в академічному і суспільному житті. Поняття має широке значення і реалізоване в багатьох аспектах, у зв'язку з чим в економічній літературі розглядаються поняття «інклюзивне зростання», «інклюзивні інновації», «інклюзивний розвиток», «інклюзивна економіка».

Інклюзивний розвиток заснований на такому типі економічного зростання, який дозволяє відчутти його результати кожному члену суспільства, охоплюючи усі сфери його життя. Засади теорії інклюзивного розвитку закладені дослідженнями переважно закордонних вчених: Д. Аджемоглу, Д. Робінсона, Е. С. Райнерта та багато інших. Її базові положення, які розроблялися цими вченими з академічних кіл, були розвинені учасниками Комісії зі зростання і розвитку, до складу якої увійшли провідні представники бізнесу, державних структур та наукової спільноти.

На основі аналізу сучасної економічної літератури, оглядів, доповідей, підготовлених міжнародними експертами для міжнародних організацій, дослідження статистичних даних можна визначити ключові моменти інклюзивного розвитку:

- 1) ширші цілі (не тільки збільшення доходу або ВВП);
- 2) всебічний розвиток людського капіталу;
- 3) скорочення нерівності і бідності;
- 4) важливість активної участі в економічному житті, а не тільки в розподілі доходу;
- 5) отримання вигоди широкими верствами населення, особливо дітьми, жінками, людьми похилого віку;
- 6) дбайливе використання природних ресурсів і захист навколишнього середовища [2, 3].

Інклюзивне зростання – це зростання, яке дозволяє залучити більшу частину трудових ресурсів до ефективної економічної діяльності завдяки чому забезпечити більшій частині населення більш високий рівень життя [1, с. 188]. Велике значення надається перерозподілу доходів та зменшенню і викоріненню дискримінації з цього приводу. Створення такої системи розподілу доходів, яка б дозволяла усьому суспільству отримувати його частину, як активно так і пасивно, тобто не прикладаючи жодних зусиль. Це є досить поширеною практикою у більшості країн, і не тільки в бідних і тих, що розвиваються. Насправді, різниця між цими двома перспективами (люди, як активні або пасивні учасники, як виробники і споживачі) не так очевидна, як може здатися, адже інклюзивний розвиток вимагає, щоб люди були активно включені в процеси політичних, соціальних і економічних змін.

Міжнародний валютний фонд розглядає інклюзивне зростання як підвищення темпів зростання за рахунок надання єдиного простору для інвестицій і продуктивної зайнятості населення.

Підкреслюється, що це зростання має бути інтелектуальним, стійким і інклюзивним при залученні до відповідних процесів усіх секторів економіки, усіх верств суспільства. Ці три пріоритети взаємно посилюють один одного, і мають сприяти досягненню високого рівня зайнятості, продуктивності і соціальної єдності. Для слідування цим пріоритетам було сформовано пакет з п'яти цілей у таких областях: зайнятість, інновації, зміна клімату та енергетика, освіта, боротьба проти бідності та соціального відчуження.

Слід навести конкретні параметри, що характеризують заявлені орієнтири, в числі яких:

- досягнення 75%-го рівня зайнятості серед населення у віці 20-64 років;
- підвищення рівня інвестицій в дослідження і розробки до 3% ВВП Євросоюзу;
- скорочення викидів парникових газів на 20% (можливо на 30%) по відношенню до рівня 1990 р., а також збільшення частки відновлюваних джерел у загальному обсязі споживання енергії до 20%,
- підвищення енергетичної ефективності на 20%; доведення частки осіб, які завершили триступеневу освіту в віковій групі 30-34 років до 40%;
- скорочення на 20 млн числа тих, хто знаходиться на межі бідності і соціального виключення [1, с. 189].

Треба відзначити, що поставлені цілі носять досить конкретний характер, що полегшує контроль за їх виконанням. Важливо також, що на основі цих цільових параметрів сформовані орієнтири для кожної країни окремо.

Для оцінки ефективності державної політики в цьому напрямі необхідно вимірювати ступінь інклюзивності зростання. Ряд міжнародних організацій вже приступили до розроблення методичних рекомендацій щодо розрахунку індексу інклюзивного розвитку. В запропонованих ними методиках важлива роль відводиться ефективній роботі влади та громадських інститутів, політика яких має бути оптимізована як для створення умов всеохоплюючої участі у виробництві ВВП, так і для виключення нерівності в розподілі створеного продукту [4].

В Україні стратегія інклюзивного зростання поки що відсутня. Однак країна ще у 1992 р. приєдналася до стратегічного документу ООН «Порядок денний на XXI століття», підписала ряд міжнародних угод і договорів, які зобов'язують управлінські структури держави здійснювати розвиток на принципах збалансованості, а в 2015 р. було затверджено стратегію «Україна–2020» року. «Стратегія–2020» включає в себе 62 реформи. Метою реформ визначено досягнення європейських стандартів життя та гідного місця Україні в світі [2].

При розгляді проекту стратегії «Україна–2030» звертає на себе увагу той факт, що поняттю «інклюзія» фактично не приділено уваги, хоч у вступній частині є визначення понять «інклюзивність», «інклюзивне зростання», «інклюзивне суспільство» та «інклюзивні інституції». Однак у самому тексті проекту стратегії міститься чимало інструментів і механізмів щодо створення відповідного правового поля для інклюзивного зростання.

Отже, в Україні на сьогоднішній час вже існує законодавча ініціатива, яку з повним правом можна вважати кроком до інклюзивної економіки, з залученням широких верств населення, для рішення соціально-економічних, демографічних, екологічних проблем, але залишається безліч не вирішених проблем, що потребують подальшого розгляду для створення ефективного механізму інклюзивного розвитку.

Література:

1. Прогнімак О. Д. Інклюзивний розвиток України: перешкоди vs перспективи / О. Д. Прогнімак // *Економічний вісник Донбасу*, 2018. – № 1(51). – С. 187–197. – URL: [http://www.evd-journal.org/download/2018/1\(51\)/pdf/26-Prohnyimak.pdf](http://www.evd-journal.org/download/2018/1(51)/pdf/26-Prohnyimak.pdf) (дата звернення 27.01.2020).
2. Федулова Л. І. Інклюзивні інновації в системі соціально-економічного розвитку / Л. І. Федулова // *Економіка: реалії часу. Науковий журнал*, 2016. – № 3 (25). – С. 56–65. – URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2016/n3.html> (дата звернення 27.01.2020).
3. Базилюк А. В. Інклюзивне зростання як основа соціально-економічного розвитку / А. В. Базилюк // *Економіка та управління на транспорті*, 2015. – Вип. 1. – С. 19–29. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eut_2015_1_5 (дата звернення 27.01.2020).
4. Інклюзивність економіки – нове мірило економічного росту. *Київський міжнародний економічний форум*. URL: <https://forumkyiv.org/uk/news/inkluzivnist-ekonomiki-nove-mirilo-ekonomichnogo-rostu> (дата звернення 27.01.2020).

СЕКЦІЯ 2

ФОРМУВАННЯ ЛЮДИНОЦЕНТРИЧНОЇ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ЛЮДИНОЦЕНТРИЧНОЇ МОДЕЛІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

О. Є. КУЗЬМІН, д-р екон. наук, проф.,

директор Інституту економіки і менеджменту

М. І. БУБЛИК, д-р екон. наук, проф., проф. кафедри менеджменту і

міжнародного підприємництва Інституту економіки і менеджменту

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

А. Ю. ШАХНО, канд. екон. наук, доц.,

зав. кафедри економіки, організації та управління підприємствами

Криворізький національний університет, м. Кривий Ріг

В умовах прискорення глобалізаційних процесів, коли зростає конкуренція між країнами, прискорюється міжнародний поділ праці, виникає нагальна проблема пошуку нових шляхів до економічного зростання. Головним завданням сучасної державної політики є розбудова інноваційно-інвестиційної моделі економіки, в основі якої впровадження інновацій, розвиток «економіки знань». Парадигма розвитку визначає, що головним багатством постіндустріального суспільства є людський капітал. Усвідомлення того, що людина стоїть в центрі всіх соціально-економічних процесів, є ключовим фактором розвитку, призводить до розуміння того, що за таких умов пріоритетом підвищення конкурентоспроможності національної економіки є формування людиноцентричної моделі в умовах глобальних трансформацій.

Значна роль держави у формуванні механізму відтворення людського капіталу, де головними фазами виступають формування, розподіл, використання та нагромадження людського капіталу. Ефективність функціонування даного механізму значним чином залежить від забезпечення державою відповідного інституціонального середовища, що представляє собою упорядковану систему інститутів та інституцій (формальних (інститути) і неформальних (інституцій) норм і правил), які забезпечують розвиток кількісно-якісних характеристик людського капіталу (правовий інститут, політичний, демографічний, соціальної та міграційної політики, інститут освіти та професійного навчання, охорони здоров'я, інститут доходів та заробітної плати, соціальні інститути та ін.). Державна регуляторна політика ґрунтується на відповідних затверджених нормативно-законодавчих актах [1, с. 38].

Інструменти впливу держави на розвиток людського капіталу визначаються в межах сфери їх застосування та проведення відповідної державної політики, а саме: соціально-економічної, демографічної, міграційної, освітньої, інноваційно-інвестиційної, екологічної тощо. У відповідності до напрямку проведення державної політики, застосовуються інструменти впливу, зокрема: встановлення економічних, соціальних, екологічних стандартів і нормативів, ліцензування, квотування, субсидії, субвенції, дотації, прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата, санкції за порушення тощо.

Ключовим фактором розвитку інноваційної економіки є людський капітал, який формується за рахунок інвестицій, що представляють собою цілеспрямовані витрати на формування та розвиток людини в грошовій або іншій формі (на освіту, професійну підготовку, підвищення кваліфікації, охорону здоров'я, мобільність, духовність тощо). Дані інвестиції сприяють удосконаленню інтелектуального та професійного зростання людини, розвитку творчості та креативності, підвищенню продуктивних здібностей, що приносить в майбутньому дохід як індивіду, так і суспільству в цілому [1, с. 273]. Якщо раніше головним акцентом виступала освітня компонента людського капіталу, то в сучасних умовах на перший план виходить інноваційна складова, заснована на знаннях. Підвищення конкурентних переваг національної економіки можливо за рахунок зростання інтелектуалізації людського капіталу, здатності його до інноваційної праці, творчості.

На формування людиноцентричної моделі соціально-економічного розвитку країни впливають різні фактори: як позитивного впливу, так і деструктивного. До головних факторів позитивного впливу на розвиток людського капіталу відносяться: зростання ВВП в країні та збільшення видатків на розвиток людського капіталу; інформатизація суспільства та впровадження інноваційних технологій; розвиток системи освіти та професійного навчання, застосування моделі «освіта протягом життя»; прискорення соціалізації відносин; формування нової моделі трудового життя, яка включає інноваційні форми зайнятості та застосування нетипових моделей робочого часу; підвищення ролі інноваційної праці, що потребує високого рівня професіоналізму, творчості та, як наслідок, зростання продуктивності праці; зростання мобільності людського капіталу тощо.

Головними проблемами, які стримують розвиток людського капіталу, є фактори деструктивного впливу на його розвиток, а саме: природне скорочення населення та його старіння; низька тривалість життя; міграційний відплив трудового потенціалу та втрата інтелектуального капіталу; підвищення рівня захворюваності населення, що обумовлено техногенними змінами та зростанням обсягів викидів забруднюючих речовин у навколишнє середовище; невідповідність рівня освіти запитам ринку праці; фіктивізація людського капіталу тощо [2].

Таким чином, ефективне формування людиноцентричної моделі соціально-економічного розвитку потребує впровадження державою відповідних заходів, які сприятимуть якісному розвитку людського капіталу, а

саме: удосконалення нормативно-правової бази та відповідних механізмів щодо формування, використання та розвитку людського капіталу; впровадження моделі «освіта протягом життя» та модернізація системи професійного навчання з використанням зарубіжного досвіду; реформування інституту зайнятості та соціалізація відносин; удосконалення механізму мотивації праці, що сприятиме зростанню продуктивності праці; розробка соціальних програм; удосконалення міграційної політики держави, що зменшить масштаби трудової міграції, втрати інтелектуального капіталу та створить умови для повернення громадян України на Батьківщину тощо. Отже, якісний розвиток людського капіталу в умовах інноваційної економіки забезпечить формування ефективної людиноцентричної моделі, що є ключовим чинником підвищення конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобалізації.

Література:

1. Шахно А. Ю. Людський капітал в умовах глобалізації: оцінювання, розвиток та державне регулювання / А. Ю. Шахно. – Кривий Ріг: Видавництво ФО-П Чернявський Д. О., 2019. – 360 с.
2. Гріга Г. Ю. Моделювання впливу людського капіталу на економічне зростання / Г. Ю. Гріга. – 2018. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2018/моделювання-впливу-людського-капіта/> (дата звернення: 26.01.2020)

ВПЛИВ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ НА ІНКЛЮЗИВНЕ ЗРОСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

М. М. НОВІКОВА, д-р екон. наук, проф.,
зав. кафедри менеджменту і публічного адміністрування
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Реалії сьогодення доводять, що людський капітал є головним драйвером побудови нової економіки, ціллю якої є створення сприятливих умов для інноваційного розвитку країни та підвищення якості життя населення.

Ще у минулому столітті Нобелівський лауреат з економіки Саймон Кузнец говорив про те, що для наукового прориву та переходу до нового технологічного укладу в країні має бути накопичений людський капітал [1].

Людський капітал можна визначати як сформований або розвинений у результаті інвестицій і накопичений людьми певний запас здоров'я, знань, навичок, здібностей, мотивацій та інших продуктивних якостей, що цілеспрямовано використовується в тій чи іншій сфері економічної діяльності, сприяє зростанню продуктивності праці і завдяки цьому впливає на зростання доходів його власника [2].

Сьогодні нашій країні необхідна нова парадигма соціально-економічного розвитку, перехід на нові принципи стратегічного планування та управління, в основі якого лежить висока якість життя населення та відповідно висока якість

людського капіталу, який є одним із головних чинників інклюзивного зростання національної економіки.

Питання інклюзивного зростання висвітлені у працях таких провідних зарубіжних та вітчизняних вчених: Д. Аджемоглу, А. Базилюк, С. Голандер, С. Єрмак, О. Прогнімак, Д. Робінсона, Л. Федулової та ін.

Інклюзія полягає в адаптації системи до потреб людини. Всі зацікавлені сторони повинні брати активну участь для досягнення позитивного результату за рівних можливостей [3].

Використання підходу інклюзивного зростання дає можливість зрозуміти, що одного лише параметра «стійкості» для економічного зростання недостатньо, він повинен бути інклюзивним, тобто позитивно позначатися на добробуті населення, надавати рівні можливості для реалізації свого людського потенціалу та створювати умови для накопичення людського капіталу, який у свою чергу буде сприяти розвитку національної економіки.

Тобто, ключовими аспектами інклюзивного зростання є інвестиції у людський капітал, створення нових робочих місць, структурна трансформація економіки, прогресивна податкова політика, соціальний захист, недопущення дискримінації, соціальна інтеграція і т. ін.

Одним із вагомих чинників накопичення людського капіталу є створення та розвиток в Україні інклюзивного ринку праці, який може стати важливим напрямом у забезпеченні зайнятості та скороченні безробіття серед малозабезпеченого населення.

Всі реформи, що були проведені в Україні в останні роки починалися без відповідної попередньої оцінки їх впливу на людський потенціал та людський капітал. Наслідком цього є зниження трудової і соціальної активності населення та скорочення можливостей розвитку практично всіх секторів національної економіки.

До основних стримуючих чинників інклюзивного зростання національної економіки відносяться:

- внутрішня та зовнішня трудова міграція;
- тіньова зайнятість населення;
- обмежені можливості певних верств населення для працевлаштування;
- мінливість макросередовища;
- недосконалість нормативно-правової бази.

Інвестування у людський капітал набуває сьогодні особливого значення, як для людини, так і для суспільства, оскільки і людина і суспільство зацікавлені у зростанні якості освіти, наявності підготовлених фахівців, які здатні до оперативного отримання нових знань.

У результаті проведеного дослідження зроблено висновок, що дбайливе ставлення до фахівців у всіх галузях національного господарства, зміцнення людського потенціалу, накопичення та розвиток людського капіталу надасть можливість в Україні підвищити рівень життя всіх верств населення, і в кінцевому результаті суспільство виправдає зусилля на впровадження інклюзії та інклюзивне зростання національної економіки.

Література:

1. Fogel R. W. Biographical Memoirs / R. W. Fogel. – Volume 79 (2001). Chapter: Simon S. Kuznets. NAP. URL: <https://www.nap.edu/read/10169/chapter/13>.
2. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудова відносин: підручник / О. А. Грішнова. – Київ: Знання, 2004. – 535 с.
3. Тараненко І. В. Модифікація глобалізаційно-інноваційної моделі світової економіки на засадах сталого розвитку: нові виміри конкурентоспроможності / І. В. Тараненко // *Європейський вектор економічного розвитку*, 2013. – Вип. 1(12). – С. 172–185.

РІВЕНЬ ІННОВАЦІЙНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Л. І. ПРОНКІНА, канд. екон. наук, доц., проф. кафедри економіки та обліку

О. М. ГАВРИШ, канд. екон. наук, доц. кафедри економіки та обліку

Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Харків

Погіршення показників майже всіх напрямів інноваційної діяльності, без чого неможливо досягти стійких процесів соціально-економічного розвитку, являє сьогодні значну проблему.

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» [1], який спрямований на підтримку розвитку економіки інноваційним шляхом, державну підтримку одержують суб'єкти господарювання всіх форм власності, які реалізують інноваційні проекти, та підприємства, які мають статус інноваційних.

Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) повідомляє про оприлюднення щорічного звіту Global Innovation Index 2019, в якому порівнюється інноваційна діяльність 129 країн та економік світу. У звіті 2019 року найбільш інноваційною країною визнано Швейцарію, за нею йдуть США, Нідерланди та Велика Британія. Україна в Глобальному інноваційному індексі 2019 року посідає 47 місце [2, с. 10].

Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index) Корнельського університету, бізнес-школи INSEAD та WIPO дає змогу оцінити здатність країн світу створювати сприятливе середовище для інновацій, а також результат інноваційної діяльності.

Індекс інновацій Bloomberg – включає і такий показник, як: витрати на НДДКР. Згідно з цим рейтингом, обсяг коштів у відсотковому відношенні до ВВП, який Україна витрачає на дослідження і розробки, має коефіцієнт 44.

Впровадження інновацій є досить коштовним та ризикованим процесом. Розглянемо такий показник, як загальна сума витрат на інновації. За даними ЮНЕСКО у розвитку науки обсяг інвестицій в дослідження складав у США 405 млрд дол. (2,7 % в ВВП), Китаї – 338 млрд дол. (2,1 % ВВП), Японії 160 млрд дол. (3,7 % ВВП) проти 0,62 млрд дол. (1,3 % ВВП) в Україні. У 2016 році кількість організацій, які виконують наукові дослідження й розробки,

зменшилася з 1490 – у 2000 році, до – 999 у 2017 році [3].

Розподіл джерел фінансування інноваційної діяльності свідчить про те, що джерелом фінансування інноваційної діяльності виступають власні кошти підприємств, які у 2017 році склали 94,8 % загального фінансування, проти 59,3 % у 2010 році та 0,79 % у 2000 році.

Наведений аналіз свідчить про те, що за останні роки значно скоротилося фінансування інноваційної діяльності з державного бюджету.

За рахунок коштів держбюджету у 2000 році було фінансовано всього 7,7 млн грн (0,43 % загального фінансування), 2010 році – 87,0 млн грн (1,1 %), 2016 році – 179,0 млн грн (0,77 %). Таким чином, не зважаючи на те, що в абсолютному вимірі фінансування інвестиційної діяльності в Україні з 2000 до 2016 року з джерел держбюджету збільшилося на 171,3 млн грн, це складає лише 0,77 % загальної суми витрат [4].

Проте, як показало дослідження, інноваційні процеси в економіці не набули вагомих масштабів, а кількість підприємств, що впроваджують інновації, продовжує зменшуватися з кожним роком (зараз їх частка становить 16,2 % [5], що менше в 3–4 рази, ніж в інноваційно-розвинутих країнах). Головна мета сьогоденної стратегії розвитку має конкретне кількісне визначення: підвищити протягом 2020 року вплив інновацій на економічне зростання України в 1,5–2 рази [6].

Важливим кроком на шляху розбудови інноваційної економіки стало затвердження середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2017-2021 рр., де визначені найважливіші вектори високотехнологічного розвитку України [7].

Література:

1. Закон України «Про інноваційну діяльність». URL: zakon.rada.gov.ua/laws/main/40-15 (дата звернення 22.01.2020).
2. Стан інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій в Україні у 2018 році: аналітична довідка / Т. В. Писаренко, Т. К. Кваша та ін. Київ : УкрІНТЕІ, 2019. – 80 с.
3. Модифікація конкурентної політики в умовах становлення інноваційної економіки : монографія / редакційна колегія: Л. І. Пронкіна, Н. В. Якименко-Терещенко, Т. І. Алексеева та ін. Харків: ФОП Панов А. М., 2016. – 239 с.
4. Якименко-Терещенко Н. В. Сучасна парадигма конкурентоспроможності в рамках концепції маркетингу взаємодії : Маркетинг взаємодії: сучасна теорія та практика: колективна монографія / Н. В. Якименко-Терещенко, Л. І. Пронкіна. – Харків: ФОП Панов А. М., 2016. – С. 124–147.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Постанова Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» № 2632-VI. 21.10.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2632-17>
7. Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2017-2021 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р №1056. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/Laws/show/1056-2016-%D0%B>

ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМ У ПРАЦЕВЛАШТУВАННІ НЕПОВНОЛІТНІХ: ВТІЛЕННЯ І ПРОБЛЕМИ

Т. А. КОЛЯДА, канд. юрид. наук, доц.,
доц. кафедри менеджменту і адміністрування

Є. І. ЛАВРЕНЮК, студ.

О. С. МИТРОВИЧ, студ.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків

Ідеологія людиноцентризму, відповідно до якої держава має «служувати» інтересам громадян, тобто діяти заради і в ім'я приватних осіб шляхом всебічного забезпечення пріоритету їхніх прав, свобод та інтересів в останні часи набула поширення на сторінках наукової літератури та визнання на рівні влади [3]. Права та свободи громадян визнані Конституцією України від 28 червня 1996 року найвищою цінністю, а їх реалізація – головним напрямком і змістом діяльності демократичної держави. Відповідно до ст. 43 Конституції України кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. У п.2 ст. 43 Конституції України наголошує на тому, що держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб. У нашій державі заборонено будь-яку дискримінацію у сфері праці, зокрема порушення принципу рівності прав і можливостей. І відповідно до ст. 24 Конституції України громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом [2].

Отож у повній мірі всі перелічені гарантії стосуються і неповнолітніх. Це створює для них реальну можливість користуватися всією повнотою трудових прав та обов'язків. Що ж стосується прав в галузі охорони праці, робочого часу, відпусток та деяких інших умов праці, неповнолітні користуються додатковими пільгами.

Питанням реалізації трудових прав неповнолітніх в науці завжди приділялась увага, про що свідчать чисельні наукові праці, які не втратили наукової цінності, але сформульовані в них висновки потребують переосмислення, а окремі аспекти потребують додаткового вивчення [1; 4–6].

Так, сьогодні на ринку праці найбільш уразливою та найменш захищеною категорією населення є неповнолітні і вони потребують особливого правового захисту з боку держави. Через відсутність достатнього практичного досвіду, правових та професійних знань, а часто і моральної невідповідності до конкуренції на ринку праці, реалізувати своє право на працю їм сьогодні складно.

І хоча державою передбачено деякі додаткові гарантії зайнятості, надання першого робочого місця, обмеження щодо звільнення, додаткові соціальні

гарантії, обов'язкові щорічні профілактичні медичні огляди та ін., та вони є досить не значними заходами соціального захисту неповнолітніх.

Тому досить важливо, щоб законодавство про працю неповнолітніх розвивалось і враховувало ті вимоги, які пред'являють різноманітні трудові процеси щодо несформованого організму молодого робітника.

Отже, захисту трудових прав необхідно приділяти більше уваги, бо це є однією з головних передумов стабільного демократичного розвитку нашого суспільства на шляху євроінтеграції.

Проаналізувавши статистичні відомості Державної служби зайнятості, можна констатувати, що серед клієнтів є неповнолітні. Так, наприклад в Харківській області протягом 2017–2019 років щомісяця на обліку перебуває 10-15 осіб, більшість з яких працевлаштовані, інші проходять професійне навчання.

Важливою проблемою зайнятості неповнолітніх є відмова роботодавця в наданні першого робочого місця. Молоді люди, які бажають працевлаштуватися не мають досвіду роботи. А саме наявність цього особливо використовується роботодавцем для відмови.

Таким чином, молоді люди часто опиняються в ситуації, коли їх не беруть на роботу, оскільки вони не мають досвіду, в той же час вони не можуть набути цього досвіду, оскільки вони ніколи не працювали.

Не менш важлива проблема в секторі вторинної зайнятості полягає в частковій (неповній) зайнятості, тобто такій зайнятості де існують умови неповного робочого часу вимушеного характеру. Значна кількість молодих людей є частково зайнятими і при цьому вони працюють менше часу, ніж вони того бажали.

Високий рівень часткової зайнятості дозволяє зробити висновок, про те що неповнолітні погоджуються на такі умови праці тому, що вони розглядають роботу як тимчасову і не мають впевненості у собі на завтрашній день.

Слід підкреслити, що останнім часом набуло широкого використання укладення короткострокових трудових договорів з неповнолітніми працівниками і це є ще одним чинником погіршення їх становища на ринку праці. Імовірність отримання і прийняття пропозиції щодо укладання такого виду трудового договору у молодих людей значно вищий ніж у інших. Тобто, короткотермінова зайнятість є результатом того, що молоді люди не можуть отримати будь-яку іншу роботу.

На нашу думку, дієвою формою підтримки зайнятості є працевлаштування неповнолітніх безробітних громадян шляхом надання роботодавцю дотацій за рахунок держави.

Резюмуючи зазначимо, що допомога неповнолітнім правильно почати свою трудову діяльність сприяє забезпеченню їх успішного руху по шляху до гідної праці.

Чим більше часу витрачається для того щоб стати на цей шлях, тим складніше стає ця проблема, особливо якщо такий шлях взагалі відсутній.

Безперечно, діяльність держави повинна бути більшою мірою направлена на надання підтримки неповнолітніх у працевлаштуванні.

Література:

1. Венедіктов В. С. До трудового статусу неповнолітніх в Україні: стан та юридичні гарантії / В. С. Венедіктов // *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. – Харків, 2003. – С. 126–144.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 30.01.2020).
3. Мельник Р. С. Концепція людиноцентризму у сучасній доктрині адміністративного права / Р. С. Мельник // *Право України*, 2015. – № 10. – С. 157–165.
4. Реус О. С. Правове регулювання трудової діяльності неповнолітніх в Україні : автореф. дис...канд. юрид. наук : 12.00.05 / О. С. Реус. – НУВС. Харків: НУВС, 2003. – 19 с.
5. Щотова Ю. М. Правове регулювання працевлаштування молоді в Україні : автореф. дис...канд. юрид. наук: 12.00.05 / Ю. М. Щотова. – НЮА ім. Я. Мудрого. Харків : НЮАУ, 2006. – 19 с.
6. Ярошенко О. М. Проблеми та перспективи правового регулювання зайнятості та праці молоді / О. М. Ярошенко // *Вісник Академії правових наук України*, 2004. – № 4. – С. 205–213.

БЕЗУСЛОВНЫЙ БАЗОВЫЙ ДОХОД КАК ИНСТРУМЕНТ ФОРМИРОВАНИЯ ЧЕЛОВЕКОЦЕНТРИЧНОЙ МОДЕЛИ СОВРЕМЕННОГО ХОЗЯЙСТВЕННОГО РАЗВИТИЯ

Н. В. КОРОВИНА, канд. экон. наук, доц.,
доц. кафедры экономической теории и экономических методов управления
Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, г. Харьков

Переход от материально ориентированной индустриальной экономики к человекоцентричной парадигме постиндустриального социально-экономического развития предполагает коренное изменение отношения к социальным обязательствам государства. В частности, серьезно приходится переосмысливать само понятие труда, продуктивной занятости, вопросы мотивации человеческой деятельности, факторы роста производительности труда, значимость развития и реализации каждой человеческой личности и т.п. Системы социального обеспечения к такой перемене в мире труда подготовлены неудовлетворительно.

Положение вещей может изменить безусловный базовый доход (ББД) – концепция, которая может развернуть государство лицом к каждому человеку. Основные свойства ББД: универсальность, индивидуальность, безусловность, достаточность – позволяют серьезно изменить отношения между государством и гражданином. В виду своих свойств, ББД является социально-экономической основой и гарантом свободы действия человека во всех отношениях.

Прежде всего, ББД будет бороться с бедностью и препятствовать расслоению общества, гарантируя материальное обеспечение прожиточного минимума каждому человеку. При этом отпадает унижение, необходимое для

того, чтобы выпросить поддержку; предотвращается несвоевременность оказания помощи (поскольку ныне от момента, когда случается кризисная ситуация, до реального получения помощи может проходить много времени); упраздняется множество бюрократических препятствий, и в перспективе вообще отпадает необходимость в большинстве существующих сегодня социальных систем перераспределения средств.

Более того снижаются расходы государства на такие обязательные программы, как, например, здравоохранение, экологию, правоохранительные системы. Уже были проведены первые эксперименты по внедрению модели безусловного базового дохода в разных по развитию и географическому положению странах (США, Канада, Нидерланды, Бразилия, Индия, Намибия и др.). Опыт показал, что бедные домохозяйства, включенные в эксперименты, больше чем обычно тратили деньги на более качественное питание и профилактику заболеваний. Снижается неопределенность, а соответственно страх, как следствие падает напряжение в обществе: социальное, политическое и, что очень важно, криминогенная обстановка улучшается, растет доверие в обществе. Отсутствие страха за существование позволяет легче включаться в общественные процессы, развивает осознанность граждан и их более ответственный подход к жизни, происходит рост самоорганизации, демократизация общественной жизни, более глубокое становление гражданского общества, увеличивается социальный капитал, значимость которого для современного хозяйственного развития сложно переоценить.

Безусловный базовый доход ведет и к необходимым изменениям в сфере труда/творчества. Здесь тоже происходит кардинальное увеличение свободы. Граждане больше не будут подвергаться постороннему влиянию на их жизнь, деятельность и работу, прежде всего со стороны государства и его агентов, а будут самостоятельно управлять своей трудовой жизнью, все дальше уходя от прежнего взгляда, что людей, как детей, необходимо воспитывать, принуждать к нужной деятельности и постоянно контролировать. Снизиться и влияние «капитала», который теперь меньше сможет указывать, какую деятельность считать полезной и пользующейся признанием, а какую нет. Человек будет выполнять работу, которую сочтет нужной и интересной для себя. Пожалуй, впервые весь труд внутри домохозяйств будет опосредовано «оплачен», тем самым признан социально полезным. Люди, склонные к заботе о других, смогут себе позволить заниматься этим ранее очень малооплачиваемым трудом, и это в то время, когда ценность такого вида труда постоянно растет в связи с увеличением количества пожилых и очень пожилых людей, а также людей с инвалидностью, требующих систематического и даже постоянного ухода. Одновременно люди творческой направленности тоже смогут свободнее заниматься своим делом, которое чаще всего крайне трудно рассчитать в рабочих часах, соответственно оплатить. А труд творческой личности – определяющий в постиндустриальном обществе, локомотив современного развития.

В сфере образования тоже происходят изменения. Прежде всего, школы смогут посещать дети, которые прежде не могли учиться (или получать качественное образование) в связи с крайне бедным состоянием семьи (многим из них приходится работать с детства). Смогут более свободно повышать образование и переквалифицироваться люди любого возраста, поскольку у них будет финансовая «подушка безопасности», позволяющая вовремя начать образовательный процесс. Кроме того, изменится и структура образовательных услуг: до сих пор большинство абитуриентов вынуждены выбирать специальность, ориентируясь на финансовые возможности своей семьи и на будущий доход, а не собственные способности и тем более стремления. Теперь ситуация изменится, что приведет и к тому, что люди будут более усердно заниматься направлением, которое им действительно интересно, а значит будут более продуктивными результаты и в обучении, и в будущей трудовой деятельности.

Хочется отметить, что безусловный базовый доход содействует и более сбалансированному гендерному развитию. Женщинам, которые в большинстве обществ особенно сильно зависят от доходов партнеров, в этом случае обеспечивается возможность развития по самоопределению, будь то занятие домашними делами или стремительная карьера в ТНК. Но тоже теперь будет касаться и мужчин.

Тем самым, несмотря на большие опасения о том, что люди в связи с ББД будут добровольно выходить из продуктивной хозяйственной деятельности, на самом деле всё наоборот: внедрение данной концепции в практику еще больше количественно и, скорее всего, более успешно по качеству позволит включать в социально значимые процессы практически всех граждан. Безусловный базовый доход позволит обеспечить социальную базу для нового общества – общества, в котором каждый гражданин чувствует себя полноценным членом, чей вклад в благополучие страны признается нужным и ценным, независимо от того, какой именно вклад он делает. Конечно, предстоит пройти еще долгий путь исследований. И очень важно изучать не только возможности внедрения и позитивные последствия, но риски и возможные осложнения с целью проработки профилактических мер и инструментов, снижающих риски негативных явлений.

ПРОБЛЕМИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Н. С. КОСАР, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри маркетингу і логістики

Н. Є. КУЗЬО, ст. викл. кафедри маркетингу і логістики

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

Важливою складовою належного інклюзивного розвитку особистості є формування доступної для них системи освіти. Проте це вимагає належної підготовки як навчального процесу, так і свідомості викладачів та студентів чи

учнів. Ця тема є особливо актуальною, оскільки у світі сьогодні є понад 1 млрд осіб з особливими потребами, що становить близько 15 % усіх жителів світу, 50 % з яких діти. У США, наприклад, дітей з особливими потребами на уроках супроводжують вчителі–дефектологи, за кожним з яких закріплюється близько 12 учнів та на початкових етапах – психологи [1]. Їх індивідуальні програми формуються електронною системою, що дозволяє оперативно відстежувати динаміку розвитку таких осіб. В Україні існує близько 1 млн школярів, що мають інвалідність. Проте проблемою залишається отримання ними як середньої, так і вищої освіти. Діти з особливими потребами мають можливість навчатися лише у 7 % шкіл в Україні, оскільки решта належно не обладнані: у них відсутні необхідні ліфти, спеціальне обладнання для пересування тощо [2]. У 2018/2019 н.р. в Україні налічувалося лише 3790 закладів середньої освіти, які забезпечували інклюзивне навчання дітей [3].

Та найголовнішою проблемою у забезпеченні організації освіти людей з особливими потребами є зміна психології сприйняття таких людей як із сторони інших учнів та студентів, так і викладацького складу. Останні повинні володіти спеціальними навичками у професійній діяльності, пройти спеціальні курси підготовки. Використовуючи концепцію маркетингу цінності, ЗВО повинні забезпечити організацію спеціальних курсів щодо особливостей інклюзивного навчання, надання допомоги та формування толерантності із сторони інших студентів до людей з особливими потребами; забезпечити організацію індивідуальної роботи викладачів з такими студентами; формування належної інфраструктури для їх пересування, навчання та атестації [4]. Позитивним моментом є те, що МОН України останнім часом значну увагу приділяє питанням організації інклюзивної освіти.

Над вирішенням проблем інклюзивної освіти активно працює колектив Національного університету «Львівська політехніка», зокрема вже понад вісім років триває трансформація інфраструктури університету у безбар'єрний навчальний простір та провадиться інклюзивна освітня політика для задоволення освітніх, інформаційних та соціальних потреб осіб із особливими потребами. Для формування безбар'єрного простору НУ «Львівська політехніка» до 30 жовтня 2020 р. планує завершити розроблення атласу архітектурної доступності корпусів та території університету, закінчити роботи щодо архітектурної доступності восьми навчальних корпусів та двох гуртожитків.

Інклюзивні освітні послуги НУ «Львівська політехніка» формують такі основні кластери: послуги для студентів та викладачів з особливими потребами, підвищення кваліфікації співробітників університету стосовно інклюзивної освіти, оволодіння ними новими методиками, трансформація навчального середовища та налагодження співпраці з державними та громадськими організаціями, органами охорони здоров'я, реабілітації, правової підтримки, спорту, дозвілля тощо [5].

Для подолання проблем інклюзивної освіти та розширення її можливостей НУ «Львівська політехніка» сформовано Мережу партнерської

взаємодії «Без обмежень», до якої входять українські і закордонні університети та інші партнерські організації на засадах укладених угод про співпрацю.

Отже, при вирішенні проблем інклюзивної освіти у навчальному закладі необхідно враховувати декілька взаємопов'язаних чинників: формування доступності навчального простору, підтримки високого рівня викладання, що має характеризуватися, зокрема, індивідуальним підходом до кожного учня чи студента з особливими потребами, використання інформаційних технологій у навчанні, налагодження співпраці освітніх закладів в Україні та закордоном для підтримки та обміном досвіду.

Література:

1. Інклюзивне навчання у США: погляд практика з України. URL: <https://nus.org.ua/view/inklyuzyvne-navchannya-u-ssha-poglyad-praktyka-z-ukrayiny> (дата звернення 28.01.2020).

2. Інклюзивна освіта: як це працює за кордоном і в Україні. URL: https://24tv.ua/education/inklyuzivna_osvita_yak_tse_pratsyuje_za_kordonom_i_v_ukrayini_n1223963 (дата звернення 28.01.2020).

3. У МОН запустили серію відео щодо інклюзивної освіти. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1825402-u-mon-zapustili-seriyu-video-schodo-inklyuzivnoyi-osviti> (дата звернення 29.01.2020).

4. Авксентьєва Т. А. Шляхи запровадження інклюзивної освіти у ВНЗ України / Т. А. Авксентьєва, А. П. Лісниченко. – URL: <http://library.vspu.net/bitstream/handle> (дата звернення 29.01.2020).

5. Національний університет «Львівська політехніка» розширює можливості для розвитку інклюзивної освітньої політики. URL: <https://lpnu.ua/news/2019/nacionalnyu-universytet-lvivska-politehnika-rozshyryuye-mozhlyvosti-dlya-rozvytku> (дата звернення 30.01.2020).

ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАДАЧ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА В ОСВІТІ

Н. М. МАТВЄЄВА, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри економіки
О. В. СОЛОВ'ЙОВ, канд. екон. наук, доц., проф. кафедри економіки
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

В даний час в інтереси будь-якої держави, яка орієнтується на розвиток, входить зацікавленість в такій системі освіти, яка могла б сприяти бути людині конкурентоспроможним і затребуваним кадром на внутрішньому і світовому ринках праці, а найголовніше, давала б можливість для цього. В галузі освіти держава виконує такі функції, як: визначення порядку фінансування освіти, установка податкових пільг і введення інших форм впливу на ринок, який надає послуги освіти для того, щоб стимулювати підготовку фахівців з затребуваними спеціальностями шляхом ліцензування, атестації, а також вплив на якість надаваних освітніх послуг.

Соціальне партнерство – це цивілізована форма суспільних відносин у соціально-трудої сфері, що забезпечує узгодження і захист інтересів працівників, роботодавців (підприємців), органів державної влади, місцевого самоврядування шляхом укладення договорів, угод і прагнення досягненню консенсусу, компромісу по найважливіших напрямках соціально-економічного та політичного розвитку [1, 2].

Предметом соціального партнерства в сфері освітньої діяльності можуть бути відносини з приводу: виробництва і відтворення робочої сили, трудових ресурсів; створення, використання і розвитку системи робочих місць, ринку праці, забезпечення гарантій зайнятості населення; захисту трудових прав громадян; охорони праці, здійснення промислової та екологічної безпеки. У більш широкому сенсі предметом соціального партнерства є відносини з приводу соціального відтворення населення в цілому, що утворюють його груп, а також відтворення і розвиток окремої особистості [3]. Робочі програми з підготовки фахівців вищої ланки розробляються викладачами. Далі програми передаються роботодавцям на розгляд і тільки після їх підписи затверджуються для введення їх в процес освіти. Тим самим забезпечується якісний випуск фахівців з таким набором загальних і професійних компетенцій, які необхідні роботодавцям. Крім того, протягом усього періоду навчання, всі види практик, обов'язково входять в навчальний план, що проходять на підприємствах. Після закінчення свого навчання студенти мають можливість працевлаштовуються на ці підприємства, триває розвиток професіоналізму і здійснюється процес безперервного підвищення кваліфікації. Практики проходять на основі договорів, та обов'язково укладаються в двосторонньому порядку. Одним з досягнень цілей соціального партнерства стало підписання довгострокового договору про проходження практики студентами. Соціальне партнерство передбачає собою наступні цілі: 1. Спільна діяльність на взаємовигідних умовах освітньої організації і соціальних партнерів, яка спрямована на ефективний розвиток і вдосконалення професійної освіти, вдаючись до використання механізмів спільного взаємодії; 2. Спільна організація нормативно-правового забезпечення соціального партнерства, як одного з інструментів формування ринку праці та ринку професійно освітніх послуг, як на регіональному, так і на державному рівнях.

Для того, щоб ці цілі були досягнуті, необхідно вирішити такі завдання: 1. Коригування змісту навчання, враховуючи нові виробничі та інформаційно-комунікаційні технології, а також зміст навчальних планів, робочих навчальних програм, враховуючи рекомендації роботодавців; 2. Укладання договорів на підготовку кадрів; 3. Включення представників в комісію підсумкової атестації випускників.

Література:

1. Бут Т. Індекс інклюзії: розвиток навчання та участі в життєдіяльності шкіл / Т. Бут, М. Ейнскоу. – Київ : ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 190 с.

2. Дзяна С. Теоретичні засади управління змінами в сучасних умовах / С. Дзяна, Р. Дзяний // *Ефективність державного управління: збірник наукових праць*, 2013. – Вип. 34. – С. 31–40.

3. Нікітченко Т. О. Управління опором змінам у сільськогосподарських підприємствах / Т. О. Нікітченко // *Глобальні та національні проблеми економіки*. Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, 2016. – Випуск 11. – С. 450–453.

ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ В РАМКАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ЕКОНОМІКИ

Н. В. МОЖАЙКІНА, канд. екон. наук, доц.,
доц. кафедри економічної теорії та міжнародної економіки
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Не існує єдиного визначення сталого розвитку. З різних перспектив сталий розвиток розглядають, зокрема, як модель удосконалення поточних систем (підтримка економічного зростання), заклик до рішучих реформ (підтримка «зеленої економіки» та технологічних інновацій) і необхідність великих перетворень в державних структурах і властивих суспільству цінностей (рух за перехідні процеси).

Проте, всесвітнім співтовариством наводяться вагомі аргументи щодо визначальної важливості різних типів освіти для досягнення цілей сталого розвитку країн з більш рівним, інклюзивним та справедливим суспільством. Рівноправна якісна освіта і навчання протягом усього життя вкрай важливі для забезпечення сталого майбутнього для всіх. Предмет і метод вивчення впливає не тільки на знання, навички, ставлення і погляди учнів на світ, але і на їх повагу один до одного, крім вибору інвестицій і досліджень, які впливають на майбутні покоління.

Тому необхідно критично розглядати систему освіти, щоб вона стимулювала створення стійких темпів розвитку, долаючи негативні наслідки його впливу. Освіта відіграє ключову роль в підвищенні доходів, поліпшення якості життя, але також формує грамотних і вмілих фахівців, які є фундаментом технологічних перетворень в економіці.

Щоб освіта найбільш ефективним способом сприяла розвитку, потрібні інвестиції з ретельним національним контекстом в поєднанні з більш широкою соціально-економічною політикою. Освіта і підвищення кваліфікації відіграють важливу роль у створенні інклюзивної економіки зі стійкими моделями споживання та виробництва, новими галузями промисловості, робочими місцями.

Для цього держава повинна зосередити всі свої зусилля на переорієнтацію систем освіти, розвитку навичок, досліджень та інновацій.

Витрати на освіту вважаються одним з ключових показників соціального розвитку, так як відображають ступінь уваги, що приділяється державою і суспільством освіті громадян. Разом з тим, цей показник не враховує, наскільки рівномірно або нерівномірно розподіляються витрати на освіту за різними соціальними групами всередині тієї чи іншої держави, співвідношення між державними та приватними витратами на освіту і структуру цих витрат, а також пов'язані з цим фактори.

Так, в 2019 року в витратах державного бюджету України тільки 4,78 % було виділено на освіту, що значно менше в порівнянні з 2014 роком – 6,67 % і 2016 роком – 5,09 %. А реформа освіти не привела до підвищення якості української освіти. Триває деградація середньої та шкільної освіти, що виражається як у результатах ЗНО, так і в положенні українських університетів у міжнародних рейтингах. Крім того, з України відбувається відтік соціального капіталу.

З часу старту нової реформи освіти, кількість українців, що вважають за краще навчання в закордонних університетах, різко зросла і в даний момент майже 70 тисяч молодих українців (за офіційними даними) навчаються за кордоном. Ці люди найбільш активні, багато хто з них талановиті, з хорошим рівнем володіння іноземними мовами. Швидше за все, після отримання іноземної освіти, вони не захочуть повертатися в Україну, а значить будуть втрачені для неї.

Проблеми освітньої системи і ринку праці все частіше виступають приводом для дискусій. До їх числа можна віднести диспропорції на ринку праці, які проявляються в нестачі кадрів необхідної кваліфікації, які запитують роботодавці, і в працевлаштуванні не за фахом. Ще більше ускладнює ситуацію погіршення якості освітньої підготовки і низькі показники курсів підвищення кваліфікації. Сьогодні майже кожен випускник стикається з проблемами працевлаштування. Більш того, студент, який отримав хороші теоретичні знання в навчальному закладі, не завжди готовий застосовувати її на практиці. У підсумку, багато випускників не можуть працевлаштуватися. В даний час молодь становить більшу групу безробітних – понад 30 % від загального числа безробітних.

Все вищезазначене свідчить про низьку ефективність проведених реформ.

Основна проблема у методиках навчання: вербалізм в програмах підготовки, більша кількість горлових годин і набагато менше виробничої практики, проектної, дослідницької роботи і взагалі всього того, що формує самостійність мислення. Проблема не в учнях: не вони винні в тому, що їх так вчать. В цьому винна уся система організації навчального процесу. Перетворення в управлінській та організаційній структурі у навчальних закладах, швидше за все не принесуть бажаних результатів і реальних змін. Без істотної зміни дизайну реформ, освіта в Україні продовжить деградувати, а молоді українці й надалі будуть шукати щастя за кордоном.

Реалізація програми вдосконалення освіти вимагає негайного вирішення невідкладних організаційних моментів, серед яких найважливішими є наступні.

По-перше, усі навчальні заклади повинні по-новому будувати свої взаємини в напрямку формування творчих і дослідницьких здібностей учнів не тільки в період навчання у вузі, а й в середніх загальноосвітніх школах. Успіх освітніх установ в підготовці творчо мислячої особистості значною мірою залежить від цілеспрямованої ув'язки усіх навчальних планів дисциплін, що вивчаються з вирішенням поставленого завдання і від кадрів викладачів вузу і вчителів шкіл, здатних розвивати задатки учнів і допомогти їм придбати корисні навички.

У вирішенні цього далеко не простого завдання особливе місце відводиться вищим навчальнимкладам. Крім того, прогресу в освіті недостатньо для вирішення завдань соціального розвитку. Добробут вимагає комплексної стратегії, яка залучає і втягує інші сектори крім освіти.

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ЗМІНИ СТИЛЮ ЖИТТЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

О. В. НАЗАРЕНКО, канд. екон. наук, доц.,

доц. кафедри загальної економічної теорії

Н. Б. РЕШЕТНЯК, канд. екон. наук, доц.,

доц. кафедри загальної економічної теорії

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків*

В адміністративно-командній економічній системі люди розглядаються як робоча сила, що характеризується фізичними, інтелектуальними та моральними здібностями до створення матеріальних та нематеріальних благ, багатства країни. Але на працездатність людей дуже впливає їх психічне здоров'я. У сучасному інклюзивному суспільстві, що поєднує людей різних національностей, вірувань, фізичних можливостей, депресії стають доволі розповсюдженим явищем. За відомостями з відкритих джерел, у технологічно розвинутих країнах від депресивних станів страждає до 20 % населення. Депресії є вагомою часткою інклюзивного суспільства і подолати їх досить важко. В останні роки ця проблема привертає все більше уваги у зв'язку зі стрімким розвитком глобалізації економіки та військовими конфліктами, що загострилися у багатьох країнах світу, не обминувши і Україну.

Психічні розлади у людей супроводжуються різноманітними симптомами: надмірні спади та підйоми настрою, невмотивована агресія, коливання ваги людини, втрата апетиту, сну, енергії, втома, відчуття смутку, самотності, відсутність рішучості та здатності до концентрації уваги, відчуття втрати корисності для оточуючих тощо. Загострення симптомів часто призводить до думок про смерть та самогубство. Для України характерним є велика кількість військових, які повернулись із зони бойових дій на Сході і мають пристосовуватись до цивільного життя, активно сприяти будівництву оптимістичного стилю життя. Найбільш розповсюдженими причинами депресій

є сильні життєві стреси, перевтома на роботі, відсутність достатнього сну, погане харчування, зловживання психоактивними речовинами (наркотики, алкоголь). Сезонні коливання світла, температури теж можуть сприяти загостренню психічних станів людей. [1] Багато сучасних людей відчуває порожнечу і втрату сенсу життя, що становить загрозу майбутнього розвитку культури, екології та суспільства загалом.

Не випадково у центрі уваги економістів, що поділяють людиноцентричну модель соціально-економічного розвитку, опинилась оцінка благополуччя на рівні країни, регіону і окремого домогосподарства. Провідні політики визнають, що треба зосереджуватись не тільки на зростанні валового внутрішнього продукту країни, але й на благополуччі, рівні щастя окремої людини. Колишній прем'єр-міністр Великобританії Девід Кемерон виголосив: «Настав час визнати, що ми живимо не лише заради грошей, але й заради щастя» [2]. Незважаючи на досягнутий суспільством матеріальний прогрес, люди не відчувають себе щасливими, – констатує, засновник руху «За щастя» (Action for Happiness) Р. Лейард. Рух «За щастя», заснований у Лондоні групою вчених, має намір змінити цю сумну картину. З їх точки зору необхідним є масовий глобальний рух до кардинальних змін стилю життя сучасного суспільства, формування людиноцентричної моделі розвитку.

З економічної точки зору збільшення виробництва в усіх галузях веде до збільшення комфортності життя. Збільшення грошових доходів населення дає можливість більше споживати товарів та послуг. Але сучасність дає «мінуси», які грошовий індикатор не фіксує: нервовість, монотонність роботи, передчуття звільнення в умовах конкуренції, втрата сімейних цінностей, самотність у великих мегаполісах, корпораціях тощо. Людина відчуває невдоволеність від життя, коли купівля нових товарів не гарантує відчуття щастя надовго. Суспільство споживання підштовхує людину до постійного розвитку бажань, порівнювання себе з іншими, погоні за вигаданою насолодою. Справжні цінності життя – допомога ближньому, вдячність батькам, повага до шляхетності, цінування шедеврів культури, духовність – відсуваються на другий план.

Міжнародний індекс щастя – Happy Planet Index (HPI) оцінює показники: суб'єктивна задоволеність людьми життям, очікувана тривалість життя і так званий «екологічний слід». Вперше HPI було розраховано асоціацією New Economic Foundation у 2006 році для 178 країн. У 2019 році Україна зайняла 133 місце в міжнародному рейтингу «щасливих країн» з 156 держав. [3]

На макроекономічному рівні Україні потрібні серйозні зміни стратегії розвитку: рішуче проведення програми енергозбереження; надання економічної свободи головному ресурсу – мільйонам активно працюючих людей; залучення інвестицій. Але початок формування відчуття щастя лежить на мікрорівні – рівні окремої людини. Людина не може бути щасливою, якщо в неї є проблеми з комунікацією, внутрішнім розвитком, цілеспрямованістю. Тому потрібно збільшувати ступінь соціалізації завдяки більшому спілкуванню з друзями, з природою, відвідуванню клубів, спортивних, мистецьких заходів. Ніколи не

можна припиняти саморозвиток, слід більше подорожувати, активно рухатись до сімейного благополуччя, змінювати свої хобі, спілкуватись із тваринами, малювати, співати. У державі необхідно глибоке розуміння потреби в позитивному стилі життя та планування першочергового виділення коштів та приміщень для реабілітаційних заходів та розвитку творчого потенціалу людей, що потребують допомоги.

Відчуття щастя потрібно досягати усіма можливими засобами: розвитком оптимістичного уявлення майбутнього, тренуванням відчуття вдячності, фокусуванням на позитивних моментах сьогодення. Рецепт щастя – припинити ганятися за ним, навчитись бути задоволеним тим, що маєш. Відштовхуючись від сьогоденних реалій, треба йти до формування в українців відчуття єдності суспільства, реального покращення життя за рахунок зниження злочинності, поліпшення інфраструктури та екології, підвищення якості освіти, медицини, культури. Продуктивним, на наш погляд, було б змагання між містами України не тільки за збільшення ВВП, а і за збільшення туристичної привабливості, упорядкування «зелених» зон, покращення комфортності життя людей.

Українські державні та громадські інститути повинні все більше уваги приділяти якості життя людей, зменшенню нерівності в доходах, стимулюванню власного, внутрішнього виробництва та науки, формуванню патріотичної еліти суспільства, розвитку творчих здібностей кожного громадянина країни. Бо саме творчість талановитих і щасливих людей є невичерпним економічним ресурсом, який спроможний подолати виклики XXI сторіччя, зменшити психічні розлади у людей, будувати оптимістичний стиль життя суспільства.

Література:

1. Назаренко О. В. Економічний підхід до подолання психічних розладів у людей / О. В. Назаренко, Н. Б. Решетняк // *Сучасна економічна наука: теорія і практика*: Матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 13 листопада 2019 р. – Полтава: Нац. ун-т ім. Ю. Кондратюка, 2019. – С. 155–157.
2. Корреспондент: Формула щастья. URL: <http://korrespondent.net/tech/1266271> (дата звернення 10.10.2019).
3. Рейтинг щастья по странам. Всемирный доклад о счастье 2019. URL: <https://theworldonly.org/indeks-schastya-2019/> (дата звернення 09.10.2019).

ЗМІНИ ПАРАДИГМИ СІЛЬСЬКОГО РОЗВИТКУ ЯК ІМПЕРАТИВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Л. О. РАДІОНОВА, канд. філос. наук, доц.,
доц. кафедри філософії і політології
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Сам термін «парадигма» відображає проблеми певного етапу розвитку суспільства або його складової, визначає тенденції та шляхи їх вирішення. Це

система уявлень, характерна для визначення етапу розвитку науки, культури, суспільного життя. Зміна парадигми відбувається тоді, коли стара модель стає неспроможною давати відповіді на питання, тлумачити певні явища і процеси, не розкриває шляхів виходу із ситуації, що склалася [1]. У цілому в дослідженнях вчених можна прослідкувати кілька основних тез:

1. Згідно з концепцією югославського економіста Р. Бічаніча про поворотні пункти (точки біфуркації) в динаміці сільського господарства, кожен з чинників виробництва проходить у своєму розвитку три стадії. Зараз, на третій стадії, істотно скорочується зайнятість у сільському господарстві, пріоритетним стає збільшення доходу на одного зайнятого; здійснюється інтенсифікація землекористування, заміщення природньої родючості капіталом через механізацію, хімізацію, меліорацію; земля втрачає позиції ключового фактора, перетворюється у звичайний товар; акцент робиться на фінансові та інноваційні чинники [2, с. 37].

2. Основними напрямками третьої сільськогосподарської революції, що наближається є точне землеробство; проектування і впровадження «вертикальних ферм»; застосування методів розширення і поліпшення якості посівних площ (нові технології зрошення і використання кріопротекторів); використання генно-модифікованих організмів [3]; застосування унікальних технологій зміни погодних умов (штучне викликання опадів та захисту від граду і туману), які вже розроблені в Україні й інших країнах [1, с. 343].

3. Нову парадигму можна вважати екологічним поглядом (глибоке екологічне усвідомлення при цьому визнає взаємозалежність усіх феноменів і той факт, що як індивіди і члени суспільства ми всі включені в циклічні процеси) [4].

4. Екологізація світової економіки є неминучою.

В аграрній сфері сьогодні можна спостерігати співіснування двох парадигм. У рамках нинішньої парадигми сільського господарства фактично немає можливостей задовольнити зростаючий попит. Екстенсивний шлях веде в «глухий кут» – зараз розорано 37 % суші, що є понад міру. На кожну людину припадає 0,1 га посівів зернових – удвічі менше, ніж на початку 60-х рр. минулого століття [5]. Однак традиційні методи інтенсифікації сільського господарства в глобальному масштабі себе вичерпали. Культурами з високою врожайністю вже засіяно більшість площ у світі; на більшій частині сільськогосподарських земель активно використовуються добрива, можливостей звичайної селекції стає недостатньо. У результаті подальше зростання врожайності стає дедалі складнішим. Так, з 1970 р. по 1990 р., світові врожаї зерна збільшувалися щороку на 2,2 %, проте в 1990-2010 рр. зростання виявилось вдвічі меншим [5]. Однак ця парадигма, що поступово послаблює свої позиції, домінувала у світі протягом кількох століть. Вона включала в себе певний набір глибоко вкорінених ідей і цінностей, серед яких слід виділити такі: погляд на життя в суспільстві як на конкурентну боротьбу за виживання; переконаність у тому, що необмежений матеріальний прогрес досягається шляхом економічного і технологічного розвитку тощо.

За новою аграрною парадигмою сільське господарство визнається не проблемною, а конкурентною галуззю; ціновий диспаритет відповідає змінам продуктивності, а поведінка суміжних галузей не є монополістичною; цілі аграрної політики повинні спрямовуватися на підвищення ефективності та конкурентоспроможності сільгоспвиробництва шляхом сприяння активізації ринкових регуляторів; а також програми підвищення мобільності трудових ресурсів; світовий ринок визнається ефективним механізмом; держави мусять іти шляхом формування людиноцентричної моделі соціально-економічного розвитку сільських територій.

Децентралізація в Україні відкриває не тільки нові можливості для органів місцевого самоврядування, вона створює умови для перегляду існуючої парадигми сільського розвитку. Нові технології в аграрному виробництві дозволяють підняти продуктивність праці і досягати більшої конкурентоспроможності аграрного сектору на відкритих глобальних ринках. В нових умовах аграрний сектор потребуватиме менше субсидій, що є дуже добре для бюджету, але високопродуктивний аграрний сектор також потребуватиме менше зайнятих, що є погано для сільських територій.

Такі «ножиці» покликали до життя нові підходи стосовно підтримки розвитку сільських територій. Саме тому, зараз відбувається зміна політики підтримки: від орієнтування підтримки через субсидування аграрного сектору на підтримку інтегрованого розвитку сільських територій, формування людиноцентричної моделі соціально-економічного розвитку сільських територій.

Література:

1. Майовець Є. Парадигма розвитку аграрної економіки в умовах нестабільності / Є. Майовець // *Вісник Львівського університету Серія економіка*, 2008. – Вип. 40. – С. 342–345.
2. Калугина З. И. Новая парадигма сельского развития / З. И. Калугина, О. П. Фадеева // *Мир России*, 2009. – Вип. 19. – № 2. – С. 34–49.
3. Пожидаев Е. ГМО – оружие революционера / Е. Пожидаев. – URL: <http://www.rosbalt.ru/business/2012/02/29/951795.html> (дата звернення 21.12.19).
4. Комарова І. В. Державне регулювання аграрного сектора: необхідність та сучасні погляди на проблему / І. В. Комарова. – *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2008. № 3. С. 30 – 34.
5. Чим сільські території відрізняються від міських з точки зору можливостей розвитку? URL: <https://www.prostir.ua/?news=chym-silski-terytoriji-vidriznyayutsya-vid-miskyh-z-tochky-zoru-mozhlyvostej-rozvytku> (дата звернення 27.12.19)

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЙ ІНДУСТРІЇ 4.0

Н. Є. СКОРОБОГАТОВА, канд. екон. наук, доц.,

доц. кафедри міжнародної економіки

Ю. Г. КРАВЧУК, студ.

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ

Підвищення ефективності економіки і формування інноваційного шляху її розвитку в даний час неможливо без її цифровізації і реструктуризації на основі різних інструментів і механізмів. Індустрії 4.0 відповідають нові цифрові технології: хмарні сервіси, віртуальна реальність, «Інтернет речей», вдосконалені інтерфейси взаємодії індивіда і комп'ютера, 3D-друк, технології в рамках штучного інтелекту, Big Data та ін., що дозволяють створити ефективну бізнес-модель підприємства. Одним з таких інструментів є впровадження технологій Індустрії 4.0.

Лідером у використанні технологій Індустрії 4.0 є Німеччина, де створено аналог Кремнієвої долини – Intelligent Technical Systems Ost Westfalen Lippe. Аналогічні програми запуснені в Нідерландах, Франції, Великобританії, Італії, Бельгії та ін. В США з 2012 р. існує некомерційна «Коаліція лідерів розумного виробництва», яка об'єднує бізнес, університети і держструктури [3].

Ключовим двигуном технологій Індустрії 4.0 є посилені інтеграція «кіберфізичних систем», у виробничі процеси. Можливі економічні трансформації, пов'язані з впровадженням технологій Індустрії 4.0, які включають в себе наступні зміни в сфері виробництва:

- підвищення продуктивності праці за рахунок скорочення чисельності персоналу через появу нових технологій, які здатні підвищити ефективність послуг і продукції, що виробляється;

- поява нових видів промислових технологій і нових промислових виробництв, викликаних: розвитком мобільного інтернету і хмарних технологій; розвитком 3D-друку;

- поява нових матеріалів, генних і біотехнологій, які нададуть нового імпульсу розвитку медицини, сільського господарства, фармацевтики, пластику й полімерів, біопалива;

- широке застосування інноваційних рішень, новий рівень автоматизації і роботизації виробничих процесів, зростання обчислювальної здатності комп'ютерів і використання можливостей великих масивів даних, штучного інтелекту і машинного навчання, які автоматизують операції, що раніше сприймалися як неможливі для виконання машинами;

- розвиток віддаленого доступу і контролю над виробничим обладнанням за допомогою розвитку Інтернету речей, а саме – можливість контролювати фізичні об'єкти через інтернет;

- поява нових джерел енергії та енергетичних технологій, підвищення енергоефективності виробництв;
- стирання меж між галузями та видами діяльності [1].

За оцінками фахівців, при впровадженні технологій Індустрії 4.0 картина дещо зміниться, а саме – збільшиться значення машин і алгоритмів у вирішенні конкретних завдань, як мінімум в два рази. Збільшення частки машин в рішенні виробничих завдань буде особливо помітною в таких функціях як «міркування і прийняття рішень», «пошук і отримання необхідної інформації». Більшість завдань організації й обробки інформації, пошуку і передачі інформації будуть виконуватися за допомогою технологій автоматизації [1].

Існує складний зв'язок між новими технологіями, робочими місцями і навичками персоналу. Так, нові технології можуть стимулювати розвиток бізнесу, привести до створення нових робочих місць, зростання попиту на спеціальні навички, тощо. Високий темп розвитку технологій може призвести до проблем, якщо швидкість знищення старих робочих місць буде вище, ніж швидкість створення нових.

Соціальні трансформації, пов'язані з впровадженням технологій Індустрії 4.0, які включають в себе можливі демографічні зміни, зміни на ринку праці, такі як: зростання рівня освіти населення; скорочення попиту на робітничі професії; розвиток краудсорсингу, тобто залучення до вирішення виробничих проблем широкого кола фахівців з різними творчими здібностями, знаннями і досвідом; розвиток нових форм зайнятості (віддалена зайнятість, неповна зайнятість); зростання конкуренції серед інтелектуалів; поява нових професій і спеціальностей (наприклад, IT-медик, генетичний консультант, еко-аналітик, архітектор енергозберігаючих будинків та ін.) та багато інших [2].

При впровадженні інновацій, як правило, змінюються підходи до управління персоналом, змінюються вимоги до компетенцій для яких необхідні нові механізми регулювання. Тому підприємствам варто бути готовими до економічних та соціальних трансформацій задля подальшої успішної діяльності.

Література:

1. Гайфуллина М. М. Управление персоналом и интеллектуальной собственностью в инновационном малом и среднем бизнесе: учеб.-метод. комплекс / М. М. Гайфуллина, Н. В. Ибрагимова. – Уфа: Изд-во УГНТУ, 2016. – 385 с.
2. Плеханов П. А. Уникальные и прогрессивные технологии как предпосылка четвертой промышленной революции / П. А. Плеханов // *Современные тенденции в экономике и управлении: новый взгляд*, 2015. – № 23. – С. 273–275.
3. Kagermann H. Industrie 4.0 in a Global Context: Strategies for Cooperating with International Partners. Germany / H. Kagermann, J. Gausemeier, R. Anderl, G. Schuh, W. Wahlster (Eds)., 2018. URL: https://www.researchgate.net/publication/315739153_Industrie_40_in_a_Global_Context_Strategies_for_Cooperating_with_International_Partners_acatech_STUDY

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Г. М. БОЙКІВСЬКА, канд. екон. наук,
доц. кафедри менеджменту персоналу та адміністрування
О. М. КУТНЯ, студ.

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

Сьогодні в Україні вкрай гостро стоїть питання соціального захисту людей з особливими потребами. Розбудова демократичного суспільства в Україні супроводжується активізацією дослідницьких зусиль у сфері соціальнопедагогічної підтримки розвитку та формування ставлення до осіб з інвалідністю. Проблема розвитку та адаптації осіб з інвалідністю, як особистості до різних видів соціально-значущої діяльності – одна з найактуальніших. Це стосується і інтеграції осіб з інвалідністю в соціум, для забезпечення їх повноцінного функціонування та пошуку ними можливостей реалізації у професійному просторі.

Законодавством гарантовано людям з інвалідністю право працювати на підприємствах, в установах, організаціях, а також займатися підприємницькою та іншою трудовою діяльністю, яка не заборонена законом з метою реалізації їхніх творчих і виробничих здібностей та з урахуванням індивідуальних програм реабілітації [2, 3].

На жаль, в Україні нині зайнятість людей з інвалідністю становить становив лише 16 % від загальної чисельності, тоді як чисельність таких безробітних, які перебували на обліку в Державній службі зайнятості, постійно зростає, причому протягом останніх п'яти років майже у вісім разів [4].

Зауважимо, що послуги з підтримки зайнятості та забезпечення відповідного супроводу на робочому місці для осіб з інвалідністю надаються практично в усіх країнах ЄС. Організаційно-економічні форми та механізми надання таких послуг у різних країнах суттєво відрізняються, як і методи та інструменти фінансування. Заходи провадяться за рахунок державного бюджету та неурядових організацій, також використовується змішане фінансування. Фінансування довготермінових програм, які сприяють удосконаленню й модернізації робочої сили в регіонах, може відбуватися за рахунок коштів Європейського соціального фонду (заснованого в 1958 р.), який підтримує заходи, спрямовані на скорочення безробіття та розвиток людських ресурсів [4].

Система соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю не повинна бути консервативною, замкнутою, застарілою, а тому її слід періодично змінювати, удосконалювати відповідно до нових прогресивних вимог часу та економічного, політичного стану країни, регіону. Організаційно-управлінські механізми. Соціально-економічне забезпечення осіб з інвалідністю значною мірою залежать від ефективної роботи інфраструктури ринку праці та державних органів влади, державних, благодійних і комерційних структур,

тобто різноманітних установ і служб, які займаються проблемами соціального захисту інвалідів, зокрема їх працевлаштуванням і професійним навчанням. Виникає потреба у вдосконаленні організаційних засад системи працевлаштування та професійної реабілітації осіб з інвалідністю шляхом визначення єдиного органу, який би повністю відповідав за вказану роботу з вказаними особами і координував її.

Враховуючи зарубіжний досвід [1; 5], вважаємо за доцільне в законодавчому порядку розширити коло державних органів, відповідальних за реалізацію окремих напрямів соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю, та уточнити їх обов'язки щодо цього. В даному контексті, колективний трудовий договір має стати певним гарантом соціального захисту працюючих осіб з інвалідністю, дотримання їх трудових прав тощо.

Ефективність чинної системи соціально-економічного забезпечення осіб з інвалідністю значною мірою залежать і від морально-етичних факторів. Працівникам служб зайнятості, закладів освіти, чиновникам та іншим не завжди вистачає терпіння, доброзичливості, такту, культури, розуміння у спілкуванні з особами з інвалідністю.

Для ефективного зростання економіки України необхідно активно залучати осіб з інвалідністю у створення ВВП. Зокрема, слід узгоджувати заходи з професійної реабілітації та працевлаштування осіб з інвалідністю з місцевими програмами зайнятості населення; збільшувати кількість робочих місць фахівців з вищою освітою та кваліфікованих робітників для працевлаштування осіб з інвалідністю; розробити методику атестації робочого місця осіб з інвалідністю та типових документів, які видаються в процесі атестації робочого місця; ефективно підтримувати надомну працю та самозайнятість осіб з інвалідністю; передбачити створення і збереження робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю на спеціалізованих підприємствах, збільшивши їхню кількість, удосконалити механізм державної допомоги у вигляді кредитування та розміщення державного замовлення. Отже, питання зайнятості та працевлаштування осіб з інвалідністю неможливо вирішити без активної співпраці з місцевими громадами, органами соціального захисту населення, громадськими організаціями та необхідністю врахування світового досвіду.

Література:

1. Вострих О. Ю. Права людини і обов'язки держави. Соціальні права та проблеми подолання дискримінації / О. Ю. Вострих, Н. В. Дульнева, С. Г. Марінцова. – Миколаїв : прив. вид-во Ємельянова, 2013. – 132 с.
2. Про реабілітацію інвалідів в Україні : Закон України від 6 жовтня 2005 р. № 2961-6. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 2–3. – Ст. 36. 20.
3. Про професійну реабілітацію та зайнятість інвалідів : Конвенція МОП від 1983 р. № 159 URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993_065. 21
4. Конвенція ООН про права інвалідів від 13 грудня 2006 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/99>

5. Кеван Ф. Підсумковий звіт: моделі підтримки зайнятості та супроводу на робочому місці для людей з інвалідністю в країнах Європейського Союзу / Ф. Кеван. – URL: <http://www.slideshare.net/undpukraine/ss-53641052>

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ЯК ІНДИКАТОР ЕФЕКТИВНОСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

С. В. ЛЕОНОВА, канд. екон. наук, доц. кафедри маркетингу і логістики
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

На шляху до євроінтеграції Україна спирається на людиноцентричний принцип економічного розвитку. При цьому важливим аспектом виступають не лише економічні питання, але й їх соціально-гуманістична складова, що передбачає справедливий розподіл національного доходу, збалансування різниці доходів різних верств населення, високий рівень соціального захисту, наявність безпечної інфраструктури, безкоштовну якісну освіту і медицину, “прозору” роботу всіх державних інституцій.

Останні декілька років актуалізується необхідність соціально-інклюзивного підходу до генерації економічного зростання. Згідно з визначенням Світового банку «інклюзивне зростання» є сталим швидким зростанням, поширеним у всіх секторах економіки, що відбувається із залученням значної частини трудових ресурсів країни і характеризується рівними можливостями доступу до ринку праці і ресурсів. Тобто основним завданням інклюзивності є зробити відчутними результати економічного зростання для більшості членів суспільства, що, відповідно, не може не відобразитися на рівні якості життя громадян. Якість життя людини перебуває у прямій залежності від задоволення певного набору матеріальних і духовних потреб. Тому ефективність інклюзивного управління може вимірюватись через покращення якісних характеристик, а отже, зростання повноти задоволення потреб та інтересів людини через залученість до використання результатів економічного прогресу.

Світова спільнота запропонувала визначення набору потреб, який дозволить оцінити якість життя та ефективність управлінської діяльності. Так, концепція ООН ставить на перше місце розвиток людини шляхом розширення можливостей вибору соціальної поведінки, подовження тривалості життя, поглиблення освіти і зростання доходу. У такому розумінні людина розглядається як мета і критерій суспільного прогресу, а не як засіб для економічного зростання. Індекс людського розвитку демонструє середній рівень поступу країни за трьома базовими вимірами: довголіття і здоров'я, доступ до знань і гідний рівень життя. Український інтегральний індекс людського розвитку відображає наступні аспекти: демографічну ситуацію, стан на ринку праці, матеріальний добробут, умови проживання населення, стан його здоров'я й стан медичної сфери, стан освіти, соціальне середовище, фінансування, екологічну ситуацію. Набуває важливості людський розвиток у

вимірі сталості, оскільки за таких умов забезпечується наростання повноти життя через задоволення потреб людини і розвитку її якостей та можливостей для нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти власні потреби [4].

Rockefeller Foundation [1] визначає інклюзивну економіку як таку, яка забезпечує синергію спільного процвітання та виокремлює 5 основних пунктів:

1. Залученість. Пояснюється необхідністю залученості людей в економічне життя держави. Економіка повинна визначатися доступом до ринку праці, споживачів та бізнес-сектору. Прозорість, якість знань та норм дозволяють людям започаткувати власний бізнес та знайти роботу.

2. Рівність. Забезпечення можливостями мобільності більшої кількості людей з різних соціально незахищених груп. Доступ до суспільних благ, інфраструктури, освіти, води тощо.

3. Зростання. Економічний розвиток і трансформація, що вимірюється не лише агрегованими показниками росту, але також включає показники доходу на душу населення та інші показники розвитку суспільства.

4. Стабільність. Особи, спільноти, підприємства та уряди повинні мати достатню ступінь впевненості у своєму майбутньому та спроможність прогнозувати результати своїх економічних рішень. Це також пов'язано з можливістю інвестувати у майбутнє та забезпечити власне стабільне фінансове становище.

5. Сталий розвиток. Поступове накопичення економічного та соціального капіталу у різних формах (виробничому, фінансовому, людському, соціальному та природному) забезпечує підтримку добробуту поколінь. Тому прийняття рішень та формування стратегій розвитку має включати довгострокові витрати та вигоди, а не лише короткострокові прибутки від використання бази активів.

Комісія Інклюзивного росту та розвитку розглядає інклюзивність як концепцію, побудовану на засадах справедливості, рівності можливостей і захисті від ризиків, спричинених волатильністю зовнішніх умов, а також активізацією працездатності населення та забезпеченні максимальної реалізації потенціалу людини.

Отже, інклюзивна економіка – це насамперед та, яка забезпечує сферу реалізації трудового потенціалу населення держави. Ефект залученості працездатного населення впливає на розвиток країни. Новостворена вартість повинна спрямовуватися на загальний добробут домашніх господарств, що в свою чергу через низку чинників (доступна освіта, медицина, зайнятість, фінансові ресурси) вплине на кожного члена суспільства, гарантуючи йому умови для безперервного сталого розвитку.

Література:

1. Benner C. Inclusive Economies Indicators Full Report. Rockefeller foundation / C. Benner, M. Pastor. – (2007) URL: <https://www.rockefellerfoundation.org/report/inclusive-economies-indicators-executivesummary/> (Accessed 29, January, 2020).

2. What is Economic Inclusion? (2017) The official site of Federal Deposit Insurance Corporation. URL: <https://economicinclusion.gov/whatis> (Accessed 9 January, 2020)

3. Мамонов І. Концепція сталого розвитку як принцип цілепокладання в публічному управлінні / І. Мамонов. – URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2011-3-11.pdf>

4. Мамонов І. Поняття «Сталий людський розвиток»: управлінський аспект / І. Мамонов. – URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2013/2013_03\(18\)/6.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2013/2013_03(18)/6.pdf)

СУТНІСТЬ ІНКЛЮЗИВНОСТІ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Г. В. СОЛОМІНА, канд. екон. наук,

доц. кафедри фінансово-економічної безпеки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро

Збільшення інтересів щодо пошуку моделі розвитку соціально-економічних систем, яка б ідеально описувала економіку в контексті трансформаційних змін суспільства, соціальних криз, присвячені праці переважно закордонних учених.

У межах даного дослідження виникла та отримала значний інтерес концепція інклюзивного сталого зростання, що передбачає збільшення ступеню участі усіх громадян соціуму у процесі економічного зростання і справедливий розподіл його результатів [1].

Концепція інклюзивного розвитку передбачає, що кожен суб'єкт економіки є унікальним для суспільства і має можливості, щоб задовольнити свої потреби. Крім того, вона має широке значення і реалізується в багатьох аспектах, тому на сьогодні відсутнє загальноприйняте трактування та єдине уявлення про цей процес. В узагальненому розумінні інклюзивний розвиток полягає в необхідності посилення залучення до вирішення проблем розвитку усіх верств населення, а також зростання залученості до розвитку усіх територій. Світовий банк розглядає інклюзивний розвиток як сталий швидкий розвиток усіх галузей економіки, що залучає значну частину трудових ресурсів країни і характеризується рівністю можливостей в доступі до ринку праці і ресурсів [2]. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), трактує інклюзивний розвиток як стабільний і всеосяжний з точки зору можливостей працевлаштування розвиток, який потребує підтримки з боку громадських інститутів для вирішення проблем на ринку праці [3]. Міжнародний центр політики інклюзивного розвитку, вбачає кінцевий результат через забезпечення можливості участі в процесі зростання як з точки зору прийняття рішень, так і в створенні самого зростання [4]. Європейська комісія інклюзивним розвитком називає процес забезпечення високого рівня зайнятості, інвестування в освіту, боротьби з бідністю, модернізації ринків праці, системи соціального захисту, а також сприяння згуртованості суспільства. Міжнародний валютний фонд розглядає інклюзивний розвиток як

підвищення темпів зростання за рахунок надання єдиного простору для інвестицій і продуктивної зайнятості населення [5]. В контексті інклюзивного розвитку Всесвітній економічний форум акцентує увагу на бідних верствах населення, особливо в тій частині робочої сили, яка залучена в діяльності з низькою продуктивністю і/або повністю виключена з процесу зростання. Інклюзивний розвиток це концепція, яка забезпечує справедливі можливості та рівноправ'я для економічних учасників, що супроводжується вигодами для кожного сектору економіки та різних верства суспільства [6]. При цьому, поряд із традиційними моделями економічного зростання, робиться акцент на рівності людського капіталу, екологічного стану довкілля, соціального захисту та продовольчої безпеки як чинників світової безпеки в широкому розумінні. Проектом «Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року» [7] визначено, що інклюзивний розвиток – економічне зростання, яке створює для всіх верств населення максимальні можливості для працевлаштування та участі в усіх сферах життєдіяльності країни, а також забезпечує справедливий розподіл результатів праці.

Дослідження вищенаведеної наукової полеміки дозволяє констатувати двоякість підходів до трактування категорії «інклюзивний розвиток»: з одного боку – економічний розвиток, основною метою якого є скорочення бідності та нерівності, а з іншого – процес забезпечення повсюдної участі населення в процесі зростання як з точки зору прийняття рішень, так і в створенні самого зростання; забезпечення рівних можливостей всього населення для реалізації власного людського потенціалу незалежно від соціально-економічних умов, статі, місця проживання, віросповідання, етнічних коренів тощо.

Інклюзивний розвиток принципово відрізняється від стандартного економічного зростання, оскільки має ширші цілі, ніж збільшення доходів і ВВП, та вимагає, щоб уряд країни активно працював для досягнення цих цілей, не припускаючи, що позитивні результати автоматично з'являтимуться внаслідок зростання; зміщує акцент на розвиток людини і підвищення її добробуту та зниження рівня бідності і нерівності; спрямоване на зростання залученості та активної участі в економіці, а не лише на результати розподілу [8].

Література:

1. Прогнімак О. Д. Інклюзивний розвиток України: перешкоди vs перспективи / О. Д. Прогнімак. – Економічний вісник Донбасу, 2018. – № 1(51). – С.187-197.
2. Ending Poverty and Sharing Prosperity. Global Monitoring Report 2014/15. – Washington DC: International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, 2015. 240 p. URL: <http://www.worldbank.org/en/publication/globalmonitoring-report>
3. OECD. Inclusive Growth. <http://www.oecd.org/inclusive-growth/about.htm>
4. Exploring and Strengthening the Intersections between Social Protection, Employment and Inclusive Growth. URL: <http://www.ipc-undp.org/publication/26527>
5. Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Brussels. URL: http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm.

6. Ranieri, Rafael; Ramos, Raquel Almeida (March 2013). "Inclusive Growth: Building up a Concept" (PDF). Working Paper. 104. Brazil: International Policy Centre for Inclusive Growth. ISSN 1812-108X. Retrieved 13 January 2015.

7. Проект Закону про Стратегію сталого розвитку України до 2030 року. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH6YF00A.html

8. Бобух І. М. Стратегічні орієнтири економічного зростання України: інклюзивність як ключовий пріоритет / І. М. Бобух, С. М. Щегель // Вісник Національної академії наук України. – 2018. – № 7. – С. 55–70.

УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ ОРГАНИЗАЦИИ: ФАКТОРЫ И НАПРАВЛЕНИЯ

Е. М. БУРАК, ст. преподаватель кафедры экономики и менеджмента
*Институт бизнеса Белорусского Государственного Университета, г. Минск,
Республика Беларусь*

Национальная экономика любого государства стремится к устойчивому социально-экономическому развитию, которое, представляет собой стабильное, развитие потенциала, как отраслей, так и отдельно взятых предприятий.

«Развитие» можно рассматривать как процесс целесообразного движения от простого к сложному; как необратимое, направленное, закономерное изменение, характеризующееся трансформацией качества, переходом к новым уровням организации; как процесс непрерывных изменений во времени, характеризующихся переходом в качественно новое, более совершенное состояние [1, с. 159].

«Устойчивое развитие» определяется как процесс, ориентированный на постоянное сохранение динамического равновесия посредством целенаправленного использования имеющегося потенциала и условий внешней среды; такая модель развития общества, при которой удовлетворяются основные жизненные потребности как нынешнего, так и всех последующих поколений [1, с. 160–162].

Из вышесказанного можно определить устойчивое развитие, как процесс, в котором действия людей объединяются с действиями социальных институтов (государства, профсоюзов) с целью улучшить экономические, социальные и культурные условия жизни общества, то есть дать им возможность вносить максимальный вклад в национальное развитие. Процесс состоит из двух составляющих: участие самих людей в действиях по повышению уровня их жизни и обеспечение услуг со стороны социальных институтов, направленных на развитие деятельности. Это закладывается в разнообразные программы улучшения отдельных сторон жизни сообществ [2, с. 178–180].

Ранее было сказано, что устойчивое развитие проходит не только на макроуровне, но и на отдельном предприятии (организации), то есть речь идет и о микроуровне.

Любая современная организация (предприятие, фирма) представляет собой сложную многофункциональную систему, эффективную работу которой

обеспечивает множество различных критериев. Только комплексный анализ факторов, находящихся во взаимодействии, может дать возможность для формирования механизма устойчивого развития.

Сложно определить всю совокупность факторов, оказывающих влияние на устойчивое развитие организации, так как они в процессе взаимодействия, находятся под влиянием различных условий.

Условия можно разделить на две группы: внешние и внутренние.

Анализ влияния внешних факторов на устойчивое развитие организации вполне возможен, однако необходимо подчеркнуть, что все организации, предприятия и фирмы в стране находятся в одинаковых условиях. На них в одинаковой степени оказывают влияние внешние факторы, которыми характеризуется экономика государства (единый национальный рынок, влияние государственного управления, демографическая ситуация, уровень и потенциал экономики государства, экологическая ситуация и т.д.). Организации не всегда одинаково успешны, кто-то находится в лидерах, но при этом есть аутсайдеры.

Что же тогда влияет на успешность организации? Скорее всего, можно согласиться с мнением о том, что на деятельность организации оказывают, в большей степени, внутренние факторы.

Возможно производственные факторы, которые представляют собой выбранную технологию, а возможно, маркетинговые факторы (используемые методы продвижения продукции и изучения рынка). Можно предположить, что результирующими являются финансовые факторы, которые состоят в динамике оборотных средств и объеме инвестиций либо экономические факторы, рассматривающие рентабельность, прибыльность предприятия. Также можно рассмотреть факторы экологические, коммуникативные. Но, особенно хотелось бы выделить социально-экономические факторы, то есть человеческую составляющую организации (применяемую систему управления персоналом).

Ключевой элемент деятельности организации – это люди. И в успешности использования ранее описанных факторов (технология, система продвижения, объем инвестиций и т.д.) необходимо искать роль и значение именно человека (персонал).

Персонал – это совокупность работников (обычно их групп в виде подразделений предприятия), объединенных целями хозяйственной деятельности, бизнес-процессами, применяемыми методами и средствами [3, с. 118].

На данный момент можно говорить о возрастании роли профессионального развития и повышения квалификации персонала, его компетенций и территориальной мобильности, инициативы, новаторства, творчества и нестандартного мышления.

Совместная работа кадровых служб, руководителей различных иерархических уровней по формированию команды, также имеют важное значение. Как следствие появилась потребность в исследовании и разработке новых социальных технологий, направленных на оптимизацию политики

подбора персонала, мотивации и стимулирования за труд, профессионального обучения и обеспечения карьерного роста.

Особое внимание необходимо уделять маркетингу персонала. Важнейшей составляющей маркетинга персонала является – персонал-имидж (т.е. мнение об организации, которое складывается среди претендентов на рынке труда). Чем более дефицитен персонал на рынке труда, тем организация больше должна заботиться о своем персонал-имидже.

Исследования показывают, что сотрудники больше заинтересованы в достижениях и признаниях (часть которого – денежное вознаграждение), чем просто деньги.

Устойчивое развитие предприятия (организации, фирмы) предполагает развитие всех её составляющих системно. Одним из таких элементов, доказывали ранее, является персонал, который в процессе своей деятельности обеспечивает динамическое развитие организации. Персонал проходит процесс социализации в организации. Он должен осознавать свою значимость, представлять себя не только объектом воздействия, но объектом воздействия.

Оценка управления персоналом предполагает, оценку с одной стороны, результатов экономической деятельности, а, с другой стороны, социальную эффективность работы персонала.

Литература:

1. Бегун, Т. В. Устойчивое развитие: определение, концепция и факторы / Т. В. Бегун // *Экономика, управление, финансы: материалы II междунар. науч. конф.* Пермь, декабрь, 2012. – Пермь: Меркурий, 2012. – С. 158–163.
2. Филиппов, Ю. В. Основы развития местного хозяйства / Ю. В. Филиппов, Т. Т. Авдеева. – М.: Дело, 2000. – 264 с.
3. Базаров Т. Ю. Управление персоналом: учебник для студ. учреждений сред. проф. образования / Т. Ю. Базаров. – 13-е изд., перераб. и доп. – М: Академия, 2015. – 320 с.

БЕЗУСЛОВНЫЙ БАЗОВЫЙ ДОХОД – СОЦИАЛЬНАЯ ПЛАТФОРМА ИНКЛЮЗИВНОГО РАЗВИТИЯ

Т. К. РОМАНИКА, аспирантка кафедры экономической теории и
экономических методов управления

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, г. Харьков

Ускорение технологического развития XXI века ведёт к глубоким изменениям экономической и социальной жизни. Кардинально противоречивые и социально острые проблемы охватили и вопрос занятости. Процесс адаптации занятости к расширению использования новейших технологий: цифровой экономики, искусственного интеллекта и других обуславливает новые организационные формы занятости, новые модели, условия, и содержание труда:

- изменения претерпевает структура занятости: занятость в традиционных секторах экономики соседствует с занятостью в инновационных сферах, стационарная с дистанционной и др.;
- сокращается сфера наёмного труда, расширяется самозанятость и другие формы занятости;
- рабочие места всё более смещаются за пределы, прямо контролируемые работодателем;
- растёт безработица, особенно молодёжная;
- расширяется тенденция неустойчивой занятости (прекаризация).

Таким образом, технологические трансформации ведут к росту продуктивности экономики и одновременно к разрывам в получении результатов разными слоями населения. Выгодополучателями становятся непосредственные «проводники» современных технологий. Более того, они могут не иметь высшего образования, это работники с развитыми техническими навыками, представляющие ценность для цифровой экономики, например, специалисты по облачным вычислениям – «новые белые воротнички».

Изменения содержания труда в условиях ускоренного внедрения новых технологий означает переход к творческому инновационному труду. Меняются требования к компетентностным критериям подготовки специалистов. Это становится серьёзным вызовом для образовательной системы. Слом традиционных образовательных систем происходит не только в Украине, но и в мире. Образовательная система стала выполнять в большей степени социальную, а не профессиональную функцию. В ближайшие десять лет только в Японии 46 % работников, а в США – 30 % заменит искусственный интеллект, и 80 % населения «золотого миллиарда» останется без работы [1]. Такая ситуация становится социально опасной и требует к себе особого внимания.

Актуальной и своевременной, по нашему мнению, является концепция безусловного базового дохода. Отметим, что эта концепция не нова. Она возникла задолго до появления современной концепции. Её истоки восходят к 18 веку, когда Томас Пейн (1737–1809 гг.) обсуждал вопрос о выплате универсального пособия в качестве компенсации за присвоение «общего блага» для личной выгоды. Современная концепция, не смотря на различные её интерпретации сводится к определению дохода, выплачиваемого правительством страны в фиксированном размере в определенные временные интервалы каждому взрослому члену общества независимо от: уровня его благосостояния, семейного положения, места проживания, желания работать [2]. Быстрое развитие новых цифровых технологий, оказывая значительное влияние на рынок труда, снижает спрос на рабочую силу. Сегодня под угрозой находятся не только низкоквалифицированные, но и высококвалифицированные специалисты. Безусловный базовый доход может в такой ситуации стать базовой платформой, способом защиты от массовой безработицы, застойных доходов или их полным отсутствием. Вовлеченность всех членов общества в достойные условия жизни – главная цель инклюзивного развития.

Реализация концепции безусловного базового дохода может быть успешной при условии соответствующих институциональных изменений. Рыночная институциональная среда без активного сознательного регулирования со стороны государства и корректировки со стороны гражданского общества не способна продуцировать нормы и правила, отражающие не только индивидуальные интересы, но и интересы общества как целого. А раз это так, то нельзя утверждать, что интересы «своекорыстно» действующих индивидуумов (по Смигу) трансформируются в интерес общества как такового. Именно поэтому в экономический анализ и вводится категория несводимого общественного интереса, который не может быть представлен в виде агрегата индивидуальных предпочтений [3].

Таким образом, мы подошли к проблеме институциональных изменений «Можно констатировать факт, что реализовать успешно концепцию безусловного базового дохода представляется возможным только на пути инклюзивного развития. С одной стороны, инклюзивные институты позволяют стимулировать участие больших групп населения в экономической активности, что позволит наилучшим образом использовать их способности, таланты и навыки на основе свободного выбора того, где работать и что покупать. Речь идет о том, что инклюзивные институты обеспечивают вовлечение в экономический кругооборот человеческого капитала, создавая для него разнообразные ниши не только в непосредственном производстве, но и в социальной сфере, сфере культуры и науки. С другой стороны, инклюзивные институты способствуют росту благосостояния всех членов общества, независимо от состояния занятости, или безработицы, возраста, пола, семейного положения. Вовлеченность всех членов общества в достойные условия жизни – главная цель инклюзивного развития.

Литература:

1. Шпак Ю. Дипломированная бедность / Ю. Шпак // Аргументы и факты, 2019. – № 5. – С. 4.
2. Van Parijs P. What's Wrong with A Free Lunch? (New Democracy Forum) / P. Van Parijs, J. Cohen, J. Rogers // Beacon Press, 2001. – 156 p.
3. Grinberg R. Economic Sociodynamics / R. Grinberg, A. Rubinstein // Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2005. – 188 p.

ПОДОЛАННЯ НЕРІВНОСТІ НА ШЛЯХУ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ

С. Н. БЕРВЕНО, магістрант

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків

Однією з головних перешкод на шляху інклюзивного розвитку постає зростаючий рівень нерівності, який характеризує як окремі країни, так і світове господарство в цілому. Так, глобальний показник нерівності доходів (індекс Джині) складає на сьогодні 0,65 [1, с. 21], що вище за показники минулих

періодів та свідчить про зростання нерівності в загально планетарних масштабах. Нерівність в доходах сильно розрізняється в різних регіонах світу. Її рівень нижче за все в Європі і вище за все на Близькому Сході. На Близькому Сході верхній дециль населення отримує 61 % національного доходу. А кількість жителів Євросоюзу, які виявляються в зоні бідності та соціального неблагополуччя – 23,4 %. [2].

Ринкові принципи формування доходів населення засновані на конкурентному використанні ресурсів, що належать населенню і залучені в суспільне відтворення. Конкуренція передбачає і зумовлює розбіжність у кількості та якості використовуваних ресурсів і відповідно у доходах, що привласнюються. Недотримання принципу соціальної справедливості в розподілі доходів часто призводить до їх надмірної диференціації, породжуючи нерівність, що перевищує свій продуктивний рівень та стає серйозною соціально-економічною проблемою, яка має негативний вплив на всю соціально-економічну систему.

Різка диференціація доходів і розшарування суспільства в Україні, що призвели до істотної втрати економічної ефективності національної господарської системи, особливо актуалізують проблему ефективного розподілу доходів, змушуючи дослідників шукати шляхи її вирішення та забезпечення загальносприятного рівня диференціації. Нерівність доходів населення розуміється як такий їх розподіл, при якому утворюються розриви між їх рівнями, що присвоюється окремими верствами суспільства. Якщо не вживати ніяких заходів або вжиті заходи не ефективні, то розриви в доходах можуть поглиблюватися і перетворюватися в стійку тенденцію. Нерівність доходів проявляється в різних формах: між країнами, регіонами, всередині країн між різними верствами, окремими домогосподарствами і людьми.

Надмірна нерівність свідчить, що результати економічного зростання, зусиль всього суспільства, розподіляються між його членами не справедливо: в суспільстві зростає розшарування на бідних і багатих, що мають доступ до якісної освіти та охорони здоров'я і не мають. Несправедлива нерівність є одним з головних факторів, що стримує економічне зростання та суспільний розвиток. Так, дослідження показують, що надмірна нерівність доходів, хронічна бідність значної частини населення, відсутність ефективних механізмів розподілу ведуть до економічно невиправданою соціальної поляризації населення.

Сучасний розвиток все більше впирається в об'єктивні ресурсні обмеження подальшого економічного зростання. У той же час, навіть наявні результати цього зростання все менше справедливо розподіляються між людьми – зростає нерівність і між країнами і всередині країн між окремими соціальними групами.

Сформована практика оцінки ступеня соціального розшарування і рівня бідності базується на використанні показника грошового доходу. Показники, що відображають диференціацію доходів населення, важливі для аналізу реальних соціально-економічних процесів, їх моніторингу при проведенні

активної соціальної політики, вони використовуються також при складанні державних програм соціально-економічного розвитку. Найбільш поширеними індикаторами нерівності доходів є крива Лоренца, коефіцієнт фондів, децильний, квартильний, квінтільний коефіцієнти диференціації доходів, індекс Джині, Індекс Робін Гуда або індекс Гувера (Robin Hood index, Hoover index, що дорівнює тій частці доходу суспільства, яку необхідно перерозподілити для досягнення рівності), відношення Пальми (частка найбагатших 10% населення у валовому національному доході поділена на частку найбідніших 40%). Головна цінність цих індикаторів як інструментів аналізу нерівності полягає в тому, що завдяки ним можна оцінити ефективність соціальної політики уряду.

Високі розриви в диференціації доходів населення в окремих країнах і в світі в цілому диктують необхідність пошуку нових цілей і орієнтирів суспільного розвитку, що забезпечать вирівнювання показників розвитку і якості життя людей. Загальносвітова тенденція становлення людиноцентричної економіки особливо актуалізує проблеми розвитку на основі цінності людського буття, тому в центрі уваги сучасних науковців і практиків все частіше опиняються питання справедливого розподілу результатів економічного зростання. Як зазначають Е. Прушківська та М. Деревягін інклюзивний розвиток забезпечуються саме за рахунок створення умов ефективної зайнятості та рівномірності розподілу доходів, що є неодмінними умовами ефективною реалізації людського потенціалу [3, с. 30].

Інклюзивне зростання є одним з основних показників інклюзивного розвитку, основними інструментами якого є «продуктивна зайнятість» та соціальна інклюзія (подолання бідності та забезпечення соціальної інтеграції) [4, с. 7]. Оцінка інклюзивності економічного зростання надає змогу оцінити комплекс державних заходів в цілому, у тому числі, методи мінімізації нерівності через показники поглиблення або зменшення бідності та показники диференціації доходів.

Аналіз сучасних тенденцій диференціації доходів в Україні свідчить про необхідність прийняття комплексних державних заходів щодо запобігання подальшого розростання нерівності. Необхідна мінімізація диференціації, тобто доведення її до продуктивного рівня. Поряд з цим необхідний комплекс заходів щодо забезпечення стабільного зростання доходів та стабільної зайнятості населення країни.

Налагоджена податкова система, грамотне використання громадських фондів споживання, розвиток соціальних програм, інші заходи державного регулювання допоможуть перерозподілити доходи таким чином, щоб створити ефективні умови інклюзивного розвитку економіки України.

Література:

1. Базиліук А. В. Інклюзивне зростання як основа соціально-економічного розвитку / А. В. Базиліук, О. В. Жулин // *Економіка та управління на транспорті*, 2015. – Вип. 1. – С. 19–29.

2. World inequality report 2018. Executive Summary. URL: <https://wir2018.wid.world/files/download/wir2018-summary-english.pdf> (дата звернення 28.01.2020).

3. Прушківська Е. В. Теоретичні аспекти інклюзивного розвитку та його роль у сучасних умовах / Е. В. Прушківська, М. В. Дерев'ягін // *Економічний вісник Національного гірничого університету*, 2018. – № 2. – С. 24–33.

4. Ємельяненко Л. М. Інтегральна оцінка інклюзивного розвитку в Україні на національному та місцевому рівнях / Л. М. Ємельяненко, В. М. Петюх, К. В. Дзензелюк // *Економіка та держава*, 2019. – № 6. – С. 4–10.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ЗРОСТАННЯ

В. С. ЛЕСЮК, магістрант

Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава

На сьогодні формування людиноцентричної моделі соціально-економічного розвитку неможливе без запровадження інклюзивного зростання на загальнодержавному рівні.

Інклюзивне зростання – це інтегроване широкомасштабне зростання, яке поширюється на широкий діапазон людей та місць для того, щоб сприяти та отримувати переваги від економічного успіху. Мета такого виду розвитку – досягнути вищого рівня процвітання поряд зі зростанням рівності і справедливості в можливостях і доходах [1].

Концепція інклюзивного зростання передбачає, що кожний суб'єкт економіки є важливим, унікальним, цінним для суспільства і має можливості для задоволення своїх потреб. Вона ґрунтується на пріоритетності розвитку людських ресурсів, досягненні повної зайнятості, підвищенні кваліфікації працівників, соціальній безпеці та сталому розвитку [2].

В умовах глобальних викликів сьогодення, найбільшою з проблем, що постала перед сучасним суспільством є економічна нерівність, вона належить до соціальної нерівності і є однією з найбільш досліджуваних її форм. Вона породжує відмінності у розподілі економічних активів і доходів між групами населення або окремими особами.

Важливим показником економічної нерівності є рівень життя населення, який визначається як сукупність умов життя відповідно до досягнутого рівня економічного розвитку країни.

Нами були визначені основні соціально-економічні індикатори рівня життя населення (рис. 1).

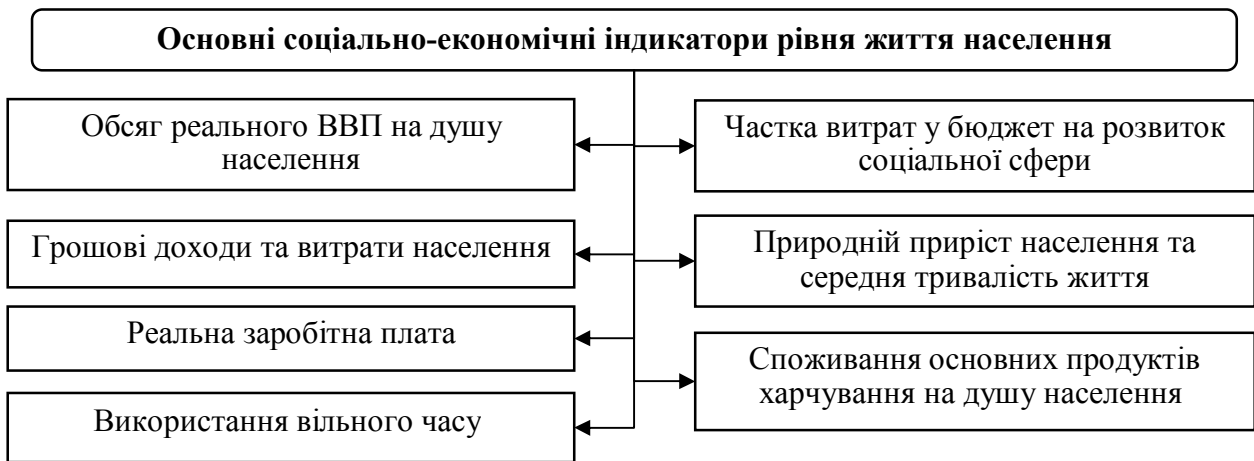


Рис. 1 – Основні соціально-економічні індикаторів рівня життя населення

*Джерело: авторська розробка

У кожному цивілізованому суспільстві існують, як правило, три групи населення: бідні, середній клас, багаті. Середній клас є символом соціальної держави, виступає визначальною характеристикою політичної стабільності, є важелем впливу на формування позитивного іміджу країни, виступає запорукою підвищення інвестиційної активності населення та можливості збільшення обсягів реалізації державних соціальних програм через зростання надходжень до державного бюджету.

Інклюзивне зростання принципово відрізняється від стандартного економічного зростання, оскільки має ширші цілі, ніж збільшення доходів і ВВП, та вимагає, щоб уряд країни активно працював для досягнення цих цілей, не припускаючи, що позитивні результати автоматично з'являтимуться внаслідок зростання; зміщує акцент на розвиток людини й підвищення її добробуту та зниження рівня бідності і нерівності; спрямоване на підвищення залученості та активної участі в економіці, а не лише на результати розподілу [1].

Отже, забезпечення інклюзивного розвитку економіки виступає чинником подолання економічної нерівності серед населення, шляхом сприяння реалізації його трудового потенціалу. Тим часом, створення рівних умов для населення сприяє його участі в процесі соціально-економічного розвитку країни.

Література:

1. Inclusive Growth Commission: Making our economy work for everyone. URL: https://www.thersa.org/globalassets/pdfs/reports/rsa_inclusive-growth-commission-final-report-march-2017.pdf (дата звернення: 31.01.2020).
2. Бобух І. М. Стратегічні орієнтири економічного зростання України: інклюзивність як ключовий пріоритет / І. М. Бобух, С. М. Щегель // *Вісник НАН України*, 2018. – № 7. – С. 55–70.

ПРОБЛЕМА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ

А. О. БАЙДАКОВА, студ.

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Проблема працевлаштування молоді є актуальною для кожної країни світу, адже одним з головних факторів виробництва будь-якої країни є трудовий капітал. Його якість на сучасному етапі розвитку визначається висококваліфікованою робочою силою. Молодь, яка має певну освіту, але не має досвіду, не користується як робоча сила попитом серед роботодавців. Відповідно до даних Європейської статистики безробіття серед молоді країн світу має різні показники, зокрема в Іспанії рівень безробіття молоді у 2017 році сягнув 43 %, в Італії 38,4 %, що є найвищими показниками серед Європейських країн та свідчить про серйозність проблеми (рис 1).

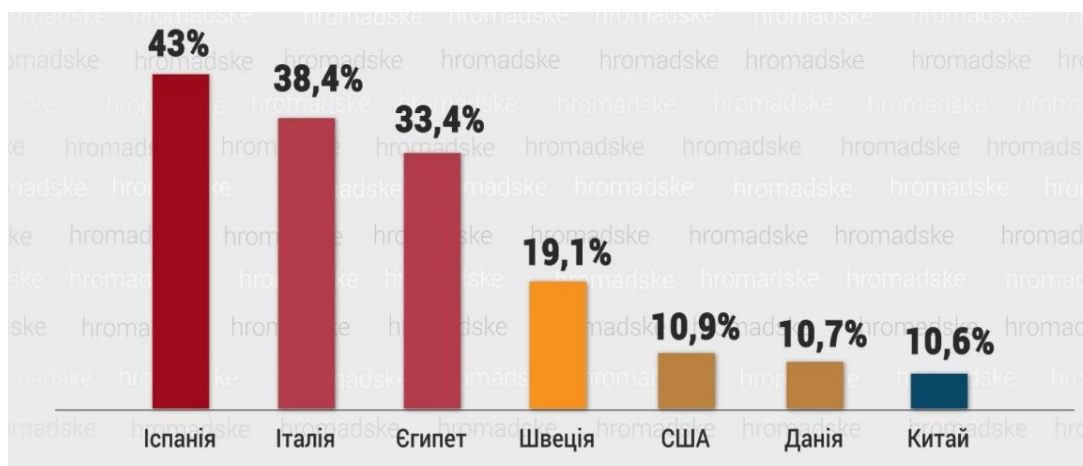


Рис. 1 – Рівень безробітної молоді в світі 2017 р. [1]

В умовах кризи в Україні проблема безробіття є дуже актуальною особливо серед молоді, за даними Держстату, у 2017 році кількість безробітної молоді віком 15–24 роки становила більш ніж 15 % усього безробітного населення України та 18,9 % економічно активного населення відповідного віку [2].

Аналіз динаміки статистичних даних надає підстави зробити висновок що, рівень населення працездатного віку має тенденцію зниження [2]. На таку ситуацію мають вплив декілька чинників, серед яких немаловажне значення має відтік робочої сили з країни. Міграція робочої сили скорочує трудовий капітал країни та збільшує навантаження на працездатне населення, погіршуючи його соціально-економічне становище. Чимала кількість наших співвітчизників змушені шукати собі місця для працевлаштування закордоном, зокрема в Польщі, Росії, Італії та інших країнах Євросоюзу (рис. 2). Серед мігрантів, що шукають роботу закордоном, значну частку представляє молодь.

Аналіз головних тенденцій та особливостей сучасного ринку праці України дозволяє виокремити наступні причини молодіжного безробіття [3]:

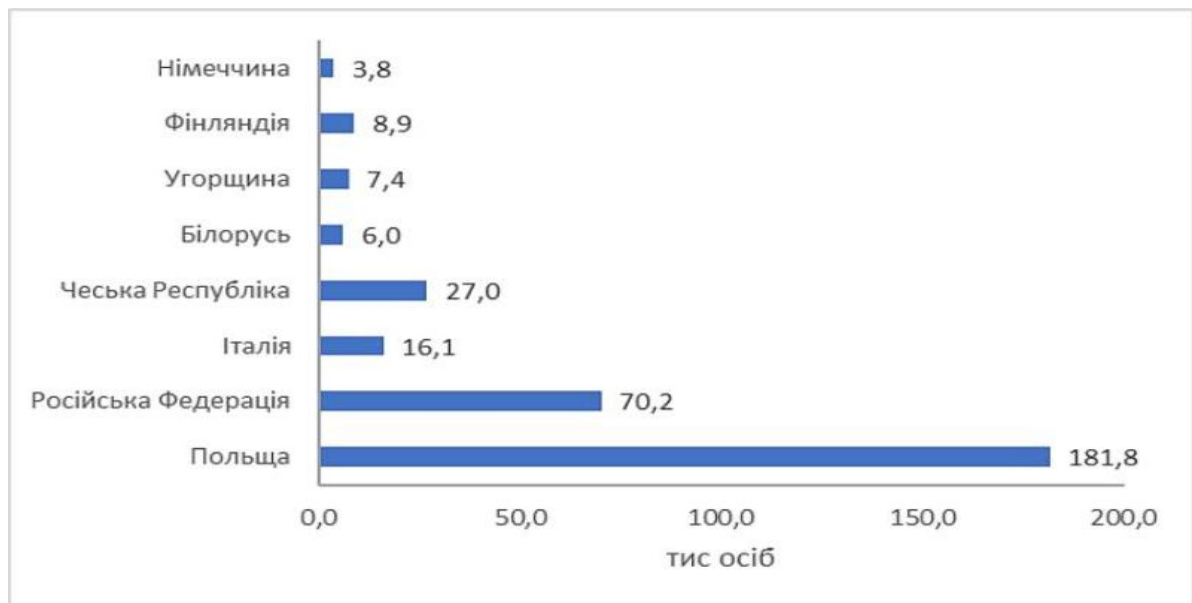


Рис. 2 – Розподіл трудових мігрантів з України за країнами перебування за 2015-2017 рр.

– світова фінансово-економічна криза, яка справила негативний вплив на ринок праці України, наслідком якої стало збільшення кількості безробітних серед молоді;

– недосконалість та невідповідність норм закону з проблем молодіжної зайнятості сучасним економічним, політичним і соціальним реаліям;

– трудова міграція;

– диспропорція між попитом та пропозицією фахівців на ринку праці;

– розрив між вимогами роботодавців і рівнем підготовки молодих випускників вищих навчальних закладів;

– недосконалість територіальної структури розвитку економіки України.

Пріоритетними напрямками вирішення перелічених вище проблем, на нашу думку, мають стати наступні:

– реалізація державної та регіональних програм зайнятості;

– сприяння саморозвитку та самозайнятості молоді;

– встановлення рівноваги між гнучкістю ринку праці і захищеності працівників;

– створення економічних умов, які б заохочували роботодавців брати на роботу молодих і недосвідчених працівників за рахунок дотацій, податкових пільг, особливо тим підприємствам, що забезпечують перше робоче місце;

– повернути практику бронювання робочих місць для майбутніх випускників;

– створення умов ефективного розвитку молодіжного підприємництва;

– збільшення обсягів перепідготовки фахівців.

Таким чином ми можемо зробити висновок, що на сучасному ринку праці в Україні спостерігається комплекс соціально-економічних проблем, які негативно впливають на зайнятість молоді. Окреслені проблеми мають особливості для різних регіонів та видів економічної діяльності. У цих умовах органи державного управління повинні запровадити дієві механізми щодо сприяння зайнятості молоді, що дасть змогу вирішити питання стосовно працевлаштування зазначеної категорії населення, особливо на перше робоче місце, сприятиме забезпеченню гідних умов та оплати праці, професійному зростанню тощо. Реалізація зазначеної програми повинна починатися з реформування системи освіти шляхом її адаптації до потреб ринку та посилення співпраці навчальних закладів і приватного бізнесу. У процесі реалізації цих заходів доцільно приділяти значну увагу сприянню зайнятості на регіональному рівні, особливо у сільській місцевості.

Література:

1. European statistics. Labour Market, including Labour Force Survey (LFS) – Overview. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/labour-market/overview>
2. Державна служба статистики. Офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 22.01.2020)
3. Торжевский М. В. Проблемы безработицы молодежи и направления их решения / М. В. Торжевский // *Економика України*, 2014. – № 1 (618). – С. 87–96.

КОНЦЕПЦІЯ КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК СКЛАДОВА ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ

А. Ю. КИРИЧЕНКО, студ.

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, м. Харків

Основним принципом інклюзивного розвитку економіки є гармонійне існування кожної людини, що досягається внаслідок залучення більшої частини трудових ресурсів до ефективної економічної діяльності, зниження рівня бідності, підвищення стабільності в країні, інвестування сфери освіти та охорони здоров'я, модернізації системи соціального захисту, проведення заходів покращення екологічного стану та переходу до «зеленої» економіки та економіки замкненого циклу. Таким чином, можна сказати, що інклюзивне зростання орієнтовано перш за все на людину як основну продуктивну силу суспільства та невід'ємну частину його соціально-економічної системи. Саме завдяки людині та її творчій діяльності стають можливими інноваційні процеси, наукові відкриття, технічні винаходи. Оскільки на цей час у розвинених країнах креативність є важливим елементом постіндустріальної економіки та набуває значення як чинник суспільного розвитку, існує необхідність відокремлення та формування нової моделі, що поєднує у собі економіку, науку, культуру та

сучасні технології з акцентом на творчі здібності кожної особи. Виходячи з цього, об'єктом нашого дослідження стає концепція креативної економіки.

Термін «креативна економіка» був запропонований журналом *Business Week* в серпні 2000 року, і хоч з того часу дана концепція отримала широкого розповсюдження, єдиного визначення цього поняття досі немає. Наприклад, конференція ООН з торгівлі та розвитку визначає креативну економіку як концепцію, що активно розвивається, діяльність, що поєднує у собі творчість та ідеї з інтелектуальною власністю, знанням та технологіями, а також суму всіх креативних індустрій. Згідно з класифікацією Європейського союзу, до креативних відносяться індустрії, у яких створюються, виробляються і поширюються товари та послуги, засновані на інтелектуальному капіталі, належать: реклама та маркетингові дослідження, діяльність видавництва, наукові дослідження та розробки, технічні випробування та аналіз, виробництво кінофільмів, відеофільмів та телевізійних програм, музичне видавництво, фотографія, архітектурна діяльність, комп'ютерне програмування та комп'ютерні ігри, мистецтво, розважальні та спортивні заходи, організація відпочинку та дозвілля.

Креативна економіка визнана значним елементом національного валового внутрішнього продукту, що стимулює інновації, передачу знань у всіх сферах економіки, формує привабливий інвестиційний клімат та сприяє інклюзивному зростанню держави. За останні роки обсяг світового ринку креативної продукції виріс більш ніж в 2 рази – з 208 млрд до 509 млрд дол. США. У сучасному світі на частку креативних індустрій припадає 3,4 % світового ВВП, що становить майже 1,6 трлн дол. США й удвічі перевищує обсяги щорічних надходжень від міжнародного туризму. В ЄС у цих сферах вже зайнято 5,6 млн осіб та в майбутньому очікується перетікання значної кількості робочої сили з сфери промислового виробництва до сфери креативних індустрій.

Розвиток креативної економіки тісно пов'язаний з формуванням креативного класу, як соціальної групи населення, представники якого віддають перевагу не вертикальному руху по кар'єрній драбині, а горизонтальному, зі зміною місць праці на користь більш творчим, мають яскраво виражене відчуття індивідуальності та особистої свободи. З огляду на кількість людей та компаній, задіяних в креативній сфері, направленість економіки, частку прибутку від креа-продуктів, провідною країною визнана Великобританія. В Україні креативна економіка знаходиться на стадії становлення та потребує підтримки у вигляді грантових програм, розробки нормативно-правового забезпечення, розвитку людського та соціального капіталу.

Інтегральним показником, що характеризує рівень креативності, є глобальний індекс креативності. При його розрахунку враховуються інвестиції в наукові дослідження та розробки, кількість дослідників та патентів на душу населення, рівень та характер освіти. За цим показником Україна займає 45-е місце зі 139 країн, що є досить непоганим результатом та означає наявність резервів для розвитку креативності в країні. В той же час в рейтингу

інноваційних країн Україна посідає 47-е місце, що свідчить про невідповідність кількості людей, що можуть здійснювати нові розробки наявному рівню розробок, тобто про не повне використання людського капіталу.

Креативна економіка добре відображає локальні особливості, розповсюджує важливі культурні та соціальні цінності суспільства та зберігає його ідентичність в епоху глобалізації, а також створює середовище, в якому людина хоче жити, працювати, мислити та створювати щось нове, що особливо актуально для сучасної України, адже оновлені ціннісні орієнтації на креативне мислення можуть змінити напрямки національної економіки в бік добробуту та процвітання в майбутній довгостроковій перспективі.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЙНА КОНЦЕПЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ В ПРАКТИЦІ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ

Н. В. МАЛИШ, курсант

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро

Реалізація ідей інклюзивності починалася з вирішення локальних проблем, наприклад, від необхідності трансформації загальної освіти. Необхідно було зробити її доступною для дітей з інвалідністю, вирішення проблем включення в суспільство маргінальних верств населення незалежно від статі, віку, національності, сексуальної орієнтації, фізичних здібностей та економічного стану тощо. Після успішного вирішення певної проблеми цей підхід розширив до рівня проблематики подолання економічної нерівності як у локальних так і в глобальних вимірах.

Для окремих суб'єктів господарювання, інклюзивний розвиток – максимально збільшити можливості розвитку та зайнятості через високе економічне зростання прогресивної основи. Інклюзивне зростання економіки є передумовою для розвитку суспільства та є багатofакторним та багаторівневим процесом, оскільки її основа є економіка максимальної роботи та взаємодії всіх предметів.

В останні десятиліття проблеми зайнятості загострилися у країнах, що розвиваються. Підтвердження відзначеної масової міграції працездатного населення на півдні на північ від розвинених країн. По суті, проблема зайнятості є найбільш гострою соціальною проблемою, яка особливо важлива для функціонування національної економіки. А. Гриценко звертає увагу на взаємне відділення економічного та соціального процесу розвитку, що робить соціалізацію проблеми економіки, яка застосовується кожен раз на новому рівні ускладнень людського суспільства [2, с. 191]. Соціалізація проникає на роботу, що реалізується через нього, створює «силу інклюзивності», тобто залучення населення у сфері трудових відносин. Працевлаштування не тільки забезпечує відтворення населення, але також створює умови для особистого розвитку, а

також соціалізація виступає як найважливіший фактор нормативного функціонування та стабільності компанії, безперервності у її розвитку [1, с. 44].

Інклюзивне зростання принципово відрізняється від стандартного економічного зростання, оскільки воно має більш широкі цілі, ніж збільшення доходу та ВВП, і вимагає, щоб уряд активно працював над досягненням цих цілей, не припускає, що позитивні результати будуть автоматично починати зміщувати увагу на розвиток людини. Воно прагне збільшити участь та активну участь у економіці, а не лише результати розподілу. Зрештою, економічне зростання може діяти в деяких випадках таким чином, щоб більшість населення не відчувають себе кращого життя або навіть відчуті її погіршення. Цей розвиток є несправедливим. Не несправедливо до такого розвитку у поліпшенні життя населення в цілому відбувається в темпі, не порівнянним для збагачення невеликої групи людей. Пропорції є рівновагою та правою, якщо вони дотримуються законів архітекторів – така фундаментальна структура інтегральних систем, які адекватно суттєво побудовані відповідно до законів гармонії [3]. З 1960-х років частина третьої світових країн продемонструвало, що бідність та «недорозвинення» не обов'язково означає стагнацію і можуть супроводжуватися довгим кількісним збільшенням. Навіть «економічне диво» теперішнього та локомотива світової економіки є Китай, обсяг ВВП, останнє десятиліття яких зросла майже в чотири рази, не займає цю проблему. Наприклад, річний ріст ВВП у 2 % у Сполучених Штатах збільшується дохід на душу населення понад 12 % зростання економіки Китаю. Наприклад, Японія була більше 20 років у стані стагнації. Однак, ніхто не сумнівається, що вона дуже розвинена країна [4, с. 71]. Сьогодні програма розвитку Світового банку розглядає економічне зростання як «неминуче нестабільне», тобто воно не може тривати довгий час, не враховуючи соціальні та екологічні аспекти, і це зростання не є метою, а інструментом людського розвитку.

Це означає, що кількісне зростання може принести добробут лише за умови прийняття нестандартних рішень в сфері національної економічної політики. Причому, без таких змін і відповідного збільшення людського потенціалу темпи зростання неухильно знижуватимуться. Наразі вимір економічного розвитку переbazувався до оцінки рівня людського розвитку та суспільного добробуту. На основі цього й було прийнято у 2010 році десятилітню стратегію розвитку Європейського Союзу, яка спрямована на побудову «інтелектуальної, сталої та інклюзивної економіки». Відповідно було запропоновано інструменти моніторингу реалізації цієї стратегії й вимірювання соціального добробуту та прогресу.

Отже, ключовими моментами інклюзивного зростання є стратегічно важливі цілі не лише збільшення доходу (або ВВП), а всебічного розвитку людського капіталу, скорочення нерівності і бідності, активізації участі в суспільно продуктивній діяльності, отримання соціальної вигоди широкими верствами населення (особливо дітьми, жінками, людьми похилого віку), дбайливе використання природних ресурсів і захист навколишнього середовища.

Інклюзивне зростання економіки є передумовою гуманного розвитку суспільства, бо основою його є економіка максимальної зайнятості і взаємодії усіх суб'єктів. Сучасне громадянське суспільство неможливе без активного залучення всіх членів у різні види діяльності, поваги прав і свобод кожної окремої людини, забезпечення гарантій безпеки і рівноправності. В той же час реалізація концепції інклюзивного розвитку передбачає вимірювання його рівня в країні, аби виявити стримувальні фактори та обмеження, що перешкоджають досягненню стратегічної цілі – інклюзивному економічному розвитку економіки. Це також є вкрай важливим у контексті формування майбутніх стратегічних пріоритетів реформування, вибору державної політики та інструментів, що акцентуватимуть увагу на тих аспектах, які стануть пріоритетними напрямками стійкого та інклюзивного зростання.

Використання концепції інклюзивного розвитку повинно бути націлено на підвищення економічної конкурентоспроможності за рахунок підвищення продуктивності праці і збільшення обсягу виробництва продукції з доданою вартістю, забезпечення економічного динамізму і невразливості економіки перед зовнішніми потрясіннями; забезпечення загальних соціальних й економічних благ і можливості для працевлаштування, системи соціального захисту та права вести продуктивне життя шляхом інвестування в людський і соціальний капітал; підвищення соціальної безпеки та якості послуг для всіх верств суспільства.

Основний акцент державного регулюючого впливу повинен робитися на: заохоченні активних програм на ринку праці (особливо в інтересах молоді), розробці молодіжних гарантій та розширенні стабільної зайнятості серед молоді; підвищенні якості зайнятості (наприклад, в контексті збільшення кількості працюючих бідних) та розробці методології оцінки зростання зайнятості; залученні до співпраці таких соціальних партнерів, що допоможе полегшити працівникам перехід до трудового життя, підвищити шанси окремих осіб знайти роботу, сформувати відомості щодо професійних кваліфікацій і навичок, усуненні бар'єрів, що перешкоджають рівноправному доступу до найважливіших державних послуг, таких як освіта та охорона здоров'я, працевлаштування та інших можливостей.

Література:

1. Гайдар О. Праця та зайнятість – найважливіші фактори інклюзивного соціально-економічного розвитку / О. Гайдар // *Економічна теорія та право*, 2016. – № 4. – С. 35–48.
2. Гриценко А. Капіталізація и соціалізація економіки в ретроспективе и перспективе / А. Гриценко // *Методологія, теорія та практика соціал. аналізу сучас. Суспільства*, 2009. – Вип. 15. – С. 191–195.
3. Институциональная архитектура и динамика экономических преобразований / под. ред. д-ра экон. наук А. А. Гриценко. – Харьков : Форт, 2008. – 928 с.
4. Савельев Ю. Б. Багатомірність сучасності: соціальне включення в оцінці суспільного розвитку : монографія / Ю. Б. Савельев // Київ : ВПЦ «Київський університет», 2017. – 447 с.

СУПЕРЕЧНОСТІ ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ

А. Р. ШЕРЕМЕТ, студ.

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Поняття «інклюзивний розвиток» має широке значення і реалізується в багатьох аспектах. Як наслідок, наразі відсутнє не тільки загальноприйняте визначення цієї категорії, я й навіть єдине уявлення про цей процес. Аналіз наукової літератури дає можливість зробити висновок про двоякість підходів до трактування досліджуваної категорії: з одного боку, інклюзивний розвиток розглядається як економічний розвиток, основною метою якого є скорочення бідності та нерівності, а з іншого – як процес всебічного залучення населення в процес зростання та забезпечення рівних можливостей всього населення для реалізації власного людського потенціалу.

Отримувати вигоди від зростання люди можуть не тільки як активні учасники економічних процесів, але і як пасивні – завдяки політиці перерозподілу. Така практика є поширеною у багатьох країнах, оскільки інклюзивний розвиток передбачає включення переважної більшості людей у процеси політичних, соціальних та економічних змін. Зворотною стороною політики перерозподілу є виключення з активної участі в економічних процесах більш вмотивованих і здібних груп населення. Іще одним недоліком такої політики є вилучення з бюджету країни величезних коштів, які могли б бути спрямованими на розвиток інфраструктури як найважливішого фактору інклюзивного зростання. На підтвердження тези про важливість інфраструктури можна навести результати досліджень, згідно з якими проблема нерівності (тобто низького ступеня інклюзивності) економічного зростання є найбільш гострою саме в країнах із слаборозвинутими інфраструктурними мережами. Існує тісний зв'язок між розвитком інфраструктури та інклюзивним зростанням: 1 млрд дол., вкладений в інфраструктуру, безпосередньо створює 15 тис. робочих місць і приблизно 30 тис. додаткових робочих місць в суміжних галузях. Найбільш динамічні країни сучасного світу інвестують в інфраструктуру щорічно від 4 до 10 % ВВП. Країни, які характеризуються низькими темпами економічного зростання, навпаки, виділяють величезну кількість ресурсів на перерозподільні заходи, які спрямовані на боротьбу не з причинами бідності та соціальної ексклюзії, а з їх наслідками.

У контексті ідей інклюзивного розвитку необхідно проаналізувати сучасну пенсійну систему України. Починаючи з 2004 року формально вона складається з трьох рівнів. Перший рівень – солідарна система, у рамках якої відрахування із заробітної плати у вигляді єдиного соціального внеску надходять до Пенсійного фонду України і перерозподіляються та виплачуються нинішнім пенсіонерам. Через старіння населення України солідарна система не може забезпечити достойний рівень пенсії. Навіть виплати пенсій на сучасному

рівні призводять до багатомільярдного дефіциту Пенсійного фонду України. Другий рівень – обов’язкова накопичувальна система, яка передбачає щомісячні обов’язкові відрахування із заробітної плати працівника до обраного сертифікованого недержавного пенсійного фонду та/або Накопичувального фонду. Кошти потраплятимуть на персональні рахунки громадян, інвестуватимуться і таким чином збільшуватимуть розмір пенсійних виплат. Але зараз цей рівень ще не працює. Третій рівень – система добровільного недержавного пенсійного забезпечення. Внески до недержавного пенсійного фонду можна робити як за себе, так і за своїх рідних або робітників. Внески здійснюються на добровільних засадах, нагромаджуються на індивідуальному рахунку, інвестуються. За десять років до настання офіційного пенсійного віку учасник фонду отримує недержавну пенсію, яка залежить не від стажу або державної пенсії, а виключно від внесків на його користь. Самостійне добровільне накопичення є основою пенсійного забезпечення у більшості розвинених країн, але в Україні популярності не набуло.

Таким чином, основу пенсійної системи України становить солідарна система, яка, з одного боку, не дозволяє пенсіонерам отримувати гідну пенсію, а з іншого – становить собою непомірний тягар для працюючого населення, а отже потребує реформування. Запроваджені наразі зміни передбачають збільшення вимог до страхового стажу, внаслідок чого лише половина українців пенсійного віку встигне напрацювати необхідний стаж. Так, до 2018 року достатньо було 15 років страхового стажу. У 2020-му році для отримання пенсії з 60-ти років потрібно буде мати щонайменше 27 років стажу. Для виходу на пенсію у 63 роки розмір стажу коливатиметься від 17 до 27 років, стаж від 15 років дозволить вийти на пенсію в 65 років. До 2028 року вимоги до страхового стажу зростуть до 35 років. Якщо людина по досягненню 65-ти років не матиме достатньо стажу, їй доведеться працювати і далі або звертатися в органи соціального захисту для призначення допомоги у прожитковому мінімуму для непрацездатних осіб. Альтернативний варіант – придбання страхового стажу, для чого необхідно буде укласти договір про добровільну участь у системі загальнообов’язкового пенсійного страхування з державними органами податкової служби. Запроваджена в нашій державі пенсійна реформа, на нашу думку, враховує досвід провідних країн світу і спрямована на активізацію участі населення в економічних процесах з метою отримання більшого доходу. Разом із тим, вона не враховує різницю у середній тривалості життя в Україні та розвинених країнах, які є взірцем при проведенні соціально-економічних перетворень. Так, за даними Всесвітнього банку, середня тривалість життя в США складає 78 років, у Німеччині – 80 років, у Франції – 82 роки, тоді як в Україні – лише 71 рік. Таким чином, кількість років, за які українці отримуватимуть пенсію, майже вдвічі менша за аналогічний показник у провідних країнах. При цьому середня тривалість життя чоловіків в Україні (67 років) лише на декілька років перевищує пенсійний вік. Відповідно, пенсійна система потребує подальшого реформування з урахуванням співвідношення пенсійного віку та тривалості життя.

СЕКЦІЯ 3

ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ І РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ ЯК ФАКТОРИ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ

ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК І ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

В. П. ДУБІЩЕВ, д-р екон. наук, проф.,
зав. кафедри економічної теорії та економічної кібернетики

В. С. СОЛОД, студ.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
м. Полтава*

Процеси глобалізації світової економіки та євроінтеграційного руху України завдають зміни рівнів відповідальності за розвиток регіонів. Саме в умовах сучасних процесів децентралізації органи влади та місцевого самоврядування відповідають за планування розвитку територій, соціальну стабільність і покращення добробуту населення, що сприяє інклюзивності розвитку, тобто збільшенню ступеню участі усіх громадян у процесах економічного зростання і справедливого розподілу його результатів.

В Україні все більше застосовують інклюзивний (інтегрований) європейський підхід до розвитку територій, основні підходи та принципи якого закріплені в Лейпцизькій хартії "Міста Європи на шляху до сталого розвитку" [1] та керівних принципах сталого просторового розвитку європейського континенту [2]. Згідно з цими документами інтегрований територіальний розвиток – це процес, що координує просторові, галузеві та часові аспекти ключових сфер розвитку територій. Інклюзивний підхід підкреслює необхідність залучення до процесу суб'єктів господарювання, органів влади та місцевого самоврядування, широкої громадськості та інших зацікавлених сторін.

Дослідження ступеня інклюзивності територіального розвитку починається з проведення базового, соціологічного та стратегічного аналізу. Подальші етапи – це визначення пріоритетних напрямків, формулювання бачення перспективного розвитку, розробка прямих проектів розвитку території та головний документ – Концепція (Стратегія) інтегрованого розвитку.

На етапі реалізації Концепції (Стратегії) органи влади та місцевого самоврядування повинні:

- створити інформаційний ресурс (базу даних) перспективних об'єктів забудови територій із забезпеченням відкритого доступу до розміщених даних;
- забезпечити бізнесу і структурам його підтримки доступ до об'єктів нерухомості, обслуговування доріг, розвитку інфраструктури, а також сприяння правоохоронних органів, необхідні ліцензування і дозволи на будівництво, вивезення сміття, будівництво житла, розвиток громадського транспорту;
- налагодити професійну співпрацю між підрозділами органів влади та місцевого самоврядування;
- сприяти розвитку бізнесу, включаючи створення бізнес-інкубаторів, щоб допомогти підприємцям-початківцям і надавати юридичну та консультативну підтримку новоствореним фірмам;
- підтримувати розвиток місцевого бізнесу, надаючи перевагу місцевим підприємствам у державних закупівлях;
- розробити стратегію активного маркетингу і пошуку інвесторів. тобто визначати галузеві пріоритети, розробляти маркетингові матеріали, брати участь у промислових ярмарках за кордоном, безпосередньо звертатися до потенційних інвесторів;
- мати професійних менеджерів з економічного розвитку і відділи, відповідальні за ділові відносини, допомогу зовнішнім інвесторам, підготовку проектів економічного розвитку, забезпечення фінансування, реалізацію стратегічних планів тощо;
- використовувати фінансові інструменти для підтримки зростання бізнесу (гарантії позики, субсидовані позики, прямі гранти на створення робочих місць);
- брати участь у підготовці кваліфікованої робочої сили – сприяти організації програм підготовки з актуальних спеціальностей та перепідготовці кадрів, заохочувати людей до здобуття технічної освіти, підтримувати середню, середню та вищу освіту, створити єдину платформу для взаємодії між урядом, бізнесом і освітою;
- шукати нові ринки збуту, нових стратегічних партнерів для розвитку підприємств;
- контролювати та забезпечувати раціональне використання природних ресурсів, охорону навколишнього середовища, безпеку виробництва.

Таким чином, сприйняття виконання своїх функцій як соціальної відповідальності дозволить ефективно планувати та реалізовувати плани розвитку територій, конкурувати за інвестиції та кращих працівників, використовувати місцевий ресурс території для створення конкурентних переваг, забезпечувати мотивацію і здатність «ключових гравців» використовувати конкурентні переваги та ефективно співпрацювати; створювати та підтримувати установи, які сприяють використанню інтелектуального потенціалу, забезпечити готовність і здатність ключових інституцій адаптуватися до викликів світової економіки.

Література:

1. Leipzig Charter is Sustainable European Cities. URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/archive/themes/urban/leipzig_charter (Last accessed: 22.01.2020).
2. Guiding principles for the sustainable spatial development of the European continent. URL: <https://rm.coe.int/168070018e> (Last accessed: 22.01.2020).
3. Dubishchev V., Hryhorieva O., Makarenko I. Social responsibility of authorities and local selfgovernment in support of integrated development of territories. *Економіка і регіон*. 2019. Т. 2(73). С. 22-27. DOI: [https://doi.org/10.26906/eip.2019.2\(73\).1622](https://doi.org/10.26906/eip.2019.2(73).1622).

ІННОВАЦІЙНА АКТИВНІСТЬ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ЯК ФАКТОР ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Н. О. КОНДРАТЕНКО, д-р екон. наук, проф.,
проф. кафедри менеджменту і публічного адміністрування
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Сучасний стан економіки України та її регіонів доводить про необхідність більш соціально-інклюзивного підходу до генерації економічного зростання. Тобто, виникає необхідність того, щоб більшість членів суспільства відчували на собі результати економічного розвитку країни та її регіонів.

Основні положення інклюзивного розвитку зароджувалися переважно за кордоном. Засади теорії інклюзивності закладені науковими дослідженнями таких провідних вчених: Д. Аджемоглу, Д. Робінсона, Е. С. Райнерта, Дж. Подеста, З. М. Бедоса, С. Голандер та ін.

У науковій літературі існує багато визначень понять «інклюзивного розвитку». Проте, необхідно розуміти, що всі теоретичні положення, пов'язані з глобальними стратегіями повинні враховувати цілі щодо соціального забезпечення людини, покращення якості його життя на рівні країни та її регіонів.

Основою інклюзивного розвитку є рух «знизу-вгору», основною метою якого є побудова суспільства, де першочергове завдання – розкриття людського потенціалу і створення рівноправних можливостей для кожного індивіда за допомогою доступної та якісної освіти, розвиненої інфраструктури й охорони здоров'я. Тобто, формування громадянського суспільства та інклюзивних інститутів дають змогу всім громадянам брати участь у створенні ВВП та реалізовувати свій потенціал [1].

Інклюзивні економічні інститути створюють інклюзивні ринки, заохочують велику кількість людей до участі в економічній діяльності, надають людям право вільно вибирати діяльність, що найбільше відповідає їх талантам, прокладають шлях технологіям, науці та освіті, як двигунам прогресу. Вони констатують, що «здатність економічних інститутів використовувати інклюзивні ринки, заохочувати технологічні інновації, інвестувати в людей і

мобілізувати таланти і майстерність великого числа індивідів є вирішальним для економічного зростання» [2].

Взагалі, інновації є джерелом економічного зростання держави та її регіонів. У цьому сенсі інноваційна активність регіонів країни є можливістю інтегрувати всі верстви населення у інклюзивний бізнес, який може забезпечити

зайнятість, скоротити безробіття та стати поштовхом для можливості участі кожної людини у процесі регіонального розвитку.

Інноваційна активність регіонів України впливає на значення таких показників, як темп зростання ВРП, величину ВРП на душу населення, величину ВВП країни та темпи зростання заробітної плати.

Але, існують певні проблеми у розвитку інноваційної діяльності країни, які практично знищують інноваційну активність регіонів та перешкоджають регіональному розвитку. До них відносяться: зменшення фінансування інноваційної діяльності через рецесію в економіці, зменшення кількості підприємств, що займаються інноваційною діяльністю. Тобто, як перед економікою країни, так і перед економікою регіонів постають нові виклики щодо можливості інклюзивного розвитку.

Сьогодні регіонам України необхідно не лише зберегти наявний інноваційний потенціал, але й наростити його, оскільки тільки він може стати найвпливовішим фактором для побудови стабільної та ефективної економіки регіонів.

З точки зору інклюзивного розвитку інноваційна активність регіонів України має бути концепцією, в основу якої покладено справедливі можливості та рівноправ'я для економічних учасників, що супроводжується вигодами, принесеними кожному сектору економіки, кожному регіону та різним верствам суспільства.

До основних переваг інклюзивного розвитку економіки регіонів за рахунок його інноваційної активності можна віднести:

1. Підвищення рівня зайнятості населення;
2. Вирішення проблем соціальної нерівності;
3. Можливість диверсифікації економіки регіону.

Але, як на рівні держави, так і на регіональному рівні існують певні перешкоди для інклюзивного розвитку. Серед них особливої уваги заслуговують такі:

1. Недосконалість, а іноді, непідготовленість законодавчої та нормативно-правової бази;
2. Недооцінювання проблем зовнішнього боргу країни;
3. Відсутність фінансових вкладень при реалізації регіональних проектів та програм.

У результаті проведеного дослідження зроблено висновок, що інноваційна активність регіонів України є потужним фактором інклюзивного розвитку держави, оскільки забезпечення якості життя населення, позбавлення від безробіття та участь кожної людини у життєзабезпеченні майбутнього

країни буде сприяти формуванню «нової економіки» та дасть змогу визначити її пріоритетні напрями.

Література:

1. Дослідження: у Німеччині скорочується середній клас. URL: <http://www.dw.com/uk/дослідження-у-німеччині-скорочується-середній-клас/a-16453496>
2. Acemoglu D. / D. Acemoglu, J. A. Robinson, (2012) Why nations fail: the origins of power, prosperity, and poverty. New York.

ПАРТИСИПАТИВНА МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ МІСТОМ ЯК СКЛАДНИК ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ

Г. В. СТАДНИК, канд. екон. наук., проф.,
проф. кафедри економічної теорії та міжнародної економіки
О. М. САПЕГА, студ.

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Інклюзивний розвиток є складним і багатовимірним феноменом, підсистемою якого є формування інституційних засад взаємодії органів державної влади та громадянського суспільства. Найбільш рельєфним прикладом є участь городян у процесі управління містом. Реформа децентралізації влади, яка проходить сьогодні в Україні, зумовила потребу формування такої системи управління, яка би найбільшою мірою відповідала сучасним завданням розвитку країни.

Однією з підстав управління містом в умовах децентралізації влади є партисипативність. Важливо відзначити, що, окрім очевидної проблеми участі жителів (кінцевих користувачів), під цим розуміють залучену участь усіх сторін процесу, тобто адміністрації, представників бізнесу та фахівців з усіх галузей міського господарства. В управлінні містом сегментація аудиторії, яка базувалась на усереднених уявленнях про те, чого може абстрактно хотіти людина, вже не працює. Абстракції більше немає. Не можна говорити, що люди з високим прибутком хочуть більше комфорту, а з низьким – економії. Це минуле. Небагатий покупець також хоче вражень і особливого ставлення. Майбутнє міста – це розвиток. Контроль замінюється довірою, творчістю тощо.

В Україні до ключових проблем, пов'язаних з участю жителів в управлінні розвитком міст, належать:

– відсутність територіального самоврядування (комітети територіального громадського самоврядування не фігурують в жодному проблемному проекті забудови);

– включення жителів в обговорення окремих проектів забудови та містобудівних документів лише на фінальному етапі розроблення;

– невирішена ситуація щодо земельних ділянок під багатоквартирними будинками (немає проектів межування, тобто виділення земельних ділянок на

користування жителям багатоквартирних будинків, жителі не цілком розпоряджаються прибудинковою територією, як і не платять за користування нею).

Ці проблеми приводять до таких негативних наслідків, як недовіра до адміністрації з боку жителів; поява гіршої якості середовища ущільнюючої забудови і, навпаки, обструкція проектів, що покращують середовище з боку жителів; неможливість впорядкування стихійного паркування особистого автотранспорту в житловому середовищі; низька якість та дорожня обслуговування середовища, фінансування якого здійснюється лише з бюджету міста, що приводить до повільного занепаду.

Для повнішого розуміння партисипативного управління містом необхідно перерахувати його характерні плюси й мінуси, що дасть змогу застосувати цей метод найбільш вдалим чином.

Плюси партисипативного проектування такі:

- підходить для спірних питань завдяки більшому залученню зацікавлених сторін;
- збільшує шанс визначення правильних цілей та стратегічних завдань, роблячи проект стійкішим;
- формулює спільні цілі, що робить процес проектування проактивним, а не реактивним;
- зміцнює зв'язок між сторонами (жителі, проектувальники, бізнес, адміністрація) та пов'язує їх цілі, що підвищує шанс на позитивну зміну.

Мінуси партисипативного проектування такі:

- не має сенсу за низького залучення жителів;
- висококонфліктні питання можуть ускладнити перехід до компромісу, а в певних ситуаціях навіть виключити його можливість;
- різниця владного потенціалу учасників (політична або економічна) може виключати можливість дійти компромісу;
- існує ризик місництва з боку жителів під час ухвалення рішень, що приводить до гальмування реалізації окремого проекту й навіть типу проектів, а також може негативно відбитися на розвитку міста.

Таким чином, ключем до успіху управління містом є створення збалансованого середовища ухвалення рішень. Інструментами проектування, які передбачає управління містом, є не лише планувальні документи, але й програми, рекомендації, робота з жителями та налагодження зв'язків між зацікавленими сторонами. В Україні триває модернізаційний процес вдосконалення територіальної влади, що має ґрунтуватися на демократичних принципах, закріплених в Європейській хартії місцевого самоврядування, основним з яких принцип партисипативності.

Таким чином, партисипативне управління містом – це відкрите поле діяльності, яке є новим для України. Для реалізації викладених цілей потрібна подальша робота щодо аналізування системи розвитку міста, націлена на її вдосконалення, а також активний пошук нових рішень, зокрема, із зверненням

до зарубіжного досвіду. Важливим питанням у цій справі є залучення всіх сторін, що беруть участь.

Література:

1. Стадник Г. В. Партиципативна модель управління малим містом і теорія поколінь / Г. В. Стадник, Л. О. Радіонова // *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*, 2019. – № 3 (20). URL: <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/20-2019-ukr> (дата звернення: 22.01.2020).

2. Ресурси: пошук та ефективність. *Економічний розвиток. Кроки об'єднаних громад*. XIII щорічна конференція малих міст України 2018. URL: <http://ammu.com.ua/o-skripte/1-post1.html> (дата звернення: 22.01.2020).

UPDATES OF THE CITY FUNCTIONING PROBLEMS IN THE CONTEXT OF INCLUSIVE DEVELOPMENT

Kh. I. KALASHNIKOVA, PhD in Economics, Docent,
Associate Professor of the Department of Management and Public Administration
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Kharkiv

Cities of each epoch of development of human society, each socio-economic formation are characterized by their specific features, their level of development, their problems and tasks, methods of their solution. Urban economic complexes function in the conditions of economic instability, lack of scientifically sound strategy and clear guidelines, ambiguities and contradictions in the current legislation, which actualizes the subject of our research and raises the question of the necessity of forming a viable policy of sustainable urban development.

The activity of the modern city, the quality of the urban environment is largely determined by the activity of the complex of sectors of urban economy that provide the city's population and production.

The process of urbanization and urban development has led to the complication of all urban systems, the growth of their technical equipment, and the increase in capital expenditures associated with urban development. Serious problems in urban development in Ukrainian cities have arisen in recent years. This is primarily due to the deterioration of the capital assets of the city's life support systems. Urban housing, network communications, transportation, public utilities, greening, funeral services need renovation and upgrading. There is a need to create new energy-saving and environmentally-friendly technologies, silent rolling stock for urban electric transport, the latest equipment for water and sewerage, etc. In these conditions, according to T. Shilova, the role of management of development of all urban systems is increasing [1].

The problems of functioning of the city as part of the socio-economic complex are at the center of attention of theorists and practitioners studying the urban economy. Representatives of the scientific schools of Ukraine of Kyiv and Kharkov have made a significant contribution to the development of economic methods and

tools for managing complex economic complexes, taking into account the peculiarities of the elements of life support systems [2].

Development and improvement of management of the regional complex includes research on the socio-economic features of regional development, its reform, formation of mechanisms of functioning, new approaches and principles of pricing and tariff policy formation and theoretical foundations of managing the region's economy. The sustainable region's goal should be to solve every problem that provides a solution to many other problems and does not create new ones.

In order to solve the problem of efficiency of utilizing the potential of the city in the context of inclusive development, it is advisable to determine its content and structure, bearing in mind that the scientific definition of this concept is of theoretical and practical importance. In practical activities, the focus is on the development of productive assets without adequate provision of their labor resources and its motivational mechanisms, which leads to disparities between the elements of production potential. The solution to such a problem is inextricably linked with the process of expanded reproduction, the application of the principles of commercial calculation, change of ownership, as well as the formation and functioning of an effective city life support system, which is an important condition for sustainable and proportional development at different levels of management of the city's economy.

Literature:

1. Шилова Т. О. Міське комунальне господарство : навчальний посібник / Т. О. Шилова. – Київ: КНУБА, 2006. – 272 с.

2. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні : *матеріали XI Міжнародного бізнес-форуму* (Київ, 22 березня 2018 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. – 200 с.

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ ЯК ФАКТОР ІНКЛЮЗИВНОГО ЗРОСТАННЯ

М. В. ВОЛКОВА, канд. екон. наук, доц.,
доц. кафедри менеджменту і публічного адміністрування
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Підвищення рівня розвитку промисловості України залежить від існуючого стану системоутворюючих галузей і виробництв, залучення інвестицій у промисловість та інноваційно-інвестиційній привабливості провідних підприємств промислового комплексу.

Соціально-економічний розвиток України на пряму залежить від рівня розвитку промисловості. Слабкі позиції країни на міжнародних ринках перешкоджають процесу структурної перебудови економіки, не дають можливості розширювати виробництво, створювати нові підприємства та робочі місця, розвивати соціальну сферу.

Важливим кроком на шляху розбудови інноваційної економіки та інноваційної інфраструктури стало визначення та затвердження середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2017–2021 рр., де виокремлено найважливіші вектори високотехнологічного розвитку України, зокрема, у галузях машинобудування, АПК, фармацевтики та медичного обслуговування, а також природоохоронних, ресурсозберігаючих, інформаційних та нанотехнологій [1].

В останні роки наголошується на переході від сталого економічного розвитку до інклюзивного, який створює можливості для всіх контингентів населення й більш справедливо розподіляє в суспільстві переваги від збільшеного добробуту як у грошовому, так і в негрошовому вираженні. Інклюзивне зростання економіки є передумовою розвитку суспільства та являє собою багатофакторний і багаторівневий процес, оскільки його основою є економіка максимальної зайнятості і взаємодії усіх суб'єктів.

У цьому сензі значно зростає роль інновацій, інноваційної активності у промисловості та інноваційного розвитку промислового комплексу України.

Вирішенню проблеми інклюзивного зростання, формування інклюзивного суспільства та розвитку інклюзивного ринку праці присвячені наукові праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме: Д. Асмоглоу, С. Бабенко, А. Базилюк, О. Балакірева, З. Бедос, Р. Болінг, С. Голандер, А. Грищенко, В. Дмитрук, Е. Дуфло, Р. Жиленко, О. Жулин, Т. Затонацька, В. Звонар, Д. Ейсеомглу, С. Кожемякіна, А. Колот, А. Колупаєва, Е. Лібанова, Дж. Подест, Е. Райнерт, Д. Робінсон, Н. Софій, Ю. Савельєв, А. Федулова, Р. Хаусманн та ін.

«Інклюзивний розвиток» – поняття, яке має широке значення і реалізується в багатьох аспектах, у зв'язку з чим в економічній літературі, оглядах та доповідях міжнародних інституцій відсутнє його загальноприйняте трактування та єдине уявлення про цей процес.

На загальну динаміку промислового виробництва в Україні, так і на його структурні характеристики суттєвою мірою впливають кон'юнктура зовнішнього ринку та зовнішня ділова активність зарубіжних економік [2].

Однак, сьогодні, великий бізнес під впливом різних заходів державного регулювання і контролю став узгоджувати свої дії з національними інтересами, і багато колишніх зловживань, зокрема на фондовому ринку, в банківській сфері, в цілому в підприємстві, було припинено. Це безумовно вплине на інноваційний розвиток промисловості та перспективи інклюзивного розвитку національної економіки.

Сьогодні усунення причин нерівності й перетворення структурних бар'єрів в нові можливості щодо її подолання є ключовою умовою для забезпечення впевненого, стійкого, збалансованого та інклюзивного економічного зростання.

Величезна роль відводиться всім галузям національної економіки, особливо промисловості, яка є головним чинником формування нової моделі

економіки країни, може забезпечити нові робочі місця та сприяти інклюзивному розвитку в цілому.

У результаті проведеного дослідження зроблено висновок, що інноваційний розвиток промислового комплексу України є потужним важелем економічного зростання, який сприяє зміцненню людського потенціалу і підвищенню добробуту населення та дозволить у майбутньому вирішувати завдання формування моделі інклюзивного зростання в країні, спираючись на європейський досвід.

Література:

1. Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2017–2021 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р. № 1056. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1056-2016-%D0%BF> (дата звернення 6.05.2018).

2. Промисловість України – 2016: стан та перспективи розвитку: наук.-аналіт. доп. / О. І. Амоша, І. П. Булеєв та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Київ, 2017. – 120 с.

ІННОВАЦІЇ В СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО ТА ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Ю. В. ЄГОРОВА, канд. екон. наук, доц.,
доц. кафедри економічної теорії

Харківський національний університет будівництва та архітектури, м. Харків

Сьогодні стратегія сталого розвитку набуває особливого значення для України, оскільки передбачає збалансований розвиток країни та її регіонів в економічному, соціальному та екологічному аспектах. При цьому економічне зростання, матеріальне виробництво та споживання, а також інші види діяльності відбуваються в межах здатності екосистем відновлюватися і в умовах досягнення оптимального балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь. Інклюзивність розвитку означає створення максимальних можливостей для працевлаштування та участі всіх верств населення в усіх сферах життєдіяльності країни, а також забезпечення справедливого розподілу результатів праці.

Серед цілей, визначених у Проекті Стратегії сталого розвитку України до 2030 року, слід виділити наступні:

- сприяння тривалому інклюзивному збалансованому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх;
- створення життєстійкої інфраструктури, сприяння інклюзивному енергоефективному та інноваційному промислового розвитку;
- забезпечення сталого галузевого та регіонального розвитку;
- подолання бідності та скорочення нерівності, зокрема гендерної;
- забезпечення інклюзивної та справедливої якісної освіти і сприяння можливостям навчатися впродовж усього життя для всіх;

– забезпечення переходу до моделей збалансованого споживання і виробництва, збалансованого управління природними ресурсами та зміцнення заходів реагування на зміну клімату;

– забезпечення безпеки та доступу до правосуддя, створення підзвітних та інклюзивних інституцій [1, с. 9–19].

Сталий розвиток успішних західних країн останнім часом тісно пов'язаний із лідерством у новітніх розробках і дослідженнях, високотехнологічним виробництвом і створенням інноваційних продуктів. Отже, саме інновації є однією з рушійних сил забезпечення сталого та інклюзивного розвитку та створення робочих місць.

Реальна економічна ситуація в Україні значно ускладнює інноваційну діяльність і негативно впливає на можливості підвищення її конкурентоспроможності на світовому ринку. Так, у 2019 році до п'ятірки лідерів у рейтингу за індексом глобальної конкурентоспроможності увійшли такі країни як Сінгапур, США, Гонконг, Нідерланди та Швейцарія. У той же час Україна втратила дві позиції порівняно з попереднім роком і посіла 85-е місце [2]. У Глобальному рейтингу інновацій за 2019 рік країни, що є лідерами у показниках інноваційної активності – Швейцарія, Швеція, США, Нідерланди, Велика Британія. Україна посіла 47-е в рейтингу, у 2018 році вона займала 43-ю позицію [3].

Активізація інноваційної діяльності в Україні потребує проведення невідкладних заходів в межах державної політики, а саме:

– прискореної автоматизації та інформатизації всіх сфер та галузей виробництва;

– реалізації цільових програм та проектів підтримки інноваційної діяльності;

– створення і розвитку інноваційної інфраструктури;

– організації ефективної співпраці наукових центрів з органами влади різних рівнів;

– наукового обґрунтування пріоритетів інноваційно-інвестиційного розвитку;

– технологічної модернізації та структурної перебудови галузей виробництва;

– вирішення проблем енерго- та ресурсозбереження, стимулювання виробництв, заснованих на використанні місцевих ресурсів або вторинної сировини;

– розвитку інтелектуального капіталу як базового елементу національної інноваційної системи;

– створення чітко налагодженої системи підготовки та перепідготовки кадрів в сфері інноваційної діяльності.

Отже, реалізація стратегії сталого та інклюзивного розвитку країни можлива сьогодні лише за умови максимального використання інноваційного потенціалу як на національному, так й на регіональному рівні.

Література:

1. Стратегія сталого розвитку України до 2030 р. (Проект-2017). URL: http://undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf (дата звернення: 27.01.2020).

2. The Global Competitiveness Report 2019. URL: http://www.3weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (дата звернення: 29.01.2020).

3. The Global Innovation Index Report 2019. URL: <http://globalinnovationindex.org/gii-2019-report> (дата звернення: 29.01.2020).

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ В БУДІВНИЦТВІ

Л. В. КАДОЛ, канд. техн. наук, доц.,

доц. кафедри економіки, організації та управління підприємствами

О. Б. КОРОЛЕНКО, канд. екон. наук, доц.,

доц. кафедри економіки, організації та управління підприємствами

Л. М. КРАВЧУК, ст. викладач кафедри економіки, організації та управління підприємствами

Криворізький національний університет, м. Кривий Ріг

Дослідження ефективності оплати праці завжди є актуальним на всіх суб'єктах господарювання народного господарства, в тому числі і в будівництві. Але алгоритм формування заробітної плати при виконанні будівельно-монтажних робіт має значну низку особливостей, що потрібно враховувати при дослідженні цього питання та безпосередньо в практичній діяльності.

Теоретичну базу дослідження ефективності оплати праці взагалі, та в будівництві особисто, досліджували А. Колот, М. Магура, С. Фишер, О. Грішньова, А. Тараненко, А. Зотова та ін.

Розширилася сфера досліджень між рівнем продуктивності праці і рівнем заробітної плати будівельно-монтажних робіт (це праці І. Демчак, В. Петрик, Г. Адаменко, О. Гончарова).

Характерна відмінність регулювання продуктивності праці в будівельній галузі від продуктивності праці в інших галузях народного господарства, рекомендацій щодо формування заробітної плати при виконанні будівельно-монтажних робіт визначена Мінрегіонбудом ще з 2000 року з затвердженням та уведенням у дію ДБН Д.1.1-1-2000, діючий на сьогодні це – ДСТУ Б Д.1.1-1:2013 «Правила визначення вартості будівництва».

За цей уже тривалий час Мінрегіонбуд вносив чималі корегування нормативів для визначення як самої вартості будівництва, так і поглядів на формування заробітної плати та розрахунок продуктивності та трудомісткості будівельно-монтажних робіт. Особливо це відноситься до такого виду робіт, як зведення монолітних конструкцій, коли рекомендації Мінрегіонбуду щодо визначення кошторисної вартості, трудомісткості, продуктивність праці та

формування заробітної плати динамічно віддзеркалювали економічну ситуацію в країні.

Потрібно враховуючи той факт, що на рівень заробітної плати при виконанні будівельно-монтажних робіт, окрім регуляторів – колективного договору, рівня мінімальної заробітної плати, впливають і регулятори, особисті тільки для гілки будівельної галузі – будівельно-монтажних організацій – це і встановлений Мінрегіонбудом рівень заробітної плати для розряду 3.8, і бажання підрядників зменшити договірну ціну та, незважаючи ні на що, виграти тендер.

Тому подальші дослідження взаємозалежності продуктивності праці і заробітної плати в будівництві досить актуальні та підсилять конкурентну платформу виробничої діяльності будівельних організацій.

У будівельному виробництві зростання продуктивності праці досягається за рахунок економії робочого часу шляхом упровадження нової техніки і технології, комплексної механізації трудомістких і важких робіт, автоматизації окремих виробничих процесів, підвищення кваліфікації, виявлення творчої ініціативи працівників будівельних організацій, ліквідації плинності і руху кадрів, покращення трудової дисципліни, усунення браку робіт і невиробничих затрат робочого часу тощо. Усі ці перераховані фактори і забезпечать фактичне зменшення витрат праці при виконання будівельно-монтажних робіт.

Статистичні дані, що аналізуються щодо рівня заробітної плати, потрібно відмітити наступне, що незважаючи на те, що оплата праці в будівництві є найнижчою за середнє значення по країні, але темп її зростання в 2018 р. в порівнянні з 2014 р. більший чим по країні та промисловості. Цьому факту сприяло і регулювання Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства. А конкретно Наказ № 281 від 20.10.2016 «Про затвердження Порядку розрахунку розміру кошторисної заробітної плати, який враховується при визначенні вартості будівництва об'єктів» із змінами від 20.02.2017 №33 та від 27.07.2018 №196 [1].

Таблиця 1 – Динаміка середньомісячної заробітної плати за видами економічної діяльності у 2014-2016 рр. [2]

Галузі	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2018 р. до 2014 р.
В середньому по країні	3480	4195	5183	7104	8865	2.55
Промисловість	3988	4789	5902	7631	9633	2.42
Будівництво	2860	3551	4731	6251	7845	2.74

Таким чином, актуальність дослідження питання взаємозв'язку продуктивності праці і заробітної плати в будівництві очевидна.

Література:

1. Наказ Мінрегіонбуду № 281 від 20.10.2016 «Про затвердження Порядку розрахунку розміру кошторисної заробітної плати, який враховується при визначенні вартості будівництва об'єктів» із змінами від 20.02.2017 № 33 та від 27.07.2018 № 196. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 25.01.2020).

3. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua (дата звернення 25.01.2020).

РОЛЬ МАЛОГО БІЗНЕСУ В РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНИХ ІННОВАЦІЙ

С. М. ЛИХОЛАТ, канд. екон. наук, доц.,

доц. кафедри маркетингу і логістики

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

На даний час визнаним фактом є те, що економічне зростання пов'язане із залученням інновацій, які за певних умов можуть обумовлювати соціальну нерівність через що необхідно формувати такі механізми їх залучення які б створювали рівні можливості для різних верств населення з різних географічних регіонів. Саме така ситуація вимагає застосовувати інклюзивну модель економічного розвитку та залучення інновацій з розумінням того, що існує так звана секулярна («вічна») стагнація економіки.

Згідно міжнародних досліджень термін «інклюзивні інновації» все частіше використовується по відношенню до створення продукту та технологій, які націлені на соціалізацію суспільства, а також пов'язують із терміном «frugal innovations» («скромні інновації»), тобто ті, які запобігають непотрібним функціям високотехнологічних продуктів для ринків з високим рівнем доходів. Тобто вони націлені на населення з низьким та середнім рівнем доходів [1–3].

До інклюзивних інновацій, які заслуговують увагу можна віднести Центри колективного Інтернет-доступу; програми підвищення мовних навичок, програми підвищення комп'ютерних навичок; програми підтримки безробітних громадян; програми підтримки малого та середнього бізнесу; програми інноваційного розвитку; мікрофінансування; програми розвитку сімейного бізнесу тощо.

Не менш важливим є створення економічних інклюзивних інститутів, які мотивують людей до участі у різних видах економічної діяльності, наприклад, створювати підприємства малого бізнесу, які не лише принесуть прибуток але й допоможуть розкрити таланти й реалізувати власну майстерність в межах існуючого правового поля. Водночас, держава повинна гарантувати захист прав власності, у тому числі інтелектуальної. Тобто, виникає нова інклюзивна бізнес-модель (inclusive business model), яка націлена на провадження підприємницької діяльності.

Однак, існує ряд перешкод, які обмежують можливості провадження інклюзивних інновацій та розширення їх можливостей. Зокрема, обмежений доступ до ринків та інформації про них; обмежений доступ до фінансування

малого бізнесу та отримання кредитів. Такі обмеження створюють й можливості, наприклад, відбувається адаптація товарів та послуг до умов ринку на якому можливе існування створеного малого бізнесу; розробляються карти розвитку ринків; об'єднуються ресурси з аналогічними представниками малого бізнесу.

Як показує практика інклюзивних інновацій багатьох країн, наприклад, у Китаї компанія Tsinghua Tongfan забезпечує школи у віддалених поселеннях комп'ютерами для дистанційного навчання; у Танзанії компанія A to Z поставляючи антимоскітні сітки змогла скоротити кількість заражень малярією майже на 50 %; у Марокко компанія Lydec сприяли доступності громадян до води; на Філіппінах компанія Smart створила карти передоплати стільникового зв'язку завдяки чому змогла надати послуги 99 % населення [4].

Отже, наведені приклади демонструють джерела економічного зростання та повинні сприяти розвитку інклюзивних інновацій в Україні. В свою чергу українська влада повинна сприяти створенню механізмів горизонтальної координації із представниками малого бізнесу націлених на інклюзивні інновації.

Література:

1. Chataway J. Inclusive innovation: an architecture for policy development / J. Chataway, R. Hanlina, R. Kaplinsky // *Innovation and Development*, 2014. – Vol. 4. – Iss. 1. – P. 33–54.
2. Santiago F. Innovation for inclusive development / F. Santiago // *Innovation and Development*, 2014. – Vol. 4. – Iss. 1. – P. 1–4. URL: <http://dx.doi.org/10.1080/2157930X.2014.890353> (accessed 25.01.2020).
3. Papaioannou T. How inclusive can innovation and development be in the twenty-first century? *Innovation and Development* / T. Papaioannou. – 2014. – Vol. 4. – Iss. 2. – P. 187–202. URL: <http://dx.doi.org/10.1080/2157930X.2014.921355> (accessed 25.01.2020).
4. Innovation in family farming in Europe and Central Asia. Thirty-ninth session of the European Commission on Agriculture. Budapest, Hungary, 22–23 September 2015. URL: <http://www.fao.org/3/a-mo296e.pdf> (accessed 25.01.2020).

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЙ

Н. В. МОЖАЙКІНА, канд. екон. наук, доц.,

доц. кафедри економічної теорії та міжнародної економіки

Д. І. РУДЬ, студ.

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Формування й реалізація регіональної економічної політики набуває особливого значення в умовах проведення в Україні широкомасштабних системних реформ. У період глобалізації та інформатизації економіки, нових технологічних, політичних і фінансових реалій органам місцевого самоврядування доводиться постійно адаптуватися до швидкоплинних зовнішніх умов, в зв'язку з чим, регіони слід розглядати з позиції

багатофункціональної і багатоаспектної системи. Перш за все, питання стійкого розвитку регіонів невіддільні від взаємодії місцевого самоврядування з органами державної влади. Ефективність їх взаємодії в значній мірі визначає результативність здійснення державної політики – вирішення економічних, політичних і соціальних проблем на рівнях муніципальної освіти, суб'єктів і держави в цілому. Більшість економічних і соціальних проблем пов'язано саме з недоліками механізму взаємодії.

В найбільш загальному вигляді під ефективністю державного і муніципального управління слід розуміти ступінь повноти і якості виконання органами влади своїх функцій і завдань. В такому випадку про ефективність діяльності свідчить досягнення заданого результату (в тому числі надання обсягу державних/муніципальних функцій і послуг) при мінімумі витрачених ресурсів (бюджетних коштів, часу і т. д.) або досягнення найкращого (максимального) результату при заданому обсязі ресурсів, коштів. Вибір принципів роботи органами місцевої влади на сучасному етапі спирається на якісно нові завдання в управлінні територією. Основним завданням органів влади виступає надання громадських послуг, а основні їхні дії спрямовані на забезпечення життєдіяльності та створення гідних умов для підвищення рівня життя, а також соціального та економічного розвитку регіону.

У регіональному аспекті ця діяльність характеризується специфічними цілями, завданнями, механізмами, які в кінцевому підсумку визначають її стратегію і тактику, передбачають врахування широкого спектру етнічних, політичних, соціально-економічних чинників кожного окремого регіону, що дозволяє впливати на тенденції регіонального розвитку. Визначення нових підходів до формування цілей, пріоритетів і механізмів реалізації регіональної економічної політики зумовлюється європейським вибором України.

У сучасних умовах у розвинених країнах світу сформувалося декілька напрямів регіональної економічної політики. Завдання першого з них – традиційного полягає в урівноваженні соціально-економічного розвитку окремих частин країни, що досягається шляхом стимулювання розвитку економік менш благополучних регіонів. Другий напрям являє собою регіональний аспект «галузевих політик» центрального уряду, спрямованих на вирішення різних галузевих завдань (структурна перебудова економіки країни, стимулювання розвитку високотехнологічних галузей та ін.), він має значний вплив на перспективу розвитку різних регіонів країни. Міжінституційний (третій) напрям політики центрального уряду для вирішення проблеми відносин між різними просторовими рівнями влади включає питання фінансових потоків від центру до місцевої і регіональної влади (незв'язані трансферти на поточні витрати). До четвертого напрямку належить інтеграційна політика, орієнтована на посилення горизонтальних економічних і соціальних зв'язків між регіонами країни або між сусідніми регіонами суміжних країн.

Механізм реалізації регіональної політики управління стійким розвитком територій найбільш яскраво проявляє себе в США і Німеччині, що обумовлено моделями федералізму: в США – «дуалістичний», в Німеччині –

«кооперативний» федералізм. Цілями європейської регіональної політики є: посилення як економічної, так і соціальної інтеграції; подолання диспропорцій між різними територіями; ліквідація ознак відсталості регіонів.

Останніми роками активно розвивається новий напрям – інноваційна регіональна політика, спрямована на підвищення конкурентоспроможності економіки країни шляхом активізації інноваційних процесів у галузях, сконцентрованих в окремих регіонах [1]. Отже, світова практика останніх десятиріч свідчить, що оновлення інструментарію управління регіонами і форм реалізації регіональної економічної політики в умовах глобалізації та багаторівневої інтеграції має спиратися на принципово нові, гнучкі та злагоджені форми взаємодії, ініціативно трансформуючи слабкі місця в можливості, свідомо мобілізуючи власний потенціал регіону до розвитку, нейтралізуючи конфлікти інтересів спільною конструктивною взаємодією, спрямовано формуючи систему регіональних інститутів залучення інвестицій і поширення інновацій [2, с. 17].

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що незважаючи на суттєві відмінності щодо формування й реалізації регіональної економічної політики у країнах світу у кожній із них чітко простежується тенденція до зростання ролі і значення регіонів у соціально-економічному розвитку. Зарубіжний досвід свідчить, що регіональна економічна політика вимагає довгострокового стратегічного бачення цілей. Програми регіонального розвитку характеризуються поєднанням як галузевих, так і територіальних підходів.

Література:

1. Світовий досвід формування та реалізації державної регіональної політики. URL: <http://ved.odessa.gov.ua/transkordonne-spivrobotnitstvo/stati-transgranichnoe-sotrudnichestvo/svtovij-dosvd-formuvannya-ta-realzac-erzhavno-regonalno-poltiki>

2. Дунаєв І. В. Механізми модернізації регіональної економічної політики в Україні в умовах інтеграційних процесів : дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02 / І. В. Дунаєв. – Харківський регіон. ін-т держ. упр. Харків, 2018. – 440 с.

ВАЛЮТНЕ КУРСОУТВОРЕННЯ І ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ІНКЛЮЗИВНОСТІ УКРАЇНИ

І. А. ОСТРОВСЬКИЙ, канд. екон. наук, доц.,
доц. кафедри економічної теорії та міжнародної економіки

С. О. ГОЛОВІНА, студ.

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Однією з найбільших складних в економіці України є ситуація на ринку іноземних інвестицій. Їх дефіцит є безумовною ознакою слабкої інвестиційної привабливості та інклюзивності. Позики МВФ і зростаючі перекази тимчасово

згладжують накопичені проблеми платіжного балансу. Вибухова динаміка ринку облігацій державної зовнішньої позики (ОДЗП) дозволила залучити короткострокові інвалютні кошти та суттєво вплинула на валютні курси, насамперед, на курс долара США і гривні. Проте виплати за облігаціями наприкінці поточного року провокують нові хвилі емісії та очікування щодо перепадів курсу.

Треба нагадати деякі теоретичні положення, щоб узгодити варіанти валютного курсоутворення з наслідками для попиту і пропозиції інвестиційних ресурсів, зв'язати з перспективами залучення іноземних капіталів деякі майбутні інституційно зовнішньоекономічні зміни. Усі вказані аспекти не мають однозначних коментарів, але для практики стимулювання іноземних інвестицій необхідно вимірювати ризики та приходити до найбільш аргументованої позиції.

Розглянемо стратегії вибору спрямованості курсу гривні щодо стимулювання участі іноземних капіталів у нашій економіці.

Спочатку приведемо аргументи щодо стимулювання підвищення курсу національної валюти.

1. Підвищення привабливості іноземного інвестування, тобто нерезидент очікує більшу прибутковість у традиційно твердих валютах, насамперед в американських доларах. Крім того, зростає інвалютна вартість активів суб'єктів підприємництва, що збільшує шанси на позики.

2. Здешевлення обслуговування зовнішнього боргу, який складається насамперед у доларах США.

3. Здешевлення критичного імпорту, що особливо важливо для імпортозалежних галузей.

4. Здешевлення імпорту машин і обладнання як передумови подолання прірви технологічної відсталості від розвинутих країн і кроків до відродження фундаментальної науки, тільки завдяки якій перестане бути жартом стратегія інноваційного розвитку української економіки.

Зміцнення гривні може стати передумовою дефляційних тенденцій, що особливо актуально для тих, хто побоїться традиційних для України інфляційних ризиків.

Але достатньо аргументовані позиції тих, хто стимулює дискусії щодо підтримки зниження курсу гривні.

1. Збільшення виторгу резидентів у гривневому еквіваленті від експорту, тому очевидні інтереси експортерів.

2. Стимулювання процесу імпортозаміщення, коли споживачі віддають перевагу більш дешевій вітчизняній продукції з подальшим зростанням пропозиції національних товарів.

3. Підвищення конкурентоспроможності виробників за рахунок зменшення витрат на відносно більш дешеві національні компоненти порівняльно з витратами іноземних конкурентів, що дозволяє уникнути звинувачень у демпінгу.

4. Провокування деякої інфляції компенсується поживленням виробничої та збутової діяльності.

Проблема вибору курсових орієнтирів має значний часовий аспект. Світова практика підкреслює за інших рівних умов короткостроковий ефект послідовного знецінення валюти та довгострокову користь від стимулювання зміцнення національної грошової одиниці. Але наслідки тимчасових чи довготривалих дій фінансово-кредитних державних установ суттєво залежні від паралельних інституційних перетворень.

Наприклад, пільговий режим для експортерів з одночасною девальваційною політикою провокує необґрунтовані переваги однієї галузі перед іншими, що підкреслено у теоремі Рибчинського з його класичним прикладом щодо голландської хвороби деіндустріалізації. Проте неконкурентоспроможність іншої вітчизняної продукції в умовах зовнішньої заборгованості змушує одержувати нові кредити, робити поступки при реструктуризації боргу або стимулювати реально існуючих експортерів.

Слід вказати на деякі суперечності, які чекають українську економіку в умовах зміцнення національної грошової одиниці.

Приплив іноземних інвестицій породжує так званий ефект витиснення, коли не витримують конкуренції вітчизняні інвестори з меншими можливостями вкладень. Особливо витиснення вітчизняних учасників може виявитися при приватизації об'єктів, найбільш привабливих з точки зору потенційної прибутковості. Відкриття ринку землі, поширення концесії та оперативного управління державними активами, наприклад, морськими портами та Укрзалізницею, навіть за конкурсними умовами ставлять резидентів і нерезидентів у нерівні стартові фінансові умови. Тому інституційною мірою має бути гарантування участі резидентів у всіх приватизаційних конкурсах.

Без режиму стимулів і пільг практично неможливо зацікавити потенційних інвесторів робити вкладення. Тому треба акцентувати увагу чиновників міжнародної організації, які наполягають на скасуванні особливих режимів інвестування, на необхідність дозволу тимчасового бюджетного, організаційного і дипломатичного стимулювання інвестицій, зокрема іноземних.

МАЛІ МІСТА: ВІД МОДЕЛІ «КОРИЧНЕВОЇ ЕКОНОМІКИ» ДО «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ»

Л. О. РАДІОНОВА, канд. філос. наук, доц.,

доц. кафедри філософії і політології

А. В. МЕЛЕЖИК, студ.

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Сьогодні в нашій країні досить багато малих міст кризового типу і їх життєздатність залежить від складної системи взаємодії трьох сил: міста (в особі його жителів і муніципальної влади), приватного капіталу та держави. Завдання довгострокового сталого розвитку міст вимагає, щоб інтереси всіх трьох сторін були збалансовані.

Знайти ідеальний баланс між суспільством, державою і бізнесом – в цьому, по суті, і полягає місія будь-якої соціально-орієнтованої держави. Основною рушійною силою в економіці такої держави є створення соціально-орієнтованого підходу, підґрунтям якого може бути інклюзивна економіка. Її мета – забезпечити рівний для людей доступ до економічної незалежності і безперешкодної взаємодії між соціальними групами.

Традиційно теорії, які намагаються відповісти на питання деградації економіки малих міст, розглядають економічний спад як наслідок падіння попиту на продукти галузей цих міст. Однак, як відзначав Штайнер [1], ці теорії не пояснюють причину нездатності промисловості територій адаптуватися до мінливих зовнішніх умов. Цю проблему вирішує «сучасний» підхід (Р. Бошма і Дж. Лемб називають його також «мережевим» [2]), предметом дослідження якого стали соціокультурні та інституційні механізми, що визначають низький рівень адаптаційних здібностей регіону або міста. Теорія мереж, насправді, висуває одну просту ідею: ціле набагато сильніше й ефективніше, ніж просто сума розрізнених частин. Ця теорія давно працює в біології, інформатиці та інших областях. Всі прекрасно знають, як Інтернет змінив свідомість людей, а все завдяки гіперпосиланням, які також є сполучними елементами між частинами. Для того щоб ціле було стійким, всі його частини повинні бути з'єднані одна з одною. Наприклад, якщо від під'їзду будинку до кафе можна дійти пішки, – це зв'язок. Чим більше таких місць в пішій доступності, тим більше мікрозв'язків, а чим більше мікрозв'язків, тим сильніша вся структура [3]. Зв'язки – ось що лежить в основі розвитку міста, це по-перше.

По-друге, успішне входження малих міст в нові умови господарювання зумовлене не тільки сьогоdnішніми реаліями, а й історичними особливостями, які визначали їх початкове функціональне призначення. У зв'язку з цим, велике значення для розуміння стратегій розвитку українських малих міст набуває дослідження їх специфіки та чинників формування, а це, в основному, промислові міста з важкою екологічною спадщиною.

Поява екологічного кластеру стало одночасно способом вирішення екологічних і багато в чому іміджевих проблем території та високотехнологічної галузі економіки. Прихильники стратегії «зеленої економіки» вважають, що переважно зараз економічна система недосконала. Хоча вона дала певні результати в підвищенні життєвого рівня людей в цілому, і особливо її окремих груп негативні наслідки функціонування цієї системи значні: це екологічні проблеми (зміна клімату, опустелювання, втрата біорізноманіття), виснаження природного капіталу, широкомасштабна бідність, брак прісної води, продовольства, енергії. Все це створює загрозу для нинішнього і майбутнього поколінь. Нинішню модель економіки називають «коричневою економікою». Для виживання і розвитку людства потрібно перейти до «зеленої економіки». Для переходу до «зеленої економіки» пропонується широкий спектр інструментів:

- відповідне принципам сталого розвитку ціноутворення, включаючи відмову від неефективних субсидій, оцінку природних ресурсів в грошовому вираженні і введення податків на те, що шкодить навколишньому середовищу;
- політика державних закупівель, яка заохочує виробництво екологічної продукції і використання відповідних принципів сталого розвитку методів виробництва;
- реформування систем «екологічного» оподаткування, який передбачає зміщення акценту з податку на робочу силу на податки на забруднення;
- зростання державних інвестицій у відповідну принципам сталого розвитку інфраструктуру (включаючи громадський транспорт, відновлювані джерела енергії, будівництво енергоефективних будівель) і природний капітал для відновлення, підтримки і, де це можливо, збільшення обсягу природного капіталу;
- цільова державна підтримка досліджень і розробок, пов'язаних зі створенням екологічно чистих технологій;
- соціальні стратегії, покликані забезпечити узгодження між цілями в соціальній сфері та існуючими або пропонованими економічними стратегіями. Стратегія переходу до «зеленої економіки» заснована на трьох головних принципах:
 - оцінка і переміщення на перший план природних послуг на національному та міжнародному рівнях;
 - забезпечення зайнятості населення за рахунок створення «зелених» робочих місць і розробка відповідної політики;
 - використання ринкових механізмів для досягнення стійкого розвитку.

Дуже показовим у цьому контексті є досвід малого французького міста Нор-Па-де-Кале, який став одним із символів європейської промислової революції і пам'ятником будівництва робочих містечок у Франції XIX століття. У 1841 році в регіоні було виявлено багаті вугільні пласти. Тут зароджувалися національні профспілки. Однак в грудні 1990 року родовище перестали експлуатувати. Десятиліття тому тут стали освоювати нові моделі розвитку – екобудівництво і екореконструкцію.

У 2009 році Французька федерація будівництва звела в Нор-Па-де-Кале шість експериментальних будинків з низьким споживанням енергії, щоб протестувати різні технології екобудівництва. У 2015 році на шахті був запущений проект Rehafutur, в рамках якого була проведена екореконструкція будинку головного інженера шахти – об'єкта культурної спадщини, зведеного в 1920-х роках. Далі команда проекту перебудувала шість шахтарських будинків під нове житло. За три роки в Rehafutur протестували 150 видів екологічних матеріалів європейського виробництва. До роботи залучили місцевих жителів, які завдяки цьому змогли освоїти нові компетенції.

У нашому Торецьку також домінує вугільна промисловість, хімічна, машинобудівний завод по виробництву гірських машини, завод верстатних вузлів ВАТ «Галі» – монопольний постачальник високовольтної кабельної продукції для вітроенергетичних станцій України [4]. Проте сьогодні промисловий потенціал цього та інших малих міст не реалізується. Актуальним є питання просто виживання, так, наприклад, в Торецьку не можуть відремонтувати дамбу фенольного заводу через обстріли, але на екстрений випадок розробили плани евакуації місцевого населення в разі загрози екологічної катастрофи [5].

Малі міста повинні розвиватися комплексно із застосуванням різних підходів і методів, так як вони є складноорганізованими, багатоаспектними, багаторівневими системами.

Слід підвищувати імідж малих міст і представляти їх з багатою культурною спадщиною, красивою природою і локальною історією, про які повинні знати не тільки на рівні міста, а й на території регіону, в Україні та за її межами. Тим самим, залучаючи інвесторів, туристів, можна буде забезпечити городян роботою, дати нові напрямки розвитку, використовуючи весь потенціал малих міст.

Література:

1. Steiner M. (1985) Old Industrial Areas: A Theoretical Approach / M. Steiner // *Urban Studies*. – Vol. 22. – P. 387–398.
2. Boschma R. (1999) The prospects of an adjustment policy based on collective learning in old industrial regions / R. Boschma, J. Lambooy // *GeoJournal*. – Vol. 49. – № 4. – P. 391–399.
3. Мехаффі М. Сьогодні термін «сталий розвиток» використовують для промивання мізків./ М. Мехаффі. – URL: <https://beta.strelkamag.com/ru/article/interview-mehaffy> (дата звернення 31.01.2020).
4. Торецьк. Википедия URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%86%D0%BA> (дата звернення 31.01.2020).
5. Дамба з тріщиною і плани з евакуації: В Міністерстві з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб оцінили екологічні ризики в Торецьку. URL: <https://dnews.dn.ua/news/678251> (дата звернення 31.01.2020).

ІНВЕСТИЦІЇ В ЗАЛІЗНИЦЮ ЯК ОДИН З ВИЗНАЧАЛЬНИХ ЧИННИКІВ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Н. Є. СЕЛЮЧЕНКО, канд. екон. наук, доц.,
доц. кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

Актуальними питаннями в дослідженнях науковців нині є сталий розвиток та як невіддільна його складова – інклюзивне економічне зростання економіки.

Азійський банк розвитку, який у 2007 році ініціював уведення поняття “інклюзивне зростання”, визначає низку чинників, що характеризують рівень інклюзивного розвитку, зокрема [1]: бідність та нерівність у розподілі доходів; економічне зростання та зайнятість; інфраструктура; доступ до освіти та охорони здоров'я; доступ до базових інфраструктурних послуг та послуг; гендерна рівність та можливості; соціальна безпека; уряд та інституції. Під базовими послугами та інфраструктурою експерти Всесвітнього економічного форуму розуміють: якість всієї інфраструктури; ефективність наземного транспорту; доступ до електроенергії; частка населення нетрів; частка користувачів Інтернету; кількість абонентів стаціонарного широкопasmового та мобільного Інтернету, а також його доступність (вартість).

Встановлено тісний зв'язок між розвитком інфраструктури та інклюзивним зростанням економіки, зокрема інвестування млрд дол. США в інфраструктуру безпосередньо створює 15 тис. робочих місць та майже 30 тис. додаткових робочих місць у суміжних галузях. Так, Китай з початку 2000-х років щорічно інвестує в інфраструктуру 8-10 % ВВП, Таїланд і В'єтнам – понад 7 %, Індія – 4-6 %, розглядаючи її як платформу для подальшого впровадження інновацій та вирішення проблем зайнятості [2].

Характеризуючи економіку України за чинниками інклюзивного розвитку, зробимо акцент на якості залізничної інфраструктури та ефективності залізничного транспорту.

Найсильнішою стороною Укрзалізниці є національне лідерство в квазімонополістичній структурі залізничних перевезень та ринку логістики, що забезпечує 65 % вантажообігу та 35 % пасажирських перевезень в Україні [3]. За обсягами вантажних перевезень українська залізниця займає четверте місце на Євразійському континенті, поступаючись лише залізницям Китаю, Росії та Індії [4]. Слабкими сторонами є [3]: високий рівень зношення основних фондів та недостатній рівень інвестицій у минулому; значне боргове навантаження; відсутність можливості залучення приватних інвестицій через законодавчі обмеження тощо. Високий рівень зношення основних фондів, наявність колій з протермінованими ремонтами вимагає обмеження швидкості, що негативно впливає на час доставлення вантажів та зумовлює часткову переорієнтацію на інші види транспорту. Фінансові результати діяльності Укрзалізниці є нижчими від показників Європейських країн та російського залізничного транспорту.

ЕВІТДА на одного працівника Укрзалізниці більше, ніж у 7 разів нижчий порівняно з відповідним показником німецької залізниці та в понад 4 рази – російської залізниці [5].

Відсутність дієвих заходів щодо оновлення рухомого складу призведе до: неможливості забезпечення потреб промислових галузей у перевезеннях вантажів, втрат для держбюджету та зниження показників економічного розвитку країни; неможливості виконання пасажирських перевезень у повному обсязі, наслідком якого є зниження мобільності населення [4].

Щорічні суми інвестицій *на утримання інфраструктури в нинішньому стані оцінюють на рівні 50 млрд грн.* [7]. Сума інвестицій в оновлення та модернізацію основних засобів Укрзалізниці до 2030 року коливається в межах 31-60 млрд дол. США, що залежить від обсягу та масштабу очікуваних робіт. Причому, на оновлення інфраструктури має бути спрямовано 50 % інвестицій, на оновлення вантажної локомотивної ваги – 25 %, вантажних вагонів – 8 % [5]. Крім того, мають бути встановлені економічно обґрунтовані тарифи на перевезення, які є найнижчими в Європі та на пострадянському просторі. Додатковим ефектом від реалізації таких заходів буде розвиток суміжних виробництв з високою доданою вартістю: вагонобудування, частково локомотивобудування, виробництво електроприладів та засобів зв'язку тощо [6].

У результаті здійснення інвестицій в Укрзалізницю підвищиться її ефективність, якість кадрового забезпечення, продуктивність праці залізничників та їхні доходи, будуть створені додаткові робочі місця, збільшаться надходження до держбюджету.

Література:

1. Хоменко О. В. Теоретичні та практичні аспекти інклюзивного розвитку економіки КНР / О. В. Хоменко // *Kitaĕznavčĭ doslĭdžennâ.* – 2018. – № 1. – Р. 69–76. DOI: <https://doi.org/10.15407/chinesest2018.01.069>.
2. Прогнімак О. Д. *Інклюзивний розвиток України: перешкоди vs перспективи.* *Економічний вісник Донбасу* / О. Д. Прогнімак // 2018. – № 1 (51). – С. 187–197.
3. Стратегія на п'ять: перший середньостроковий план розвитку Укрзалізниці. *Залізничний інформаційний портал* : веб-сайт. URL: <https://info.uz.ua/articles/strategiya-na-ryat-pershiy-serednostrokoviy-plan-rozvitku-ukrzalznitsi> (дата звернення: 29.01.2020).
4. Інформація про Українські залізниці. *Міністерство інфраструктури України* : веб-сайт. URL: <https://mtu.gov.ua/content/informaciya-pro-ukrainski-zalznici.html> (дата звернення: 29.01.2020).
5. Чи є майбутнє в залізничного транспорту України? *Slideshare* : веб-сайт. URL: <https://www.slideshare.net/UIFuture/ss-128087151> (дата звернення: 29.01.2020).
6. В очікуваннях на 2019 р Укрзалізниця стримано оптимістична, але потребує підтримки бізнес-середовища. *Залізничний інформаційний портал* : веб-сайт. URL: <https://info.uz.ua/blogi/v-ochikuvannyakh-na-2019-r-ukrzalznitsya-strimano-optimistichna-ale-potrebue-pidtrimki-biznes-seredovishcha> (дата звернення: 30.01.2020).
7. Реформування залізниці має бути державницьким, без впливу бізнес-груп. *Залізничний інформаційний портал* : веб-сайт. URL: <https://info.uz.ua/articles/reformuvannya-zalznitsi-mae-buti-derzhavnitskim-bez-vplivu-biznes-grup> (дата звернення: 31.01.2020).

ВПРОВАДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕРЕТВОРЮВАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ЕКОНОМІКИ

Н. М. СОЛОПУН, канд. екон. наук, доц.,
доц. кафедри економіки і підприємництва

Харківський національний автомобільно-дорожній університет, м. Харків

Нещодавно серед головних тем у роботі міжнародних та наднаціональних організацій важливого місця посіли інклюзивна економіка і інклюзивне економічне зростання. Такі організації як Міжнародний валютний фонд, Європейській банк реконструкції та розвитку, Світовий банк тощо впроваджують представлену на теренах Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) методику оцінювання розвитку країн – індекс інклюзивного розвитку [1].

Індекс інклюзивного розвитку (IDI) – це щорічна оцінка економічних показників 103 країн, яка вимірює ефективність країн на одинадцяти вимірах економічного прогресу, поряд із валовим внутрішнім продуктом.

Згідно з однією з ключових ідей ВЕФ, пріоритети економічної політики повинні бути переорієнтовано на більш ефективну протидію незахищеності і нерівності, які супроводжують технологічні зміни і глобалізацію. Саме стійкий, всеосяжний прогрес, що супроводжується зростанням доходів населення нарівні з ростом його економічних можливостей, рівня захищеності і якості життя, повинен бути визнаний головною метою економічного розвитку – а зовсім не зростання ВВП [2].

Такий підхід є більш комплексним і дозволяє враховувати не тільки традиційні макроекономічні показники, а й добробут населення, і якість його життя.

Організація економічного співробітництва та розвитку вважає, що інклюзивне зростання – це економічний розвиток, в рамках якого виникають можливості для всіх верств населення, справедливо розподіляються матеріальні і нематеріальні блага в суспільстві для підвищення його добробуту. У цьому контексті мова йде не тільки про подолання прірви між багатими і бідними, а й про рівні умови здобуття освіти, забезпечення охорони здоров'я і безпеки. Тому інклюзивний підхід до зростання передбачає тривалу стратегію, що базується на продуктивній зайнятості та на активному впровадженні соціально-перетворювальних інвестицій.

Соціально-перетворювальні інвестиції, або імпакт-інвестиції (від англ. «іmpact») – це бізнес заради суспільства, де первинною метою є не прибуток, а дещо більше – поліпшення екологічних, соціальних показників, формування здорового і благополучного суспільства, зокрема досягнення можливості інклюзивного розвитку економіки.

У сучасній бізнес-реальності максимально успішним може стати такий «проект», керівництво якого ставить за пріоритет досягнення соціально значущих цілей та декларує соціальну відповідальність як місію підприємства.

Гальмують інклюзивний розвиток такі чинники, як нерівність розподілу доходів і багатства, зростання коефіцієнту демографічного навантаження (співвідношення чисельності утриманців до працездатного населення), недостатній рівень впровадження соціально-перетворювальних інвестицій тощо.

Саме такий вид інвестування, як імпакт-інвестиції, вірно інтегрований у механізм управління підприємством, надасть змогу сучасному суб'єкту господарювання посісти гідну позицію на ринку та провадити активну соціально-спрямовану роботу, результатом якої є побудова новітнього суспільства з діючими орієнтирами на соціальну відповідальність [3].

Сьогодні у сфері провадження засад інклюзивного розвитку економіки спостерігається певні позитивні зрушення. Провідні фахівці у сфері управління інвестиційними портфелями сьогодні визнають, що впровадження інвестування на засадах соціальної відповідальності може зробити істотний вплив на рентабельність, вартість і ціну компаній. Соціально-перетворювальні інвестиції все більшою мірою стають нормою в області інвестицій, оскільки все більше інвесторів цікавляться можливістю перевести власну праву на «рейки» інклюзивного розвитку.

Література:

1. Сайт Всесвітнього економічного форуму. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-inclusive-development-index-2018> (дата звернення 27.01.2020).
2. Индекс инклюзивного развития: будущее оценки потенциала страновых экономик. URL : <https://www.avcadvisory.ru/blog/indeks-inklyuzivnogo-razvitiya-budushhee-otsenki-potentsiala-stranovykh-ekonomik> (дата звернення 27.01.2020).
3. Солопун Н. М. Діалектика соціально-перетворювальних інвестицій в сфері управління транспортним підприємством / Н. М. Солопун, Н. В. Пономарьова // *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. Збірник наукових праць Харківського національного автомобільно-дорожнього університету, 2019. – № 1 (22). – С. 139–148.

WORLD INVESTMENT: CURRENT TRENDS AND FEATURES

N. G. BAZAVLUK, PhD in Economics, the Associate Professor at the Department of International Economics and International Economic Relations

S. T. KWAO, student

Poltava University of Economics and Trade, Poltava

The nature and features of the modern international economic relations system are largely due to key trends in interstate investment cooperation, which is caused by increased globalization at all levels. The conditions, which are prevailing in the world market and in national economies, adequately reflect the significant interest of developing countries and countries with transition economies in increasing the volume of attracting foreign investment. At the same time, the active development of the global economy system is impossible without the introduction and development of advanced technologies, new markets, the generation of knowledge and human

capital. Recently, key investment flows have been directed to financial support of these areas.

Global foreign direct investment (FDI) flows continued their slide in 2018, falling by 13 per cent to 1.3 trillion dollars from a revised 1.5 trillion dollars in 2017 (table 1). The decline – the third consecutive fall in FDI – was mainly due to large repatriations of accumulated foreign earnings by United States multinational enterprises (MNEs) in the first two quarters of 2018, following tax reforms introduced at the end of 2017, and insufficient compensation from upward trends in the second half of the year [3].

Table 1 – FDI inflows, global and by economic group, 2012-2018, million dollars

Economic group	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Developing economies	663602	652551	677400	728814	656290	690576	706043
Transition economies	64966	83764	56762	36394	64654	47538	34218
Developed economies	741765	694848	623078	1268595	1197735	759256	556892
World total	1470 334	1431164	1357240	2033803	1918679	1497371	1297153

*Source: based on [2].

The fall took place despite an 18 per cent rise in cross-border merger and acquisitions (M&As) (from 694 billion dollars in 2017 to 816 billion dollars in 2018). The negative trend is also in contrast to a 41 per cent jump in announced greenfield investment values (from 698 billion dollars to 981 billion dollars).

FDI flows declined sharply in developed countries and economies in transition while those to developing countries remained stable, rising by 2 per cent. As a result, developing economies accounted for a growing share of global FDI, at 54 per cent, from 46 per cent in 2017. Repatriations of United States multinationals' foreign earnings abated in the second half of 2018. The lifting of tax liabilities on accumulated foreign earnings of United States MNEs may have contributed to the M&A boom recorded in the last quarter, limiting the global FDI decline for the year, after projections based on the first six months had estimated that annual inflows would be down by more than 40 per cent [3].

Half of the top 10 host economies in the world continue to be developed economies (figure 1). Despite the FDI decline, the United States remained the largest recipient of FDI, followed by China, Hong Kong (China) and Singapore.

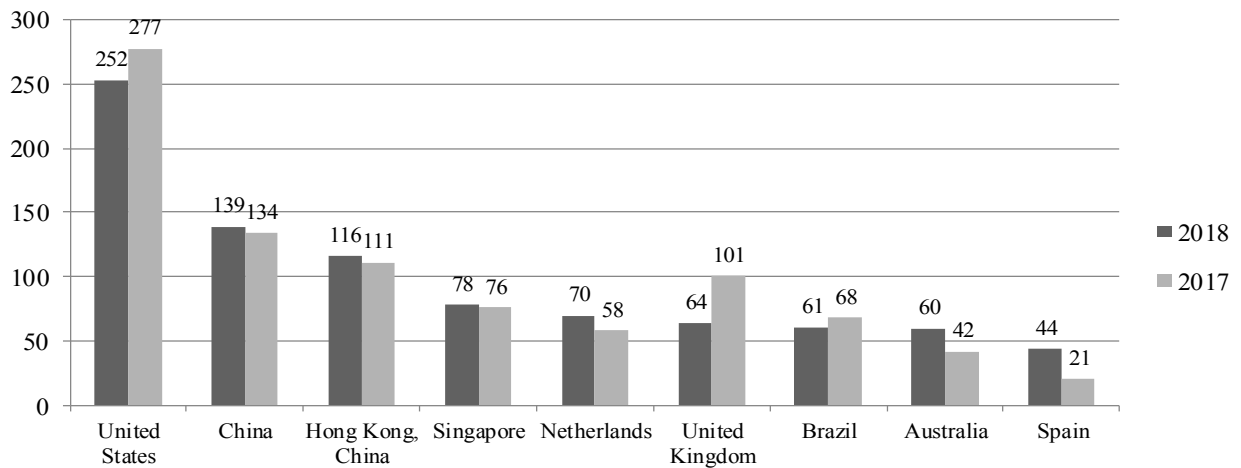


Fig. 1 – FDI inflows, top 10 host economies, 2017-2018 (billions of dollars) [3]

An important investment trend in recent years has been a significant increase in investment in environmental innovation, which is increasingly becoming one of the central links in innovation and investment policy in many countries. Innovations in the environmental sphere can help reduce environmental pollution, environmental costs, become one of the main factors in the development of countries and solve acute problems of developing countries: access to clean water, energy, healthcare, etc. It should be noted that at present the concept of eco-innovation includes not only the technological aspect, social goals are also gaining importance, which is also an indicator of the new orientation of economic development [1].

The results of the study have shown the unstable dynamics of global foreign direct investment, which is due to the influence of an unstable economic situation, the unstable state of some emerging markets, and the associated risks of political instability and regional conflicts. An important trend in the modern world economy is the reorientation of global investment activity towards environmental sectors and solving environmental problems.

Literature:

1. Федулова Л. І. Світові тенденції інвестування у контексті реалізації завдань сталого розвитку / Л. І. Федулова // *Економічна теорія та право*, 2016. – № 3 (26). – С. 27–42. – URL: <http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/3-27-42.pdf>

2. Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual, 1970-2018. URL: <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=96740>

3. World investment report 2019. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2019_en.pdf

СОЦІАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ ЯК ЧИННИК ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В. М. ЗІНЧЕНКО, ст. викл. кафедри економіки, підприємництва та природничих наук

В. С. ЛІЩЕНКО, студ.

Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, м. Київ

Інклюзивний розвиток – це концепція, яка забезпечує справедливі можливості та рівноправ'я для економічних учасників, що супроводжується вигодами для кожного сектору економіки та різних верства суспільства [1, с. 6]. Тому сполучення процесів капіталізації та соціалізації, тобто перетворення структури економіки держави та підвищення якості життя населення, є одним з важливих принципів реформування української економіки. Сьогодні вітчизняні підприємства мають значно більш низькі показники капіталізації, ніж закордонні компанії – аналоги. Досвід розвинених країн і країн, що розвиваються, свідчить про те, що вагомим джерелом фінансування процесів капіталізації є кошти населення, а одним з показників, який відображає можливості залучення заощаджень фізичних осіб, є достатній рівень якості життя. Тобто провідна роль соціального капіталу в контексті теорії інклюзивного розвитку є актуальним завданням досліджень і має теоретичну й практичну цінність [2, с. 192].

Одним з перспективних напрямків подальшого розвитку нашої держави є дослідження і впровадження феномену соціальних інновацій, їх ролі і місця в сучасному суспільстві, механізмів їх розробки і функціонування, практичних аспектів впровадження.

Виділення соціальних інновацій в окремий дослідницький напрямок наприкінці ХХ – початку ХХІ століття стало відповіддю на виклики економічних реалій. Більш ніж двохсотлітній період становлення сучасного капіталізму привів до нинішніх тенденцій глобалізації, що поєднує в собі тісні світові економічні зв'язки при відсутності відповідних механізмів солідарності в громадській сфері.

Еволюційні тенденції сучасної економіки такі, що комплекс соціальних потреб більш не може залишатися в рамках компетенції державних структур. Тенденції погоні за прибутком привели до кризи надвиробництва, розмивання економічних кордонів і формування нової глобальної економіки. Надмірне виробництво створює, з одного боку, нові виклики щодо пошуку ринків збуту, а з іншого боку, ставить економіку перед проблемами надмірного споживання ресурсів, в тому числі і невідновлюваних. Ресурсномістка поведінка агентів відображається на екології, викликаючи надлишок викидів забруднюючих речовин, дефіцит чистих природних ресурсів, виснаження екологічного потенціалу планети в цілому. Крім того, рентоорієнтована поведінка ринкових агентів формує соціальну нерівність, проблема якої стає особливо гострою на тлі динамічного зростання населення, в основному припадаючи на бідні країни.

Це загострює проблеми бідності, девіантної поведінки, виснажує людський капітал у випадку охорони здоров'я і потенціалу до ефективного відтворення.

Традиційні (індустріальні) схеми організації суспільного життя демонструють неефективність в умовах, що склалися. Лише механізми перебудови громадських поведінкових паттернів, переоцінка цінностей щодо суспільних потреб і норм поведінки, активне включення всіх учасників суспільного розвитку у вирішення глобальних проблем здатні змінити сформовані тенденції.

Наприкінці ХХ-початку ХХІ століть позначилися вектори інноватизації громадського сектора. Суспільство, бізнес і держава як рівноправні учасники ринку суспільних благ об'єднують зусилля в забезпеченні необхідного рівня розвитку суспільного добробуту. Ні уряди, ні бізнес не диференціюють рамки своєї компетенції, а активно включаються у вирішення соціальних проблем. Суспільство також приймає активну позицію щодо прийняття рішень і розробки механізмів вирішення глобальних і місцевих проблем.

У даному контексті отримали розвиток такі явища, як соціальна відповідальність бізнесу, соціальні організації і рухи, інноваційне державне управління та інші. Ці та інші явища стають частиною нового напрямку, що динамічно розвивається, – соціальних інновацій в громадському секторі економіки. Під соціальними інноваціями розуміються нові ідеї, можливості і дії в соціальному просторі, що збільшують можливість застосування ресурсів для вирішення економічних, соціальних, культурних та екологічних проблем. Соціальні інновації виступають інструментом комплексного вирішення глобальних проблем починаючи з малих груп і закінчуючи масштабними змінами.

Узагальнюючи існуючі підходи, можна визначити наступні групи механізмів соціальних інновацій.

1. Обмін ідеями і цінностями.
2. Підвищення ролі й активізація взаємодії учасників.
3. Інтеграція громадського та приватного капіталу.

Активно зростаючий інтерес до соціальних інновацій привів до формування нової постіндустріальної інноваційної парадигми. Виклики ХХІ століття стають об'єктами регулювання соціальних інновацій, які подаються як на державному рівні, так і в більшій мірі на рівні бізнес-рішень і волонтерських груп, які утворюють нові громадські течії.

Література:

1. Інклюзивний вимір розвитку міст – центрів ділової активності України: тенденції та перспективи: наукова доповідь. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. редактор М. І. Мельник. – Львів, 2019. – 55 с.

2. Гриценко А. А. Капіталізація і соціалізація економіки в ретроспективі та перспективі / А. А. Гриценко // *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*, 2009. – № 15. – С. 191–195.

ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ЧИННИК ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

Л. В. КУЦИНА, ст. викл. кафедри філософії та суспільних наук

А. А. ВОРОНКОВА, канд. екон. наук, доц.,

доц. кафедри менеджменту, економіки та маркетингу

Харківська державна зооветеринарна академія, м. Харків

У науковій літературі існує велика кількість визначень інклюзивного розвитку. Маємо визнати, що метою будь-якої інклюзивної економіки є економічне зростання у різних секторах економіки на принципах справедливості, рівних можливостей реалізації ресурсного, у першу чергу трудового, потенціалу та захисту вітчизняного товаровиробника від ризиків нестабільного зовнішнього середовища. Саме тому проблема інклюзивності є надзвичайно актуальною для сільськогосподарського виробництва.

Серед складових інклюзивної економіки за методологією індексу інклюзивного зростання, розробленою Всесвітнім Економічним Форумом, є фінансове посередництво та реальні інвестиції. Саме інвестиції є джерелом для фінансування, зростання і розвитку економіки країни. Якщо держава прагне мати стабільну і сильну економіку, то повинна створити сприятливий інвестиційний клімат.

Сільське господарство є, з одного боку, базовою галуззю економіки, а з іншого – малоприбутковою і малопривабливою для інвестицій у зв'язку зі специфікою та унікальністю сільськогосподарського виробництва, де виробничо-господарські чинники накладаються на соціальні, демографічні та природно-кліматичні. На інвестиційну діяльність аграрних підприємств впливає ряд чинників:

– природні і біологічні процеси, що впливають на економічні та технологічні умови виробництва і створюють занадто великий ризик природних аномалій, які можуть привести до часткової і, навіть, повної втрати очікуваного результату;

– надзвичайно тривалі періоди відтворення і повернення вкладених коштів і дивідендів;

– структура галузі, яка визначає кон'юнктуру одночасно продовольчого і ресурсних ринків та породжує конкуренцію за трудові, матеріальні, інформаційні та інвестиційні ресурси;

– низька норма прибутку, а тому дивіденди мізерні у порівнянні з тими, які отримують у несільськогосподарських галузях економіки;

– соціальні процеси на селі і демографія: відносини між працівниками, власниками і менеджментом підприємств; залежність припливу трудових ресурсів від умов та якості життя на селі (варто зазначити, що сьогодні розвиток великих агроформувань призвів до зміни цих відносин і загострення соціальних проблем);

– сучасні особливості аграрної сфери економіки, зокрема проблеми аграрної реформи та формування відносин майнової власності, включаючи ринок земель сільськогосподарського призначення.

У зв'язку з вище зазначеним та з причини скорочення державного фінансування, відсутності ефективної кредитної політики, недосконалої політики оподаткування, незахищеності вітчизняного товаровиробника від зростаючого імпорту сільськогосподарської продукції, проблема формування фінансового потенціалу для сільського господарства є надзвичайно гострою.

В історичному аспекті динаміка інвестицій у розвиток сільського господарства України є нестабільною, тобто періоди збільшення змінювалися різким зменшенням інвестицій. Сьогодні у сільському господарстві відбувається інвестиційний спад: у січні-червні 2019 року капітальні інвестиції у сільське господарство склали лише 83,1 % проти відповідного періоду 2018 року. Частка сільського господарства у загальному обсязі капіталовкладень по державі, які зросли на 7,5 %, навпаки, скоротилася з 12,8 % до 10 % [2].

Існує чимало причин значного уповільнення інвестиційної діяльності сільськогосподарських виробників, абсолютна частка капітальних інвестицій яких здійснюється за рахунок власних джерел фінансування, а саме: загальне погіршення умов для цієї діяльності, посилення ризиків, очікування інвесторів на подальше зниження рівня окупності витрат по їх проектах, високі ставки по інвестиційних кредитах, відсутність дієвої державної політики щодо підтримки сільськогосподарських виробників, особливо малого агробізнесу та економічної діяльності селянських господарств, втрата більшістю національних агрокомпаній довіри на фондових ринках, недостатньо ефективний інвестиційний менеджмент агрокомпаній тощо.

З метою поліпшення інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства необхідно [1]:

– сформувати стратегію держави, сприятливу для розвитку аграрної сфери і розпочати проводити відповідну аграрну політику;

– сформувати нормативну базу, необхідну для фінансування інвестицій у сільському господарстві;

– поліпшити інвестиційне забезпечення дрібних виробників, особливо фермерських і селянських господарств, діяльність яких має велике не лише економічне, а й соціальне значення;

– усунути регіональні диспропорції у рівнях інвестування, які зумовлюють спад сільськогосподарського виробництва, різноманітні негативні економічні, соціальні, екологічні та інші наслідки і суспільну нестабільність;

– розв'язати проблему інвестиційного забезпечення розвитку шляхової мережі у сільській місцевості, стан якої не дає змоги реалізовувати ефективну стратегію розвитку.

Література:

1. Кісіль М. І. Інвестиційне забезпечення розвитку сільського господарства України в стратегічній перспективі / М. І. Кісіль // *Вісник аграрної науки*, 2018. – №1 (778). – С. 78–82.

2. Скорочення інвестицій в агросектор може негативно позначитися на економіці, – експерт. URL: <https://agropolit.com/news/13351>

ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ ЗНАНИЙ НА ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРОЦЕССЫ В ИНКЛЮЗИВНОЙ ЭКОНОМИКЕ

С. Н. ДАНЧЕНКО, преподаватель, аспирантка кафедры инноватики и предпринимательской деятельности
Белорусский государственный университет, г. Минск, Республика Беларусь

Развитие массового высшего образования делает его все более значимым фактором социального и экономического развития и требует включения данного фактора в национальную систему исследований, прогнозирования и управления. Как показывает опыт большинства стран, в том числе наиболее развитых, многие проблемы высшего образования не имеют простого и однозначного решения. В современных условиях экономический рост все в большей степени определяется не столько накоплением капитала и расширением масштабов производства, сколько приростом объема знаний и использованием их на практике.

В целях теоретического анализа данной проблемы представляется важным исследовать механизмы, посредством которых знания становятся эффективным источником экономического роста. В общем, для обеспечения реальных эффектов для национальной экономики знания необходимо создать, заимствовать, обеспечить их превращение в человеческий капитал, превратить в реальные факторы производства и эффективно использовать на стадии эксплуатации. Университеты играют основную роль именно в освоении знаний, то есть в подготовке специалистов с высшим профессиональным образованием. При этом они играют также активную и все более возрастающую роль и в других областях экономики знаний, прежде всего путем участия в фундаментальных исследованиях, прикладных разработках, инновационных процессах, предпринимательской деятельности, государственном управлении и бизнес-образовании [1]. Представляется, что все большее проникновение научных знаний во все области человеческой деятельности, то есть переход к экономике знаний, является основой для массового высшего образования. При этом такой переход, как показывает опыт, осуществляется не только в странах, создающих новые технологии, но и в странах, экономика которых основана на их заимствовании, что, по-видимому, указывает на значение фактора человеческого капитала и высшего образования в современной экономике.

В то же время, переход к массовому высшему образованию не всегда обеспечивает повышение эффективности экономики. Причинами этого могут лежать на стороне собственно образования, так и на стороне социальной системы. С точки зрения образования важными факторами являются содержание высшего образования с точки зрения его соответствия потребностям экономики, уровень знаний студентов при обучении, качество

обучения в университетах. Не менее важно учитывать социальные и экономические факторы, которые непосредственно определяют использование человеческого капитала, которые определяются социальной и экономической средой, уровнем институционального развития, эффективностью государственного регулирования. При этом следует отметить, что в любом случае знания, как правило, приносят большую выгоду лишь в том случае, когда они используются в рамках комплексной системы учреждений, организаций и процессов, известной под названием «национальная инновационная система». Однако не всегда создание систем трансформации знаний в экономические результаты способно преодолеть негативные влияния среды, институтов и управления [1].

При изучении вопросов функционирования университетов необходимо учитывать, что между содержанием их деятельности университетов, с одной стороны, и развитием экономики знаний, с другой стороны, существует двухсторонняя связь. Характер и сила этой связи зависит, прежде всего, от состояния науки и образования, использования современных технологий, глубины и форм международного сотрудничества. Университеты играют основную роль в трансформации знаний в человеческий капитал, участвуют в научных исследованиях и создании инноваций. В то же время, по имеющимся оценкам, в экономически развитых странах компании по меньшей мере треть своих инвестиций вкладывают в основанный на знаниях нематериальный капитал, в профессиональное обучение кадров, НИОКР, патенты. Применительно к деятельности университетов конкретизация их роли в экономике страны тесно связаны с вопросами выбора направлений деятельности, выработки стратегии, привлечения ресурсов, форм и методов управления и другими [2].

Таким образом, проведенный анализ показывает наличие тесной связи между содержанием деятельности университетов и развитием инклюзивной экономики. Характер и сила этой связи зависит от состояния высшего образования, особенностей и условий протекания инновационных процессов в конкретной стране, используемых методов управления университетами.

Литература:

1. Данченко С. Н. Управление университетами в условиях инновационной экономики: анализ зарубежного опыта / С. Н. Данченко, Э. Е. Симченко // *Вестні БДПУ*. Серія 2, 2018. – №1. – С. 108–112.

2. Benchmarking Higher Education System Performance: Conceptual Framework and Data – OECD, 2017. 97 с. URL: <http://www.oecd.org/edu/skills-beyond-school/Benchmarking%20Report.pdf> (дата доступа: 09.01.2019).

СТАН, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇХ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ВВП

Г. М. ТОПОРКОВА, викл. кафедри економіки підприємства

Державний вищий навчальний заклад «Харківський коледж текстилю та дизайну», м. Харків

Інноваційна система України переживає не найкращі часи свого становлення та розвитку, що пов'язано, перш за все з політичними подіями та постійними процесами перерозподілу влади на рівні Кабінету Міністрів України. Постійний перерозподіл сфер впливу як міністерствами, відомствами, так і їх керівними особами не дозволяє створити дану систему як систему організаційно-економічного та інформаційного забезпечення розвитку інноваційних процесів на рівні держави, а тим паче – дати змогу даній системі розвиватися, поширюватися і ефективно працювати в ринку і на ринок України.

Ринок інновацій, дякуючи тому, що він «ринок», дозволяє собі формувати свої власні тенденції розвитку, не надіючись на державну підтримку, а ще й допомагаючи державним органам забезпечувати виконання ними своїх, не зрозумілих з точки зору стратегічного менеджменту, місій, виписаних у законодавчих та виконавчих документах при їх створенні.

Проголошуючи на всю державу і закордон про ріст рівня ВВП в Україні, ніхто не пояснює його структуру, приховуючи правду про так званий «розвиток» і «покращення життя населення». А чи можливо шляхом впливу розвитку інноваційних процесів якимось чином якісно і ефективно змінити структуру ВВП і яку роль при цьому повинні відігравати саме державні законодавчі та виконавчі органи влади?

Аналіз інноваційного розвитку дав змогу побачити не лише проблемні сторони, а й відслідкувати позитивні тенденції, що зводяться до:

- створення сприятливих ринкових умов для впровадження інновацій у виробничу діяльність та побут населення;
- поступового зростання бюджетного фінансування потреб науково-технічного розвитку;
- формування потенційних передумов зростання попиту на інноваційну продукцію у вітчизняній економіці;
- зростання споживчого попиту суб'єктів національної економіки на інноваційні продукти, технології, знання;

Якщо проаналізувати перелік позитивних тенденцій, то вони з'явилися не завдяки виваженій державній політиці по підтримці і розвитку інноваційних процесів, а завдяки саморегулюючим ринковим механізмам. Держава у даному процесі не займає провідних позицій. Саме відсутність тісної ефективної кооперації державних органів з наукою, бізнес-освітою та ринковими структурами не лише не дозволяє розв'язувати існуючі проблеми, а й сприяє породженню нових проблем, що ще більше ускладнює ситуацію з забезпеченням розвитку інноваційних процесів в Україні.

З огляду на те, що головними завданнями стратегії інноваційної політики України є забезпечення збалансованої взаємодії наукового, технічного, виробничого та підприємницького потенціалів, розробка та впровадження механізму активізації інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва, поширення інновацій в усіх сферах національної економіки, національна стратегія, орієнтована на формування інноваційної моделі розвитку, повинна поєднувати:

1) безпосередні заходи національного та регіонального рівнів, здійснювані за прямого бюджетного фінансування, які сприятимуть поліпшенню якісних характеристик вітчизняного науково-технологічного потенціалу, інтенсифікації опановування науковими знаннями та новими технологіями, всебічному розвитку людського капіталу;

2) здійснення суб'єктами національної економіки інноваційної діяльності та інвестицій інноваційного спрямування в конкурентному середовищі, збільшення пропозиції інноваційних продуктів, технологій та знань.

Наголошуючи на збалансованій взаємодії всіх суб'єктів господарювання, варто було б наголосити ще й на консолідації для забезпечення цієї взаємодії зусиль виконавчих державних інституцій з метою становлення системи нормативно-правового, організаційного, інформаційно-аналітичного та фінансового забезпечення інноваційних процесів в Україні. А забезпечення виконання даної місії закріпити за такою структурою Кабінету Міністрів як

Якщо існують можливості у збільшенні частки інноваційного фактору у прирості ВВП, то під розробку стратегії інноваційного розвитку України та її впливу на формування ВВП потрібно підвести науково-методологічне підґрунтя. Забезпечення умов для формування та розвитку інноваційних процесів на рівні макроекономіки дозволить розглядати з точки зору їх впливу на загальну економічну рівновагу та перетворення сукупних доходів на сукупний попит. Рівновагу на макроекономічному рівні можна подати як відповідність окремих частин ВВП, доходів і витрат, що формуються на різних стадіях економічного кругообігу. Головна проблема загальної економічної рівноваги – перетворення сукупних доходів на сукупні витрати розв'язується шляхом перетворення заощаджень на інвестиції.

Література:

1. Андрійчук О. Я. Інноваційна культура як ефективний механізм функціонування інноваційної системи підприємства / О. Я. Андрійчук // *Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць*. Дніпропетровськ, 2008. – Вип. 237. – Том III. – С. 559–567.

2. Верба В. А. Методичні рекомендації з оцінки інноваційного потенціалу підприємства / В. А. Верба // *Проблеми науки*, 2003. – № 3. – С. 22–31.

3. Микитюк П. П. Інноваційний менеджмент: навчальний посібник / П. П. Микитюк. – Тернопіль: «Економічна думка», 2006. – 295 с.

PROCESSES OF FORMATION OF REGIONAL SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT AS FACTORS OF INCLUSIVE DEVELOPMENT

O. O. OSTROHLIAD, Assistant of the Department of Management and Public Administration

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Kharkiv

The processes of regional development of Ukraine are aimed at planning of economic activity (activity of enterprises located in a certain territory, determination of production volumes and sales of products, provision of services, increase of production efficiency and its quality characteristics, provision of resources), scientific and technical activities (basic scientific research for national economic scientific and technical problems, creation of fundamentally new technologies, means of production, materials, etc.), social activities and (solving problems of improving the quality and quality of life of people, improving living conditions, ensuring the educational, cultural and family needs of everyone), environmental activities (reducing and offsetting the negative impact of production on the environment, exercising control over the activities of non-compliant businesses established norms of rational use of water, land, forest resources, aimed at ensuring compensation of damages to enterprises inflicted on nature and society as a result of their unlawful activity).

Ukraine does not have a clear mechanism for the livelihood of the regions, which helps to create comfortable living conditions for the population, opportunities for the reproduction of productive forces. A special place in the ways of increasing the efficiency of the system of life support in the region, according to O. Karlova, is the rational use of fixed assets of enterprises of the regional economy, the use of innovative technologies, the formation of investment attractiveness, the quality of provided housing and communal services [1].

According to the experience of economically developed countries, innovative high-tech and science-intensive industries in the aviation and space industries, energy engineering, pharmaceutical industry, nanos and biotechnologies are becoming strategic directions for the development of the regional complex [2].

That is why the priorities for shaping regional socio-economic development as a factor of inclusive development should be the following:

- high-tech and high-tech engineering, aviation;
- technological renewal of the fuel-energy and agro-industrial complex;
- transport infrastructure, logistics;
- cross-border cooperation;
- water supply;
- development of scientific and educational complex.

Development and improvement of management of the regional complex includes research on the socio-economic features of regional development, its reform, formation of mechanisms of functioning, new approaches and principles of pricing and tariff policy formation and theoretical foundations of managing the region's

economy. The sustainable region's goal should be to solve every problem that provides a solution to many other problems and does not create new ones.

Literature:

1. Карлова О. А. Теорія і практика розвитку інфраструктури міста : монографія / О. А. Карлова. – Харків: Видавництво «ФОРТ», 2010. – 280 с.
2. Тищенко О. М. Реформування житлово-комунального господарства: теорія, практика, перспективи : монографія / О. М. Тищенко. – Харків : ВД «ІНЖЕК», 2008. – 368 с.

ПРОБЛЕМА КАПІТАЛІЗАЦІЇ БАНКІВ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ЕКОНОМІЦІ

А. О. ВЕРМЕНИЧ, студ.

*Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського,
м. Кременчук*

Концепція інклюзивного розвитку заснована на такому типі економічного зростання, який дозволяє відчувати його результати кожному члену суспільства. Ця концепція поступово приходиться на зміну традиційним моделям зростання економіки, які є не завжди оптимальними в сучасних реаліях. Банківська система має значний вплив на успішну реалізацію будь-якої стратегії економічного розвитку, а тому вона має бути потужною та стійкою. Банки є одними з головних джерел інвестування фінансових ресурсів в економіку країни, вони виступають фінансовими посередниками і здійснюють основну масу кредитних і фінансових операцій. Одним з найважливіших показників, який характеризує надійність банку й в цілому банківської системи є власний капітал банку. Власний капітал банку є головним індикатором його здатності до розвитку, показником його стійкості та стабільності.

Низький рівень капіталізації банків України на сьогоднішній день є одною з головних проблем банківської системи України. Недостатність капіталу спричиняє надмірну концентрацію ризиків у банківській системі, зменшує асортимент послуг на фінансовому ринку, а також підвищує вартість надання цих послуг, все це гальмує розвиток економіки. Проблема капіталізації та шляхи її вирішення освітлюється в працях таких вчених, як: Г. Азаренкової, М. Алексеєнко, О. Васюренко, А. Вожжова, Я. Грудзевича та інші.

Дослідивши та проаналізувавши багато праць відносно проблеми капіталізації, можна зробити висновки, що основними причинами цієї проблеми є: недостатня адекватність капіталу банків, щодо розміру їх активів; фінансова автономність та сталість банків, що спричиняє проблему в обслуговуванні банками взятих на себе зобов'язань; проблема формування фінансового фундаменту банківської системи, від якості якого залежить надійність всієї системи. Для вирішення даної проблеми необхідна розробка заходів, щодо нарощення капіталу, як на макрорівні так і на мікрорівні.

На макрорівні перш за все, необхідно підвищити регулятивні функції НБУ (посилення контролю за виконанням нормативів капіталу банками, введення санкцій за порушення законодавства) а також удосконалити та стабілізувати банківське законодавство та нормативну базу (Закон України «Про банки і банківську діяльність», Закон «Про доступ до публічної інформації», а також загальне удосконалення законів України), сприяти злиттю та поглинанню банківських установ(таким чином концентруючи капітал), підвищити конкурентоспроможність Українських банків відносно іноземних (визначити оптимальну частку іноземного капіталу у банківській системі та узгодження банківського законодавства зі світовими нормами).

На мікрорівні кожен банк має розробляти власні заходи щодо збільшення капіталу, такі як: збільшення джерел зростання капіталу, впровадження системи рейтинговості банків, удосконалення інформаційно-аналітичної діяльності банку, налагодження зв'язків з громадськістю, поліпшення ефективності використання пасивів та активів.

Впровадження цих заходів сприятиме зростанню рівня капіталізації в банківській системі України, підвищить рівень конкуренції вітчизняних банків, а також в цілому вплине на відновлення довіри громадськості до банківської системи.

Незважаючи на велику кількість досліджень та праць на дану тему, проблема капіталізації залишається надзвичайно актуальною. На сьогодні Україна знаходиться в нестабільній економічній ситуації, а тому дуже важливо мати потужну банківську систему. Необхідно застосовувати нові підходи до розробки ресурсної політики банків, заходи щодо формування достатнього за обсягами власного капіталу, сформувані сприятливі умови для нарощення капіталу та інвестицій.

Інклюзивний розвиток має великий вплив на зміцнення банківської системи, він сприяє кращій доступності до банківських послуг та підвищує інтеграцію банківського сектору в життя суспільства, що в свою чергу спричиняє збільшення доходності та підвищення ефективності стратегії банківської системи України.

Література:

1. Диба М. І. Капіталізація банківської системи як чинник підвищення надійності економіки України / М. І. Диба, Є. С. Осадчий // *Фінанси України*, 2008. – № 6. – С. 77–88.
2. Довгань Ж. Капіталізація банківської системи України / Ж. Довгань // *Вісник НБУ*, 2008. – № 11. – С. 10.
3. Неизвестна О. В. Рівень капіталізації банківського сектору України: проблеми та шляхи їх вирішення / О. В. Неизвестна, М. І. Овсяник // *Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ: Зб. наук. праць.* – Кривий Ріг: КЕІ, 2009. – № 2. – С. 79–84.
4. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.
5. Алексеенко М. Капітал банку: питання теорії і практики: монографія / М. Алексеенко. – Київ: КНЕУ, 2002. – 276 с.
6. Грудзевич Я. В. Капіталізація банківської системи України на сучасному етапі / Я. В. Грудзевич, У. Я. Грудзевич // *Вісник Університету банківської справи*, 2016. – № 1-2. – С. 24–29. URL: [http:// nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2016_1-2_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2016_1-2_6)

ІНКЛЮЗИВНІ ІННОВАЦІЇ ТА ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ОСНОВНІ СКЛАДОВІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

В. О. КАРПЕНКО, курсант

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро

На сьогодні, інвестиції є найважливішим засобом забезпечення технічного прогресу та покращення значень якісних показників кожного підприємства. Одним з головних об'єктів інвестування, як усім відомо, є вкладення грошей в інновації, які представляють собою двигун економічного розвитку, що у подальшому забезпечує конкурентоспроможність усіх галузей національної економіки. Незважаючи на сьогоденний стан кризи, Україна рухається до поглиблення економічної співпраці. Але, партнерство може бути досягнуте лише за умови сповідування учасниками таких відносин певних цінностей, узгодженості думок щодо потреб суспільства у інклюзивному підході, в тому ж числі і створенні певних інклюзивних інновацій, як інструменту посилення економічної безпеки.

Інновація являє собою нововведення або вдосконалену продукцію, отриману в результаті інноваційного процесу. Вона необхідна для того аби забезпечити високу якість процесів купівлі-продажу і руху товарів, а також торговельної діяльності в цілому.

Щодо інклюзивних інновацій, то їх мета полягає в забезпеченні бідної частини населення товарами й послугами первинної необхідності. Однак, сьогодні інклюзивність полягає у створенні механізмів залучення цієї маргіналізованої частки молоді, інвалідів, людей, котрі проживають у віддалених регіонах, до спільної розробки та втілення у життя інклюзивних рішень, тобто активна участь у подоланні загроз економічної небезпеки. Світовий банк визначає інклюзивний розвиток як шлях до зменшення розриву між бідними та багатими, передбачає започаткування 135 інклюзивних інновацій через «створення знань і зусилля по їхній реалізації у вигляді продуктів і послуг, які найбільш актуальні для потреб бідних» [1], що розробляються на підґрунті передових досліджень та рудиментарних або тих, що існували раніше інновацій.

В Україні питання інклюзивних інновацій лише набуває значимості, свідченням чого є значний розрив у показниках індексу інклюзивного розвитку у 2018 році між Україною (49 місце серед країн, що розвиваються, або 79 у загальному рейтингу) та стратегічними партнерами (Норвегією – 1 місце, Німеччиною – 12; Францією – 18; Польщею – 34; Китаєм – 45 позиція) [3].

Зважаючи на досвід вже відомих торговельних мереж можна виділити наступні інновації:

– RFID (Radio Frequency IDentification) – система, що дозволяє в роздрібних торгових мережах відстежувати поставки, робити автоматичне замовлення продукції і здійснити контроль над датою реалізації швидкопсувної продукції;

– NFC (Near Field Communication) – бездротовий зв'язок на коротких відстанях для здійснення безконтактних платежів;

– Надолонні каси – доповнення до касового апарату, яке вимагає зв'язку з основним пристроєм для друку чека і прийому грошей за покупки.

– Термінали обслуговування.

Таким чином, безперечно, інвестування сучасних інноваційних технологій забезпечує їм досягнення певних переваг у вирішенні наступних завдань: розширення асортименту продукції, підвищення якості та зручності обслуговування покупців, підвищення продуктивності праці тощо. Проте, навіть якщо усі ці інноваційні процеси досить успішні, все одно існують загрози технологічної залежності вітчизняної торгівлі, так як саме такі інновації приходять на наш ринок у вигляді готової продукції з високою доданою вартістю, і тому якщо у цій сфері технологій Україна не буде розвивати національне виробництво, то так і залишиться у пастці лідерів інноваційного розвитку.

Отже, суть інклюзивності полягає у всеохопленні населення та створенні можливостей уникнення економічної небезпеки. Тому одним з найактуальніших питань на сьогодні постає підвищення економічної безпеки через створення інклюзивних інновацій як на регіональному, так і на національному та глобальних рівнях.

Література:

1. Dutz M. A. Unleashing India's Innovation: Toward Sustainable and Inclusive Growth. Washington DC: World Bank. 2007. XVIII. P. 205.

2. The Inclusive Growth and Development Report 2018. World Economic Forum. URL: <http://weforum.org/reports/theinclusive-growth-and-development-report-2018> (дата звернення 20.01.20)

ВОЗМОЖНОСТИ И РИСКИ ИНВЕСТИРОВАНИЯ В ЗЕЛЕННЫЕ ОБЛИГАЦИИ

Д. Ю. МИХАЛЬСКАЯ, студ.

И. А. ФИЛИНОВИЧ, студ.

Институт бизнеса Белорусского государственного университета, г. Минск, Республика Беларусь

Обратившись к исторической справке, можно заметить, что интересы бизнеса и окружающей среды практически всегда противопоставлялись друг другу. Сточные воды, грязный воздух, опустошенные земли и глобальное потепление – все это напрямую связано с стандартными методами ведения бизнеса.

В отдельности эти вопросы привлекают относительно мало внимания, но глобальное потепление повысило осведомленность о проблемах окружающей среды и соответственно усилило свое влияние на деловую практику, поскольку

от нее напрямую зависит доходность компаний. Привлечение инвестиций в экологически чистый бизнес вызывает активный интерес у руководителей и инвесторов уже более десяти лет. Направление с огромным потенциалом – зеленые инвестиции с фиксированным доходом – зеленые облигации [1].

Облигация – это ценная бумага, которую можно в назначенный срок вернуть лицу, ее выпустившему и получить определенную сумму (цену покупки или заранее оговоренную большую величину). В большинстве случаев к цене покупки добавляется некоторый процентный доход.

Преимуществом инвестирования в зеленые облигации является то, что они предоставляют инвесторам способ получения дохода, не облагаемого налогами. При этом инвестор знает, что доходы от его инвестиций используются с благими намерениями и с высокой степенью ответственности. Эмитенты зеленых облигаций также выигрывают, поскольку «зеленый» взгляд на бизнес может помочь привлечь новых инвесторов, а именно свежих инвесторов, благодаря которым эмитенты могут получить прибыль в течение длительного периода времени, по сравнению с базой более старых инвесторов.

Более высокий спрос на зеленые облигации означает снижение затрат по займам. Более низкие затраты по займам означают уменьшенные расходы, которые затем передаются инвестору в форме дивидендов или более низких операционных расходов для биржевого инвестиционного фонда (ETF) или облигации.

Зеленые облигации обычно имеют такой же кредитный рейтинг (выставляется тремя крупнейшими рейтинговыми агентствами: Standard & Poor's, Moody's, Fitch) как и другие долговые обязательства, выпускаемые их эмитентами [2].

Первым органом, выпустившим зеленые облигации, был Всемирный банк, который начал эту практику в 2008 году и с тех пор выпустил долговые обязательства на сумму более 3,5 млрд долл. США, предназначенные для вопросов, связанных с изменением климата. Правительственная Национальная Ипотечная Ассоциация (Government National Mortgage Association или Ginnie May) и Федеральная Национальная Ипотечная Ассоциация (Federal National Mortgage Association или Fannie May) также выпустили ипотечные ценные бумаги с «зеленой» этикеткой, как и Европейский инвестиционный банк. С 2008 по 2018 год, программа зеленых облигаций Всемирного банка превысила более 10 миллиардов долларов США от выпуска зеленых облигаций, выпустив более 130 облигаций в 18 валютах за тот же десятилетний период [3].

Первым субъектом США, использовавшим этот конкретный термин, было Содружество штата Массачусетс, которое в июне 2013 года продало 20-летние облигации на сумму 100 миллионов долларов, которые оно называет «зелеными облигациями». Содружество предоставляет информацию о том, какие проекты финансировались за счет облигаций, обеспечивая «сознательных инвесторов» возможностью отслеживать, каким образом деньги вкладываются в работы. Например, в апреле 2017 года Содружество Массачусетса продало более 1 миллиарда долларов в виде комбинации зеленых облигаций, используя

вырученные средства для финансирования развития инфраструктуры водоснабжения штата.

Данные примеры эмиссий оказались популярными как среди частных лиц, так и среди государственных учреждений, которые в соответствии с уставом вынуждены выделять часть своих денежных средств под зеленые инвестиции. Успех в Массачусетсе побудил другие штаты и муниципалитеты последовать их примеру.

Основными наднациональными эмитентами зеленых облигаций являются:

1. Европейский инвестиционный банк;
2. Африканский банк развития;
3. Европейский банк реконструкции и развития;
4. Всемирный банк.

Зеленые облигации набирают популярность в США и Европе. В мае 2013 года Tesla Motors, Inc. (TSLA) выпустили конвертируемых зелёных облигаций на 600 миллионов долларов (Investopedia, 2019). В марте 2014 года Toyota Motor Corp (TM) выпустили облигации, обеспеченные финансовыми активами для финансирования кредитов на гибридные автомобили (Investopedia, 2019). В марте 2014 года Unilever выпустили зелёных облигаций на 250 млн фунтов стерлингов в целях сокращения вдвое количества отходов, водопользования и выбросов парниковых газов на существующих заводах (Financial Times, 2014). В феврале 2016 года Apple выпустили зелёных облигаций на сумму 1,25 млрд долларов США для финансирования установки более энергоэффективных систем отопления и охлаждения и увеличения степени использования компанией биоразлагаемых материалов» (The Guardian, 2016).

Показатели рынка зеленых облигаций за 2018 год:

- зеленых облигаций было выпущено на сумму 167,3 миллиарда долларов США;
- рост рынка составил 3 % по сравнению с 2017 годом;
- эмитировано 1543 зеленых облигаций от 320 эмитентов;
- появление на рынке 204 новых компаний-эмитентов и соответственно увеличение общего числа эмитентов зеленых облигаций на рынке до 625;
- представители 44 стран, 8 из которых новые (стали участниками рынка в 2018 году);
- 4,5 миллиарда евро (5,5 миллиардов долларов США) – самая крупная по стоимости единичная облигация, выпущенная в 2018 году (эмитент – королевство Бельгии);
- появление новых представителей рынка государственных зеленых облигаций, таких как Бельгия, Индонезия, Ирландия, Литва, Польша и Сейшелы.

С 2007 года, совокупная сумма эмитированных облигаций в стоимостном выражении составила 521 миллиард долларов США. За всю историю существования рынка зеленых облигаций, США лидируют с 118,6 миллиардами долларов США, затем следуют Китай (77,5 миллиардов долларов США), на третьем месте Франция (56,7 миллиардов долларов США).

На текущий день, в 2019 году было выпущено зелёных облигаций на сумму 178,6 миллиардов долларов. Прогнозное значение общей суммы зелёных облигаций, эмитированных в 2019 году составляет 250 миллиардов долларов. До настоящего времени крупнейшими корпоративными облигациями были облигации, выпущенные французской коммунальной компании Engie на 1,5 млрд евро (1,7 млрд долларов), корейской нефтехимической компании LG Chem на 1,6 млрд долларов и Промышленно-коммерческого банка Китая на 1,5 млрд долларов.

Что касается эмиссии стран, Франция и США выпустили самые «зеленые» облигации в этом году (наиболее экологически чистые проекты). Также в этом году Нидерланды эмитировали зеленую облигацию на 6,7 миллиардов долларов [4], [5].

Преимущества зеленых облигаций по сравнению с другими вариантами:

1. Зеленые облигации предоставляют инвесторам и эмитентам прекрасную возможность стимулировать устойчивый экономический рост, одновременно возглавляя инвестиционное сообщество. Зеленые облигации предоставляют несколько существенных преимуществ по сравнению с другими вариантами финансирования [6].

2. Они предоставляют институциональным инвесторам доступ к зеленым (экологически чистым) инвестициям, при этом обеспечивая их фиксированным доход с низкой степенью риска.

3. Выпуск нового типа обеспеченных ценных бумаг призывает к активной финансовой деятельности всевозможных стейкхолдеров, тем самым создавая новую базу заинтересованных инвесторов.

4. Зеленые облигации также представляют собой идеальную возможность развития государственно-частных партнерских проектов, которые в свою очередь обеспечивают ускоренное развитие новых технологий и повышения энергоэффективности. Примером таких проектов является «Модель Морриса», где округ Моррис выпустил недорогие облигации под проект обеспечения правительственных зданий солнечной энергией, передавая проектные работы по низкой цене частному застройщику.

Риски инвестирования в зеленые облигации.

Одним из наиболее серьезных рисков при инвестировании в зеленые облигации является недостаточная степень ликвидности инвестиций. Рынок зеленых облигаций достаточно молодой и еще недостаточно крупный, поэтому если вы ищете высоколиквидные инвестиции, то вам следует избегать инвестиций в зеленые облигации по крайней мере до тех пор, пока спрос на них не станет высоким, а размер рынка не достигнет нужных масштабов.

Следующим риском является отсутствие четкого определения зеленых облигаций – инвесторы могут не знать точно, с какими целями, в каких направлениях используются их вложения. Например, EDF Group, которая обеспечивает электроэнергией дома, офисы и различные предприятия в Великобритании, эксплуатирует атомные электростанции во Франции и Великобритании, эмитирую при этом зеленые облигации на сумму

1,4 миллиарда евро. Ядерная энергия, какой бы эффективной она не казалась, все же не является надежным источником альтернативной энергии и ее сложно отнести к экологически чистым и инновационным направлениям развития бизнеса.

К другим рискам инвестирования в зеленые облигации относят: низкую доходность (все же зависит от индивидуального предложения, однако как говорилось ранее, инвестиции в зеленые облигации – это долгосрочные финансовые вложения), неправильную оценку доходности (данный вопрос можно решить наймом высококвалифицированных финансовых консультантов, которые способны не только определить экономически наиболее доходные направления инвестиций, но еще и способны сопровождать сделки и регулировать состояние инвестиционного портфеля), отсутствие достаточно сложных исследований, доступных для принятия обоснованного инвестиционного решения (это вопрос времени, поскольку рынок молодой, информационная база с ответами на все вопросы, связанные с инвестированием в зеленые облигации еще недостаточно обширна), и существование некоторых эмитентов зеленых облигаций с недобросовестной репутацией для отмывания денег и фиксации LIBOR (данный риск можно нивелировать обращаясь к рейтинговым агентствам, таким как Standard & Poor's, Moody's и Fitch, в поисках информации касательно кредитных рейтингов тех или иных зеленых облигаций, плюс ко всему рекомендуется пользование услуг юристов и финансистов для четкого определения направления инвестиций) [7].

Подводя итоги, можно сделать вывод, что инвестирование в зеленые облигации способствует улучшению общего экологического состояния планеты, благодаря нахождению точек соприкосновений между бизнес-практикой и экологией, при этом реализуя основную цель инвестиций – получение дохода от вложений, поскольку с одной стороны инвестирование в зеленые облигации улучшает экологические показатели и стимулирует зеленые инвестиции, с другой стороны, зеленые облигации обеспечивают инвестора низкорисковыми, долгосрочными фиксированными доходами, тем самым привлекая новый класс инвесторов, которые кроме получения доходов, заинтересованы в развитии социально-ориентированных, экологически чистых проектов.

Литература:

1. Green bonds: fixed returns to fix the planet. URL: <https://academy.candriam.com> (дата обращения: 21.10.2019).
2. Bonds overview. URL: <https://www.climatebonds.net> (дата обращения: 21.10.2019).
3. How Green Bonds Are a Cornerstone of Responsible Investing. URL: <https://www.thebalance.com> (дата обращения: 21.10.2019)
4. Green Bond Market Summary 2018. URL: <https://www.climatebonds.net> (дата обращения: 21.10.2019).
5. Green Bonds – The State of the Market 2018. URL: <https://www.climatebonds.net> (дата обращения: 21.10.2019).
6. Why Green Bonds. URL: <http://www.gogreenbonds.org> (дата обращения: 21.10.2019).
7. Opportunities and Risks of Green Bond Investing. URL: <https://www.investopedia.com> (дата обращения: 21.10.2019).

СЕКЦІЯ 4

СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК ПІД ВПЛИВОМ ФАКТОРІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ КРИЗИ МОДЕЛІ НЕОЛІБЕРАЛЬНОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В. П. РЕШЕТИЛО, д-р екон. наук, проф.,
зав. кафедри економічної теорії та міжнародної економіки
А. В. БРАТАШ, магістр
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Проблеми і протиріччя в розвитку глобальної економіки поглиблюються, що було підкреслено на Міжнародному економічному форумі в Давосі в січні 2020 року. Суттєві дисбаланси в розвитку світової економіки потребують переходу до нової, більш гнучкої і збалансованої моделі, здатної підтримувати усталені темпи зростання в довгостроковій перспективі разом із забезпеченням рівності в доступу до усіх видів ресурсів та зменшення диференціації в доходах. Така модель отримала назву *інклюзивного сталого зростання*. Її реалізація потребує зміни підходів до оцінювання рівня зрілості та ефективності економічної системи країни, врахування не лише економічних індикаторів зростання, а й соціально-політичних детермінант.

Одним з найбільш дискусійних питань є вплив моделі неолібералізму на можливості досягнення цілей інклюзивного розвитку. Нові світові потрясіння в XXI ст. активізували *дискусію між прихильниками неоліберальної глобалізації і її противниками*. Економічний аналіз ситуації виявив зміни, які сталися у світовому господарстві – становлення нових транснаціональних акторів, зміни у розстановці сил, зміна ролі держави у нових умовах розвитку, новий стан валютно-фінансової сфери. На поверхню дискусій було винесено нові наслідки неоліберального світогосподарського порядку, які раніше недооцінювалися: надзвичайний розмах спекулятивних переливань капіталу, зростаюча нестійкість і непогодженість економічних процесів, збільшення нелегальних операцій, різке посилення ваги сфери фінансових послуг. Їх виявлення значною мірою підірвало ідеологію, а з нею і легітимність неоліберальної глобалізації.

Кризові явища XXI ст. змінили і характер обговорення проблем глобалізації. Попереднє її трактування виходило з презумпції безкризового розвитку міжгосподарських центрів: відповідно визначалися її і позитивні, й негативні аспекти. Серйозні зміни потенціалу США і Європи, які є наслідком криз, змінюють весь баланс позитивних і негативних наслідків глобалізації. Наприклад, хиткий стан фондового ринку США призвів до суттєвого

скорочення експорту (і відповідно ВВП) багатьох країн Південно-Східної Азії і Латинської Америки, які в попередні роки вважалися яскравим прикладом благодатного впливу глобалізації. Окремі аналітики висловлюють припущення, що швидкість й інтенсивність експансії цих центрів, яка поглинає національний потенціал, у середньостроковій перспективі може призвести до зникнення самобутності цих країн. Значна частина західних економістів підкреслює, що глобалізація привела до таких внутрішніх і міжнародних трансформацій, за яких попередні методи аналізу і збирання статистичних даних усе менше відображають реальні процеси. Відповідно зникає основа для вироблення дієвої економічної політики і швидкого подолання рецесії.

Зростання на початку XXI ст. опору діяльності СОТ, МВФ та інших міжнародних економічних організацій (особливо серед країн, що розвиваються) вплинуло на розшарування поглядів прихильників неоліберальної глобалізації. З одного боку, зростає кількість тих, хто від теоретичних праць перейшов до консультування великих корпорацій із питань стратегії в нових умовах, їхні ідеї спрямовані на втілення і зміцнення монопольних (або олігопольних) позицій великих корпорацій, особливо на нових ринках. З іншого – відбувається розвиток ідей ортодоксальних неолібералів, які продовжують ідеалізувати ринок і його можливості. Вони всіляко підкреслюють неминучість неоліберальної глобалізації і марність намагань протистояти їй

У XXI ст. усі напрями критики неоліберальної глобалізації швидко зближуються, напрацьовуються більш погоджені підходи до питань подальшого розвитку. Праці представників теорії глобалізації, незалежно від належності до того чи іншого її напрямку, подають інший образ ринку, на відміну від нав'язаного неолібералізмом. Окрім суто формалізованих ринкових відносин (до яких закликають неоліберали) представники теорії глобалізації вказують, що на взаємовідносини між господарськими суб'єктами великий вплив справляють неформальні, неекономічні обставини, соціокультурне середовище, морально-етичний клімат у суспільстві і т. ін. Ці фактори особливо відчуває нинішня економіка України. Ринок постає не як самодостатній фактор, здатний вирішити всі проблеми і докорінно перетворити суспільство, а лише як один із його механізмів, який сягає корінням у всю сукупність суспільних відносин і залежить у своєму розвитку від соціально-політичної сфери, історичної і культурної спадщини. Яскравим прикладом цього є становлення ринкових відносин у Китаї, Індії та інших країнах, що розвиваються.

За межами Європи і Північної Америки було багато країн, в яких спостерігалася суспільна напруженість у період переходу до ринкових відносин і первісного нагромадження для переходу до індустріального і постіндустріального суспільства. Для більшості цих країн на початковому етапі неоліберальної глобалізації були характерними переважання колективістських систем цінностей, поміркований рівень споживання, порівняно висока норма нагромадження й економічна політика, яка була орієнтована на модернізацію і розвиток самостійного національно-господарського комплексу. У політичній сфері та організаційно-управлінських структурах домінували авторитарні

тенденції. Процес глобалізації вплинув на зміну соціально-економічної орієнтації, відбулися серйозні зрушення у функціонуванні господарських механізмів цих країн. Стали швидко розвиватися індивідуалізм і консьюмеризм. На другий план почали відступати попередні цінності – колективістські й загальнонаціональні. Поточне споживання зростає, нагромадження зменшується, посилюється інтеграція країн у світове господарство. Політичні режими зазнають змін: втілюються західні політичні інститути, парламентаризм і вибори політичних діячів; відчувається наступальний вплив реклами і піар-технологічної діяльності ЗМІ з формування суспільної свідомості. Нові обставини значно утруднюють проведення політики самостійного розвитку національної економіки, яка дедалі більше вимагає врахування і світових тенденцій.

В той же час, *інклюзивний розвиток вимагає, щоб люди були активно включені в процеси політичних, соціальних і економічних змін.* Найбільш гостро проблема нерівності, тобто низького ступеня інклюзивності економічного зростання має місце в країнах із слаборозвинутими інфраструктурними мережами. Подолання розриву можливе лише у тому випадку, коли групи у соціумі не є закритими та існують соціальні, політичні й економічні можливості для зміни соціального стану індивіда завдяки наявності інклюзивних інститутів. Незважаючи на існування стереотипу щодо більшої соціальної мобільності у розвинутих країнах світу, зокрема у країнах ЄС, проблема переміщення між стратами, передусім неможливість потрапити у середній клас, існує й там. Так, дослідження Фонду Бертельсманна вказують на зменшення кількості домогосподарств, що відносяться до середнього класу у ФРН впродовж останніх 15-20 років, причинами чого стали реформування податкової системи, ринку праці та демографічні зміни [1].

Теоретичні дослідження і емпіричні розрахунки свідчать і про тісний зв'язок між розвитком інфраструктури і інклюзивним зростанням – 1 млрд дол., вкладений в інфраструктуру, безпосередньо створює 15 тис. робочих місць і приблизно 30 тис. додаткових робочих місць в суміжних галузях. Китай, починаючи з 2000-х років, інвестує в інфраструктуру щорічно 8-10 % ВВП, Таїланд і В'єтнам – понад 7 %, Індія – 4-6 %, розглядаючи її як платформу для подальших інновацій і вирішення проблем зайнятості [2].

Концепція інклюзивного розвитку вимагає і більш повного врахування взаємодії навколишнього середовища (соціального і природного) і розвитку господарської сфери. Традиційні макроекономічні показники втрачають свою значущість у силу зняття вартісних відносин на мікрорівні. Якщо для оцінки провідного критерію – «рівень життя» – було достатньо кількісних показників системи національних рахунків у абсолютному вираженні або на душу населення, то з переходом до інклюзивного розвитку виникає необхідність у характеристиці «задоволеності» людей не тільки матеріальними, але й нематеріальними умовами, що включає і такі показники, як можливість самоосвіти, розвиток здібностей і збереження фізичного й духовного здоров'я в умовах свободи та справедливості, стан навколишнього середовища тощо. З

іншого боку, інклюзивний розвиток не просто збільшує ВВП країни, а й формує міцну соціально-економічну систему, де кожен громадянин відіграє важливу роль, бо має можливості, ресурси та інструменти для забезпечення саморозвитку, гідного і якісного рівня життя.

Література:

1. Сенюра О. В. Сучасний стан та перспективи дослідження проблем соціальної мобільності / О. В. Сенюра // *Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова*. Соціологія і політичні науки. 2015. Т. 20. Вип. 2 (23). С. 34–42. URL: heraldiss.onu.edu.ua/article/download/56726/53075
2. World Economic Forum (2018). URL: <http://reports.weforum.org/>

СТРУКТУРНІ ЗРУШЕННЯ НА СВІТОВИХ ФІНАНСОВИХ РИНКАХ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК

В. П. РЕШЕТИЛО, д-р екон. наук, проф.,

зав. кафедри економічної теорії та міжнародної економіки

С. А. ДРАЧОВА, магістр

*Харківський національний університет міського господарства
ім. О. М. Бекетова, м. Харків*

Підвищення рівня інклюзивності експортно- і імпортоорієнтованої економіки України потребує повсякчасного врахування стану світових фінансових ринків, які за своєю природою, мобільністю та масштабами застосування сучасних комунікаційних засобів впливають на розвиток як глобальної, так і національних економік. *Сучасні структурні зрушення і тенденції розвитку фінансових ринків проявляються в наступному:*

- відбулись глибокі якісні зміни в міжнародному фінансовому секторі, що характеризується, зокрема, злиттям банківського і страхового бізнесу;
- розширились функції фінансових інститутів, що працюють не лише у традиційній сфері своєї діяльності, а й займаються інвестиційним бізнесом, що вимагає вирішення проблеми єдиних валютних розрахунків;
- під впливом відповідної інфраструктури розширився ринок акціонерного капіталу, відбувається активне злиття промислового, банківського і страхового капіталу і активний розвиток фінансово-промислових груп;
- в умовах активізації руху капіталів виникли нові види інвестиційних паперів (сучасні варіанти ф'ючерсів, опціонів та інших вторинних і гібридних цінних паперів);
- на світовому фінансовому ринку активно діють нові інститути, що займаються фінансовим страхуванням і перерозподілом фінансового ринку (хеджінгові фонди та ін.);
- на фоні загального послаблення ролі національних центральних банків і посилення транскордонної мобільності капіталів, зростає роль посередників і посилюється спекулятивний характер їхньої діяльності;

– сучасні мікроелектронні технології, які застосовують фінансові заклади, забезпечують їм цілодобову роботу на світових біржах, що вимагає посилення контролю за їхньою діяльністю в межах національних держав і міжнародних масштабах.

Розвиток світових фінансових ринків відбувається в умовах наростання *монетарної глобалізації*, яка збільшує вплив світових фінансових ринків на рішення національних урядів, підвищує ринкову нестабільність у всій монетарній системі країни та залежність країни від їх стану. Для монетарної глобалізації характерні такі риси:

- інтернаціоналізація фінансових портфельів внаслідок поширеної внутрішньої лібералізації рухів капіталу;

- зменшення ринкової значущості банків як фінансових посередницьких установ (про що свідчить зростання обсягів цінних паперів, облігацій, деривативів тощо);

- визначення валютних курсів фінансовими ринками через зростання обсягів міжнародних фінансових операцій відносно торгових (тільки 10 % валютних операцій обслуговують зовнішню торгівлю, а 90 % є спекулятивними);

- ринкова зосередженість, за якої відносно невелика група інституцій одночасно займається торгівлею на міжнародних ринках, використовуючи утворення парадоксальної схильності країн до впливів валютних курсів.

Всі названі вище зміни процесу фінансово-монетарної глобалізації мають позитивні й негативні наслідки для розвитку як глобальної, так і національних економік. До негативних наслідків можна віднести, по-перше, більші можливості для спекуляцій на зміні курсів валют, акцій та інших фінансових активів і, по-друге, посилення елементів нестабільності, що може призвести до серйозних наслідків для світової та національної монетарних систем. Щоб пом'якшити наслідки проявів цих негативних рис, потрібно сприяти мобілізації зусиль міжнародних інститутів щодо подолання криз, забезпечення прозорості фінансових операцій (зрозуміло, з дотриманням комерційної таємниці), нарощуванню нових факторів виробництва, інформаційних та інтелектуальних ресурсів.

Сучасні дослідники монетарної глобалізації доходять висновку, що світова економічна інтеграція відбуватиметься як розвиток глобального монетаризму, *де всі країни пов'язані одна з одною перехресними потоками грошових капіталів, придбанням іноземних активів.*

Вплив фінансово-монетарної глобалізації на розвиток національних економік відбувається і на основі: 1) зменшення циклічних коливань для країн-учасниць; 2) підвищення ефективності спільної економічної політики; 3) можливості використання бюджетних фондів для вирівнювання економічного розвитку та реструктуризації відсталих секторів економіки; 4) підтримки національної валюти заходами спільної монетарної політики; 5) скорочення податкових та митних бар'єрів. Зрозуміло, що для їх реалізації необхідно створити багаторівневу узгоджену управлінську структуру

національних та глобальних ланок, яка була б спроможна узгоджувати інтереси суб'єктів різних рівнів попереджати негативний вплив глобалізаційних явищ. Особливо актуальним це є для таких країн, як Україна.

Глобалізація фінансового ринку призводить до порушення залежності між динамікою ВВП та зростанням грошової маси, а також здатна викликати інфляційні явища і поставити під загрозу всі монетарні спроби регулювання економіки. В цих умовах національним урядам важко проводити самостійну національну політику направлену на досягнення цілей інклюзивного зростання. Крім того, існуюча в Україні структура економіки у будь-якому аспекті не відповідає сучасним моделям інклюзивного зростання. Техніко-технологічна відсталість, низький рівень інвестиційно-інноваційної активності, повномасштабна криза у переважній більшості сфер економіки, і перш за все падіння обсягів промисловості на фоні деіндустріалізації, стали наслідком кумулятивної деструктивної дії комплексу чинників різної природи.

Результатом цих процесів є вимивання і майже повна відсутність середнього класу в Україні на фоні все більшого зростання бідності населення. Важливо наголосити на стрімкості збільшення диференціації в розподілу доходів і в глобальному масштабі. Так, 82 % багатства, створеного у 2017 р., отримав 1 % світового населення, тоді як 3,7 млрд осіб не покращили свій добробут. Багатство мільярдерів з 2010 р. зростає в середньому на 13 % щороку – це у 6 разів більше, ніж збільшення заробітної плати звичайних робітників, що підвищується лише на 2 % на рік [1].

Для міжнародних фінансових інституцій характерні спроби штучного розширення меж середнього класу в контексті т. зв. боротьби з бідністю, коли до нього відносять тих, чий денний дохід коливається від 2 до 10 дол. США. Якщо брати за основу визначення середнього класу певний діапазон доходу, то у світі до середнього класу можна віднести 1,8 млрд осіб, у т. ч. у Північній Америці – 338 млн (18 %), в Європі – 664 млн (36 %) і в Азії – 552 млн (28 %) [2]. Такий підхід дає неточні результати, адже в цьому випадку межі середнього класу є розмитими, а група індивідів, які формуватимуть його, – неоднорідна.

Основою інклюзивного розвитку є рух «знизу-вгору», основною метою якого є побудова суспільства, де першочергове завдання – розкриття людського потенціалу і створення рівноправних можливостей для кожного індивіда за допомогою доступної та якісної освіти, розвиненої інфраструктури й охорони здоров'я, тобто завдяки формуванню громадянського суспільства та інклюзивних інститутів, які дають змогу всім стратам брати участь у створенні ВВП та реалізовувати свій потенціал.

Економічна роль інклюзивних інститутів полягає у сприянні суб'єктам економічної діяльності вільно взаємодіяти та обмінюватися ресурсами. Але в умовах фінансово-монетарної глобалізації можливості бідної країни розвивати інститути інклюзивного розвитку є досить обмеженими.

Література:

1. Kharas H. The Emerging Middle Classin Developing Countries. Brookings Institution / H. Kharas. – URL: [163](http://siteresources.worldbank.org/EXTABCDE/Resources/7455676-</p></div><div data-bbox=)

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ В ПОИСКАХ ОТВЕТОВ НА ВЫЗОВЫ СОВРЕМЕННОСТИ

С. В. ТЮТЮННИКОВА, д-р экон. наук, проф.,
проф. кафедры экономической теории и экономических методов управления
Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, г. Харьков

Современный глобальный мир столкнулся с целым рядом сложных вызовов: изменение климата, учащающиеся природные катаклизмы, исчерпаемость ресурсов, дисбалансы и диспропорции развития, углубление неравенства и социальной эксклюзии, фрагментация общества и др. Ответы на эти и другие вызовы лежат в поле изменения цивилизационного вектора развития, формат которого требует как минимум трех составляющих: сплоченности, инклюзивности и коэволюционности. Проблема усложняется тем, что мы сталкиваемся с препятствиями, а именно: расколотым миром, «балканизированной» реальностью, в то время, когда многократно возрастает потребность в целостном экономическом универсуме. В этих условиях актуализируется необходимость институциональных изменений. Качество институтов становится залогом устойчивого развития. По определению лауреата Нобелевской премии Дугласа Норта институты представляют собой созданные человеком ограничительные рамки, которые организуют взаимодействие между людьми.

Вызовы глобального мира приобретают планетарный характер, и разрешение их требует взаимодействия людей, всевозможных объединений, стран, экономических и политических структур. Центр тяжести взаимодействия зависит, во-первых, от степени вовлечения как можно большего числа субъектов мирового хозяйства в процесс выработки решений по предотвращению или снижению рисков, снятия напряженности и неопределенности, т.е. формированию ответов, адекватных вызовам. Во-вторых, эффективность ответов на вызовы напрямую зависит от эффективности этих взаимодействий, от качества институтов.

На глобальном уровне инклюзивное развитие рассматривается как фундаментальная ценность человеческой цивилизации, способ осмысления справедливой стратегии развития стран при наличии многочисленных различий между ними. Мир озабочен поиском механизмов создания глобальной институциональной среды, которая бы отвечала критериям инклюзивности. На международных саммитах и форумах, на площадках ООН и ОЭСР, Римского клуба и других международных общественных организаций концепция инклюзивного развития получила не только всеобщее признание, но и

дальнейшее осмысление ее практического воплощения. Основное содержание инклюзивного развития может трактоваться как такое развитие государств в мирохозяйственных связях, которое дает возможность включать в него и раскрывать внутренний потенциал всех элементов, всех субъектов социально-экономической системы и обеспечивать ее сбалансированность.

Отметим, что выработанное и успешно примененное на практике инклюзивное развитие способно сплотить мировое сообщество в выработке не только условий стабильного устойчивого развития, но и найти способы минимизировать силу современных вызовов. Как отмечал один из известных современных ученых Стивен Хокинг, чтобы сохраниться и в будущем распространиться и колонизировать другие планеты и звезды, человеческая раса должна переконструировать себя, сократить или ликвидировать риск самоуничтожения [1, с. 8]. Не менее остро поднимается вопрос о трансформации координат нашего взаимодействия, т.е. практически о необходимости институциональных изменений в мировом масштабе. В юбилейном докладе Римского клуба «Come on! Капитализм, близорукость, демография и разрушение планеты» [2] содержится не только критика современной глобальной капиталистической модели развития, неприятие финансовых спекуляций и неравенства, но и призыв к новому холистическому мировоззрению планетарной цивилизации.

На рубеже двух тысячелетий человечество вступило в очень сложный период своего существования. Возвращаясь к вызовам современности отметим, что обострение глобальных проблем, нарастание неопределенности и неустойчивости во многом являются результатом человеческой деятельности. От человека сегодня зависит, сможет ли он познать усложняющийся мир и найти механизмы предотвращения всеобщей гибели, найдут ли люди для разрешения многочисленных накопленных проблем общий язык и осуществят ли эффективные институциональные преобразования. Ведь человеческая цивилизация, сформировавшаяся в условиях «пустого мира» – мира избытка ресурсов и огромных неосвоенных территорий вошла в настоящее время в «полный мир» (Герман Дейли), заполненный до краев, с очень неопределенными перспективами дальнейшего существования.

«Человечество, – отмечает Ю. Олейников, – на рубеже XX-XXI веков вступило в качественно новый этап своего исторического бытия. Впервые со времен появления на планете разумных существ отдельный конкретный человек стал силой, способной изменить эволюцию планетарного социоприродного Универсума» [3, с. 36]. Человек вооруженный современной техникой и технологией может разумно ее использовать во благо всего человечества и сохранить свою планету пригодной для своей жизни и жизни будущих поколений только совершив глубокие институциональные преобразования и выработав новые правила «игры» для новых условий жизнедеятельности. Переведя экономику в режим устойчивости, а не безудержного роста, увеличения общего блага, а не максимизации частной

выгоды институциональная среда сможет содействовать адекватным ответам на глобальные вызовы человечества.

Литература:

1. Писаренко Д. Земля обречена? Какое будущее предсказал человечеству знаменитый ученый? / Д. Писаренко // *Аргументы и факты*, 2019. – № 11. – С. 8.
2. Weizsaecker E., Wijkman A. Come On! Capitalism, Short-termism, Population and the Destruction of the Planet. Springer, 2018. 220 p.
3. Олейников Ю. В. От инфантильного бытия к зрелому обществу зрелых людей / Ю. В. Олейников // *Философские науки*, 2012. – № 2. – С. 36–48.

ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОЕ ПАРТНЕРСТВО КАК ФАКТОР ИНКЛЮЗИВНОГО РОСТА ЭКОНОМИКИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ ОБЩЕСТВА

Л. П. ЕРМАЛОВИЧ, канд. экон. наук, доц.,
доц. кафедры экономики и менеджмента
*Институт бизнеса Белорусского государственного университета, г. Минск,
Республика Беларусь*

Современное общество характеризуется процессом цифровизации во всех областях и опирается на использование инноваций и информационных технологий. Одной из важнейших задач, стоящих перед обществом, является внедрение процессов цифровизации наряду с другими и в социальную сферу. Решение этой задачи невозможно без разработки форм взаимодействия государства и бизнеса. Социальная сфера общества – это часть экономики, которая неотделима от социальной политика государства, направленной на повышение уровня и качества жизни населения. В природе инклюзивной экономики заложено, что ее приоритетом является решение социальных проблем в обществе и формирование политики, направленной на социальную защиту отдельных социальных категорий и выравнивание их доходов.

Происходящие технологические изменения обостряют проблемы неравенства и незащищенности отдельных слоев населения. Неравенство становится все более устойчивым и его усиление – это результат, как процессов глобализации, так и бурного процесса распространения информационных технологий. Так технологии искусственного интеллекта способны заменить значительное число работающих, что оказывают влияние на рынок труда, и вызвать рост безработицы. Чтобы не допустить массовой безработицы и безболезненно осуществить трансформацию рынка труда необходимо осуществить трансформацию системы образования. Дефицит цифровой грамотности тормозит внедрение и использование перспективных цифровых технологий и снижает конкурентоспособность значительной части населения на рынке труда [1]. В Республики Беларусь уровень фактической безработицы (по методологии МОТ в % к численности рабочей силы) составил в 2018 г.

4,8 % и имеет тенденцию к снижению (в 2017 г. – 5,6 %; в 2016 г. – 5,8 %). Положительная тенденция снижения уровня безработных не означает, что можно успокоиться. Уровень малообеспеченности населения с уровнем ниже бюджета прожиточного минимума в 2017 г. составил 5,9 % от численности населения, а в 2018 г. – 5,6 % [2].

Задача, стоящая перед Республикой Беларусь, обеспечить положительные темпы роста экономики. Устойчивые темпы роста обеспечат рабочие места, что будет способствовать задействованию всех слоев населения для обеспечения равных возможностей доступа к экономическому благополучию и созданию системы социальных гарантий бедных слоев населения. В результате эти меры приведут к снижению социальной напряженности. Инклюзивная экономика предполагает, что каждый человек должен иметь возможность удовлетворять основные потребности для поддержания своей жизнедеятельности. Перерастание постиндустриальной экономики в креативную, экономику знаний по-новому расставляет приоритеты. Реализация инклюзивности становится главным фактором экономического роста. Нельзя не согласиться с О. Момедовым, что: «Недооценка практической значимости процесса инклюзивизации порождается ее инверсионным характером становления, какой был присущ, например, компьютеризации (за недооценку которой мы платим до сих пор): начинаясь в далеких от производства сферах, эта, будто бы «внепроизводственная» тенденция, затем молниеносно охватывает все сферы экономики, адаптируя их под свои проблемы» [3].

Скорость изменений социально-экономических, институциональных, экологических условий порождает проблемы, которые государство пока не может решить. Необходимо искать альтернативу и ей может стать государственно-частное партнерство (ГЧП). Бизнес и государство не могут функционировать независимо друг от друга. И государство, и бизнес заинтересованы в платежеспособном населении. Если государство действует исключительно в интересах общества, то бизнес, создавая рабочие места, создавая социальные услуги для незащищенных слоев населения, помогает преодолеть социальную напряженность.

Партнерство государства и бизнеса формирует социально-экономические структуры в социально значимых сферах, а недостаточная развитость ГЧП тормозит их развитие. Также непоследовательная политика властей в вопросах поддержки развития предпринимательства не создает условий для взаимовыгодного диалога государства и бизнеса. В Республике Беларусь ГЧП в основном ориентировано на инфраструктурные проекты, требующие, как правило, крупномасштабной концентрации инвестиционных ресурсов на долгосрочный период. Институт государственно-частного партнерства в Республике Беларусь, принципы правила и механизмы, регулирующие его развитие, пока еще не получили необходимого в государственной социально-экономической политике законодательного и нормативно правового обеспечения. Проблема развития государственно-частного партнерства, по-прежнему, остается актуальной в числе научных и народнохозяйственных

проблем. Частные инвесторы, используя схемы ГЧП, могут оказать неоценимую помощь как в реализации масштабных и дорогостоящих, так и сравнительно небольших по объемам финансирования проектов.

Литература:

1. Шувалов С. С. Ключевые риски развития цифровой экономики: новые вызовы для системы государственного управления / С. С. Шувалов // *Менеджмент и Бизнес-Администрирование*, 2019. – № 2. – С. 4–16.

2. Статистический ежегодник 2019. Национальный статистический комитет Республики Беларусь. Минск. 2019. URL: https://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/publications/izdania/public_compilation/index_14636/ (дата обращения: 29.01.2020)

3. Момедов О. Ю. Экономика инклюзивной цивилизации / О. Ю. Момедов // *TERRA ECONOMICUS*, 2017. – Т. 15. – № 3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ekonomika-inklyuzivnoy-tsivilizatsii/viewer> (дата обращения 28.01.2020)

ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК ТА ЗРОСТАННЯ: ДОСВІД КИТАЮ

А. О. МОСКВИНА, канд. екон. наук, доц.,

доц. кафедри економічної теорії та міжнародної економіки

О. А. РЕГУНОВА, студ.

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

У сучасному світі усе частіше людство торкається теми соціальної несправедливості, нерівномірності розподілу ресурсів, можливостей і доходів у суспільстві. Та усе частіше різні країни почали звертатися до концепції інклюзивного розвитку та зростання.

Інклюзія – це процес підвищення рівня участі населення у суспільному житті. Інклюзивне зростання є невід’ємною передумовою інклюзивного розвитку. Концепція інклюзивного зростання забезпечує можливості та рівність прав для всіх економічних учасників, справедливо розподілення матеріальних і нематеріальних благ для підвищення добробуту суспільства. Концепція інклюзивного розвитку дозволяє усвідомити для кожної людини свою важливість та цінність у створенні середовища свого існування, а також вагомість своєї участі в економічному та суспільному житті, усе це робиться за рахунок гармонійного поєднання змін кількісних та якісних параметрів. Ці концепції містять у собі не тільки мету подолання прірви між бідними та багатими верствами населення, а й досягнути рівності у здобутті освіти та забезпеченні охорони здоров’я.

Стратегія інклюзивного розвитку ще давно стала важливою частиною економічних реформ китайського уряду. У 2004 році в Китаї було прийнято концепцію «гармонійного суспільства». Ця концепція базується на принципах інклюзивності: рівність, стабільний розвиток та економічне зростання. Китайське збалансоване суспільство – це демократія та законність, рівність, справедливість, довіра, співіснування людини та природи. Стратегія

інклюзивного економічного розвитку відобразилася у П'ятирічних національних планах економічного та соціального розвитку Китаю і також стала основою довгострокових стратегій до 2030-го та 2050 років.

Згідно із 13-м П'ятирічним планом, ключовими частинами економічної стратегії Китаю є інклюзивне суспільство, інноваційна економічна структура, скоординовані регіональні системи, інтенсивна промисловість, зелений розвиток і відкритий світогляд. Саме інклюзивне суспільство фокусується на науці, освіті, культурі, подоланні бідності та охороні здоров'я. За даними Central Intelligence Agency, у 2017 році в Китаї лише 3,3 % населення перебували за межею бідності, маючи дохід менш ніж 1,9 дол/день. Але ще у 1990 році, до запровадження концепції «гармонійного суспільства», цей показник становив 66,6 %. Для порівняння, в Україні 24,1 % населення заробляють менш ніж 1,9 дол/день, у США – 15,1 %, Кореї – 12,5 % [4]. І при цьому зростанні доходів на душу населення скорочується розрив між багатим і бідним населенням Китаю.

Але за даними World Bank, коефіцієнт нерівності розподілу доходів GINI у 2016 році склав 0,465 пунктів, що вказує на підвищений ризик соціальних заворушень. Таке високе значення цього показника свідчить про концентрацію доходів у певних груп населення країни. Однак за останні 10 років спостерігається тенденція зниження коефіцієнта GINI з 0,487 до 0,465, що є позитивним показником та свідчить про правильно обраний напрямок економічної політики.

Одним з важливих пріоритетів інклюзивного розвитку Китаю є стимулювання внутрішнього попиту та споживання. Використовуючи бюджетне стимулювання уряд намагається зменшити залежність від зовнішнього попиту шляхом нарощування внутрішнього. Завдяки цьому Китаю вдається зберігати зростання економіки.

Через високий рівень урбанізації в Китаї (майже 55 %) сильно зростають витрати на споживання міського населення (у середньому на 14 % щорічно). Урбанізація це один з важливих інструментів зменшення розриву між багатими та бідними верствами суспільства, також сприяє формуванню середнього класу. Однак протилежна ситуація відбувається у сільській місцевості: за 10 років витрати на споживання зменшилися тут майже в 3 рази.

За оцінками представленими у звіті «The Inclusive Development Index 2017», Китай знаходиться на 15-тій сходинці серед 79 країн, що розвиваються [5]. Важливими конкурентними перевагами Китаю вважають: заощадження, з врахуванням інвестицій у людський капітал; рівень зайнятості, ВВП на душу населення, тривалість життя. Також Китай має сильні сторони за політичними та інституційними індикаторами індексу інклюзивного розвитку: якість інфраструктури, освіта та зайнятість. Але інклюзивний розвиток заповільнюють такі фактори як нерівність в розподілі доходів, швидке зростання коефіцієнта демографічного навантаження, інтенсивність викидів в атмосферу діоксиду вуглецю тощо.

У сучасних світових умовах стале економічне зростання не може відбуватися без інклюзивного розвитку. Китайський уряд, розуміючи складні виклики майбутнього та неминучі глобальні проблеми людства, взяв курс на інклюзивний розвиток економіки. Це забезпечить Китаю стале економічне зростання, доступність середньої та вищої освіти, медицини, формування середнього класу та інноваційної нації. Тому концепція інклюзивного розвитку повинна стати основою розвитку економіки України, тому що країна зможе успішно розвиватися лише у тому випадку, якщо процес її розвитку супроводжується набуттям нових знань та їх практичного втілення.

Література:

1. Прушківська Е. В. Теоретичні аспекти інклюзивного розвитку та його роль у сучасних умовах / Е. В. Прушківська, М. В. Дерев'ягін // *Economics Bulletin*, 2018, – № 2. – С. 24–33.
2. Economic inclusion. *European Bank for Reconstruction and Development*. 2017. URL: <https://www.ebrd.com/what-we-do/projects-and-sectors/economic-inclusion.html> (дата звернення 20.01.20).
3. Базилюк А. В. Інклюзивне зростання як основа соціально-економічного розвитку / А. В. Базилюк, О. В. Жулин // *Економіка та управління на транспорті*, 2015. – Вип. 1. – С. 19–29.
4. Хоменко О. В. Теоретичні та практичні аспекти інклюзивного розвитку економіки КНР / О. В. Хоменко // *Kitaĕznavĕi doslidžennâ*, 2018. – № 1. – С. 69–76.
5. The Inclusive Development Index 2017. World Economic Forum Report. 2017. URL: <https://widgets.weforum.org/inclusive-development-index-2017/> (дата звернення 20.01.20).

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ

Т. А. ПУШКАР, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри економіки

С. С. ТАТЬЯНКО, студ.

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Концепція інклюзивного зростання як інтегрованого масштабного зростання, яке охоплює широкі кола людей, галузей, сфер діяльності, створюючи умови для отримання переваг від розвитку, ставить за мету досягнення поряд з вищим рівнем процвітання поряд зростанням рівності в можливостях і розподіленні доходів.

На думку К. Сапун, Р. Селезньової, саме інклюзивне зростання повинне забезпечувати справедливі можливості для економічних учасників під час економічного зростання та рівноправ'я секторів економіки та верств населення. Концепція інклюзивного зростання також зосереджує увагу на рівності здоров'я, людського капіталу, екологічного стану довкілля, соціального захисту та продовольчої безпеки [2, с. 108].

I, незважаючи на те, що глобальний індекс інклюзивності розвитку не враховує окремою складовою цифрову трансформацію економіки, вплив розвитку цифрової складової на основні процеси у суспільстві (в індексі передбачено таку складову як «Базова та цифрова інфраструктура»), заперечувати вплив цифрових трансформацій на розвиток суспільства в сучасних реаліях неможливо.

Концепція інформаційної економіки визначає підґрунтям її становлення ряд процесів, які формують не тільки новітні умови діяльності, але і змінюють парадигму сприйняття економічних процесів. Інтелектуалізація виробництва, дематеріалізація продукту, що створюється, глобальне зміщення економічних відносин у інформаційний простір стають вагомими чинниками інклюзивного розвитку. Становлення інформаційної економіки в умовах інклюзивного розвитку повинне вирішувати ряд основних завдань, зокрема:

1) забезпечувати підвищення рівня трансформації виробничих відносин у всіх галузях і секторах економіки на основі рівного доступу до інформаційного простору, реалізації концепції інформатизації бізнесу та бізнес-структур;

2) розвиток відкритих інновацій, можливості їх реалізації;

3) створення рівних умов для розвитку цифрових компетенцій усіх членів суспільства як основи підвищення інформатизації праці;

4) забезпечення включення економічних суб'єктів національної економіки в глобальне інформаційне середовище, рівного доступу до можливостей участі в міжнародних різноманітних міжнародних проєктів, розвитку партнерських відносин;

5) реструктуризацію міжнародного ринку праці шляхом підвищення можливостей доступу до джерел інформації, прискорення пошуку та налагодження ділових контактів.

Становлення інформаційної економіки, підвищення її позитивного впливу на забезпечення інклюзивного розвитку неможливий без сприйняття суспільством процесів інтелектуалізації праці. Значення самоосвіти, освіти протягом всього життя, які проголошені у Європейському освітньому просторі, доступу до освітніх ресурсів, створення і реалізація програма розвитку інклюзивної освіти, підвищення цифрової компетенції суспільства невід'ємна складова інтелектуалізації праці. Без врахування даних процесів реалізація принципів інклюзивного розвитку в сучасному глобалізованому світі, який активно рухається по шляху цифрової трансформації неможливе.

Таким чином, сучасні процеси цифрової трансформації, становлення інформаційної економіки на основі розвитку єдиного інформаційного простору, інтелектуалізації праці, зміни парадигми економічної діяльності у розрізі зміщення значної частини економічних процесів у цифровий простір, не тільки зумовлюють можливості інклюзивного розвитку, але і стають їх важливою складовою, забезпечуючи прискорення процесів і сприяння реалізації його основних принципів.

Література:

1. Inclusive growth for people and places: challenges and opportunities. Inclusive Growth Commission (2017), RSA, London, URL: https://www.thersa.org/globalassets/pdfs/reports/rsa_inclusivegrowth-commission-final-report-march-2017.pdf (Accessed 13 January, 2019).
2. Сапун К. В. Концепція інклюзивного зростання в економіці / К. В. Сапун, Р. В. Селезньова // *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*, 2018. – № 10. – С. 177–181.

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Н. Є. СКОРОБОГАТОВА, канд. екон. наук, доц.,

доц. кафедри міжнародної економіки

А. О. СЛОБОДА, студ.

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ

На сьогодні світ знаходиться на етапі цифрової глобалізації, яка характеризується нескінченними потоками інформації. Розвинені країни зараз активно впроваджують новітні цифрові технології до економічних процесів [1; 3]. Це допомагає ефективніше та успішніше реалізовувати стратегічні цілі країн, а також підвищувати рівень конкурентоспроможності на світовій арені. Україна також намагається не відставати від тенденцій в світі, а особливо, в Євросоюзі, тому Кабінет Міністрів України була впроваджена Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 рр. Даний нормативний документ визначає наступні пріоритети: стимулювання економі та залучення інвестицій, підвищення рівня конкурентоспроможності країни за рахунок цифровізації, збільшити обізнаність щодо цифрових технологій серед населення, розвиток ІТ-аутсорсингу [5].

Слід зазначити, що цифрові технології стрімко проникають як в повсякденне життя населення, так і в різні сектори економіки, а саме: відбуваються зміни у виробничих процесах (удосконалення технології, автоматизація тощо), зміни методів та моделей управління бізнесом, канали збуту та ін. Як зазначають фахівці [1–4], цифровізація надасть багато можливостей для розвитку економіки України. Основними принципами цифровізації економіки та суспільства: *справедливість* (встановлених правил повинні дотримуватись усі члени суспільства та суб'єкти господарювання); *націленість* (створення конкурентних переваг як у повсякденному житті, так і виробничому процесі); *безпека* (кібербезпека, захист персональних даних та секретів виробництва); *доступність* (рівний доступ до послуг, інформації та знань); *відкритість* (співробітництво з усіма партнерами щодо створення світового ринку е-комерції); *ефективність* (результат від цифровізації має перевищувати витрати); *економічність* (найкраще використання ресурсів, необхідних для цифровізації); *комплексність* (зняття інституційних бар'єрів, що перешкоджають цифровізації); *цілісність* (взаєморозуміння між членами

суспільства на шляху до цифровізації); *незалежність* (свобода пошуку, обробки, аналізу та передачі інформації). Саме за допомогою даних принципів можна реалізувати основну ідею цифровізації – покращення процесів життєдіяльності людства за допомогою впровадження цифрових технологій. Водночас завдяки використанню цифрових ресурсів це можна зробити значно швидше та ефективніше.

Українській економіці цифровізація також принесе позитивний ефект. Пропонуємо визначати наслідки з позицій 3-х стейкхолдерів: держава, підприємство та суспільство (рис. 1).

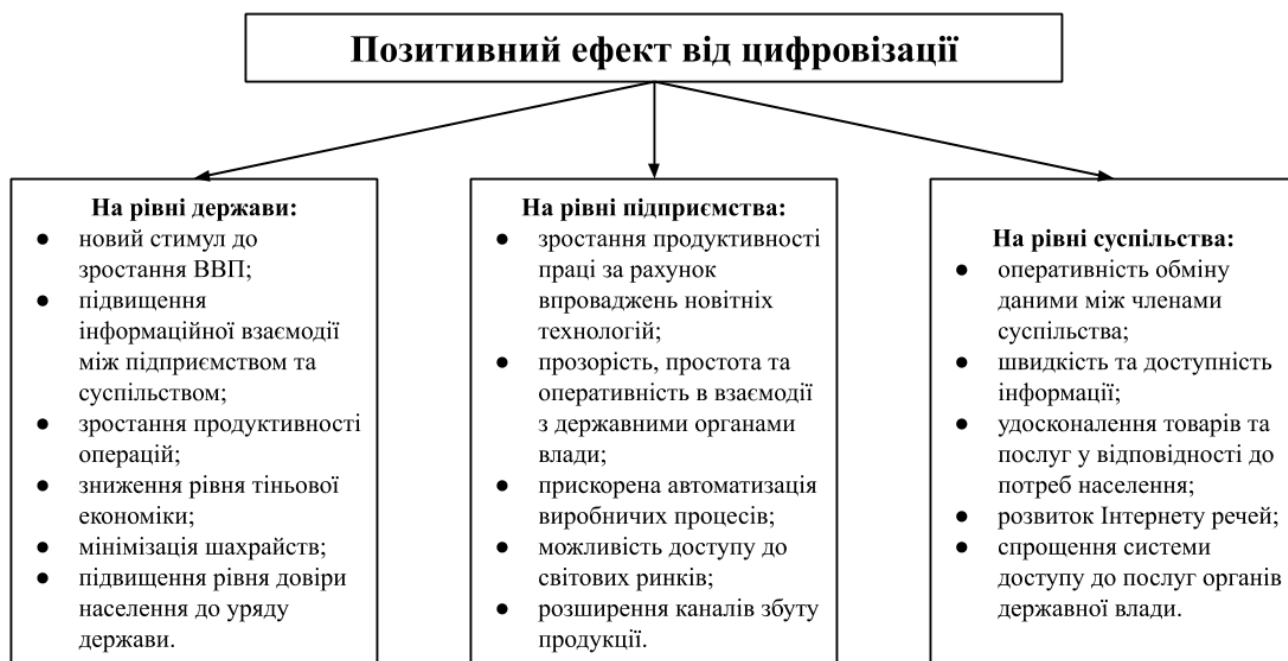


Рис. 1 – Позитивний ефект від цифровізації економіки [2]

Таким чином, можна очікувати, що позитивний ефект від цифровізації не заставить довго чекати. З впровадженням нових технологій операції, системи, виробництво будуть спрощені, адже, буде менше паперових операцій, які зазвичай затягують процеси. Ефективність та результативність діяльності підприємств підвищуватиметься, а витрати – навпаки, мають зменшитися. На сьогодні в Україні деякі підприємства активно розробляють та впроваджують цифрові технології. Зокрема, Асоціація підприємств промислової автоматизації України об'єднала лідерів з даного напрямку, що дозволяє суттєво впливати на розвиток на законодавчому рівні та позиціонуватися в числі кращих по Східній Європі [4]. Таким чином, найбільший ефект цифровізація принесе суспільству, оскільки буде створено надійне цифрове середовище, де всі процеси будуть логічні та послідовні. Водночас, цифровізація надасть змогу розвиватися стартапам, інноваціям, які власне кажучи, і є рушійною силою цифрових технологій, а також одним з ключових пунктів у підвищенні конкурентоспроможності держави на світовій арені.

Література:

1. Colin N. The digital economy / N. Colin, A. Landier, P. Mohnen, A. Perrot // *Notes from the Economic Analysis Board*, 2015. – № 26. – Р. 1–12. –URL: https://www.cairn-int.info/article-E_NCAE_026_-0001--the-digital-economy.htm
2. Карчева Г. Т. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки / Г. Т. Карчева, Д. В. Огородня, В. А. Опенька // *Фінансовий простір*, 2017. – № 3 (27). – С. 13–21.
3. Новікова А. П. Аналіз розвитку світового та українського ринку ІТ-послуг / А. П. Новікова, Н. Є. Скоробогатова // *Інвестиції: практика та досвід*, 2018. – № 3. – С. 52–56. – URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/3_2018/12.pdf
4. Офіційний сайт Асоціації підприємств промислової автоматизації України. URL: <https://appau.org.ua/>
5. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження КМУ від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80>

ІНКЛЮЗИВНЕ ЗРОСТАННЯ ЯК ПРІОРИТЕТ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН СВІТУ

Ю. В. ФЕДОТОВА, канд. екон. наук, доц.,
доц. кафедри економічної теорії та міжнародної економіки
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Уповільнення темпів економічного зростання, характерне як для розвинених країн, так і для тих, що розвиваються, актуалізує необхідність пошуку нової моделі соціально-економічного розвитку, спроможної відповісти на нові виклики. У своєму звіті у 2012 році Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) визнала наступні три ключові проблеми, які так і не були вирішені, навіть під час рекордних темпів економічного зростання у 1990-х та 2000-х рр.: бідність, безробіття, нерівність.

У теорії економічного зростання присутня несумісність ефективності та справедливості. Інтенсивне економічне зростання без забезпечення умов справедливості не може виступати показником сучасного розвитку.

Аналіз системи заходів державного управління на прикладі країн світу дозволяє відзначити наступні тенденції здійснення спроб поєднання забезпечення економічної ефективності та підтримки соціальної стабільності.

Соціальна політика в Китаї спирається на економічне зростання з демонстрацією престижу нової якості життя. Індія намагається вирішити проблему бідності значними обсягами фінансування в освіту та науку. Однак ця стратегія тільки починає реалізовуватися.

В економічній літературі виділяють три парадигми економічного зростання [1, с. 23].

Перша – це модель інвестиційного зростання, яке обумовлене впровадженням інновацій і рівнем капітальних вкладень у впровадження

технологій, створених у інших країнах.

Друга – це модель інноваційного зростання. У цій парадигмі навпаки зростання складається з «передових інновацій», які полягають у розробці нових технологій та їхньому розповсюдженні поза національні кордони. Варто наголосити, що у цій моделі присутній соціальний капітал, який розглядається як зовнішня умова, а не як фактор зростання, акцент ставиться на інтенсивне використання людського капіталу та винахідницькій діяльності.

На відміну від другої парадигми, третю можна назвати зростанням на основі людського капіталу. Всі аспекти та форми його розвитку є не тільки показниками добробуту, а й потужними двигунами економічного зростання. Особливої уваги заслуговує справедливість, яка виражається у формуванні інклюзивних закладів і значної соціальної інтеграції. Іншими словами можна сказати, що зростання країни можна вважати інклюзивним, якщо поряд зі збільшенням ВВП країни, індекс розвитку людського потенціалу також буде збільшуватися.

Інклюзивне зростання – це економічний розвиток, у рамках якого з'являються можливості для всіх верств населення, справедливо розподіляються матеріальні та нематеріальні блага у суспільстві для підвищення його добробуту. Мова йде не тільки про рівні умови отримання освіти, забезпечення охорони здоров'я та безпеки. Отже, інклюзивний підхід до зростання передбачає довгострокову стратегію, що базується на продуктивній зайнятості.

Індекс інклюзивного розвитку (ІР) представляє собою розширену оцінку економічного розвитку країн. Окрім оцінки ВВП, ІР включає 11 додаткових параметрів.

ІР включає дванадцять показників, які можуть бути об'єднані у три великі групи [2].

I. Зростання та розвиток. До цієї групи належать наступні показники: рівень ВВП на душу населення (у доларах США), продуктивності праці, тривалість життя, рівень зайнятості.

II. Інклюзивність, а саме: нерівність доходів, рівень бідності, нерівність багатства, медіанний дохід (у доларах США в розрахунку на 1 день) на душу населення.

III. Рівність між поколіннями та стійкість. До цієї групи належать наступні показники: чисті заощадження, викиди вуглецю на душу населення, співвідношення населення працездатного віку до непрацездатного.

Країни для зручності порівняння розділено на два сектори: розвинені (30 країн) та ті, що розвиваються (79 країн). У другому секторі Україна посідає 49 місце (станом на кінець 2018 року). До ТОП-5 країн, що розвиваються, за критерієм інклюзивності економічного зростання увійшли Литва, Угорщина та Азербайджан, Латвія та Польща. Серед розвинених країн рейтинги очолили Норвегія, Ісландія, Люксембург, Швейцарія і Данія. США посіли 23 місце через високий рівень бідності, коротку тривалість життя, високий ступінь невірності та значні обсяги державного боргу [2].

Стратегія інклюзивного розвитку стала невід’ємною частиною економічних реформ і уряду Китаю. У рейтингу за ІР Китай посідає 15 сходинку серед 79 країн, що розвиваються. Стратегію інклюзивного розвитку відображено у П’ятирічних Національних планах економічного і соціального розвитку КНР, а також у довгострокових стратегіях до 2030 та 2050 років. Згідно із тринадцятим П’ятирічним планом, ключовими компонентами економічної стратегії КНР є інноваційна економічна структура, інтенсивна промисловість, зелений розвиток, інклюзивне суспільство тощо.

Підсумовуючи результати дослідження, зауважимо, що в сучасних умовах стале економічне зростання потребує інклюзивного розвитку.

Література:

1. Сморгунов Л. В. Государство, сотрудничество и инклюзивный рост / Л. В.Сморгунов // *Власть*, 2017. – № 11. – Частина 3. – С. 22–30.
2. Індекс інклюзивного розвитку: Україна посіла 73 місце. Інформаційне агентство «Конкурент». URL: <https://konkurent.in.ua/publication/23052/indeks-inklyuzivnogo-rozvitku-ukrayina-posila-73-misce/> (дата звернення: 24.01.2020).

THE INFLUENCE OF NATIONAL COMPETITIVENESS ON THE INCLUSION OF A LOCAL ECONOMY INTO THE GLOBAL ECONOMIC SYSTEM (A CASE STUDY OF GHANA)

A. V. ARTEMENKO, PhD in Economics, the Associate Professor at the Department of International Economics and International Economic Relations

L. AKUAKU, student

Poltava University of Economics and Trade, Poltava

Globalization and the Fourth Industrial Revolution have created new opportunities but also disruption and polarization within and between economies and societies. In this context, the World Economic Forum annually introduces the Global Competitiveness Index which is a yardstick for policy-makers to look beyond short-term and reactionary measures and to assess their progress against the full set of factors that determine productivity. These are organized into 12 pillars: Institutions; Infrastructure; ICT adoption; Macroeconomic stability; Health; Skills; Product market; Labor market; Financial system; Market size; Business dynamism; and Innovation capability. The results of the Global Competitiveness Index in 2019 reveal that, on average, most economies continue to be far from the competitiveness «frontier» – the aggregate ideal across all factors of competitiveness [1].

An in-depth examination of competitiveness pillars makes it possible to evaluate the inclusiveness of a national economy into a global one. Having studied key performance indicators in Ghana (fig. 1), it can be concluded that the country needs to improve its performance in a number of indicators, in order to be included into the global economy to a greater extent.

Performance Overview Key ◇ Previous edition ▲ Lower-middle-income group average □ Sub-Saharan Africa average 2019



Fig. 1 – Ghana’s Rank in Global Competitiveness Index, 2019 [1]

The study has shown that Ghana’s national economy requires a number of changes and developments in terms of most of the pillars that determine its competitiveness. However, the authors suggest that pillars 2 (Infrastructure), 5 (Health), 6 (Skills) and 11 (Business Dynamism) would contribute to the inclusion of the country into the global economic system the most.

In Pillar 2, the improvements needed for Ghana are lower exposure to unsafe drinking water which has a percentage of 75.5 which means that over 70 % of the population are exposed to unsafe drinking water. It is suggested that those unsafe drinking water should be used to generate electricity, although it needs to be filtered firstly before it is used. Apart from that, there should be developments in road infrastructure which needs to be massively improved by having more coal filled roads and less drainage ditches in the country.

Regarding Pillar 5, it can be stated that average life expectancy in Ghana is quite low. Subsequently, the government should include the local healthcare system by promoting healthier lifestyle, increasing salaries for medical workers etc. Such measures will make the population healthier and increase their life expectancy that will promote the country’s competitiveness globally.

In Pillar 6, which relates to the skills the country, it would be suggested that the mean years of schooling and extent of staff training in Ghana should be improved by having more training sections for the staff and having students to be in school for at least 10 years. This is because with 6 years in schools it is not enough to get a well-paid job in Ghana which results into low competitiveness and inclusion rates of the country in the global economic system.

Last being Pillar 11, which is Business Dynamism. It should be mentioned that a minimum time to start a business in Ghana is 14 days. Therefore, the government has to support at least SMEs so that to start up a business would be faster. Also, enhancement in attitudes towards entrepreneurial risk should be improved by minimizing the risk such as betting on a crucial deadline and trusting a key employee.

Literature:

1. The Global Competitiveness Report 2019. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (date of access: 28.01.2020).

ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ У ПЕРІОД ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

А. В. МОСТЕПАНЮК, канд. екон. наук, докторант кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

Як відомо, процес глобалізації негативно впливає на національні економіки, а саме: мобільність робочої сили призводить до втрати кваліфікованих працівників та дефіциту працездатного населення, розвиток та впровадження технологій штучного інтелекту можуть сприяти підвищенню безробіття, прагнення виробників підвищити свою конкурентоспроможність на глобальному рівні може негативно вплинути на рівень оплати праці та умови праці тощо. У цьому контексті слід зазначити, що у результаті старіння населення, міграції та надання притулку біженцям у розвинутих країнах спостерігається зменшення надходжень до державного бюджету та одночасне зростання потреби у наданні соціального захисту (фінансової допомоги біженцям та пенсійного забезпечення – непрацездатному населенню), що призводить до зменшення рівня соціального захисту населення у цілому. Крім того, у країнах, що розвиваються, теж спостерігається зменшення податкових надходжень у зв'язку з відтоком працездатного населення, що вимагає зменшення державних витрат в цілому. Відтак саме за таких умов необхідним є активне втручання державного сектору та надання соціального забезпечення населенню, що є вкрай незахищеним, та пошук альтернативних шляхів соціального захисту суспільства.

Основним гарантом соціального забезпечення є держава, яка формує та реалізує державну соціальну політику. Така політика спрямована на підтримування високого рівня зайнятості, гарантування прожиткового мінімуму непрацездатному населенню, мінімальної заробітної плати працездатному населенню, надання соціальних послуг, створення фондів соціальної допомоги та страхових фондів, застосування принципів субвенції, індексацію заробітної плати тощо [1]. Тобто державна соціальна політика покликана сприяти розвитку та відновленню трудових ресурсів держави,

регулювати трудові відносини, надавати усім громадянам соціального захисту та страхування, гарантувати «справедливу» оплату праці.

Разом з тим, у період глобалізації національні економіки постають перед проблемою, що виникає за умови зменшення фіскальних надходжень та підвищення потреби населення у соціальному захисті. Ефективним методом вирішення даної проблеми є пошук альтернативних джерел надання соціального захисту населенню. Практика реалізації соціального забезпечення суспільства у розвинутих країнах вказує на делегування певних соціальних функцій держави приватному сектору у формі корпоративної соціальної відповідальності, недержавним та громадським організаціям. За таких умов послаблюється фінансовий тиск на державний сектор та підвищується рівень соціального захисту населення.

Поняття корпоративної соціальної відповідальності визначається як добровільна участь бізнесу у вирішенні соціальних проблем, наданні соціального захисту та сприянні підвищенню рівня добробуту населення [2].

Особливістю делегування функцій соціального захисту приватному сектору є зацікавленість бізнесу, оскільки така діяльність сприяє підвищенню рівня конкурентоспроможності, рівня лояльності споживачів до продукції, працівників до роботодавця та довіри до компанії. Як правило, приватні компанії надають соціальний захист шляхом зменшення плинності кадрів тобто збереження рівня зайнятості, надання медичного страхування, фінансування освітніх, культурних та спортивних заходів для співробітників та місцевої громади, забезпечення належних умов праці та оплати праці, створення приватних пенсійних фондів, участі у вирішенні соціальних проблем місцевої громади та благодійних проектах тощо [3].

Отже, слід зазначити, що виклики глобалізації сприяли підвищенню фіскального тиску на державний бюджет, що призвело до неспроможності державного сектору надавати соціальний захист суспільству у повній мірі та сприяло переданню таких функцій приватному сектору. Відтак нині соціально орієнтована діяльність бізнесу є вигідною для всіх учасників, а саме: бізнесу, держави та суспільства в цілому.

Література:

1. Макарова О. В. Соціальна політика в Україні: монографія / О. В. Макарова. – Київ: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2015. – 244 с.
2. Мостепанюк А. В. Сутність, принципи та методи реалізації корпоративної соціальної відповідальності в сучасній ринковій економіці / А. В. Мостепанюк // *Бізнес-Інформ*, 2019. – № 11. – С. 13–22. DOI: 10.32983/2222-4459-2019-11-13-22
3. Гражевська Н. І. Корпоративна соціальна відповідальність як чинник нагромадження новітніх форм капіталу в сучасній ринковій економіці / Н. І. Гражевська, А. В. Мостепанюк // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*, 2018. – № 2. – С. 12–19. DOI: 10.17721/1728-2667.2018/197-2/2

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД СТРАТЕГІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ (НА ПРИКЛАДІ КНР)

Г. І. РИБАК, канд. екон. наук,
доц. кафедри економічної теорії та міжнародної економіки
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Ключовим напрямом розвитку економік світу є інклюзивний розвиток, що став головною темою Всесвітнього економічного форуму (WEF) 2018 року. На думку експертів WEF, індекс інклюзивного розвитку є більш комплексним підходом, що дозволяє враховувати не тільки традиційні макроекономічні показники, а й добробут населення, і якість його життя.

За визначенням ОЕСД, інклюзивний зростання – це економічний розвиток, в рамках якого виникають можливості для всіх верств населення, справедливо розподіляються матеріальні і нематеріальні блага в суспільстві для підвищення його добробуту. У цьому контексті мова йде не тільки про подолання прірви між багатими і бідними, а й про рівні умови здобуття освіти, забезпечення охорони здоров'я і безпеки. Тому інклюзивний підхід до зростання передбачає тривалу стратегію, що базується на продуктивній зайнятості. Концепція інклюзивного розвитку передбачає, що кожен суб'єкт економіки є важливим, унікальним, цінним для суспільства і має можливості, щоб задовольнити свої потреби [1, с. 3].

Одним з прикладів успішного запровадження економічних реформ на основі стратегії інклюзивного розвитку став Китай. Його концепція «гармонійного суспільства», базується на принципах інклюзивності: економічне зростання, рівність, сталий розвиток і стабільний розвиток. Китайське гармонійне суспільство – це демократія і законність, рівність і справедливість, довіра, співіснування людини і природи. Тривала стратегія розвитку на 2050 містить основну мету: глобальне інноваційне лідерство і інноваційна нація.

Уся стратегія інклюзивного розвитку побудована на створенні гармонійного суспільства паралельно з інноваційним розвитком країни, що фокусується на якості життя населення, екології та на суспільному розвитку та будівництві «нового соціалізму» в сільській місцевості. Головними завданнями в ній були та є: подолання нерівності і створення середовища для сталого розвитку; стимулювання внутрішнього споживання і попиту; поліпшення соціальної інфраструктури. І вже в останні роки 2016-2020 завдання визначені у створенні більш інклюзивного суспільства і підвищення якості життя, що забезпечує формування середнього класу, «безпечного» споживання і надання громадських послуг.

А ключовими компонентами стратегії КНР є інноваційна економічна структура, інтенсивна промисловість, скоординовані регіональні системи,

зелений розвиток, інклюзивне суспільство, відкритий світогляд і економічні інститути.

Стратегія інклюзивного розвитку стала вдалою для КНР, про те свідчать дані Central Intelligence Agency 2018 року, в КНР тільки 3,3 % населення перебувало за межею бідності, тобто мали дохід менше 1,9 дол./день, хоча у 1990 році цей показник становив аж 66,6%. Наприклад, в Україні 24,1 % населення заробляють менше 1,9 дол.

Саме інклюзивне суспільство передбачає фокусування на освіті, науці, культурі та охороні здоров'я, активізацію зусиль для подолання бідності. Інклюзивна модель розвитку побудована на базі соціальної справедливості і стимулювання внутрішнього споживання. Одним із пріоритетів інклюзивної економічного зростання КНР є стимулювання внутрішнього попиту і споживання. За допомогою бюджетного стимулювання уряд КНР зменшує залежність від зовнішнього попиту шляхом нарощування внутрішнього попиту. Саме завдяки цьому вдається зберігати зростання економіки Китаю, але з помірним уповільненням.

Відповідно останні 10 років економіка Китаю уповільнила темпи зростання, що і обумовлено переорієнтацією на стимулювання внутрішнього попиту. Середньорічні темпи зростання реального ВВП в країні складають 8,4 %, а на душу населення ВВП виріс з 3010,9 дол. в 2006 році до 6772,6 дол. – 2018 році.

Зростання доходів на душу населення супроводжується ще й скороченням розриву між багатим і бідним населенням КНР. За даними World Bank, коефіцієнт нерівності розподілу доходів GINI 2018 року складав 0,465 пунктів, Хоча такий показник є високим і свідчить про концентрацію доходів у певних груп населення, та за останнє десятиліття спостерігається тенденція до його зниження з 0,487 до 0,465, що є позитивним сигналом для уряду КНР і підтверджує правильний вектор економічної політики.

Даний досвід «злітаючого дракону» є прикладом до формування стратегії розвитку української економіки. Розуміючи виклики майбутнього і глобальні проблеми людства, необхідно взяти курс на внутрішній розвиток в поєднанні з відкритістю і інноваційністю економіки. Це забезпечить в довгостроковій перспективі соціально-економічний ефект, стає економічне зростання, можливість за допомогою розвитку середньої і вищої освіти, медицини, формувати середній клас та сприяти інноваційному розвитку.

Література:

1. Інклюзивний вимір розвитку міст – центрів ділової активності України: тенденції та перспективи : наукова доповідь. НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. редактор М. І. Мельник. – Львів, 2019. – 55 с.
2. Офіційний сайт World Economic Forum. URL: www.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2017 (дата звернення 28.01.2020).

TRANSFORMATION OF EMPLOYMENT STRUCTURE IN DIFFERENT COUNTRIES UNDER THE INFLUENCE OF GLOBALIZATION AND DIGITALIZATION

S. I. TUL, Associate Professor at the Department of International Economics and International Economic Relations

Poltava University of Economics and Trade, Poltava

Stage «Globalization 4.0» is a modern stage of global economic development. The vast majority of scholars (Subramanian A., Kessler M. [1]) define «Globalization 4.0» as a period of hyperglobalization characterized by dramatic changes in the scale of economic, cultural and political globalization. According to experts, «Globalization 4.0» is directly related to the revolution of global value chains (Cattaneo O., Staritz C., Gereffi G. [2]) and the spread of offshoring (Blinder A. S. [3]) – the practice of starting a business in another country, usually with a low level of income taxation and / or relatively low level of wages. While the driving force of transformational processes at the former stage was financial globalization, now their driver is the expansion of information and communication technologies (ICTs), mobile Internet and digitalization. The use of broadband Internet access is one of the key factors influencing the digitization of the global economy. According to the International Telecommunication Union as of the end of 2019, 53.6 % of the world population or 4.1 billion people used the Internet [4]. This is a new stage of globalization, within which the principles of business organization are changing; a common economic space is gradually being formed without the participation of superstate formal institutions and, in the future, a world without economic boundaries will be created.

Sectoral changes in the global economy reflect the structural changes occurring in the framework of the systemic transformation of society. The criterion for such changes is the degree of spread of intellectual production and intellectualization of social activity under the influence of digitalization. Based on the division of the economy into sectors (primary, secondary, tertiary), the level of development of post-industrial relations in different countries has been determined.

In high-income countries, there is a steady decline in employment in the primary and secondary sectors of the economy, while the rapid growth in employment in the tertiary sector. According to the forecast that was made on the basis of ILOSTAT data [5] in 2025 the employment structure of this group of countries will be as follows: 83 % – services; 15 % – industry; 2 % – agriculture. Upper-middle-income countries are rapidly attracting the vast majority of labor to the tertiary sector. According to the forecast in 2025, the employment structure of the population in this group of countries will be following: 66 % – services; 23 % – industry; 11 % – agriculture. In lower-middle-income countries, there is a gradual involvement of labor in the tertiary sector of the economy. It is projected that in 2025 54 % of the population in this group of countries will be employed in the services sector; in industry – 21 %; in agriculture – 25 %. In low-income countries, there is a

significant gap as compared with high-income countries; however, they are following the global trend of increasing the share of the population employed in the service sector. According to the forecast, in 2025 the structure of employment in this group of countries will be as follows: 26 % – services; 10 % – industry; 64 % – agriculture.

New technological advances in such areas as artificial intelligence, machine learning, the Internet of Things, 3D printing, robotics, biotechnology create opportunities for the development of those countries that are connected by mobile devices with strong computing power, high storage capacity and access to a new knowledge. Nowadays, the population of high-income countries gains the greatest benefit of the Fourth Industrial Revolution. People from this group of countries have access to digital technologies that increase efficiency and simplify daily life. The majority of business operations (negotiating with clients, managing projects, selling goods) and leisure activities (ordering taxis, booking tickets, listening to music, watching movies) are done remotely. In the future, the Fourth Industrial Revolution will contribute to the long-term economic growth of the vast majority of countries by reducing transport and communication costs through efficient logistics, and minimizing costs associated with international trade through e-commerce sites that will stimulate entry into new markets.

To summarize it should be mentioned that digitalization, which is primarily a product of human intellectual activity, contributes to the formation of unique skills in representatives of the new generation. Therefore, the demand for creative work of economically active population is increasing in the world labor market. However, the impact of digital technology on transformation of employment structure is uneven; because countries have different levels of economic development, specific structure of their economic systems, Moreover, the quality of education and the speed of adaptation of workers to changes that occur on the modern labor market are significantly vary in different countries.

Literature:

1. Subramanian A. The Hyperglobalization of Trade and Its Future / A. Subramanian, M. Kessler // Peterson Institute for International Economics, 2013. – WP 13-6. – P. 1–66. URL: <https://www.piie.com/sites/default/files/publications/wp/wp13-6.pdf>
2. Cattaneo O. Global value chains in a postcrisis world: resilience, consolidation, and shifting end markets / O. Cattaneo, C. Staritz, G. Gereffi. – World Bank, 2010. – P. 3–20. – URL: <https://globalvaluechains.org/publication/global-value-chains-postcrisis-world-resilience-consolidation-and-shifting-end-markets>
3. Blinder A. S. Offshoring: The Next Industrial Revolution? / A. S. Blinder. – Foreign Affairs. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2006-03-01/offshoring-next-industrial-revolution>
4. Measuring Digital Development: Facts and figures 2019. Geneva: International Telecommunication Union, 2019. URL: <https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/facts/FactsFigures2019.pdf>
5. Employment distribution by economic activity (by sex) – ILO modelled estimates, November 2018. International Labour Organization (ILO). URL: https://www.ilo.org/ilostat/faces/oracle/webcenter/portalapp/pagehierarchy/Page27.jspx?subject=EMP&indicator=EMP_2EMP_SEX_ECO_DT&datasetCode=A&collectionCode=ILOEST&_afLoo p=4043318690572752&_afWindowMode=0&_afWindowId=8v8qcn2jt_1#!%40%40%3Findicato

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

С. В. ПЩЕНКО, ст. викл. кафедри економіки

Н. Ю. ПИСАРЕНКО, студ.

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, м. Кременчук

В умовах глобалізації та зростання впливу концепції інклюзивної економіки на господарський сектор країни, одним із найважливіших елементів продовольчої безпеки держави стає активна експортна політика та нарощування експортного потенціалу. Досвід провідних країн показує, що конкурентоспроможний експорт – це результат цілеспрямованої політики держави, орієнтованої на підтримку провідних галузей національної економіки, створення сприятливих умов для їх виходу на світові ринки.

Сільськогосподарське виробництво зможе реально сприяти розвитку вітчизняної економіки, забезпечити реалізацію національних інтересів країни, якщо буде конкурувати на світових ринках. Тому пошук шляхів підвищення експортної конкурентоспроможності українських виробників, забезпечення експортної безпеки України на зовнішніх ринках сільськогосподарської продукції – є важливою й актуальною проблемою [1].

Динаміку обсягів експорту живих тварин та продуктів тваринного походження наведено на рисунку 1.

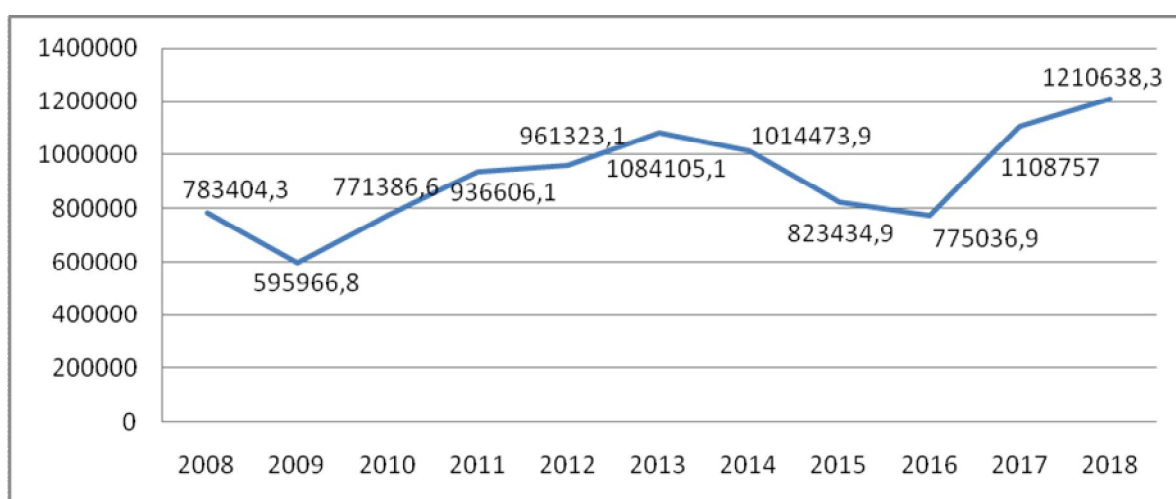


Рис. 1 – Динаміка експорту живих тварин та продуктів тваринного походження Україною (тис. дол. США) [2]

Аналіз статистичних даних свідчить про позитивну динаміку експорту живих тварин та продуктів тваринного походження у період 2009–2013 рр. Надалі, у 2014–2016 роках можна спостерігати погіршення показників, що було спричинено низкою факторів, зокрема: скорочення поголів'я овець та кіз, що стало наслідком анексії Росією Криму, де традиційно розвивалося вівчарство; скорочення поголів'я у свинарстві, яке частково, як і в інших галузях тваринництва, пов'язане з втратою контролю над тимчасово окупованими територіями Луганської, Донецької областей та Криму та інше.

Слід зазначити, що динаміка українського експорту молока та молочних продуктів протягом 2011–2016 років демонструвала вкрай негативну тенденцію. Основними проблемами розвитку експорту українського молока та молочних продуктів, його переорієнтації на більш вимогливі європейські ринки є низька якість молочної сировини, низька технологічність виробництва, невідповідність продукції європейським вимогам якості, відсутність сертифікації за європейськими стандартами. Експортувати до країн ЄС Україна може лише молочні продукти вироблені з молочної сировини екстра-класу, частка якої в Україні з загального обсягу виробництва молока ледь сягає 16,5 % [3].

Позитивні зміни обсягів експорту молока та молочної продукції Україною спостерігаються у 2017 році. Так, порівняно з 2016 роком загальні обсяги експорту молока і молочної продукції зросли у 2017 році на 75,6 %, що є значним приростом. Нові експортні перспективи створюють умови для підвищення зацікавленості сільськогосподарських виробників розвивати молочне тваринництво. Але для підвищення рівня якості виробництва молока до європейських стандартів галузь потребує значної модернізації, що, в свою чергу, актуалізує питання інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств.

Задля подолання перешкод на шляху до підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської галузі важливо розробити заходи щодо реалізації експортного потенціалу даного сектору; створити умови для розвитку експортоорієнтованого виробництва на принципах інноваційності і екологічності; гармонізувати систему стандартизації та сертифікації сільськогосподарської продукції, правила санітарного та ветеринарного контролю з європейськими та міжнародними стандартами й вимогами; удосконалити транспортну та портову інфраструктуру; зменшити тиск на ведення бізнесу в сільськогосподарському секторі тощо.

Література:

1. Полковниченко С. О. Безпековий вимір реалізації експортного потенціалу аграрного сектору економіки України / С. О. Полковниченко // *Економічний форум*, 2017. – С. 58–66.
2. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Agricultural enterprises development strategy investment support in the field of animal husbandry in Ukraine. *SHS Web Conf.* 2020. Volume 73. URL: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20207301009>

АКТУАЛИЗАЦИЯ ИНКЛЮЗИВНОГО РАЗВИТИЯ В ЭПОХУ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ

Д. А. РЯБОВОЛ, магистрант

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, г. Харьков

На сегодняшний день ключевыми игроками не только цифровой, но и мировой экономики, стали технологические корпорации, основывающие свое развитие на создании полностью цифровых продуктов и услуг (Google, Facebook), либо дигитализации отдельных отраслей и их перевод на использование разработанных ими цифровых инструментов (Amazon, Uber, Airbnb). Вопросы конкуренции, рыночной власти, занятости, социальной защиты, этичности развития и внедрения технологий в отдельных сферах во многом будут определяться скоростью вытеснения человека из непосредственного процесса производства. Поэтому становление инклюзивного и устойчивого развития являются крайне актуальными в условиях современной цифровой революции.

В рамках цифровой экономики, потребители как никогда раньше вынуждены доверять компаниям, услугами которых они пользуются. В этих условиях информация, личные пользовательские данные, часто в полной мере раскрывающие «карту» психологических мотивов, привычек и настроений конкретного человека, стали одним из наиболее ценных ресурсов. Нельзя не заметить все чаще всплывающий как в новостных изданиях, так и в научных публикациях, вопрос о конфиденциальности личных данных и процедурах регулирования, которые должны помочь защитить их в рамках хранения и обработки со стороны больших технологических компаний.

Более того, примеры крупных утечек данных, хранящихся централизованными игроками цифровой экономики (утечка в октябре 2019 года более 4 млрд записей об аккаунтах пользователей в Facebook и LinkedIn, номеров телефонов, имен и электронных почт), небезопасности средств общения (недавний эпизод со взломом смартфона Джеффа Безоса, основателя корпорации Amazon, предположительно через видеофайл, пересланный через мессенджер WhatsApp), слежки и использования личных данных в коммерческих целях, делает вопрос конфиденциальности в цифровую эпоху крайне проблемным и противоречивым [1, 2]. В такой ситуации актуализируются проблемы безопасности, доверия и справедливости, разрешение которых возможно только на пути инклюзивного развития.

Большая часть активного населения развитых стран мира уже имеет целый набор дигитализированных инструментов и приложений, без которых невозможно представить даже рутинные повседневные задачи, такие как поездка на такси или ориентирование по городу. Здесь в игру вступают технологические гиганты, стремясь к тому, чтобы посредством использования уже полученной информации и понимания психологии пользователя, сформировать привычки, достаточные для того, чтобы составить значительный

барьер и «цену» перехода на другое решение (часто созданное начинающей или небольшой компанией).

Платформы, являющиеся основой цифровой экономики, уже обладают достаточными сетевыми эффектами для того, чтобы замкнутый цикл постоянного совершенствования буквально отгородил занятые ими рыночные ниши от новых игроков. Да, на сегодняшний день можно смело сказать, что существует огромное количество предпринимательских возможностей, перспективных направлений и проблем, которые требуют решения, однако практически каждой новой компании рано или поздно придется встретиться с технологической корпорацией, на чьем «поле» она играет. Если обратить внимание на цифры, то окажется, что такие гиганты, как Google тратят десятки миллиардов долларов на покупку перспективных стартапов, что еще больше углубляет и укрепляет их рыночную власть. Компания Google, занимающая более 90% рынка веб-поиска, за время своего существования (22 года) совершила 240 приобретений небольших стартапов [3]. В том числе, за 1,2 млрд долл. сервис Waze, который в перспективе мог составить конкуренцию одному из основных и знаковых продуктов компании, – Google Maps [4].

Обобщая подходы к оценке инклюзивного развития, представленные Комиссией инклюзивного развития (The Commission Inclusive Growth), ООН, Всемирным экономическим форумом, Организацией экономического сотрудничества и развития (ОЭСР) можно сделать следующие выводы. Во-первых, в условиях глубоких технологических трансформаций возрастает потребность инклюзивных параметров развития. Во-вторых, к этому феномену приковано внимание не только международных организаций, но и национальных государств. В-третьих, инклюзивное развитие в самом общем виде понимается как интегрированное широкомасштабное развитие, содействующее получению максимального преимущества от результатов экономического развития, высший уровень развития наряду с ростом равенства и справедливости в возможностях и доходах.

Одним из показательных примеров влияния сетевых эффектов является отказ сервиса Snapchat от покупки со стороны крупнейшей в мире социальной сети Facebook за 3 млрд долл. в 2013 году [5]. После отказа сервис какое-то время успешно развивался, поскольку обладал крайне необычным и интересным для пользователя функционалом. В итоге в 2017 году компания провела первичное размещение акций, а ее капитализация достигла 33 млрд долл. Однако, за это время со стороны Facebook в свое приложение были внедрены похожие особенности (виртуальная реальность, QR-коды, фото эффекты и интерфейсы), что в итоге переманило аудиторию Snapchat, которая еще не успела полностью войти в психологический цикл, мешающий смене продукта, и повлекло упадок компании, наряду с падением цен ее акций.

Одной из сфер, претерпевающих значительную трансформацию в процессе распространения цифровой экономики (постепенной дигитализации отраслей, ранее функционировавших по большей части без использования цифровых решений), является занятость. Уже в ближайшее время

необходимость скорейшей переквалификации может коснуться широкого круга работников различных отраслей, производящих в основном монотонные, хоть и требующие точности, операции, поскольку все большее число технологических решений находят свое финансово оправданное место на производстве (согласно прогнозам фирмы Oxford Economics, к 2030 году до 20 миллионов рабочих будут заменены роботами) [6].

Тем не менее, можно отметить, что цифровые технологии оказывают огромное положительное воздействие на рост мировой экономики, усиление процессов распространения инноваций, создавая все новые секторы с местом для роста технологических компаний, нуждающихся в новых сотрудниках. Однако, стоит подчеркнуть высокую степень противоречивости такого развития, поскольку наряду с наличием ранее недоступных цифровых решений (например, в сфере информационно-коммуникационных технологий, аэрокосмической сфере, робототехнике) возникают все новые негативные экстерналии, характер и глубину которых еще предстоит определить. Технологические новации нуждаются в глубоких социальных проработках. Перенаправлять значительные потенциальные возможности современной цифровой революции на благосостояние всех членов общества можно только на пути инклюзивного развития.

Литература:

1. Personal and Social Information of 1.2 Billion People Discovered in Massive Data Leak. Dataviper.io. URL: <https://www.dataviper.io/blog/2019/pdl-data-exposure-billion-people/> (дата обращения: 27.01.2020).
2. Morrison S. The Jeff Bezos hack could happen to anyone / S. Morrison. – URL: <https://www.vox.com/recode/2020/1/22/21077747/jeff-bezos-whatsapp-hack-saudi-prince-mohammed-bin-salman> (дата обращения: 27.01.2020).
3. Google Acquisitions. Crunchbase. URL: https://www.crunchbase.com/organization/google/acquisitions/acquisitions_list#section-acquisitions (дата обращения: 27.01.2020).
4. Kelleher S. Did Google Just Deliver a Death Blow to Waze? / S. Kelleher. – URL: <https://www.forbes.com/sites/suzannerowankelleher/2019/10/21/did-google-just-deliver-a-death-blow-to-waze/#d15321218c4d> (дата обращения: 27.01.2020).
5. Bercovici J. Facebook Tried to Buy Snapchat for \$3B in Cash. Here's Why / J. Bercovici – URL: <https://www.forbes.com/sites/jeffbercovici/2013/11/13/facebook-wouldve-bought-snapchat-for-3-billion-in-cash-heres-why/#67bb88b043de> (дата обращения: 27.01.2020).
6. Cellan-Jones R. Robots 'to replace up to 20 million factory jobs' by 2030 / R. Cellan-Jones. – URL: <https://www.bbc.com/news/business-48760799> (дата обращения: 27.01.2020).

ПРОЦЕССНО-ОРИЕНТИРОВАННЫЙ ПОДХОД К УПРАВЛЕНИЮ ОРГАНИЗАЦИЕЙ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

А. И. БЕЛОУСОВА, студ.

В. А. ЛАДУТЬКО, студ.

Институт бизнеса Белорусского государственного университета, г. Минск, Республика Беларусь

Сокращение затрат – актуальная задача для производственных процессов, где традиционно концентрируются самые большие объемы потерь. Однако решение данной проблемы не менее важно и в рамках развития менеджмента организации.

Для качественного выполнения этой задачи целесообразно внедрение такого инструмента, как процессно-ориентированное управление, или Activity-Based Management (ABM). Процессно-ориентированное управление дает надежное, основанное на фактах, представление с финансовой точки зрения о затратах выполняемых процессов, их продуктов, услуг и клиентов [4]. ABM отличается от альтернативных методов своей концентрацией на отдельных бизнес-процессах: оно определяет их эффективность, финансовую прибыльность, объем создаваемой для клиента ценности и необходимость для всей цепи в целом. Во многом ABM основан на расчете затрат по видам деятельности, или Activity-Based Costing (ABC) [5].

ABC подход предполагает, что распределение косвенных затрат должно быть осмысленным и обоснованным. Значимая оценка полных затрат должна включать распределение накладных расходов в пропорции к видам деятельности, которые их генерируют. Учет затрат по видам деятельности позволяет реализовать указанный подход и рассматривается не только как система учета затрат, но и как один из инструментов анализа [2].

Впервые концепция процессно-ориентированного подхода была изложена Купером Р. и Капланом Р. в статье «Profit Priorities from Activity-Based Costing» (1991 г.).

Система управления затратами на основе ABC предоставляет компании не традиционную бухгалтерскую, а управленческую информацию, которая помогает менеджерам количественно оценить финансовые выгоды и сосредоточить свое внимание на улучшении деятельности организации.

ABC метод позволяет менеджерам понять источники изменчивости затрат и выявляет действия, которые они могут предпринять для снижения требований к своим организационным ресурсам. Снизив требования, менеджеры могут сократить расходы, чтобы превратить сэкономленные средства в увеличение прибыли [1].

Процессно-ориентированное управление показывает очень реалистичную картину того, какое влияние оказывают решения на текущие процессы. Это позволяет менеджерам своевременно получать обратную связь и обеспечивать возможность провести соответствующие изменения до того, как произойдет

событие, а не просто отражать в отчётности информацию об уже произошедших событиях, создавая, таким образом, более действенную, а, следовательно, и более эффективную систему [3].

На практике в управлении производственно-хозяйственной деятельностью организации выделяют два основополагающих подхода – функциональный (традиционный) и процессно-ориентированный. Главным недостатком функционального подхода к управлению организацией является локальный характер реализуемых задач организации, в то время как процессно-ориентированный подход направлен на решение комплексных многокомпонентных задач управления. В рамках традиционного подхода не обосновывается связь базы распределения косвенных расходов и их природы, не учитывается влияние широты ассортимента продукции. Целесообразно использование ABC для управления прибылью организации вследствие устранения недостатков, присущих традиционному подходу, и соответствия формируемых данных актуальным задачам управления, а именно регулированию косвенных расходов. Исходя из этого управление прибылью на основе процессно-ориентированного подхода заключается в обосновании выбора экономически целесообразных стратегических управленческих решений за счет установления соответствующих изменений косвенных затрат. Более того, процессно-ориентированная концепция управления актуальна в связи с тем, что во многих организациях, особенно в сфере торговли, косвенные затраты составляют более половины затрат.

Таким образом, процессно-ориентированный метод является мощным управленческим инструментом, который возник как способ преодоления неэффективности традиционных подходов к учету и управлению затратами. АВМ не просто помогает организации точно определить затраты по продукции, бизнес-процессам, но также предоставляет финансовую и нефинансовую информацию, необходимую для выявления возможностей по снижению затрат и усовершенствованию функционирования организации.

Литература:

1. Cooper R. Profit Priorities from Activity-Based Costing / R. Cooper, R. S. Kaplan // *Harvard Business Review*, 1991. – May/June, – P. 130–135.
2. Гурко В. Б. Бухгалтерский управленческий учет в торговле: учеб.-метод. пособие / В. Б. Гурко. – Минск: БГЭУ, 2012. – 183 с.
3. Евменчик О. С. Проблемы управленческого учета в проектно-ориентированных компаниях / О. С. Евменчик // *Актуальные проблемы бизнес-образования: материалы XVII Междунар. науч.-практич. конф., 19–20 апреля 2018 г., Минск* / Бел. гос. ун-т, Ин-т бизнеса и менеджмента технологий, Ассоциация бизнес-образования; [редкол.: В. В. Апанасович (гл. ред.) и др.]. – Минск: Национальная библиотека Беларуси, 2018. – С. 62–66.
4. Евменчик О. С. Процессно-ориентированное бюджетное планирование / О. С. Евменчик // *Актуальные проблемы бизнес-образования: XVIII Междунар. науч.-практич. конф., Минск, 25–26 апреля 2019 г.: сб. ст.* / Институт бизнеса БГУ; редкол.: П. И. Бригадин [и др.]. – Минск: Институт бизнеса БГУ, 2019. – С. 60–64.

5. Управляя затратами: процессно-ориентированное управление в Caterpillar. URL: http://www.up-pro.ru/library/production_management/lean/caterpillar-abm.html (дата обращения: 12.11.2019).

ІНКЛЮЗИВНА ЕКОНОМІКА В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: НОВА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ

А. А. КОНОВАЛ, студ.

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Останні кілька років світ говорить про необхідність більш соціально-інклюзивного підходу до генерації економічного зростання. Попри те, що загальні світові тенденції економічного розвитку показують позитивні зрушення, розширення та інтеграцію ринків, поглиблення міжнародної кооперації та інтернаціоналізації, багато людей не відчувають в реальному побуті ефекту зростання економіки. Тому існує відмінність між показниками економічного росту та реальним рівнем життя населення багатьох країн. На Всесвітньому економічному форумі в Давосі 2018 року розповіли про альтернативну систему оцінки економічного розвитку країн. Новій системі дали назву «індекс інклюзивного розвитку» (Inclusive Development Index, IDI). Він повинен інформувати суспільство і допомагати стійкому і інклюзивному економічному розвитку. Цей новий глобальний індекс має більш комплексний зміст відносного стану економічного розвитку в порівнянні із загальноприйнятими рейтингами на основі ВВП на душу населення.

Передові наукові розробки належать організації «Всесвітній Економічний Форум». Дослідженням сутності інклюзивного розвитку займалися науковці Нікі Поу та Джойїта Гупта у праці «Інклюзивний розвиток: Мультидисциплінарний підхід» (Nicky Pouw, Joyeeta Gupta «Inclusive Development: A MultiDisciplinary Approach»).

Метою тез є розкриття концепції інклюзивної економіки в контексті сучасного сталого розвитку України.

Інклюзивне зростання – це концепція, яка забезпечує справедливі можливості та рівноправ'я для економічних учасників, що супроводжується вигодами, принесеними кожному сектору економіки та різним верствам суспільства [1]. Значна увага приділяється розподільчим аспектам добробуту і доданню зростання антидискримінаційної спрямованості. Люди можуть отримувати вигоди від економічного зростання як пасивні учасники, не приймаючи активної участі у збільшенні доходу або ВВП, а лише завдяки політиці перерозподілу. Це є досить поширеною практикою у більшості країн, і не тільки у бідних і тих, що розвиваються.

В Україні стратегія інклюзивного розвитку поки що мало розвинена. Проте у 2015 році був затверджений документ «Стратегія–2020», що включає в себе реформи, які стимулюють економічне зростання України. При розгляді

проекту стратегії «Україна–2030» звертає на себе увагу той факт, що поняттю «інклюзія» фактично не приділено уваги, хоч у вступній частині є визначення понять «інклюзивність», «інклюзивне зростання», «інклюзивне суспільство» та «інклюзивні інституції». Однак у самому тексті проекту стратегії міститься чимало інструментів і механізмів щодо створення відповідного правового поля для інклюзивного зростання.

Для оцінки ефективності державної політики в цьому напрямі необхідно вимірювати ступінь інклюзивності зростання. Ряд міжнародних організацій вже приступили до розроблення методичних рекомендацій щодо розрахунку індексу інклюзивного розвитку [1].

У 2017 році на Світовому Економічному Форумі Україна посіла 47-ме місце у рейтингу IDI, що на п'ять позицій нижче, ніж у минулих роках. Тривалі бойові дії на сході країни стирають ефект існуючого прогресу, оскільки вони негативно впливають на найменш забезпечені верстви населення. В Україні також один з найвищих показників нерівності добробуту серед усіх країн, що розвиваються. З позитивного, в Україні нерівність доходів і бідність не дуже високі. Аналіз показує, що українська система освіти підтримує інклюзивне зростання, з доволі високим рівнем можливостей для студентів із різних соціально-економічних рівнів. Система охорони здоров'я та допомога безробітним допомагають Україні бути першою у своїй групі доходів по рівню соціального захисту. Пріоритети розвитку повинні включати в себе покращення професійної підготовки, зниження адміністративного навантаження при створенні нового бізнесу, розширення фінансування для підприємців, а також посилення боротьби з корупцією[2].

У 2018 році Україна посіла вже 49-е місце серед 74 країн, що розвиваються, відповідно до індексу інклюзивності економічного розвитку. Згідно з дослідженням, інклюзивність економічного розвитку в Україні за останні 5 років знизилася на 6,8 %. Але аналітики Світового банку зазначили, що вже за 2019 рік валовий внутрішній продукт України зріс на 3,5 %, інфляція уповільнилася до 7 %, дефіцит бюджету зменшився до 2,5 % від ВВП, а державний та гарантований державою борг залишиться на рівні близько 85 % від ВВП [3]. Останні статистичні дані свідчать про позитивну динаміку залучення принципів інклюзивного розвитку, які слід і в подальшому застосовувати в економіці України.

Література:

1. Сапун К. В. Концепція інклюзивного зростання в економіці / К. В. Сапун, Селезньова Р. В. – URL: dspace.nbuv.gov.ua/handle/26-Prohnikmak
2. Офіційний сайт World Economic Forum. URL: www.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2017
3. Індекс інклюзивності економічного розвитку. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news/28989555.html>

КОНКУРЕНТНА СТРАТЕГІЯ ПІДПРИЄМСТВА В ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

К. І. КУЗЬМІНСЬКА, студ.

*Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського,
м. Кременчук*

Конкурентна стратегія – це спосіб отримання стійких конкурентних переваг в кожній стратегічній одиниці бізнесу підприємства шляхом конкурентної боротьби, задоволення різноманітних і мінливих потреб покупців краще, ніж це роблять конкуренти.

М. Портер виділяє три базові конкурентні стратегії, які мають універсальний характер, тобто можуть бути використані в будь-якому конкурентному середовищі будь-яким підприємством і забезпечити конкурентні переваги:

1. Лідерство за витратами – продаж масового стандартного товару (послуги) по нижчих ніж у конкурента цінах за рахунок скорочення витрат або за рахунок реклами при незмінних цінах.

2. Диференціація – це зміна споживчих якостей товару даного підприємства по відношенню до продукції конкурента (диференціація товару) або зміна іміджу підприємства і його частки на тому ж ринку по відношенню до конкурентів (диференціація ринку).

3. Фокусування – означає орієнтацію на вузьку спеціалізацію, зосередження зусиль підприємства: а) на одному із сегментів ринку; б) на окремій групі покупців; в) на певній групі товарів; г) на низьких витратах.

Розробка ефективної конкурентної стратегії підприємства є необхідною умовою забезпечення його конкурентоспроможності.

Загальне та фінансове положення підприємства є стабільним і стійким, загалом використовується можливість самофінансування.

Виходячи з оцінки конкурентоспроможності даного підприємства та його конкурентів можна зробити висновок, що незважаючи на зниження конкурентоспроможності ТОВ ТД «Укрнасоссервіс» все одно займає лідируючі позиції, що вимагає від нього в подальшому підтримувати конкурентоздатність на високому рівні, так як вона залежить не тільки від політики ТОВ ТД «Укрнасоссервіс», але і від дій конкурентів. Забезпечення необхідного рівня конкурентоспроможності підприємства ТОВ ТД «Укрнасоссервіс» в значній мірі залежить від правильного формування конкурентних стратегій.

Провівши SWOT-аналіз можна зробити висновок, що дане підприємство є досить конкурентоспроможне на внутрішньому ринку, але за наявності такої великої кількості конкурентів йому необхідно постійно проводити моніторинг ринку та удосконалювати конкурентну стратегію підприємства.

Для збереження своєї позиції підприємству необхідно переглянути свою конкурентну стратегію. На наш погляд доцільно буде застосувати стратегію

диференціації, яка спрямована на зміну споживчих якостей товару по відношенню до продукції конкурента (диференціація товару); зміну іміджу по відношенню до конкурентів (диференціація ринку).

Основна ідея диференціації полягає в зосередженні зусиль та користується обмеженим попитом продукції, що дозволяє ухилитися від цінової конкуренції з більш потужними виробниками, що реалізують стратегію зниження собівартості, і в той же час дає можливість конкурувати з ними за специфічні групи споживачів. Найбільш привабливим способом диференціації продукції є використання прийомів менш схожих на прийоми конкурентів.

Література:

1. Азоев Г. Л. Анализ деятельности конкурентов / Г. Л. Азоев. – М.: ГАУ, 1995. – 80 с.
3. Азоев Г. Л. Конкурентные преимущества предприятия / Г. Л. Азоев, А. П. Челенков. – М.: ОАО «Типография Новоти», 2000. – 256 с.
4. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф, Э. Дж. Макдоннелл ; пер. с англ. – СПб.: Питер Ком, 2009. – 416 с.

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Д. Л. ЛИГА, студ.

*Кременчуцький Національний університет імені Михайла Остроградського,
м. Кременчук*

«Інновації у харчовій промисловості» – нове поняття для України, для якого немає конкретного визначення. Інноваційне харчове підприємство можна охарактеризувати як модель організації сучасного виробництва, яка орієнтується на створення та реалізацію інноваційної харчової продукції, і яка містить у собі поняття ринкової економіки та державного управління цією сферою.

Елементи які потрібні для ефективного інноваційного харчового підприємства: інноваційний потенціал, насамперед це висококваліфікований персонал, фінансово-економічні можливості, які потрібні для роботи підприємства; інноваційна культура.

Діяльність інноваційних підприємств, насамперед харчових, потребують кардинально нових підходів. Такі підприємства повинні бути стратегічно орієнтована, з використанням системи заходів їх розроблення, впровадження, застосування, виробництва, комерціалізації та аналізу ефективності інновацій. Такий підхід новітніх наукових розробок призводить до підвищення технологічних показників підприємства.

Розвиток інноваційної діяльності у харчовій сфері безпосередньо пов'язаний із фінансовим станом підприємства, тому що в даний період забезпеченість фінансами інноваційної діяльності становить 75 % за рахунок власних коштів підприємств. З однієї сторони, знижується навантаження на

бюджет України, а з іншої – виникає дефіцит коштів для розвитку науково-технічного прогресу [2]. Оцінювання основних показників стану економіки починається з ВВП, який є одним із найважливіших показників її розвитку, що показує вартість усіх товарів і послуг, які були виготовлені за рік на усіх підприємствах країни та ввезені до неї.



Рис. 1 – Номінальний ВВП України за період 2013-2018 років [3]

До чинники, що сповільнюють розвиток харчової промисловості і негативно впливають на роботу підприємств, крім неякісної сировини, входить стан основних засобів. Тому що, невелика кількість підприємств оновлює основні засоби на інноваційному рівні, інші лише ремонтують деталі чи обладнання, або замінюють на дешеве.

Підвищити роботу та конкурентоспроможність підприємств харчової промисловості можливо за допомогою наступних заходів:

1. Більше контролювати грошові потоки, ефективніше управляти дебіторською заборгованістю.
2. Мати стратегію подальшого росту підприємства, враховуючи заходи щодо державного регулювання та прогнозування змін у галузі.
3. Імпортувати лише ті товари, яких немає у нашій країні. При чому контролювати їх обсяги з точки зору економіки і фінансів.
4. Більш активно залучати інвестиції за для оновлення підприємств харчової промисловості, тим самим підвищуючи його інноваційний рівень та конкурентоспроможність.
5. Через програми державної підтримки та досвід нових розвинених підприємств покращувати якість сировинної бази.

Багато підприємств у сфері харчової промисловості обрали новий курс і розпочали працювати з іноземними фірмами. Таке співробітництво відкрило нові можливості у сфері технологій, новітнього обладнання, доступу до сировинних ринків, що стало чинником випуску нових видів продукції за європейськими стандартами.

Література:

1. Сичевський М. П. Розвиток харчової промисловості: акценти державної політики» / М. П. Сичевський, А. Е. Юзефович // Економіка АПК, 2014. – №7. – С.46–57.
2. Дейнеко Л. Розвиток стратегічного потенціалу харчової промисловості України / Л. Дейнеко, П. Купчак // Харчова і переробна промисловість: щомісячний науково-виробничий журнал, 2009. – С. 5–9.
3. Глобальний аналіз базових макроекономічних показників України 2013-2018. URL: <http://publicaudit.com.ua/reports-on-audit/globalnyj-analiz-bazovyh-makroekonomichnyh-rokaznykiv-ukrayiny-2013-2018-rr>.
4. Офіційний сайт державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Ishchenko S. Agricultural enterprises development strategy investment support in the field of animal husbandry in Ukraine / S. Ishchenko, K. Skrypniuk, D. Pyrogov, T. Tkach. – SHS Web of Conferences. Innovative Economic Symposium 2019 Milestones and Trends of World Economy (IES2019). – URL: <http://ies.vstecb.cz/>
6. Kryvonos K. Management of the industrial enterprises' innovative development / K. Kryvonos // Стратегії та політика розвитку територій: міжнародні, національні, регіональні та локальні виклики: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 10-12 травня 2018. Чернівці (Україна) – Сучава (Румунія). Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2018. – С. 146–147.

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

К. С. РУДНИЦЬКА, курсант

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро

Термін «глобалізація» походить від французького «global», тобто складний процес перетворення світового співтовариства у відкриту, цілісну систему фінансово-економічних, соціально-політичних і соціокультурних взаємозв'язків [1, с. 126]. У сучасній світовій системі глобалізація є ключовим фактором розвитку суспільства і його найбільш впливовою силою. Він охоплює всі сфери суспільного життя, включаючи бізнес, політику, соціальну сферу, культуру, екологію і безпеку. стосується виробництва товарів і послуг, використання праці, інвестицій і технологій. Саме перетворення людства в структурно-функціональну систему фахівців [2, с. 28–35] характеризується як процес глобалізації. Термін «global» в даний час є найбільш часто використовуваної категорією для вивчення і опису сучасних тенденцій у світовій економіці.

Світова економіка розглядається як історичний соціально-економічний процес, який заснований на більш тісній взаємодії і взаємозалежності національних економік і об'єднує національні ринки в глобальний ринок [3, с. 23]. Відомий дослідник М. Кастельс описує глобалізацію як «...безперервний процес розвитку капіталістичного способу виробництва, який в кінці 20-го століття перетворив світову економіку в глобальну економіку з новою інфраструктурою, створеною інформацією і комунікаційні технології» [4,

с. 354]. Згідно Кастельс, глобальна економіка – це економіка, яка може функціонувати як єдина система реального часу у всьому світі. Тому глобалізація – це інформаційна трансформація суспільства, а не порядок або економічна активність [4, с. 452–458]. На думку експертів з Міжнародного валютного фонду (МВФ), глобалізація визначається як зростаюча ступінь інтеграції країн по всьому світу, головним чином через торгових і фінансових потоків і потоків робочої сили і технологій через міжнародні кордони [5, с. 123].

Дослідник Н. Гражевская вважає, що «глобалізація є природним наслідком взаємодії та взаємодії багатьох локальних перетворень соціально-економічних систем на декількох рівнях, чия планетарна самоорганізація призводить до нової якості глобального економічного розвитку» [6, с. 133].

На думку академіка А. Фінна, «глобалізація – це багатогранний процес, який проявляється у багатьох формах, про що свідчить десятий доповідь Організації Об'єднаних Націй по соціальному розвитку в 1998 році, випущений групою всесвітньо відомих економістів під символічною назвою «глобалізація з людським обличчям» [7, с. 438]. Кількісні характеристики глобалізації підтверджують збільшення світового експорту і його частки в світовому ВВП, величезне зростання прямих іноземних інвестицій, потоків капіталу, річного обороту на валютних ринках. і обсяг міжнародних банків: запозичення, туризм, економічна міграція, тривалість телефонних дзвінків, роль Інтернету, роль Інтернету, інформації і, отже, безпрецедентне зростання обміну ідеями, інформацією, поширення взаємодії і спілкування між громадськими організаціями та простими людьми Сфера розширення контактів між людьми – це також економіка, технології, культура і управління [7, с. 438].

Дійсно, як справедливо зазначає А. Чухно, категорія «глобалізація» не має «...впорядкованої структури, її компоненти не визначені, її використання в літературі, так би мовити, необмежено. Це має вирішальне значення для розвитку економіка і суспільство» [7, с. 444].

Суб'єктивна глобалізація відображає ідеологію ринку, зміст і правила якого диктуються Міжнародним валютним фондом, Світовим банком, промислово розвиненими країнами і олігархічними кланами. Основними ідеями суб'єктивного глобалізму є: повне розкриття економіки, фінансової системи та інформаційного простору всіх країн, які не можуть протистояти йому. [8, с. 17].

Крім можливостей, глобалізація також створює загрози, які можна розділити на дві групи: коротко- та довгострокову. Короткострокові загрози впливають на зовнішню політику промислово розвинених країн, їх стратегію економічного зростання та просування національних економічних інтересів у світі. Довгострокові загрози визначають характер глобалізації. Дійсно, провідні країни отримують перерозподіл більшості ресурсів та переваг. Несправедливий розподіл переваг глобалізації загрожує конфліктами на регіональному, національному та міжнародному рівнях [9, с. 100]. Через глобалізацію це призводить до нерівномірного розподілу доходів. Останнє передбачає іншу, а саме власні цілі, ефективну участь у глобальних економічних відносинах.

Зі змістовної та структурної точки зору процеси глобалізації надзвичайно складні, різноманітні та суперечливі, що унеможлиблює формувати єдине і в будь-якому випадку прийнятне визначення їх економічного впливу. Основними аспектами цього плану є: посилення конкуренції між ними та економічними операторами; трансформація економічних функцій держави та переведення їх на світовий рівень; розширення сфери впливу за межами національних кордонів відповідно до нових глобальних правил бізнесу; фундаментальні зміни в економічній структурі та створення нових умов для розвитку всієї країни; посилення процесів міжнародної інтеграції та взаємодії між економіками, що буде найсильнішим фактором їхньої роботи.

Під впливом багатьох факторів глобалізації, які мають як позитивні наслідки, так і певні загрози, кожна країна, яка хоче інтегруватися в глобальну економічну зону, повинна використовувати свої конкурентні переваги, щоб конкурувати з іншими країнами на світовому ринку. За роки незалежності в Україні національна стратегія щодо входження аграрного сектору в процеси економічної глобалізації не була чітко сформульована та реалізована. Він базувався на моделі імітаційного та адаптивного поведінки, не пропонував стабільності та не використовував існуючі конкурентні переваги інноваційно. Така політика повинна бути докорінно змінена на основі розробки та впровадження концепції економічного розвитку в контексті глобалізації.

Література:

1. Базилевич В. Д. Ринкова економіка: основні поняття і категорії: навч. посібник / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич. – 2-ге вид., стер. – Київ : Знання, 2008. – 263 с.
2. Поручник А. М. Формирование экономического механизма интеграции Украины в систему мирового хозяйства / А. М. Поручник. – Київ : Знання, 1994. – 36 с.
3. Бочан І. О. Глобальна економіка / І. О. Бочан, І. Р. Михасюк. – Київ : Знання, 2007. – 403 с.
4. Кастельс М. Інформаційні технології, глобалізація та соціальний розвиток. Соціальна глобалістика: навч. посібник / М. Кастельс ; за наук. ред.: Е. А. Афоніна, В. Д. Бондаренка, А. Ю. Мартинова. – Київ : Освіта України, 2011. – 230 с.
5. Потенциал и опасности глобализации. Тематический обзор МВФ от 12.04.2000. URL: <http://www.imf.org/external/np/exr/ib/2000/rus/041200r.htm>
6. Гражевська Н. І. Економічні системи епохи глобальних змін: [монографія] / Н. І. Гражевська. – Київ : Знання, 2008. – 431 с.
7. Чухно А. А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України / А. А. Чухно. – Київ : Логос, 2003. – 631 с.
8. Лукашевич В. М. Глобалістика: [навч. посіб.] / В. М. Лукашевич; [2-ге вид., доповн. та випр.]. – Львів: «Новий Світ–2000», 2005. – 440 с.
9. Интрилигейтор М. Глобализация как источник международных конфликтов и обострения конкуренции / М. Интрилигейтор. – URL: http://www.ptpu.ru/Issues/6_98/pub_1.htm

ІНКЛЮЗИВНА ЕКОНОМІКА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

А. Р. САЛТИКОВА, студ.

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Протягом останніх десятиліть тема усунення нерівності та несправедливості насамперед у соціальній та економічній сферах стає все більш актуальною, а найважливішим аспектом розвитку світової економіки є процес глобалізації.

Глобалізація являє собою формування та подальший розвиток єдиного міжнародного культурно-інформаційного, економічного та правового співтовариства. Глобалізація світової економіки – це перетворення світового простору на єдину зону, де вільно переміщуються інформація, товари та послуги, капітал, де невимушено поширюються ідеї і безперешкодно пересуваються їх носії, стимулюючи розвиток сучасних інститутів і налагоджуючи механізми їх взаємодії [1].

Головними чинниками глобалізації стали:

- поглиблення міжнародного розподілу праці та розвиток НТП;
- лібералізація торгівлі;
- транснаціоналізація.

Процес глобалізації може мати як позитивні так і негативні наслідки для національної економіки. Так до позитивних слід віднести: зростання продуктивності праці, використання переваг вільної торгівлі, скорочення витрат та зниження цін, сприяння МРТ та спеціалізації виробництва, впровадження інновацій, збільшення розміру інвестицій, посилення стимулюючих механізмів конкуренції за рахунок нових технологій, поширення свободи підприємництва та зростання влади споживача на ринку, зростання швидкості вирішення проблем розвитку людства.

З іншого боку глобалізація спричиняє й негативні наслідки як-от: нерівномірний розподіл переваг від глобалізації між окремими країнами та галузями економіки, виникнення загроз для економічної безпеки та посилення експансії економічно розвинених країн світу, підвищення нестабільності функціонування національної економіки із врахуванням залежності від світових криз.

Отже глобалізація спричиняє значний вплив на функціонування та розвиток національної економіки. Тож правильним кроком до прийняття наслідків процесу глобалізації є впровадження інклюзивної економіки.

Інклюзією називають процес, який дозволяє людям з обмеженими можливостями, меншинам та іншим соціальним групам долучитись до активного суспільного життя та всіх його сфер. Економічна інклюзивність означає рівну можливість для всіх членів суспільства брати участь в економічному житті своєї країни як роботодавці, підприємці, споживачі та громадяни. Основними ідеями інклюзивності є те, що перспективи створені

економічним розвитком повинні бути доступні для всіх та що нерівність у розподілі доходу має бути зменшена до оптимального рівня.

Комісія Інклюзивного росту та розвитку визначає інклюзивність як концепцію, що охоплює справедливість, рівність можливостей і захист на ринку від певних ризиків нестабільного середовища і активну працездатність населення та забезпечення можливості реалізації потенціалу. Тому, інклюзивна економіка – це перш за все та, яка забезпечує сферу реалізації трудового потенціалу її населення. Ефект залученості працездатного населення впливає на розвиток країни, а на кінцевому етапі, віддача економіки повинна спрямовуватися на загальний добробут домашніх господарств [2].

У центрі інклюзивного розвитку стоїть людина, тому пріоритетними напрямками тут є всі аспекти її життя і діяльності, включаючи культуру, освіту, охорону здоров'я, науку, працевлаштування, соціальне забезпечення, творчість. Тому повинні формуватися такі моделі суспільного розвитку, які створювали б соціальну гармонію і стабільність, а економічне зростання спиралось би головним чином на науково-технічний прогрес, неухильно підвищували б культурний рівень працюючих, а характер управлінської роботи був би дійсно інноваційним. Трансформація моделі економічного розвитку, сприяння оптимізації та модернізації економічної структури, забезпечення узгодженого розвитку економічних і соціальних сфер – все це пред'являє більш високі вимоги до культурного та освітнього рівнів працюючих. Можна сказати, що в інклюзивну розвитку політична і гуманітарна модернізація за своєю значимістю рівноцінна економічній і технологічній трансформації, оскільки найважливішим компонентом розвитку виступають адекватні людські ресурси – населення країни [3].

Основними напрямками наукового пошуку в рамках досліджень інклюзивного розвитку є виявлення можливостей для забезпечення рівного доступу до ринків, ресурсів і неупередженого регуляторного середовища для різних соціальних груп, формування механізмів забезпечення продуктивної зайнятості, збільшення доходів для відчужених груп і подолання бідності, вироблення нових підходів до споживання обмежених ресурсів і досягнення інклюзивного зростання у довгостроковій перспективі. Інклюзивність, зокрема, визначено одним із ключових пріоритетів у стратегії економічного зростання «Європа-2020» (Europe 2020).

Згідно з цією стратегією, ЄС наполегливо працює для рішучого виходу з кризи та створення більш конкурентної економіки з вищим рівнем зайнятості. Стратегія Europe 2020 спрямована на досягнення пріоритетів розумного, сталого та інклюзивного зростання.

Інклюзивне зростання – це концепція, яка забезпечує справедливі можливості та рівноправ'я для економічних учасників, що супроводжується вигодами, принесеними кожному сектору економіки та різним верствам суспільства. Даний підхід розширює традиційні моделі економічного зростання та включає зосередження уваги на рівності здоров'я, людського капіталу,

екологічного стану довкілля, соціального захисту та продовольчої безпеки як чинників світової безпеки в широкому розумінні.

Інклюзивне зростання принципово відрізняється від стандартного економічного зростання, оскільки має ширші цілі, ніж збільшення доходів і ВВП, та вимагає, щоб уряд країни активно працював для досягнення цих цілей, не припускаючи, що позитивні результати автоматично з'являтимуться внаслідок зростання; зміщує акцент на розвиток людини й підвищення її добробуту та зниження рівня бідності і нерівності; спрямоване на підвищення залученості та активної участі в економіці, а не лише на результати розподілу.

Отже, концепція інклюзивної економіки передбачає, що кожний суб'єкт економіки є важливим, унікальним, цінним для суспільства і має можливості для задоволення своїх потреб. Вона ґрунтується на пріоритетності розвитку людських ресурсів, досягненні повної зайнятості, підвищенні кваліфікації працівників, соціальній безпеці та сталому розвитку.

Узагальнюючи підходи провідних учених світу та фахівців міжнародних інституцій до визначення терміну інклюзивної економіки, слід схарактеризувати його як концепцію, яка просуває справедливі можливості економічних учасників під час економічного зростання з вигодами для кожного сектору суспільства. Ця концепція розширює традиційні моделі економічного зростання, зосереджуючи увагу на рівності здоров'я, людського капіталу, рівня та якості життя людей, якості навколишнього середовища, соціального захисту, продовольчої безпеки, доступу до ключових ресурсів, розподілу доходу та багатства. Відповідно інклюзивність – це ключовий аспект створення засад для нової якості економічного зростання, що характеризує включеність суб'єктів в економічні та суміжні процеси.

Література:

1. Экономическая теория. Макроэкономика – 1, 2. Метаэкономика. Экономика трансформаций / под общ. ред. Г. П. Журавлевой. 3-е изд. – М : Издательско-торговая корпорация «Дашков и К^о», 2014. – 920 с.

2. Уніят А. В. Концепція інклюзивної економіки в контексті сучасного сталого розвитку країн / А. В. Уніят, З. І. Юзвін // *Ефективна економіка*, 2019. – № 2. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6905> (дата звернення: 24.01.2020).

3. Бирюков А. В. Инклюзивное развитие как ответ на вызов глобализации по-американски. Левиафан / А. В. Бирюков // *Материалы международной конференции по вопросам многополярности*. Вып. 3. «Геополитика многополярного мира» / Под. ред. А. Г. Дугина. Москва: Евразийское Движение, 2012. – С. 50–58. URL: <https://www.geopolitica.ru/magazine/vypusk-3-materialy-mezhdunarodnoy-nauchnoy-konferencii-geopolitika-mnogopolynarnogo-mira> (дата обращения: 20.01.2020).

4. Бобух І. М. Стратегічні орієнтири економічного зростання України: інклюзивність як ключовий пріоритет / І. М. Бобух, С. М. Щегель // *Вісник Національної академії наук України*, 2018. – № 7. – С. 55–70. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/143089> (дата звернення: 24.01.2020).

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНІМ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

В. Р. СТЕНАДКО, студ.

*Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка, м. Харків*

Зовнішній державний борг – це сукупність зобов'язань органів державної влади всіх рівнів перед нерезидентами за непогашеними позиками та нарахованими відсотками, а також зобов'язань підприємств, гарантованих органами державної влади. Високий рівень зовнішньої заборгованості потребує постійного рефінансування державного боргу, підтримання високих кредитних рейтингів країни, проведення структурних економічних реформ з урахуванням вимог міжнародних кредиторів, насамперед Міжнародного валютного фонду (МВФ), що у короткостроковій перспективі може суттєво вплинути на рівень соціального захисту та соціального забезпечення населення. Формування політики держави щодо зовнішніх запозичень та ефективного використання залучених фінансових коштів є одним з пріоритетів фінансової політики на сучасному етапі економічних трансформацій.

Під управлінням державним боргом слід розуміти сукупність заходів з регулювання його обсягу та структури, визначення умов здійснення нових запозичень, регулювання ринку державних запозичень, реалізації заходів антикризового управління проблемними боргами, обслуговування і погашення боргу, визначення умов і надання державних гарантій, контролю за ефективним використанням запозичених коштів [1]. МВФ визначає управління державним боргом як процес формування та реалізації стратегії управління державним боргом з метою залучення необхідних обсягів фінансування з найменшим рівнем витрат його обслуговування на довгостроковій основі з мінімізацією боргових ризиків [2].

Під системою управління державним боргом необхідно розуміти сукупність заходів, спрямованих державою на визначення необхідності, умов залучення, обслуговування та погашення державних позик з метою забезпечення суспільних інтересів, з дотриманням пріоритету економічної безпеки держави. Ця система включає такі підсистеми, як прогнозування і планування обсягів погашення та обслуговування зовнішнього державного боргу, оцінки та вибору методів управління державним боргом, моніторингу і контролю, інституційного забезпечення процесу управління боргом. Державними інститутами, що здійснюють управління державним боргом, виступають органи, організації, установи, на які, відповідно до чинного законодавства, покладено обов'язок з управління державним боргом. Кабінет Міністрів України є представником інтересів держави щодо розміщення державних запозичень та надання державних гарантій за кредитами. Особливе місце у сфері управління державним боргом посідає Міністерство фінансів України, зокрема – департамент управління державним боргом. Він поєднує

структурні підрозділи, діяльність яких пов'язана з плануванням та підготовкою кредитних проектів, аналізом, обліком, обслуговуванням державного боргу.

Основна мета управління зовнішнім боргом полягає у залученні необхідного державі обсягу зовнішніх запозичень на відповідні потреби рефінансування існуючих боргів та підтримки позитивного сальдо платіжного балансу (у разі потреби) на найбільш вигідних країні умовах щодо терміну залучення та дохідності позик з урахуванням сукупності ризиків залучення боргового капіталу з-за кордону.

Управління державним боргом здійснюється шляхом застосування таких методів: рефінансування державного боргу – погашення основного тіла боргу і відсотків за рахунок коштів, отриманих від розміщення нових боргових зобов'язань держави на внутрішньому та зовнішньому фінансових ринках; новація – передбачає укладання угоди між позичальником та кредитором щодо заміни одних боргових зобов'язань іншими; уніфікація – рішення держави стосовно об'єднання декількох, раніше випущених позик, а також обмін раніше випущених облігацій і сертифікатів на облігації та сертифікати нових позик; конверсія – зміна первинних умов державних позик і зміна рівня їх дохідності; консолідація – передбачає зміну умов запозичень у частині збільшення термінів боргових зобов'язань; відстрочка погашення позик – являє собою застосування методу консолідації з одночасною відмовою держави від сплати доходів за даними борговими зобов'язаннями; анулювання державного боргу – передбачає відмову держави від раніше взятих на себе боргових зобов'язань; реструктуризація – перегляд умов обслуговування боргу, у тому числі щодо відсотків кредиту, суми, термінів повернення; списання боргу; сек'юритизація – обмін боргів на облігації; обмін облігацій за регресивним співвідношенням, коли кілька раніше випущених облігацій прирівнюються до однієї нової; дострокове погашення – передбачає економію бюджетних коштів за необхідності їх майбутнього обслуговування [3].

Для мінімізації витрат і ризику в середньо- і довгостроковій перспективі державні інститути, що здійснюють управління державним боргом, повинні забезпечувати узгодженість проведених ними заходів політики та операцій із завданням розвитку ефективного ринку державних цінних паперів. Органи державного управління мають сприяти формуванню широкої бази інвесторів для своїх внутрішніх і зовнішніх зобов'язань, приділяючи належну увагу витратам і ризику, а ставлення до інвесторів повинно ґрунтуватися на принципах рівності. Операції з управління боргом на первинному ринку мають бути прозорими і передбачуваними. Для розміщення боргових зобов'язань максимально можливо використовувати ринкові механізми, в тому числі конкурсні аукціони і емісійні синдикати. Важливо розвивати вторинний ринок державних запозичень, здатного дієво функціонувати в ринкових умовах. Системи, що використовуються для проведення розрахунків та клірингу за операціями з державними цінними паперами на фінансовому ринку, повинні відповідати міжнародній практиці.

Література:

1. Лютий І. О. Державний кредит та боргова політика України : монографія / І. О. Лютий, Н. В. Зражевська, О. Д. Рожко. – Київ : Центр учбов. л-ри, 2008. – 352 с.
2. Guidelines for public debt management : World Economic and Financial Surveys. International Monetary Fund, 2014. – 56 p.
3. Батюк Л. А. Проблема «девальваційного циклу» в українській економіці та шляхи її подолання / Л. А. Батюк // *Організаційно-економічні та інституціональні засади трансформації в аграрній сфері України. Матеріали зборів керівників, спеціалістів та вчених-аграрників Харківської області.* – Харків: ХНТУСГ, 2011. – С. 145–151.

СЕКЦІЯ 5

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ В КОНТЕКСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ

INCLUSIVE DEVELOPMENT: INTERNATIONAL CONTEXT

DANG XUAN HOAN, PhD in Economics, Professor, President
National Academy of Public Administration, Hanoi, Vietnam

S. V. TIUTIUNNYKOVA, Doctor of Science (Economics), Professor,
Professor at the Department of Economic Theory and Economic Methods of
Management
V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine

The need for a balanced combination of the goals of eradicating poverty, protecting the planet and ensuring social justice, recognized by all progressive humanity, puts on the agenda the problem of finding a new development vector that can provide a comprehensive answer to modern challenges. It is the concept of inclusive development that can be such an answer, because it covers such issues as economic efficiency, social justice, rational use of natural resources, rational consumption and production, effective institutions, effective management, etc.

Over time, the number of people who understand that economic development and growth must ensure well-being for all is increasing, including among scientists and policy makers at the national and international levels. This increase in public awareness has led to increased recognition and understanding that growth must be inclusive.

In terms of UNDP, inclusive development complements human development, including a wide range of dimensions – from environmental sustainability of development and natural disasters to household incomes, costs of health, education and recreation. The basis of inclusive development is the inclusive nature of growth. UNDP analysts see inclusive growth as non-discriminatory growth that provides equal non-discriminatory access to growth, including reducing inequality in disadvantaged groups, universal participation and benefit-sharing [1].

WEF represents inclusive growth as a system of household incomes, a variety of opportunities, economic security and quality of life, which has a mechanism for disseminating the living standards that underlie the modern world economy, in which economic growth and social integration feed each other [2].

Achieving the goals of sustainable and inclusive growth is a shared responsibility of all countries and requires the joint efforts of peoples, governments, organizations, business and civil society. Many of the goals of inclusive development are cross-border in nature and have interstate components; therefore, their

implementation involves cooperation and coordination of actions of various countries.

In inclusive growth emphasis is placed on two aspects: results and opportunities. Inclusive growth refers both to the process itself and to its final results, i.e. people should both contribute to economic growth and use its benefits in a broad sense [3]. In order for the results of this process to be tangible, economic growth must be strong and long-term. An important aspect of the sustainability of modern economic growth is ensuring its global nature, that is, the conditions of economic growth for all countries. From this point of view, the inclusion of international economic relations is an important aspect. Thus, inclusive growth in itself implies several interrelated characteristics that must be maintained in the long run. For developing countries and emerging market economies with relatively low per capita incomes, inclusive growth in any case involves accelerating growth. Accelerating the growth rate of countries that are significantly behind the economically developed countries is an indispensable condition for their entry into the global world as equal partners.

The main success factors for emerging economies are innovation, especially innovations that disrupt exclusive integration schemes. The concept of inclusive development is based on barrier-free access to development conditions. This condition applies to the main subjects of international relations – countries. Only the barrier-free participation of countries in the development of the world economy is able to create conditions for equalizing development and converging the level of development of countries.

The barrier-free functions of international economic relations will contribute not only to blurring the boundaries between developed and developing economies of the world, but will also create conditions for outstripping growth rates and poverty reduction in developing countries.

The specifics of modern globalization processes, as well as an analysis of the growth characteristics of individual countries, indicate that the only opportunity for development at the present stage is precisely the concept of inclusiveness, which allows to realize not only short-term, but also long-term tasks, which is an important component of modern world development.

Literature:

1. UNDP Prosperity. Inclusive sustainable growth. – URL: <https://www.undp.org/content/undp/en/home/2030-agenda-for-sustainable-development/prosperity/development-planning-and-inclusive-sustainable-growth.html> (accessed: 20/01/2020).

2. Samans R. The Inclusive Growth and Development Report 2017 / R. Samans, J. Blanke, M. Drzeniek Hanouz, G. Corrigan // World Economic Forum Geneva, 2017. – URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2017.pdf (accessed: 20/01/2020).

3. The Framework for Policy Action on Inclusive Growth, 2018. OECD. – URL: <https://www.oecd.org/mcm-2018/documents/C-MIN-2018-5-EN.pdf> (accessed: 20/01/2020).

INCLUSION AS A LEADING TREND FOR THE DEVELOPMENT OF WORLD TOURISM

O. V. BERVENO, Doctor of Science (Economics), Docent,
Professor at the Department of Economic Theory and International Economics
O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine
JAN GOTT, National Sales Manager
ITALKTRAVEL Independent Travel Group, United States of America

Tourism has been and remains one of the fastest growing sectors of the global economy. Therefore, such close attention is paid to the problems of its sustainable and inclusive development. It is on this basis that tourism can develop faster and more efficiently, which will serve as a condition for effective dynamic development of other sectors of the world economy. According to the United Nations, there are about 15 % of people with disabilities in the world. In Ukraine there are more than 3 million people with disabilities [1; 2].

Fast growth in the number of people in need of social and special assistance is a characteristic of today. According to generally accepted international standards, they are classified as different categories of inclusive tourists. The UNWTO General Assembly adopted a resolution on «Creating tourism opportunities for people with disabilities», which considers tourism as «tourism accessible to all». The term «tourism accessible to all» is enshrined in many international regulatory documents. Along with this term, they are often used as synonymous: «tourism for all», «tourism without barriers», «accessible tourism», «inclusive tourism».

Inclusive tourism can be considered as a tourism development process, which implies the accessibility of tourism for everyone, both in terms of adapting the infrastructure of tourist centers and tourist facilities to the various needs of all people (accessible and convenient for everyone), including the disabled, the elderly, their guardians and members' families, people with temporary disabilities, families with young children, and in terms of involving as many people as possible in tourism. Inclusive tourism is an important form of socialization and adaptation of people with disabilities. Tourism is part of a broad social relationship, it eliminates the feeling of inferiority, integrates into society, so the demand for inclusive tourism is constantly growing. Inclusive tourism involves cooperation between various participants in the tourism sector, which allows people with special needs in accessibility to participate in tourism activities on an equal footing, while maintaining self-esteem through the provision of universal tourism products, services and the environment [3].

Accessibility is a central element of socially responsible tourism policies. This is a prerequisite for respecting human rights and an exceptional business opportunity. Inclusive, affordable tourism will benefit not only people with disabilities or special needs, everyone will benefit from it [3]. Disability is a social phenomenon that no society can avoid, and each state, in accordance with its level of development, priorities and opportunities, forms a social and economic policy for people with disabilities. Physical restrictions often prevent such people from attending public

institutions and using vehicles. Environmental barriers for people with disabilities are becoming a serious obstacle to ensuring their effective involvement in vital processes. Accessibility of tourism for such people depends on the adaptability of tourism infrastructure to their needs.

Tourism has many functions that contribute to human development. Among them, the main are social, psychological, personality-oriented, compensatory, wellness, rehabilitation. They play a special role for inclusive tourists. Tourism also contributes to the informational enrichment of all participants in the tourism process. Accessibility of information is one of the key components of tourism accessibility for all.

A barrier-free environment is a set of architectural, transport and service standards that ensure equal access for all to various tourism products and services. A barrier-free environment is an international principle enshrined in the Convention on the Rights of Persons with Disabilities and adopted by most countries of the world.

For example, in the USA, 80 % of the elements of tourist infrastructure are adapted for the needs and needs of people with disabilities. Particular attention is paid to the development of inclusive cultural and educational tourism. Much attention is also paid to the development of the para-Olympic movement as a form of inclusiveness. In France, such a form of inclusive tourism as rural tourism is most prevalent. The Social Tourism Association, which develops this direction, owns leisure facilities and offers them for a small fee to their shareholders for a whole year, including youth [4].

Thus, the long-term goal of the development of inclusive tourism is to create a tourism environment in which all tourists can actively participate, regardless of their individual needs, age, physical disabilities, which leads to the cohesion of the society and overcoming the exclusion of certain categories of citizens.

Literature:

1. World report on disability 2011. World Health Organization. – URL: https://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report/en/ (accessed: 20/01/2020).
2. Official site State Statistics Service. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 20/01/2020).
3. The official site of the World Tourism Organization. – URL: <http://www.unwto.org/> (accessed: 20/01/2020).
4. Belousova N. V. Foreign experience in promoting inclusive rehabilitation and social tourism / N. V. Belousova // *Tourism and hospitality*, 2019. – № 1. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/zarubezhnyy-opyt-populyarizatsii-inklyuzivnogo-reabilitatsionno-sotsialnogo-turizma> (accessed: 20/01/2020).

МІЖНАРОДНІ ОСВІТНІ ПОСЛУГИ ЯК СТАТТЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЕКСПОРТУ І ЧИННИК ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ

І. А. ОСТРОВСЬКИЙ, канд. екон. наук, доц.,
доц. кафедри економічної теорії та міжнародної економіки

П. Д. КОНОВАЛОВА, студ.

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Поширення освітньої взаємодії України із світовою спільнотою є принциповим важелем інклюзивного розвитку держави. Глобалізація економіки сприяє створенню нових форм міжнародних економічних відносин і дозволяє аналізувати освітню послугу не тільки з точки зору суспільного і приватного блага, але й як послугу, якою торгують, що за класифікацією Світової організації торгівлі є джерелом несировинного експорту. Не тільки освітні установи, а й країни включаються в конкурентну боротьбу щодо залучення іноземних учнів. Багато в чому вона ґрунтується на наявній державній політиці в галузі освіти, спрямованій на підвищення якості і збільшення конкурентоспроможності освітньої системи з урахуванням ефективної стратегії інтернаціоналізації.

Освітня послуга як об'єкт експорту є специфічним продуктом, тому їй притаманні як риси, традиційні для послуг, так і специфічні особливості:

1. Традиційні: освітня послуга є суспільним благом, що має велике значення в умовах розвитку інноваційної економіки, контролюється і регулюється державою і міжнародними організаціями, зокрема, через стандарти якості, а також трансформується в умовах диверсифікації діяльності освітніх установ.

2. Специфічні: освітня послуга в умовах глобалізації володіє низкою міжнародних атрибутів, зокрема, гармонізацією освіти в європейському просторі, зростанням кількості суб'єктів пропонування і попиту на світовому ринку освітніх послуг, залежністю від рівня розвитку країни, а також багатьма зовнішніми чинниками. Державну участь на ринку експортованих освітніх послуг треба спрямувати на створення сприятливих умов для розвитку національної освітньої системи, а також її виходу на міжнародний рівень, зокрема, через утворення середовища для комфортного перебування іноземних громадян.

З цієї позиції освіту як товар, що експлуатується на світовому ринку, розглядають не тільки як сукупність навичок, відносин і цінностей, які необхідні для виконання громадських обов'язків і стимулювання економічного зростання, але й як товар, який при придбанні споживачем дозволяє сформувати систему навичок, що можуть зацікавити на ринку або створити те, що захочуть купити або продати суб'єкти ринкових відносин.

Згідно з міжнародною розширеною класифікацією послуг, що відображається в платіжному балансі, витрати на отримання освіти враховують в елементі класифікації «Поїздки».

Найбільш поширеною категорією освітніх послуг, з точки зору експорту, є вища освіта. Університети починають розглядатися як драйвери розвитку за трьома основними напрямками: економіка, наука та інновації, людський капітал.

За прогнозами ЮНЕСКО і ОЕСР, до 2025 року кількість іноземних студентів має перевищити 8 мільйонів осіб, що говорить про обсяги ринку в мільярди доларів. При оцінюванні обсягів ринку враховують сукупні витрати іноземних громадян на оплату навчання, проживання, комунальних послуг, харчування, послуг комунікації, навчальних матеріалів, візових, страхових і медичних витрат, а також інших супутніх витрат. Відповідно до норм СОТ реалізація освітніх послуг у сфері вищої освіти повинна здійснюватися за міжнародними стандартами, серед яких виділяють систему менеджменту якості в освіті (ISO/IWA2), стандарти і рекомендації для гарантії якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG), модель досконалості Європейського фонду управління якістю (EFQM) [1].

За особливостями перетину експортером вищої освіти національного кордону і формою його взаємодії з імпортером можна виділити пасивний, активний та дистанційний складники. Перший складник охоплює навчання іноземних студентів у межах даної країни, другий – зарубіжну експансію національних закладів вищої освіти із створенням власних філіалів і представництв, третій – опосередковану взаємодію експортерів та імпортерів послуг.

За способами надання послуг доцільно визначити споживання іноземними студентами освітніх послуг у власній країні або в країні – експортері, розробку і реалізацію всіх видів транскордонних освітніх програм і курсів навчання, комерційну присутність ЗВО в інших країнах, поїздки зайнятих самостійно або найманих працівників.

Таким чином, експорт вищої освіти являє собою сукупність заходів і прийомів, застосовуваних для створення, просування, позиціонування і реалізації конкурентоспроможних освітніх послуг на зовнішніх ринках з урахуванням ключових елементів і правил GATS [2].

Усе це сприяє трансформації світового освітнього простору, в якому освітня послуга виступає як об'єкт експорту, модернізуючи суб'єктів її надання, способи і форми міжнародних відносин.

Література:

1. Глобальні тенденції і проблеми розвитку освіти: наслідки для України. Аналітична записка / Сайт Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1537/> (дата звернення: 25.01.2020).
2. General agreement on trade in services. URL: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/26-gats.pdf (дата звернення: 25.01.2020).

СУЧАСНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ

О. І. СЛАВУТА, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри економіки
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків, Україна*

Фактором, що стримує розвиток багатьох національних економік і світової економіки в цілому в XXI столітті, є дефіцит прісної води. Прісна вода зазвичай характеризується як ресурс, що має суспільну цінність: вона не знаходиться в приватній власності і навколо неї з'являється безліч конкуруючих сторін, які бажають мати до неї доступ. У ряді випадків конкуренція за дефіцитний ресурс вирішується насильницьким способом в результаті збройного конфлікту. За період 2014–2018 рр. в усьому світу сталося 263 водні конфлікти, більшість із них у Західній Азії (79 конфліктів) та Центральній Африці (67 конфліктів) [7]. До 2050 року потреби населення і світової економіки в прісній воді, вірогідно, перевищать її ресурси. Нестача водних ресурсів також безпосередньо впливає на сектор зайнятості, де близько 42 % робочих місць у світі можуть бути визначені значною водозалежністю [3].

Аналогічна ситуація стосується і України, для більшості території якої характерний значний дефіцит води. Рівень водопостачання на душу населення країн ЄС та України має різницю в декілька разів: так, в Україні цей показник становить 1,1 тис. м³, у Франції – 2,9 тис. м³, у Греції – 5,2 тис. м³, у Норвегії – 83,7 тис. м³ [1]. Тому важливим для України є пошук шляхів та інструментів, які б дозволили покращити водопостачання. Наряду із консервативними пропозиціями, такими як економія води, впровадження новітніх технологічних рішень, збільшення використання підземних вод, слід розглядати і альтернативні підходи.

Одним із таких варіантів є вивчення витрат «віртуальної води», ідея якої була запропонована Дж. Алленом, який під цим терміном розумів сумарну кількість води, що витрачається при виробництві якогось товару або послуги [5]. Облік її величини в у контексті країн та галузей світового господарства з подальшим коригуванням існуючої системи міжнародного поділу праці, економічної спеціалізації країн та потоків міжнародної торгівлі можуть сприяти оптимізації територіальної структури світового виробництва та торгівлі, підвищити глобальну водну безпеку.

Відповідно до запропонованої Дж. Алленом концепції країни з обмеженими водними ресурсами можуть купувати водні продукти в країнах, де відносна цінність води нижча. Таким чином можна підвищити ефективність використання води в глобальному масштабі. Цю концепцію підтверджують результати досліджень інших вчених.

Регіони, які найбільш активно експортують віртуальну воду, – це країни Південної та Північної Америки, Південно-Східної Азії та Австралія, для яких характерним є високий рівень водозабезпечення. У той же час імпортерами є

переважно країни з дефіцитом води у Східній та Південній Азії та Північній Африці. Найбільшими імпортерами «віртуальної води» є: США, Японія, Німеччина, Китай, Італія, Мексика, Франція, Великобританія, Нідерланди [6].

В Європі водозабезпеченість країн вкрай неоднорідна, і знижується в міру руху з півночі на південь і з заходу на схід. Загалом цей континент є основним імпортером віртуальної води, що, на думку деяких вчених[4], пов'язано із квазіколонізацією. У процесі цього явища високорозвинені країни здійснюють масштабну скупку і оренду земель високою водозабезпеченістю за кордоном для виробництва і подальшого вивезення виробленої на них продукції.

За підрахунками експертів Україна має значні обсяги віртуальної води. Зокрема, за експортом загальний показник становить 19,5 млрд м³, що перевищує обсяги водокористування в цілому по країні. За імпортом показник віртуальної води становить 1,84 млрд м³. У фінансовому аспекті експортні потоки віртуальної води оцінюються у 8,5 млрд грн за внутрішніми цінами, та 11,5 млрд дол. США – за світовими; імпортні потоки – 5,5 млрд грн та 1,78 млрд дол. США, відповідно [1].

Основний вплив на експортні потоки має сільськогосподарське виробництво (близько 80 % загального показника), на імпорт – промислові товари. Постачаючи зерно за кордон, Україна виводить за свої межі значну кількість віртуальної води, якої не так багато в імпортних товарах [2].

Відповідно до виявлених проблем, які посилюються збільшенням навантаження на існуючу систему забезпечення прісною водою через глобальне потепління та світовий економічний розвиток вкрай актуальним є пошук і впровадження шляхів трансформації потоків віртуальної води в реальні водні ресурси, а також питання впровадження ринкових інструментів розподілу водних ресурсів в загальносвітову практику.

Література:

1. Хвесик М. Віртуальна вода: міф чи реальність? / М. Хвесик, А. Сундук // *Дзеркало тижня. Україна*. – Вип. № 25. – URL: https://dt.ua/ECOLOGY/virtualna-voda-mif-chi-realnist-_html
2. Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». URL: <http://ecos.kiev.ua/news/list/>
3. Доповідь ООН про розвиток світових водних ресурсів, 2016 р. – URL: <http://www.fao.org/cgrfa/assessments/global-assessments/sow/ru/>
4. Лихачева А. Вода и мир. Почему не нужно поворачивать сибирские реки, или что такое конкуренция за пресную воду / А. Лихачева // *Россия в глобальной политике*, 2016. – № 4. – URL: <https://globalaffairs.ru/number/Voda-i-mir-18239>
5. Allan J. A. Virtual water: a strategic resource / J. A. Allan // *Global solutions to regional deficits. Groundwater*, 36 (4), 1998. – P. 545–546. – DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1745-6584.1998.tb02825.x>
6. The water footprint of humanity. Water Footprint Network. URL: waterfootprint.org.
7. Yuriev A. Prerequisites for water trade markets emergence / A. Yuriev, E. Venitsianov, G. Adzhienko. – 2018. URL: www.quard.org/water-crisis/quard-research/water-trade-markets/en

РОЛЬ КОМЕРЦІЙНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У ВРЕГУЛЮВАННІ МІЖНАРОДНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ СУПЕРЕЧОК

Ю. В. ФЕДОТОВА, канд. екон. наук, доц.,
доц. кафедри економічної теорії та міжнародної економіки
А. Д. МОРОЗОВА, студ.
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Питання про регулювання і запобігання міжнародних конфліктів, а також роль переговорів у зміцненні міжнародного співробітництва в умовах становлення нового світового порядку і поширення глобалізації та регіоналізації є дуже важливим, оскільки суттєве зниження бар'єрів на шляху торговельних потоків не тільки посилює конкуренцію, а й підвищує можливості бізнесу у просуванні товарів на інші ринки.

Однак міжнародна торгівля може використовуватись не тільки в якості обміну товарами і послугами, а й для політичного та економічного тиску. У випадку, коли одна держава вважає економічну політику іншої як несприятливу для себе і вживає відповідних заходів, може бути розпочата торговельна війна.

Економічна (торговельна) війна – це сукупність економічних, правових та адміністративних дій, спрямованих проти економічної системи іншого суб'єкта господарської діяльності. Така війна проводиться з метою або захоплення закордонних ринків (наступальна війна), або попередження торгової «окупації» національної економіки (оборонна війна).

Однак перед проведенням торгової війни взаємовідносини між країнами проходять декілька етапів [1].

Перший – це суперечлива ситуація у торгівлі. Цей етап характеризується наявністю протиріч та напруги у відносинах між країнами за відсутності матеріальних втрат або погіршення умов торгівлі. Саме при виникненні суперечливої ситуації врегулювання відносин має найефективніший характер.

Другий етап – торговельна суперечка, що супроводжується матеріальними втратами, спричиненими діяльністю двох країн по відношенню одна до одної. Ця ситуація вимагає врегулювання.

Торговельний конфлікт – це вже третій етап погіршення взаємовідносин між країнами. Цей етап характеризується високим рівнем напруги у відносинах і пов'язаний із матеріальними втратами, які спричинені заходами, заподіяними обома сторонами. Ця ситуація також вимагає врегулювання.

Четвертий етап – це власне торговельна війна, що характеризується найвищим ступенем напруги у відносинах між країнами, пов'язаному із використанням інтенсивних оборонних заходів торгової політики, які можуть привести до значних матеріальних втрат країни, проти якої були реалізовані.

Популярним способом вирішення міжнародних торговельних конфліктів є механізм вирішення спорів у Світовій організації торгівлі (СОТ). Врегулювання спорів у СОТ є універсальною за своєю суттю та змістом

системою, яка підтверджує, що вирішення спору у цій організації значно відрізняється від вирішення спору в національному чи міжнародному суді, оскільки воно поєднує в собі дипломатичні, судові та арбітражні елементи.

Сучасна комерційна дипломатія – це спільна діяльність держави і бізнесу щодо реалізації національної зовнішньоекономічної політики з найбільшими для країни вигодами і мінімальними втратами, спосіб вирішення торговельних конфліктів.

Головними задачами дипломатії є мистецтво ведення переговорів, вміння запобігати і врегулювати міжнародні конфлікти у зовнішньоекономічній сфері, знаходити компроміси і взаємоприйнятні вирішення складних зовнішньоекономічних проблем. Цікавим та незвичайним елементом цих процедур залишається те, що остаточною метою врегулювання спорів є не виявлення винуватої сторони та сторони, права якої порушено, як на перший погляд і повинно бути, а знайдення рішення, яке б влаштувало обидві сторони спору [2, с. 47].

Стандарти комерційної дипломатії закріплені в документах міжнародного та міждержавного рівня, серед яких: нормативні акти Організації Об'єднаних Націй, її Генеральної Асамблеї та структурних підрозділів, нормативні акти міжнародних міждержавних організацій, угоди окремих держав з міжнародними організаціями, багатосторонні угоди, національні державні нормативні акти тощо.

Останнім часом розповсюдження набули активні форми комерційної дипломатії, до складу яких входить: політико-дипломатична підтримка та лобювання вітчизняного експорту, численні взаємопов'язані заходи, спрямовані на поліпшення умов доступу національних компаній на зарубіжні ринки (насамперед, торгово-політичні заходи), залучення багатосторонніх і регіональних організацій для просування власних інтересів, цілеспрямований вплив на партнерів із застосуванням фінансових, ресурсних та інших засобів здійснення тиску.

Підсумовуючи зазначене вище, слід відзначити, що економічна дипломатія – це сучасна система міждержавного регулювання світової економіки, що безпосередньо належить до сфери зовнішньої політики і за своєю сутністю є одним із головних і найбільш ефективних засобів її здійснення. Безпека, підтримка миру й міжнародне політичне співробітництво становлять вищі цілі роботи дипломатів. Їхня діяльність будується на розумінні політичних сил та на примноженні кількості однодумців.

Література:

1. Безрукова Н. В. Світові торговельні війни: особливості та наслідки / Н. В. Безрукова // *Ефективна економіка*, 2015. – № 6. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4153> (дата звернення 30.12.2019).
2. Глушенко Я. І. Комерційна дипломатія: конспект лекцій / Я. І. Глушенко. – Київ : НТУУ «КПІ», 2016. – 113 с.

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

О. С. МОРДОВЦЕВ, канд. екон. наук, доц. кафедри міжнародного бізнесу та фінансів

А. П. МОРДОВЦЕВА, студ.

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Євроінтеграційний напрямок розвитку України вносить значні зміни до розвитку її економіки і, зокрема, до фінансової сфери. Ці зміни мають вагомий вплив на комплексний розвиток банківської системи, яка є системоутворювальною ланкою фінансового та кредитного ринку України. Вплив євроінтеграційних процесів на фінансовий сектор економіки здійснюється за допомогою збільшення кількості іноземних банків, необхідності впровадження норм банківського законодавства, які використовуються в ЄС, та європейських методів ведення банківського бізнесу у практику банків України [1, с. 292].

Треба відзначити, що явище глобалізації має вплив на зростання конкуренції у різноманітних сферах діяльності, у тому числі й фінансової між різними країнами. Отже, важливим аспектом є визначення основних недоліків ринку банківських послуг та можливих інструментів подолання цих недоліків для забезпечення інтеграційних процесів на ринку банківських послуг України [2, 294-296]. Інтеграційні процеси банківської системи представляють декілька рівнів інтеграції, які наглядно проілюстровано на рис. 1.



Рис. 1 – Розвиток інтеграційних процесів в банківській системі України

Треба зауважити, що ефективне функціонування ринку банківських послуг повинно забезпечувати задоволення потреб у банківському обслуговуванні як населення, шляхом підвищення його життєвого рівня за допомогою, наприклад, споживчих кредитів, так й малий (середній) бізнес, шляхом його кредитування на вигідних для обох сторін умовах. Відзначимо, що, в останні роки банки Європи витрачають значні кошти на інноваційну діяльність, а саме: оптимізацію та адаптацію мереж розподілу і збуту банківських продуктів та послуг згідно з новими потребами клієнтів.

Отже, в вітчизняній банківській системі повинно набувати актуальності надання нетрадиційно-інноваційних банківських послуг як одного з важливих напрямків застосування логістичного підходу у діяльності банків. Цю ситуацію можна пов'язати з необхідністю підвищення ефективного рівня банківського обслуговування та унеможливлення зниження рівня доходності традиційних послуг банків України. Таким чином, впровадження нетрадиційних та інноваційних банківських послуг у майбутньому забезпечить підвищення ефективності діяльності банків України та високий рівень конкурентоспроможності вітчизняного ринку банківських послуг у європейському просторі.

Для подальшої ефективної та дієвої євроінтеграції банківської системи України потрібна стабільність банківської системи, яка повинна досягатися шляхом припинення активності банків з непрозорою діяльністю, збільшення рівня довіри населення до продуктів банківської системи, виходом на новий рівень якості обслуговування клієнтів та застосуванням інноваційних методів зовнішньоекономічної діяльності банків, які повинні спиратися на досвід комерційних банків Європи. Ці заходи на макроекономічному рівні (НБУ) та мікроекономічному рівні (комерційні банки повинно набувати України) будуть сприяти зростанню притоку капіталу, в тому числі, й іноземному. У результаті це дозволить отримати наступні синергетичні ефекти, а саме: потужну вітчизняну банківську систему та високотехнологічну промислову економіку з розвиненою наукою, освітою, сектором послуг й ефективною агропромисловою галуззю; стійке прискорене зростання економічної могутності країни на основі інклюзивного розвитку, кардинального підвищення зайнятості населення і добробуту всього суспільства, а значить соціально-політичної стабільності і національної безпеки.

Література:

1. Подплетній В. Вдосконалення банківської діяльності в контексті особливостей функціонування банківських систем європейських країн / В. Подплетній // *Економічні науки*, 2010. – №8. – С. 291–296.
2. Савелко С. О. Досвід та особливості функціонування банківських систем європейських країн / С. О. Савелко // *Ефективна економіка*, 2011. – № 8. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_8_4

ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНОМУ ПРОСТОРИ

Г. І. РИБАК, канд. екон. наук,

доц. кафедри економічної теорії та міжнародної економіки

Д. А. ЛЕЛЮК, студ.

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Економічний прогрес, на думку багатьох науковців, зосереджений на трьох основних принципах, таких як єдність та рівновага усіх економічних процесів; створення альтернативних концепцій розвитку економіки та раціональне залучення усіх наявних ресурсів. Зазначеним принципам відповідає інклюзивний розвиток.

Поняття інклюзія (англ. inclusion – включення, залученість), яка безпосередньо стосується даної теми, у сучасному світі набуває все більшої актуальності, бо закликає до певних коректив економічних процесів на мікро та макрорівні [1]. Інклюзія є збільшенням ступеню участі усіх громадян соціуму у процесі економічного зростання і справедливим розподілом його результатів. Поняття має широке значення і реалізоване в багатьох аспектах, у зв'язку з чим в економічній літературі розглядаються поняття «інклюзивне зростання», «інклюзивні інновації», «інклюзивний розвиток», «інклюзивна економіка» тощо. Саме поняття інклюзивне зростання є опорою та головною ідеєю побудови «нової» економіки України. Звідси можна побачити головну мету: довести, що інклюзивне зростання – це можливість піднесення економіки України на новий рівень.

Інклюзивний розвиток базується на перерозподілі добробуту, усуненні дискримінації та залученні усіх трудових ресурсів, що забезпечує більшій частині населення високий рівень життя. Люди можуть отримувати вигоди від економічного зростання як пасивні учасники, не приймаючи активної участі у збільшенні доходу або ВВП, а лише завдяки політиці перерозподілу. Це є досить поширеною практикою у більшості країн, і не тільки в бідних і тих, що розвиваються [4].

Найраціональніший курс щодо інклюзивного зростання України представила Європейська комісія (European Commission). Вона визначає інклюзивне зростання як забезпечення високого рівня зайнятості, інвестування в освіту, боротьбу з бідністю і модернізацію ринків праці, системи соціального захисту і сприяння більшому об'єднанню суспільства. Переваги економічного зростання мають поширюватися на усі регіони країн, посилюючи територіальну єдність. Єврокомісія під час підготовки стратегії «Європа 2020» позначає, що інклюзивне зростання включає в себе: повне використання трудового потенціалу, зниження бідності та її наслідків, розвиток соціальної залученості, вилучення міжнародних соціальних проблем для подальшого економічного прогресу [2]. Таке комплексне бачення проблеми зростання і його

інтегрованість у структурні реформи забезпечують диверсифікацію економіки і її перехід на «зелені принципи» через збільшення частки відновлених джерел енергії. Важливо мати залученість в процес інклюзивного розвитку різних секторів економіки (не тільки високотехнологічних) при акценті на інфраструктуру, як необхідну умову інклюзивності і сталості зростання. Дана стратегія є важливою також з точки зору об'єднання держав на міжнародному рівні, яка пояснюється сприянням покращення економічних відносин завдяки захисної гуманістичної ідеї.

Дана стратегія пропонує сім напрямів діяльності для досягнення інклюзивного зростання на міжнародному рівні. Якщо їх пристосувати під економіку України задля міжнародного спрямування інклюзивного розвитку, то вони б були такими:

1. Інноваційний напрямок розвитку, а саме об'єднання зусиль для застосування їх у всіх сферах життя і розвитку економіки.

2. Освітній розвиток, стимулювання самоосвіту та залучення молоді до ринку праці.

3. Діджиталізація, тобто створення такої системи, яка дозволила усім сферам долучитися до цифрового простору на всіх територіях країни, усіх прошарків населення.

4. Відповідальне споживання ресурсів, залучення новітніх технологій зі збереження енергії, зниження залежності зростання економіки від споживання ресурсів.

5. Світова конкурентоспроможність підприємств. Долучення до глобалізаційних процесів та стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу.

6. Створення мобільних трудових ресурсів. Мобільність не лише територіальна, а й кваліфікаційна (отримання нових навичок та знань).

7. Боротьба з бідністю. Створення нових робочих місць зменшення бідності за рахунок розвитку економіки та ефективного перерозподілу доходів у всіх галузях.

До зазначених пунктів можливо було б додати ще й екологічну складову розвитку, так як це міжнародна проблема до якої необхідно долучатися усім країнам світу, незалежно від їхнього рівня розвитку.

Україна знаходиться лише на порозі до інклюзивного розвитку. Вже почали запроваджуватися реформи, що були затверджені в стратегії «Україна – 2020 року». Її метою було досягнення українською економікою європейських стандартів життя та можливості конкурувати на світовій арені. Стратегія інклюзивного зростання України має бути пріоритетним для визнання держави на міжнародному рівні, зокрема для країн ЄС, до яких прагнемо.

Отже, для переходу України на інноваційний шлях розвитку потрібна активна комплексна інноваційна політика держави, що включає найважливіший компонент – гуманітарний складник [3]. Разом із тим інноваційна політика, що реалізується нині в нашій державі, має переважно технологічний характер, впровадженню інновацій в соціальній сфері

приділяється недостатня увага. Питання підвищення якості життя населення на основі активізації соціальної відповідальності бізнесу, освоєння інклюзивних інновацій залишаються недостатньо розробленими аспектом теоретико-методологічних підходів. Україна має величезний потенціал, подеколи навіть значні переваги перед іншими розвиненими країнами, але розкрити його можна лише впроваджуючи радикальні зміни, до яких на даний момент країна ще не дійшла. Інклюзивне зростання – це крок вперед до міжнародного співробітництва та економічного прогресу, тож Україна має усі шанси увійти до лідерів країн Європейського Союзу.

Література:

1. Галасюк В. Пути перехода Украины к инклюзивной экономике / В. Галасюк. – URL: <http://hyser.com.ua/economics/puti-perehodaukrainy-k-inklyuzivnoj-ekonomike-eksperty-145320>
2. Inclusive Growth: Measurement and Determinants. Washington DC: IMF, 2013. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.aspx?sk=40613.0>
3. Базиліук А. В. Інклюзивне зростання як основа економічного розвитку / А. В. Базиліук, О. В. Жулин // *Економіка та управління на транспорті*, 2015. – Вип. 1. – С. 19–29. – URL: <http://nbuv.gov.ua>
4. Прогнімак О. Д. Інклюзивний розвиток України: перешкоди vs перспективи / О. Д. Прогнімак // *Економічний вісник Донбасу*, 2018. – № 1(51). – С. 187–197. – URL: [http://www.evd-journal.org/download/2018/1\(51\)/pdf/26-Prohnyimak.pdf](http://www.evd-journal.org/download/2018/1(51)/pdf/26-Prohnyimak.pdf)

РОЛЬ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ В ОРГАНІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Н. В. ПАСТУХОВА, аспірантка кафедри економічної теорії та економічних методів управління

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків

Зовнішньоекономічна діяльність – це один із головних видів діяльності кожної країни, який обумовлює її всебічний розвиток в цілому. В умовах посилення процесів глобалізації, яка перш за все, характеризується невпинним внесенням своїх корективів в структуру та функціонування світового господарства, зовнішньоекономічна діяльність набула принципово нових форм та видів, що змушує учасників міжнародного ринку пристосовуватися до цих змін. В цьому напрямку безумовною запорукою підвищення результативності зовнішньоекономічної діяльності є інклюзивний розвиток.

На сьогоднішній день існує багато визначень інклюзивного розвитку, але першими, хто дав визначення терміну «інклюзивний розвиток» були такі всесвітні організації як ООН, Комісія Інклюзивного Розвитку, Всесвітній Економічний Форум, Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) тощо. Наприклад, Комісія Інклюзивного Розвитку (The Commission Inclusive Growth) [5] трактує інклюзивне зростання як інтегроване широкомасштабне зростання, яке поширюється на широкий діапазон людей та місць для того, щоб сприяти та отримувати переваги від економічного успіху;

це концепція, що охоплює справедливість, рівність можливостей і захист на ринку від певних ризиків нестабільного середовища і активну працездатність населення та забезпечення можливості реалізації потенціалу. Таким чином, інклюзивна економіка – це перш за все та, яка забезпечує сферу реалізації трудового потенціалу її населення. Мета такого виду розвитку – досягнути вищого рівня процвітання поряд зі зростанням рівності і справедливості в можливостях і доходах.

Якщо розглядати роботи сучасних вчених, то, наприклад, Базилюк А. В. та Жулін О. В. в своїх роботах зазначають, що: «Концепція інклюзивного розвитку передбачає, що кожен суб'єкт економіки є важливим, унікальним, цінним для суспільства і має можливості, щоб задовольнити свої потреби» [1]. Янчовічін Е. та Люндстром С. [6] стверджують, що такий розвиток повинен базуватися на довгій перспективі, а не мати лише циклічний характер, бути широкоохоплюючим у різних секторах економіки та мати тісний зв'язок з ринком праці.

В такому трактуванні можна простежити тісний зв'язок факторів розвитку мікросередовища на рівні домашніх господарств та макросередовища на рівні країни. Отже, узагальнюючи вищенаведені підходи можна прийти висновку, що інклюзивний розвиток означає адаптацію системи до потреб людини, а також є новим трактуванням економічного розвитку, що включає зусилля із вирішення економічних та соціальних проблем всіх верств населення.

Розглядаючи зовнішньоекономічну діяльність України (рис. 1) можна зробити висновок, що за останні п'ять років експорт, на відміну від, імпорту, мав негативну тенденцію на що впливало багато факторів, зокрема: переважно сировинна структура експорту України; дестабілізація виробництва і падіння світових цін на сировину; спад виробництва у всіх сферах господарчої діяльності; знецінення курсу гривні до валют інших країн; зниження припливу іноземних інвестицій; низька конкурентоспроможність українських виробників на зарубіжному ринку; залежність національної економіки від імпортової сировини; недосконалість законодавства та законодавчої бази України в сфері ЗЕД; високий рівень корупції та бюрократизму при здійсненні контрактів; недостатньо розвинута система міжнародних банківських розрахунків та ін.

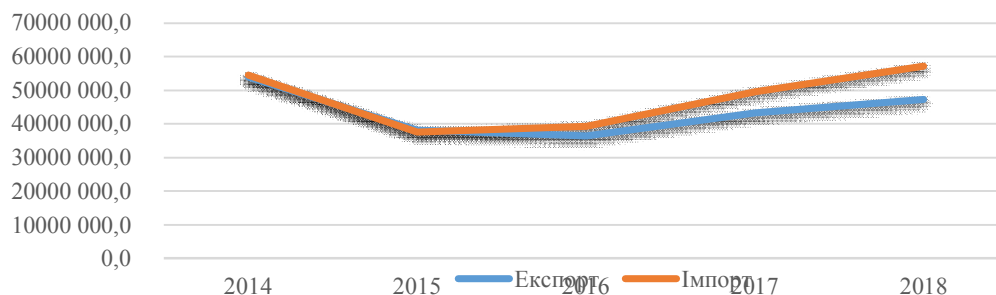


Рис.1 – Динаміка експорту та імпорту України у 2014-2018 роках, тис. дол. США (побудовано автором за джерелом [2])

Важливішим заходом для інклюзивного розвитку України у сфері зовнішньоекономічної діяльності є залучення інвестиції в національну економіку, що в свою чергу посприяє збільшенню виробництва та його обсягів, модернізації засобів виробництва, і, як результат, підвищенню рівня ринкової конкуренції, платіжного балансу, розвитку інвестиційної інфраструктури. Поряд із цим, необхідно сформулювати чітку зовнішньоекономічну політику зорієнтовану на експорт готової продукції, а також на пошук нових ринків збуту.

З метою переходу до експорту наукомісткої інноваційної продукції для сталого розвитку України на світових ринках уряд затвердив Експортну стратегію України: Дорожню карту стратегічного розвитку торгівлі на період 2017-2021 років [4]. Документом визначено орієнтири для розвитку торговельних відносин України, подолання перешкод та використання наявних можливостей для розвитку експорту. Дорожня карта визначає стратегічні цілі розвитку торгівлі України на чотири роки. Серед них: створення умов для розвитку сфер торгівлі та інновацій задля диверсифікації експорту українських товарів та послуг, підтримка експорту з боку держави, а також підвищення рівня знань та навичок, необхідних підприємствам для здійснення міжнародної торгівлі. Для досягнення визначеної цілі передбачено: зміцнення комплексної інституційної основи для стимулювання інновацій; зміцнення інноваційного потенціалу підприємств; поліпшення правових та економічних умов для здійснення торгівлі. При цьому Середньостроковим планом пріоритетних дій Уряду на період до 2020 року передбачено створення Офісу розвитку інновацій, метою якого є підтримка та заохочення розвитку інноваційних підприємств та стартапів шляхом забезпечення їх фінансування, необхідними консультаційними послугами та технічною допомогою на всіх етапах від інноваційної ідеї до кінцевого продукту

Підводячи підсумок, можна зазначити, що головним вектором інклюзивного розвитку зовнішньоекономічної діяльності України є створення привабливого інвестиційного клімату та перехід до такої співпраці з іншими державами в системі світогосподарських зв'язків, яка дає можливість розкрити внутрішній потенціал країни й забезпечити її збалансованість.

Література:

1. Базиліук А. В. Інклюзивне зростання як основа соціально-економічного розвитку / А. В. Базиліук, О. В. Жулин // *Економіка та управління на транспорті*, 2015. – Вип. 1. – С. 5–12.

2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 27.01.2020).

3. Уніят А. В. Концепція інклюзивної економіки в контексті сучасного сталого розвитку країн / А. В. Уніят, З. І. Юзвін // *Ефективна економіка*, 2019. – URL: http://www.economy.nauka.com/pdf/2_2019/57.pdf (дата звернення: 27.01.2020).

4. Про схвалення Експортної стратегії України («дорожньої карти» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1017-2017-%D1%80?lang=en> (дата звернення: 27.01.2020).

5. Inclusive Growth Commission (2017). Inclusive growth for people and places: challenges and opportunities. RSA, London: https://www.thersa.org/globalassets/pdfs/reports/rsa_inclusivegrowth-commission-final-report-march-2017.pdf (дата звернення: 27.01.2020).

6. Ianchovichin E. What is inclusive development? / E. Ianchovichin, S. Lundstrom // Report of World Bank Group, 2016. – URL: <https://siteresources.worldbank.org/INTDEBTDEPT/Resources/468980-1218567884549/WhatIsInclusiveGrowth20081230.pdf> (дата звернення: 27.01.2020).

ПРОДВИЖЕНИЕ ТОВАРОВ ПРЕДПРИЯТИЙ ЛЕГКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ НА МЕЖДУНАРОДНЫЕ РЫНКИ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОЙ ЭКОНОМИКИ

А. С. ЮРЧЕНКО, аспирант кафедры аналитической экономики и эконометрики *Белорусский государственный университет, г. Минск, Республика Беларусь*

Продвижение товаров – представляет собой маркетинговую деятельность, обеспечивающую создание благоприятного образа товара и самой фирмы в представлении потребителей и в конечном счете покупку товаров [1].

Основной целью продвижения товаров является не только побудить покупателя совершить первую покупку, но и стимулировать в дальнейшем ко всем последующим.

Продвижение – тактика, применяемая компанией с целью довести до покупателей позиционирование товаров [1].

Целью продвижения является создание устойчивого и растущего спроса на товар и его идентификации посредством предоставляемой информации о данном предприятии легкой промышленности потребителю.

С моей точки зрения наиболее оптимальными *способами продвижения* товаров легкой промышленности в Республике Беларусь являются:

1. Информирование потребителей о предлагаемом товаре и его параметрах путем формирования образа престижности, инноваций и низких цен, используя телевизионные инструменты, интернет – СМИ и акции;

2. Поддержание популярности товаров, путем напоминания потребителям об их важности и значимости в жизни путем информирования на постоянной основе через всевозможные средства коммуникации;

3. Изменение стереотипов восприятия товара посредством наглядной рекламы;

4. Предоставление благоприятной информации о предприятии, производящем продукцию, используя телевизионные и интернет СМИ инструменты.

Учитывая насыщенность рынка товарами легкой промышленности различных производителей, рекламное продвижение как белорусских, так и украинских товаров должно основываться на кардинальном отличии от всех предложений конкурентов. Необходимо направлять рекламу определенных ассортиментных групп товаров на определенные целевые группы потребителей.

Способы и методы проведения рекламной кампании зависят от правильного распределения рекламируемого ассортимента товаров на определенные группы конечных потребителей.

Существует множество определений понятия связи с общественностью, сокращенно пиар (далее – PR), отражающих наличие самых разных концепций и точек зрения на предмет.

В современной практике наиболее точным считается определение PR, предложенное профессорами *Лоуренсом В. Лонги* и *Винсентом Хазелтоном*. Они описывают связи с общественностью как «коммуникативную функцию управления, посредством которой организации адаптируются к окружающей их среде, меняют (или же сохраняют) её во имя достижения своих организационных целей» [2].

Целью проведения PR-кампании является привлечение внимания потенциальных потребителей без затрат на рекламу.

Наиболее целесообразно использовать следующие *виды PR-кампаний* для продвижения товаров легкой промышленности: выступления, мероприятия, новости, публикации и средства идентификации (таблица 1).

Таблица 1 – Виды PR-кампаний

№п/п	Виды	Примеры
1.	Выступления	участие представителей предприятия в открытии различных мероприятий, приветственные слова
2.	Мероприятия	организация онлайн-встреч и пресс-конференций, участие в выставках и конкурсах, проведение семинаров
3.	Новости	предоставление благоприятных новостей о предприятии, его продукции и сотрудниках (пресс-релизы) средствам массовой информации
4.	Публикации	информационные бюллетени, отчеты, брошюры, журнальные или газетные статьи и другие печатные материалы, которые используют в качестве инструментов влияния на целевые рынки
5.	Средства идентификации	использование логотипа (торгового знака) предприятия, многоцветных печатей, визитных карточек, распространение брошюр о предприятии, создание веб-сайтов, разработка единого стиля и дизайна помещений, введение униформы для сотрудников

**Источник:* составлено автором.

Таким образом, к продвижению можно отнести все мероприятия, направленные на повышение эффективности продаж через коммуникативное

воздействие, активизирующие потребительский спрос и поддерживающие благоприятное отношение к компании.

Литература:

1. Захаров С. В. Маркетинг: учебник / С. В. Захаров, Б. Ю. Сербиновский, В. И. Павленко; 2-е изд., доп. и перераб. – Ростов-н/Д.: Феникс, 2009. – С. 169.
2. Аги У. Самое главное в PR / У. Аги, Г. Кэмерон и др. ; пер. с англ. – СПб.: Питер, 2004. – С. 27–28.

РОЗВИТОК ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ

А. С. БЕЗПАЛОВА, студ.

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Питання соціальної реабілітації як особливої функції туризму для осіб з обмеженими життєвими можливостями все частіше виносяться на порядок денний. Актуальність програм розвитку інклюзивного туризму визначається декількома причинами: по-перше, орієнтованість сучасного цивілізаційного розвитку на інклюзивність як головний тренд, що забезпечує його стійкі підвалини; по-друге, значним прошарком людей, що мають фізичні обмеження та потребують додаткової турботи під час подорожей. Близько 15 % населення у світі має будь-які форми інвалідності [1].

Як свідчать дані Eurostat, чверть населення ЄС у віці від 16 років (25,3 %) складають люди з обмеженими можливостями. Крім того, число інвалідів більше серед жителів ЄС з низькими доходами – майже третина (31,2%), тоді як ця цифра зменшується серед багатого населення Євросоюзу (17 %) [2].

Генеральною Асамблеєю ООН 13-го грудня 2006 року була прийнята Конвенція ООН про права інвалідів (резолюція A/RES/61/106), яка є міжнародним договором в області прав людини. Конвенція набула чинності 3 травня 2008 року після її ратифікації двадцятьма державами-учасниками [3]. На сьогодні понад 150 країн і організацій регіональної інтеграції підписали Конвенцію, з них понад 130 її ратифікували. Зокрема, Україна приєдналася до Конвенції ООН про права інвалідів 4 лютого 2010 року.

Потреба в розширенні меж застосування інклюзивного туризму буде зростати з кожним роком, тому дослідники приділяють цій проблемі пильну увагу. Серед найбільш ефективних шляхів розвитку інклюзивного туризму в сучасних дослідженнях [4-5] пропонуються наступні:

- інформаційна підтримка та забезпечення на рівні держави та приватних компаній програм інклюзивного туризму в мережі Інтернет, соціальних мережах, форумах і спеціалізованих заходах;
- розробка мобільних додатків для туристів з обмеженими можливостями та створення аудіогідів, гідів-сурдоперекладачів;

- створення та організація роботи фокус-груп для наповнення бази даних локацій для інклюзивного туризму в Україні та за кордоном;
- створення груп по роботі з реабілітаційними центрами й спортивними школами для інвалідів, дитячими спеціалізованими установами;
- створення дієвих «Центрів мобільності», які здійснюють трансфери;
- створення департаменту по роботі з постачальниками туристичних послуг для впровадження і розробки напрямків інклюзивного туризму;
- законодавча підтримка, у тому числі прийняття податкових пільг для туристичних фірм, об'єктів готельного бізнесу, інших структур, які беруть участь в програмах обслуговування туристів з обмеженими можливостями;
- щорічна розробка бюджетних програм з адаптації об'єктів туризму, транспорту, інфраструктури для осіб з обмеженими можливостями;
- розробка програм соціальної допомоги держави для часткового або повного фінансування інклюзивних турів;
- створення сервісних центрів для повного документального супроводу міжнародних турів для осіб з обмеженими можливостями.

Таким чином, головним завданням розвитку інклюзивного туризму є програма охоплення і залучення всіх верств населення з обмеженими можливостями в реалізацію їх прав на туризм, а не робота з одиничними випадками звернення людей з інвалідністю до відповідних структур.

Міжнародний туризм є не тільки популярним видом відпочинку та соціальної адаптації, а сферою світової економіки, що активно розвивається. Залучення 15 % населення з обмеженими можливостями також дасть поштовх економічному зростанню в галузі туризму як у світі в цілому, так й в тих країнах, що створять найбільш стійкі підвалини розвитку інклюзивного туризму на своїх теренах.

Стан світової індустрії туризму, попри об'єктивні труднощі останніх років, в цілому демонструє стабільність і зберігає позиції найбільшого, високоприбуткового сектора світової економіки, що динамічно розвивається. Інклюзивний характер індустрії туризму надасть впевненості в її подальшому динамічному розвитку та затребуваності всіма верствами населення.

Література:

1. World report on disability 2011. World Health Organization. URL: https://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report/en/ (дата звернення: 20.01.2020).
2. European statistics. Tourism – Overview. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/tourism/overview> (дата звернення: 20.01.2020).
3. A/RES/61/106 Resolution adopted by the General Assembly on 13 December 2006. URL: <https://undocs.org/en/A/RES/61/106> (дата звернення: 20.01.2020).
4. Труніна І. М. Стан міжнародного туризму для осіб з інвалідністю в Україні / І. М. Труніна, Ю. Р. Сосновська // *Modern Economics*, 2019. – № 15(2019). – С. 191–195.
5. Хрущ Ю. М. Туризм для інвалідів : сучасні підходи до визначення поняття / Ю. М. Хрущ, В. М. Іванова, Р. С. Медведський // *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Географічні науки, 2017. – № 6. – С. 206–211.

СУПЕРЕЧНОСТІ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО ЗРОСТАННЯ

К. Р. ЯКУБОВА, студ.

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Концепція інклюзивного зростання виникла у відповідь на негативні тенденції в глобальній економіці. Нестабільна політична ситуація, диспропорції національних економік, економічна нерівність та соціальні проблеми являють собою проблеми, які потребують нових підходів до їх вирішення. Важливим є переосмислення того, як формулюється і забезпечується національна економічна ефективність, а також пошук способу розв'язання проблем повільного зростання та посилення нерівності, який виходить за межі тимчасових монетарних та фіскальних заходів останніх років. Концепція інклюзивного зростання передбачає, що кожний суб'єкт економіки є важливим та цінним для суспільства і має можливості для задоволення своїх потреб. Вона ґрунтується на пріоритетності розвитку людських ресурсів, досягненні повної зайнятості, підвищенні кваліфікації працівників, соціальній безпеці та сталому розвитку. Інклюзивне зростання принципово відрізняється від стандартного економічного зростання, оскільки має ширші цілі, ніж збільшення доходів і ВВП. Концепція інклюзивного зростання зміщує акцент на розвиток людини й підвищення її добробуту, зниженні рівня бідності та нерівності. Вона спрямована на підвищення залученості суб'єктів в економічні процеси, а не лише збільшенні доходів шляхом перерозподілу. Цілі сталого розвитку та концепція інклюзивного зростання не суперечать одне одному, а є такими, що взаємодоповнюють одне одного.

Трудова міграція, яка останніми роками набула в нашій країні значних масштабів, потребує окремої уваги у контексті інклюзивного розвитку. З одного боку, робота за кордоном має ряд позитивних наслідків. Мігранти отримують доходи більші, ніж у своїй країні. Їхні перекази істотно впливають на стабільність гривні. Надходження від зовнішніх трудових мігрантів за прогнозами сягають близько 10 млрд доларів США за рік, що в декілька разів перевищує надходження прямих іноземних інвестицій. До того ж, саме приватне споживання є основною рушійною силою економічного зростання: витрати домогосподарств спрямовані на придбання переважно вітчизняних товарів та послуг. Перекази від заробітчани надходять у іноземній валюті, тоді як частина іноземних інвестицій у вигляді реінвестованого прибутку може здійснюватися у гривні. Робота за кордоном дозволяє працівникам набути новий досвід, підвищити кваліфікацію, реалізувати здібності тощо. Нарешті, виїзд українців на заробітки зменшує напругу на ринку праці: можливість працевлаштуватись отримують навіть ті громадяни, які не планують залишати межі країни. Усе перераховане свідчить, що трудова міграція може розглядатись як складова реалізації концепції інклюзивного розвитку.

Разом із тим, трудова міграція має також негативні наслідки. Але, за оцінками фахівців, через міграцію Україна втрачає близько 1,5 млрд доларів. Таким чином, вигоди від неї перевищують втрати майже в сім разів. Начебто, цей факт дозволяє не звертати увагу на недоліки міграції. Але детальний аналіз міграційних процесів свідчить про наявність значної кількості загроз, як для окремих громадян, так і для країни в цілому. Передусім масштаби зовнішньої трудової міграції свідчать про недосконалість сформованих в українському суспільстві соціальних ліфтів і неналежні умови для самореалізації працівників. Доказом цього є зростання кількості молодих людей, які залишають Україну у пошуках роботи, та перетворення тимчасової трудової міграції на постійну.

Вагомим недоліком трудової еміграції є виїзд за кордон висококваліфікованих фахівців. Наприклад, незважаючи на безробіття, зараз у країні недолік хороших ІТ-фахівців. Та й у інших областях професіоналів знайти не так-то просто: найчастіше вони намагаються виїхати на постійну роботу за кордон. За прогнозами фахівців, до 2050 року чисельність населення України скоротиться до 35 млн осіб, що призведе до дефіциту робочої сили.

Збільшення частки переказів зовнішніх трудових мігрантів у ВВП України свідчить про зростання залежності держави від їхніх прибутків, а також про невважену кадрову політику й непродуктивне використання трудового потенціалу українських працівників. Залежність економіки держави та стабільності національної грошової одиниці від переважно некваліфікованої праці українських зовнішніх трудових мігрантів свідчить про складну ситуацію на українському ринку праці. Такий стан може бути серйозним викликом національній безпеці держави, стабільність якої залежить також від волатильності на світових і європейському ринку праці. Крім того, виїзд за кордон на заробітки значною мірою обумовлено тим, що українці не вірять у перспективу отримати гідну пенсію у власній країні. Зазначене, дозволяє розглядати трудові міграцію як прояв виключення громадян із участі в економічних процесах в Україні.

Уже зараз за показниками Inclusive Growth and Development Index позиції України стабільно погіршуються. Країна має один із найвищих рівнів нерівності добробуту серед усіх країн, що розвиваються, але порівняно низький рівень нерівності доходів і бідності. До того ж Україна залишається однією з найбідніших країн Європи за показником середнього добробуту пересічного дорослого. До основних стримувальних чинників інклюзивного зростання в Україні належить саме трудова міграція, а також тіньова зайнятість, обмежені можливості для працевлаштування і отримання доходу, нерівномірний географічний та секторальний (галузевий) розподіл цих можливостей; макроекономічні ризики, значна мінливість макро-економічних змінних, таких як ВВП, інфляція, реальний обмінний курс, процентні ставки, що стримують потік інвестицій у країну або зовсім перешкоджають йому, зменшують можливості формування повної зайнятості, політичні потрясіння й нестабільність, надмірний рівень корупції в державному управлінні, великі масштаби тіньової економіки, відсутність належної правової бази тощо.

ЗМІСТ

Секція 1

Теоретико-концептуальні основи дослідження сутності, моделі, індикаторів та стандартів інклюзивного розвитку

<i>Марченко О. С.</i> Інклюзивний підхід у сфері консалтингу та професійні послуги «pro bono».....	4
<i>Маслак О. І., Гришко Н. Є., Маслак М. В., Шевчук Ю. В.</i> Марочний капітал: теоретичні підходи щодо формування.....	6
<i>Решетило В. П.</i> Концепція інклюзивного сталого розвитку та її реалізація в умовах децентралізації.....	8
<i>Шевченко Л. С.</i> «Капіталізм стейкхолдерів»: вигоди зацікавлених сторін.....	11
<i>Шкурупій О. В., Дейнека Т. А.</i> Україна: варіації інклюзивних та екстрактивних інститутів.....	13
<i>Бервено О. В.</i> Інклюзивність як системна характеристика в актуальній структурі якості життя.....	15
<i>Гаршина О. К.</i> Концептуальні основи індикаторів і стандартів інклюзивного розвитку.....	17
<i>Ranayotova T. P., Moskvina A. O., Pravnik Iu. O.</i> Comparative analysis of inclusive and exclusive economies.....	20
<i>Броницкий А. Н.</i> Роль государства в становлении инклюзивного институционального режима.....	24
<i>Вінська О. Й.</i> Гендерна рівність в системі пріоритетів інклюзивного розвитку Європейського союзу.....	26
<i>Волохова І. В., Волохов В. А., Жовтяк Г. А.</i> Логістичні системи залізничного транспорту в умовах інклюзивного розвитку.....	28
<i>Воронкова А. А., Куцина Л. В.</i> Інклюзивність в оподаткуванні.....	30
<i>Запорожець Г. В.</i> Корпоративна культура як індикатор інклюзивного зростання бізнесу.....	32
<i>Kryvtsun I. M.</i> Financial inclusivity: features and classification.....	34
<i>Костюк В. О., Раїна Д. О., Щербина І. М.</i> Факторний аналіз вартісних показників продукції як передумова інклюзивного розвитку підприємництва.....	36
<i>Красота О. В.</i> Теоретико-концептуальні засади дослідження багатоаспектності поняття інклюзії.....	38
<i>Наумов М. С.</i> Кумівський капіталізм як джерело екстрактивних інститутів в українському суспільстві.....	41
<i>Пожар А. А.</i> Кооперативні банки європейських країн як приклад інклюзивних економічних інститутів.....	43

<i>Решетняк Н. Б.</i> Реалізація цілей інклюзивного розвитку в процесі формування виробничої демократії.....	45
<i>Шишкевич О. С., Соломко Т. Ю.</i> Інклюзивна економіка як баланс між державою, суспільством і бізнесом.....	47
<i>Мукутас V. V.</i> Inclusive growth: definition and approaches to identify.....	49
<i>Voronina O. O., Khristoeva V. O.</i> Increasing the level of financial inclusion in Ukraine.....	51
<i>Іщенко С. В., Писаренко Н. Ю.</i> Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства в умовах інклюзивної економіки.....	52
<i>Фрідман О. А.</i> Орієнтація на інклюзивність як основа сучасної економіки....	54
<i>Шпак И. А.</i> Инклюзивное развитие как условие формирования сплоченности общества.....	56
<i>Власенко А. Є.</i> Фінансова інклюзивність: поняття та методика оцінки.....	58
<i>Глущенко В. В.</i> Індекс інклюзивного розвитку як критерій оцінки економічного розвитку країн світу.....	60
<i>Сапега О. М.</i> Основні напрями та параметри інклюзивного розвитку.....	62

Секція 2

Формування людиноцентричної моделі соціально-економічного розвитку

<i>Кузьмін О. Є., Бублик М. І., Шахно А. Ю.</i> Фактори впливу на формування людиноцентричної моделі в умовах глобалізації.....	66
<i>Новикова М. М.</i> Вплив людського капіталу на інклюзивне зростання національної економіки.....	68
<i>Пронкіна Л. І., Гавриш О. М.</i> Рівень інноваційних інвестицій як чинник соціально-економічного розвитку.....	70
<i>Коляда Т. А., Лавренюк Є. І. Митрович О. С.</i> Людиноцентризм у працевлаштуванні неповнолітніх: втілення і проблеми.....	72
<i>Коровина Н. В.</i> Безусловный базовый доход как инструмент формирования человекоцентричной модели современного хозяйственного развития.....	74
<i>Косар Н. С., Кузьо Н. Є.</i> Проблеми інклюзивної освіти в Україні.....	76
<i>Матвеева Н. М., Соловійов О. В.</i> Досвід реалізації задач соціального партнерства в освіті.....	78
<i>Можайкіна Н. В.</i> Проблеми освіти в рамках сталого розвитку інклюзивної економіки.....	80
<i>Назаренко О. В., Решетняк Н. Б.</i> Про необхідність зміни стилю життя в інклюзивному суспільстві.....	82
<i>Радіонова Л. О.</i> Зміни парадигми сільського розвитку як імператив соціально-економічного розвитку.....	84
<i>Скоробогатова Н. Є., Кравчук Ю. Г.</i> Соціально-економічні трансформації технологій Індустрії 4.0.....	87

<i>Бойківська Г. М., Кутня О. М.</i> Проблеми соціально-економічного захисту осіб з інвалідністю.....	89
<i>Леонова С. В.</i> Сталий розвиток особистості як індикатор ефективності інклюзивного розвитку економіки.....	91
<i>Соломіна Г. В.</i> Сутність інклюзивності в контексті соціально-економічного розвитку держави.....	93
<i>Бурак Е. М.</i> Устойчивое развитие организации: факторы и направления.....	95
<i>Романика Т. К.</i> Безусловный базовый доход – социальная платформа инклюзивного развития.....	97
<i>Бервено С. Н.</i> Подолання нерівності на шляху інклюзивного розвитку.....	99
<i>Лесюк В. С.</i> Соціально-економічний розвиток в умовах інклюзивного зростання.....	102
<i>Байдакова А. О.</i> Проблема працевлаштування молоді.....	104
<i>Кириченко А. Ю.</i> Концепція креативної економіки як складова інклюзивного розвитку.....	106
<i>Малиш Н. В.</i> Інплементативна концепція інклюзивного розвитку в практиці регулювання зайнятості населення.....	108
<i>Шеремет А. Р.</i> Суперечності пенсійної реформи в контексті реалізації концепції інклюзивного розвитку.....	111

Секція 3

Інвестиційно-інноваційні процеси на національному і регіональному рівнях як фактори інклюзивного розвитку

<i>Дубіщев В. П., Солод В. С.</i> Інклюзивний розвиток і проблеми соціальної відповідальності органів влади та місцевого самоврядування.....	113
<i>Кондратенко Н. О.</i> Інноваційна активність регіонів України як фактор інклюзивного розвитку держави.....	115
<i>Стадник Г. В., Сапега О. М.</i> Партисипативна модель управління містом як складник інклюзивного розвитку.....	117
<i>Kalashnikova Kh. I.</i> Updates of the city functioning problems in the context of inclusive development.....	119
<i>Волкова М. В.</i> Інноваційний розвиток промислового комплексу України як фактор інклюзивного зростання.....	120
<i>Єгорова Ю. В.</i> Інновації в стратегії сталого та інклюзивного розвитку країни.....	122
<i>Кадол Л. В., Короленко О. Б., Кравчук Л. М.</i> Формування інноваційно-інвестиційного потенціалу трудових ресурсів в будівництві.....	124
<i>Лихолат С. М.</i> Роль малого бізнесу в розвитку інклюзивних інновацій.....	126
<i>Можайкіна Н. В., Рудь Д. І.</i> Регіональна політика управління розвитком територій.....	127

<i>Островський І. А., Головіна С. О.</i> Валютне курсоутворення і проблеми інвестиційної інклюзивності України.....	129
<i>Радіонова Л. О., Мележик А. В.</i> Малі міста: від моделі «коричневої економіки» до «зеленої економіки».....	132
<i>Селюченко Н. Є.</i> Інвестиції в залізницю як один з визначальних чинників інклюзивного розвитку економіки України.....	135
<i>Солопун Н. М.</i> Впровадження соціально-перетворювальних інвестицій як чинник розвитку інклюзивної економіки.....	137
<i>Bazavluk N. G., Kwaao S. T.</i> World investment: current trends and features.....	138
<i>Зінченко В. М., Ліщенко В. С.</i> Соціальні інновації як чинник інклюзивного розвитку економіки України.....	141
<i>Куцина Л. В., Воронкова А. А.</i> Інвестиції як чинник інклюзивного розвитку аграрної сфери економіки.....	143
<i>Данченко С. Н.</i> Оценка влияния знаний на экономические процессы в инклюзивной экономике.....	145
<i>Топоркова Г. М.</i> Стан, перспективи розвитку інноваційних процесів в Україні та можливості їх впливу на формування ВВП.....	147
<i>Ostrogljad O. O.</i> Processes of formation of regional socio-economic development as factors of inclusive development.....	149
<i>Верменич А. О.</i> Проблема капіталізації банків України та шляхи її вирішення в інклюзивній економіці.....	150
<i>Карпенко В. О.</i> Інклюзивні інновації та інвестиції як основні складові інноваційного розвитку в Україні.....	152
<i>Михальская Д. Ю., Филинович И. А.</i> Возможности и риски инвестирования в зеленые облигации.....	153

Секція 4

Сценарії розвитку національних економік під впливом факторів глобалізації

<i>Решетило В. П., Браташ А. В.</i> Інклюзивний розвиток економіки в умовах кризи моделі неоліберальної глобалізації.....	158
<i>Решетило В. П., Драчова С. А.</i> Структурні зрушення на світових фінансових ринках та їх вплив на інклюзивний розвиток національних економік.....	161
<i>Тютюнникова С. В.</i> Институциональная трансформация в поисках ответов на вызовы современности.....	164
<i>Ермалович Л. П.</i> Государственно-частное партнерство как фактор инклюзивного роста экономики в условиях цифровизации общества.....	166
<i>Москвіна А. О., Регунова О. А.</i> Інклюзивний розвиток та зростання: досвід Китаю.....	168

<i>Пушкар Т. А., Татьянко С. С.</i> Цифрова трансформація економіки в контексті інклюзивного розвитку.....	170
<i>Скоробогатова Н. Є., Слобода А. О.</i> Пріоритети розвитку цифрової економіки в Україні.....	172
<i>Федотова Ю. В.</i> Інклюзивне зростання як пріоритет стратегічного розвитку країн світу.....	174
<i>Artemenko A. V., Akuaku L.</i> The influence of national competitiveness on the inclusion of a local economy into the global economic system (a case study of Ghana).....	176
<i>Мостепанюк А. В.</i> Переосмислення механізму надання соціального захисту у період глобалізації.....	178
<i>Рибак Г. І.</i> Міжнародний досвід стратегії інклюзивного розвитку (на прикладі КНР).....	180
<i>Tul S. I.</i> Transformation of employment structure in different countries under the influence of globalization and digitalization.....	182
<i>Іщенко С. В., Писаренко Н. Ю.</i> Експортний потенціал сільськогосподарського сектору України в сучасних умовах глобалізації.....	184
<i>Рябовол Д. А.</i> Актуалізація інклюзивного розвитку в епоху цифрової економіки.....	186
<i>Белюсова А. И., Ладутько В. А.</i> Процессно-ориентированный подход к управлению организацией в современных условиях глобализации.....	189
<i>Коновал А. А.</i> Інклюзивна економіка в контексті сталого розвитку: нова стратегія України.....	191
<i>Кузьмінська К. І.</i> Конкурентна стратегія підприємства в глобальній економіці.....	193
<i>Лига Д. Л.</i> Інноваційний розвиток харчової промисловості України в умовах глобалізації.....	194
<i>Рудницька К. С.</i> Вплив процесів глобалізації на розвиток національної економіки.....	196
<i>Салтикова А. Р.</i> Інклюзивна економіка в умовах глобалізації.....	199
<i>Стренадко В. Р.</i> Методи управління зовнішнім державним боргом в сучасних умовах глобальної економіки.....	202

Секція 5

Міжнародні економічні відносини в контексті інклюзивного розвитку

<i>Dang Xuan Hoan, Tiutiunnykova S. V.</i> Inclusive development: international context.....	205
<i>Berveno O. V., Gott J.</i> Inclusion as a leading trend for the development of world tourism.....	207

<i>Островський І. А., Коновалова П. Д.</i> Міжнародні освітні послуги як стаття національного експорту і чинник інклюзивного розвитку.....	209
<i>Славута О. І.</i> Сучасні аспекти міжнародної торгівлі водними ресурсами.....	211
<i>Федотова Ю. В., Морозова. А. Д.</i> Роль комерційної дипломатії у врегулюванні міжнародних торговельних суперечок.....	213
<i>Мордовцев О. С., Мордовцева А. П.</i> Зовнішньоекономічна діяльність банківських установ в умовах євроінтеграції.....	215
<i>Рибак Г. І., Лелюк Д. А.</i> Інклюзивний розвиток України у міжнародному просторі.....	217
<i>Пастухова Н. В.</i> Роль інклюзивного розвитку в організації зовнішньоекономічної діяльності України.....	219
<i>Юрченко А. С.</i> Продвижение товаров предприятий легкой промышленности на международные рынки в условиях инклюзивной экономики.....	222
<i>Безпалова А. С.</i> Розвиток інклюзивного туризму.....	224
<i>Якубова К. Р.</i> Суперечності трудової міграції в контексті концепції інклюзивного зростання.....	226

Наукове видання

***ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ
ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ***

*МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ*

(1-28 лютого 2020 року)

*Матеріали конференції опубліковані в авторській редакції
мовою оригіналу*

Відповідальний за випуск *А. О. Москвіна*

Технічний редактор *Є. Г. Панова*

Підп. до друку 25.05.2020. Формат 60×84/16.
Друк на ризографі. Ум. друк. арк. 13,7.
Тираж 50 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017.